

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TEDRİSAT MECMUASI'NDA YER ALAN MAKALELERİN DÖNEMİN EĞİTİM
ANLAYIŞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fırat ERBİL

BURSA

2021

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TEDRİSAT MECMUASI'NDA YER ALAN MAKALELERİN DÖNEMİN EĞİTİM
ANLAYIŞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fırat ERBİL

Danışman

Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR

BURSA

2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Fırat ERBİL

11/08/2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE ve SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 11/08/2021

Tez Başlığı / Konusu: Tedrisat Mecmuası'nda Yer Alan Makalelerin Dönemin Eğitim Anlayışı Açısından İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 202 sayfalık kısmına ilişkin, 11/08/2021 tarihinde şahsım tarafından *TURNITIN* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dâhil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	Fırat ERBİL
Öğrenci No:	801971008
Anabilim Dalı:	Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi
Programı:	Sosyal Bilgiler Eğitimi
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR

* Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Tedrisat Mecmuası’nda Yer Alan Makalelerin Dönemin Eğitim Anlayışı Açısından İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans / ~~Doktora~~-tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Fırat ERBİL

Danışman

Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR

İlköğretim ABD Başkanı

Prof. Dr. Seçil ŞENYURT

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 801971008 numara ile kayıtlı Fırat ERBİL'in hazırladığı "Tedrisat Mecmuası'nda Yer Alan Makalelerin Dönemin Eğitim Anlayışı Açısından İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı,/...../..... günü-..... saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının **(başarılı/başarısız)** olduğuna **(oybirliği/oy çokluğu)** ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR

Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Sedat YÜKSEL

Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Samettin BAŞOL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

ÖNSÖZ

Tedrisat Mecmuası, Türk Basın Tarihi içerisinde iki ayrı yayım dönemine sahip olan bir eğitim dergisidir. 1909-1926 ve 1951-1958 olmak üzere değişen bu iki yayım döneminden ilkinde dair pek çok akademik çalışma bulunmasına karşın derginin ikinci yayım dönemine dair akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda; bu çalışmanın bu konudaki ilk akademik çalışma olması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada, Türk Eğitim Tarihi ve Türk Basın Tarihi'nde önemli bir konumda olan *Tedrisat Mecmuası*'nın 1951-1958 yılları arasında çıkarılmış 60 sayısının eğitim özelinde incelenmesi ve derginin yayımlandığı dönemde eğitim konusunda yaşanan tartışmaların aydınlatılması amaçlanmıştır. Süreli bir yayın olan *Tedrisat Mecmuası*'nın incelendiği bu çalışmada öncelikle matbaanın bulunuşu ve ülkemize getirilişi ile süreli yayınların ortaya çıkışına; bunun ardından ise derginin içeriğine değinilmiştir.

Zorlu bir dönemde hazırlanmış olan bu tezin hazırlanması sürecinde konunun belirlenmesinden çalışmanın sonlanmasına kadar sabrı ve desteğiyle bana rehberlik eden ve motivasyonumu her zaman üst seviyede tutmamı sağlayan danışmanım Sayın Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR'a çok teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimine başlamam sürecinde bana destek olan, yaşadığım sorunların üstesinden gelmemi sağlayan, gerek maddi gerek manevi her türlü destekle yanımda olduğunu hissettiren ve bana olan güvenlerini hiçbir zaman kaybetmeyen değerli ailem; babam Mehmet Atilla ERBİL, annem Ayten ERBİL ve kardeşim Pınar ERBİL'e ayrıca teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Fırat ERBİL

Bursa, 2021

ÖZET

Yazar : Fırat ERBİL
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Sosyal Bilgiler Eğitimi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XV+203
Mezuniyet Tarihi : 03/09/2021
Tez : Tedrisat Mecmuası'nda Yer Alan Makalelerin Dönemin
Eğitim Anlayışı Açısından İncelenmesi
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR

TEDRİSAT MECMUASI'NDA YER ALAN MAKALELERİN DÖNEMİN EĞİTİM ANLAYIŞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Sürelî yayınlar; yayımlandıkları dönem içerisinde mevcut olan gündemi, toplum yapısını ve dönemin genel hatlarını birebir olarak yansıtabilen önemli kaynaklardır. Dergiler de sürelî yayınlar bütününe büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. İçinde bulundukları dönemin birebir şahidi olan ve sonradan incelendiğinde geçmişten geleceğe kaynak olarak ışık tutan dergiler; pek çok konuda olduğu gibi eğitim tarihi konusunda da önemli bilgilere sahiptir. 1951-1958 tarihleri arasında yayımlanmış olan *Tedrisat Mecmuası* da bu eğitim dergilerinden biri olarak yayımlandığı dönemin eğitim anlayışı açısından pek çok veriye sahiptir.

Bir eğitim dergisi olan *Tedrisat Mecmuası*, Türkiye'de eğitim dergiciliği hususunda önemli bir yere sahip olmakla beraber bu dergi 1909-1926 ve 1951-1958 tarihleri arasında iki kez yayımlanmış ve derginin ilk yayın dönemine dair pek çok akademik çalışma yapılmıştır. Buna karşın, derginin 1951-1958 tarihleri arasında olan ikinci yayın dönemine yönelik bir akademik çalışma bulunmamakla birlikte işbu çalışmanın ilgili dönemde eğitim konusunda

olan tartişmaların ve görüşlerin aydınlatılması açısından ilk çalışma olması hedeflenmiştir.

Derginin bilinen 60 sayısı olmakla birlikte bu sayıların tamamı içerik analizi yapılarak incelenmiş ve içerik dökümü oluşturulmuştur. Bu bağlamda dergide sosyal bilgiler, ders planları, ders kitapları gibi birçok konuda makale yayımlandığı, eğitim-öğretimin geliştirilmesi için çeşitli fikirler ortaya atıldığı tespit edilmiştir. Bunların dışında, dergide, çeşitli ülkelerin eğitim programları ve ğretmen yetiştirme usulleri incelenmiş, örnek ders planları ve eğitim konusunda yaşanan gelişmeler okuyuculara aktarılmıştır.

Süreli bir yayın olan *Tedrisat Mecmuası*'nın incelendiği bu çalışmada, tarihsel akışın sağlanabilmesi için ilk olarak matbaanın kuruluşu ve ülkemizdeki gelişimi, ilk süreli yayınların ortaya çıkışı ve Türkiye'de süreli yayınların gelişimi, ilk dergilerin ortaya çıkışı ve matbuat nizamnameleri aktarılmış; bunların ardından *Tedrisat Mecmuası*'nın içeriği çeşitli başlıklar altında toplanarak incelenmiştir. Son olarak, derginin tüm içeriği çalışmanın sonunda İndeks başlığı ile listelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Eğitim, Dergi, Eğitim Dergisi, Eğitim Programı, Cumhuriyet*

ABSTRACT

Author : Fırat ERBİL
University : Bursa Uludağ University
Field : Department of Turkish and Social Sciences Education
Branch : Education of Social Sciences
Degree Awarded : Master
Page Number : XV+203
Degree Date : 03/09/2021
Thesis : Examination of the Articles in The Tedrisat Journal in Terms of
Education Approach of the Period
Supervisor : Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR

EXAMINATION OF THE ARTICLES IN THE TEDRİSAT JOURNAL IN TERMS OF EDUCATION APPROACH OF THE PERIOD

Periodicals are important resources that can reflect the agenda, social structure and general lines of the period in which they were published. Therefore, journals constitute a large part of the periodicals. The journals, which are the witnesses of the period they are in, and that shed light as a source from the past to the future when examined later; have important information about the history of education as well as many other subjects. *Tedrisat Mecmuası*, which was published between 1951-1958, as one of these educational journals, has many data in terms of the educational understanding of the period it was published.

Tedrisat Mecmuası is an educational journal and has an important place in Turkey in the field of journalism education. This journal was published twice between 1909-1926 and 1951-1958, and many academic studies were conducted on the first publication period of the journal. On the other hand, although there is no academic study for the second publication period of the journal between 1951-1958, this study is aimed to be the first study in terms of enlightening the discussions and opinions on education in the relevant period. For all that the

journal has 60 known issues, all of these issues are analyzed by content analysis and a content breakdown is created for this study. In this context, it has been determined that articles on many subjects such as social studies, lesson plans and textbooks were published in the journal, and various ideas were put forward to improve education and training. Apart from those mentioned, educational programs and teacher training procedures of various countries were examined in the content of the magazine, and sample lesson plans and developments in education were conveyed to the readers.

In this study, *Tedrisat Mecmuası*, a periodicals, have been discussed and also the subject of the development of the establishment of printing in order to maintain the historical flow in Turkey, the development of the emergence and periodicals of the first periodicals were examined. The emergence of the first journals and printing regulations were conveyed, and then the contents of the *Tedrisat Mecmuası* were examined under various headings. Finally, the entire content of the journal is listed under the title "index" at the end of the study.

Keywords: *Education, Journal, Journal of Education, Educational Program, Republic*

İçindekiler

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
GRAFİKLER ve RESİMLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xv
I. BÖLÜM: Giriş	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	2
1.3 Araştırmanın Metodu	3
1.4 Sınırlılıklar	7
1.5 Tanımlar	7
1.6 Araştırma Modeli	8
1.7 Çalışma Evreni	8
II. BÖLÜM: Literatür.....	9
2.1 Matbaa, İbrahim Müteferrika ve Türkiye’de Matbaacılık.....	9
2.2 Süreli Yayıncılık	19
2.2.1 Gazeteler.....	19
2.2.2 Dergiler (Mecmualar).....	28

2.3 1857’den 1958’e Kadar Yüz Yıllık Süreçte Uygulanan Matbuat Nizamnameleri	47
III. BÖLÜM: Tedrisat Mecmuası.....	56
3.1 Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası (1909-1926)	56
3.2 (Yeni) Tedrisat Mecmuası.....	62
3.3 Tedrisat Mecmuası Yazar Kadrosu	65
IV. BÖLÜM: Bulgular ve Yorum	68
4.1 “Eğitim Nedir”	68
4.2 “Aktif Metot” (Öğretimde Aktivlik Prensibi) Konulu Yazılar	70
4.3 Sosyal Bilgiler Konulu Yazılar	77
4.4 Ders Planları Konulu Yazılar	83
4.5 Ders Kitapları Konulu Yazılar	89
4.6 Öğretmen ve Öğretmenlerin Yetiştirilmesi Konulu Yazılar	95
4.6.1 Öğretmen Konulu Yazılar	95
4.6.2 Öğretmen Yetiştirme Konulu Yazılar	101
4.7 Aile Konulu Yazılar	106
4.8 Halk Eğitimi Konulu Yazılar	110
4.9 Deneme Okulları Konulu Yazılar.....	113
4.10 Eğitimin Temel Prensipleri, Eğitimin Beş İlkesi, Eğitimde Başarısızlık Sebepleri..	113
4.11 Müfredat Konulu Yazılar	115
4.12 Ders Uygulama Planları	116
4.13 Güncel Konulara İlişkin Yazılar	120
4.14 Diğer Yazılar	132

V. BÖLÜM: Sonuç ve Değerlendirme.....	145
KAYNAKÇA	148
EKLER: Grafikler, Resimler ve Tablolar Listesi.....	158
A)Grafikler Listesi.....	158
B) Tablolar Listesi.....	159
C) Resimler Listesi	167
İNDEKS	172
ÖZ GEÇMİŞ	212

Tablolar Listesi

<i>Tablo</i>	<i>Sayfa</i>
1. Müteferrika Matbaası'nda basılan eserler.....	17
2. İlk kadın dergisinden itibaren 50 yıllık zaman diliminde yayımlanmış önemli kadın dergileri.....	31
3. Osmanlı Devleti'nde yayımlanmış çocuk dergileri	35
4. Ülkemizde, Mayıs 1958'e kadar yayımlanmış olan eğitim dergilerinin bir kısmı	45
5. Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası'nın başyazarları	57
6. Sosyal bilgiler dersi örnek ders planı	82
7. Örnek günlük ders planı	86
8. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bazı terimlerin yeniden adlandırılması	122

Grafikler ve Resimler Listesi

<i>Grafik</i>	<i>Sayfa</i>
1. Tedrisat Mecmuası'nda Yer Alan Eserlerin Türlerine Göre Dağılımları	5
2. Tedrisat Mecmuası'nda En Fazla Eser Üreten Yazarlar	6
3. Tedrisat Mecmuası Yazarlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	6

<i>Resim</i>	<i>Sayfa</i>
1. Müteferrika Matbaası'nda basılan ilk eser olan Vankulu Lügati.....	16
2. Dünyanın ilk gazetesi kabul edilen Relation Aller Furnemmen und Gedenckwurdigen Historien gazetesinin 15 Ocak 1609 tarihli nüshası	21
3. İzmir'de çıkarılmış ilk gazeteler olan Le Spectateur Oriental ve Le Courier de Smyrne Gazeteleri.....	22
4. Osmanlı Devleti'nin ilk resmi gazetesi Takvim-i Vekayi	23
5. Osmanlı Devleti'nin ilk yarı özel gazetesi Ceride-i Havadis'in bir örneği	25
6. Osmanlı Devleti'nin ilk özel gazetesi Tercüman-ı Ahval.....	27
7. Osmanlı Devleti'nin ilk dergilerinden olan Mecmua-i Fünun Dergisi.....	30
8. II. Meşrutiyet Dönemi'nin önemli dergilerinden olan Kadınlar Dünyası dergisi.....	32
9. Kadınlar Dünyası ve İnci dergileri kapak çalışmaları	32
10. Mehasin ve Hanımlar Âlemi dergileri kapak çalışmaları.....	33
11. Mümeviz dergisinin 19. sayısının birinci sayfası.....	34
12. İlk Türkçe mizah dergisi Diyojen'in kapak resmi	37
13. II. Meşrutiyet döneminin önemli eğitim dergilerinden Terbiye ve Oyun ile Yeni Mektep.....	41

14. Tedrisat Mecmuası'nın 30 numaralı sayısı ve çevirisi	59
15. Tedrisat Mecmuası'nın 35 numaralı sayısı ve çevirisi	59
16. Tedrisat Mecmuası iç kapak	65
17. Prof. Beals (x işaretli) Ankara'da bir sosyal bilgiler dersi denemesinden çıkarken ...	80
18. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Ocak 1953'te İstanbul Öğretmen Okulunu ziyareti	127
19. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Rıfki S. Burçak, yanında İstanbul Öğretmen Okulu müdürü Kemal Kaya ile birlikte okulun biyoloji ve fizik laboratuvarlarında .	129
20. İstanbul Öğretmen Okullarının kuruluşunun 105. Yıldönümü etkinliklerinde İstanbul Öğretmen Okulu Orkestra ve Korosu	131
21. İstanbul Öğretmen Okulu'nun 107. kuruluş yıldönümü etkinliklerinde konuşma yapan İstanbul Öğretmen Okulu müdürü Kemal Kaya	131
22. İstanbul Öğretmen Okulu'nun 107. kuruluş yıldönümü etkinliklerinde konser veren okul orkestrası	132
23. İstanbul Öğretmen Okulu'nun 109. kuruluş yıldönümü etkinlikleri	132
24. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin ilk bölümü	135
25. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin ikinci bölümü	135
26. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin üçüncü bölümü ...	136
27. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin dördüncü bölümü	136
28. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin beşinci bölümü ...	137
29. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin altıncı bölümü	137
30. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin yedinci bölümü ..	138
31. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin sekizinci bölümü	138
32. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin dokuzuncu bölümü	139
33. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin onuncu bölümü ..	139
34. Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin on birinci bölümü	140

35.	Almanya’da teknik meslek okullarına dair istatistikleri gösterir tablo	143
36.	Almanya’da özel okullara dair istatistikleri gösterir tablo	143
37.	İtalya’da eğitim sistemi	144

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çevirmen
Ed.	: Editör
S.	: Sayfa
SS.	: Sayfa sayısı
Vb.	: Ve benzerleri
Yay. Haz.	: Yayına hazırlayan(lar)
yy.	: Yüzyıl

I. BÖLÜM

Giriş

Bu kısımda; tez konusunu oluşturan problem durumu, bu araştırmanın probleme yönelik amacı, sınırlılıkları, yöntemi ve araştırma içerisinde geçen olguların açıklamalarına yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Dergiler, süreli yayınlar içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Dergilerin bu önemi, yayımlandıkları dönem içerisinde mevcut olan gündemi, toplum yapısını ve dönemi birebir olarak yansıtabilmelerine dayanmaktadır. İçinde bulundukları dönemin birebir şahidi olan ve sonradan incelendiğinde geçmişten geleceğe kaynak olarak ışıktutan dergiler; pek çok konuda olduğu gibi eğitim tarihi konusunda da oldukça önemli bir konumdadır.

Eğitim, bir toplumun yücelmesinde etkili olan unsurların başında gelmektedir (Aykanat, 2003: 1). Eğitim faaliyetlerinin her zaman çağa uygun olarak tutulması, ilgili disiplinlerdeki yeniliklerin takip edilmesi, yürütülen programların ihtiyacı karşılar seviyede olması ve tüm bu sistemin toplumun gereksinimlerine uygun olarak işletilmesi eğitimin niteliğini belirleme açısından hayati öneme sahip konulardır.

Eğitim faaliyetlerinin çağa uygun olarak tutulması ve geliştirilmesi sürecinde elde edilmiş olan tüm deneyimlerin zengin bir birikim olarak günümüze taşınmaları ve bu deneyimlerin eğitim tarihi içinde yazılı olarak kayda alınmış olmaları, bu deneyimlerden olumlu şekilde faydalanılabilmesi ve eğitimin daha nitelikli bir hale getirilmesi konusunda oldukça önemlidir. Bu bağlamda; Türk Eğitim Tarihi'ne ışık tutulabilmesi, geçmiş deneyimlerin incelenebilmesi ve eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi sürecinde bu deneyimlerden fayda sağlanabilmesi, döneminde tutulmuş kaynaklarla mümkün olmaktadır. Bu kaynaklar; Milli Eğitim raporları, Milli Eğitim Şuraları, öğretmen rehber kitapları, öğretmen yetiştiren kurumların kayıtları, eğitim tarihi konusunda hazırlanmış kitaplar ve benzeri materyaller

olabildiği gibi, eğitim dergiciliği de göz ardı edilmemesi gereken ve eğitim tarihine ciddi anlamda ışık tutan kaynaklardır. Bu süreli yayınlar; yenilikçi uygulamaların, fikirlerin açıklanmasında; bu fikirlerin yayılmasında ve topluma bilinç kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir (Şimşek, 2002: 3).

Türkiye’de dergicilik, 1928 Harf İnkılabı ile birlikte ciddi bir canlanma yaşamış; Türk basınında önemli yer tutan bu dönemde pek çok alanda yeni dergiler yayımlanmaya başlamıştır (Türkkan, 2008: 1). Özellikle 1928 Harf İnkılabı’nı takiben başlayan bu canlanmanın ardından ülkemizde cumhuriyet döneminde yayım yapmış olan eğitim dergisi sayısı da hızla artmıştır. Bu dergilerden birisi de Mart 1951-Mayıs 1958 tarihleri arasında toplam 60 sayı olarak yayımlanmış olan *Tedrisat Mecmuası*’dır.

Bu bağlamda yapılan incelemede; cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen süre içerisinde yayımlanmış pek çok eğitim dergisinden biri olan *Tedrisat Mecmuası*, bizzat eğitimciler tarafından hazırlanması ve üzerinde henüz hiçbir çalışma yapılmamış olması sebebiyle bu araştırma ve inceleme çalışmasına vesile olmuştur. Bu araştırmada; derginin yayımlandığı dönemde yürütülen eğitim politikalarına olan bakış, dergide tartışılan konular, yazarlar tarafından yapılan incelemeler ile getirilen yorumlar incelenmiş; dergi tüm yönleri ile ele alınarak dönemin düşünceleri aydınlatılmaya çalışılmıştır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Hâlihazırda *Tedrisat Mecmuası*’nın birinci sayısının giriş kısmında derginin yayımlanma amacı şu şekilde belirtilmektedir:

Meslekî bilgilere, tecrübeler ve çeşitli kültür yazılarına ihtiyacımızın ne kadar şümüllü olduğu hepimizce malûmdur. Bu geniş ihtiyacın hiç olmazsa bir kısmını temin edebileceğini umduğumuz bu mecmua; eski Tedrisat Mecmuası'nın yolunda yürüyecek; fakat bu yürüyüşün temposu günün ihtiyaçlarına göre ayarlanacaktır. Meslek hayatımızın her safhasını; meselâ, nazari ve tatbiki meslek yazılarını, çeşitli

tetkikleri, sanat bahislerini, ilmî ve fennî aktüalite yazılarını, yeni çıkan ve eskiden yayınlanmış olan değerli eserlerin kontrandülerini, değerli meslek şahsiyetlerinin ve kaybedilmiş kıymetlerin biyografilerini ve nihayet bu ciddi havaya biraz neşe dağıtacağını umduğumuz meslek nüktelerini, portrelerini mecmuada bulacaksınız. Tek hedefimiz; bilgi dünyasının geniş ufuklarından, öğretmenin en çok işine yarayacağına kani olacağımız kısımları almak ve bunları tatbikî bir şekle koyarak sunmağa çalışmaktır. Bu meyanda aktif metodun ve diğer metot ve tekniklerin eğitim ve öğretim alanındaki inkâr edilmez değerlerine de temas edilecektir. Bütün bunlara ilâve olarak "Dükkülerin sesi" başlığı altındaki yazılar; eskiden neşredilerek zamanında çok mühim akisler bırakmış, bugün dahi değerlerinden zerre kadar kaybetmemiş yazıları ve bu yazıların sahiplerini yeniden tanıtip sunmayı ve onları iktibas etmeyi hedef ittihaz etmektir. Bunun; aynı zamanda eskilere ve eserlerine karşı bir minnet borcunun edası hüviyetini taşıyacağına inanıyoruz. Zamanında çok büyük ve çok kıymetli hizmetler ifa ederek meslekî bir şöhrat ve şerefli bir mevki yapmış olan bu mecmuanın bu kadar yıldan sonra tekrar ilim ve meslek dünyamızda vazife almasına çalışan yazı ailemizin bu enerjisi siz değerli meslektaşlarımızın çok kıymetli müzaheretleriyle beslenecektir. Bu müzaheretleri her zaman için umuyor ve bu ümidimizden de kuvvet buluyoruz. (1951, S.1, s.3)

Derginin ilk sayısının giriş kısmında belirtilen amaçlardan hareketle, bu araştırmanın amacı da derginin yayımlandığı dönem olan 1951-1958 yılları arasındaki eğitim faaliyetlerini dergiden yola çıkarak incelemek ve döneme ışık tutmaktır.

1.3 Araştırmanın Metodu

Sürelî bir yayın olan *Tedrisat Mecmuası*'nın temel alındığı bu çalışmada, araştırmanın kavramsal çerçevesinin sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için öncelikle sırasıyla matbaanın keşfine ve ülkemizde matbaanın kuruluşu ile gelişimine; ardından sürelî yayınların ortaya

çıkışına ve özellikle dergiler olmak üzere ülkemizde süreli yayınların tarihine değinilmiş; bunlardan sonra ise aynı isimle iki ayrı dönemde yayımlanmış olan *Tedrisat Mecmuası*'nın ilk yayım dönemine dair bilgiler verilmiş ve nihai olarak *Tedrisat Mecmuası*'nın biçimsel özellikleri incelenmiştir.

Bu konular, çalışmada:

- Matbaanın keşfi,
- Ülkemizde matbaanın kuruluşu ile gelişimi,
- Süreli yayınların ortaya çıkışı,
- Araştırmanın konusu olan *Tedrisat Mecmuası* ile aynı isme sahip olan ve bu derginin öncülü olan eski harfli *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası* (1909-1926),
- *Tedrisat Mecmuası*'nın biçimsel özellikleri

sırasıyla yer almıştır.

Bu arka planın ardından, dergi içerisinde yer alan eserler eğitim ile ilgili olanlar öncelikli olmak üzere incelenmiş ve dönemin eğitim-öğretim anlayışına dergi aracılığı ile ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için araştırmanın başında derginin tüm sayıları çeşitli sahaflardan elde edilerek bir araya getirilmiştir. Buna göre dergi, Mart 1951-Mayıs 1958 tarihleri arasında, toplam 60 sayı olarak yayımlanmıştır. Toplam 2470 sayfadan oluşan derginin incelenmesi sırasında çalışmanın daha rahat ilerleyebilmesi için, dergide bulunan tüm başlıklar listelenerek içerik dökümü oluşturulmuştur. İlgili listelemeye, bu çalışmanın sonunda İndeks¹ başlığı ile yer verilmiştir. Listelemede dergide bulunan tüm yazılar başlıkları, sayfa numaraları, bulundukları sayı ve (belirtilmişse) yazarları ile beraber sıralanmıştır.

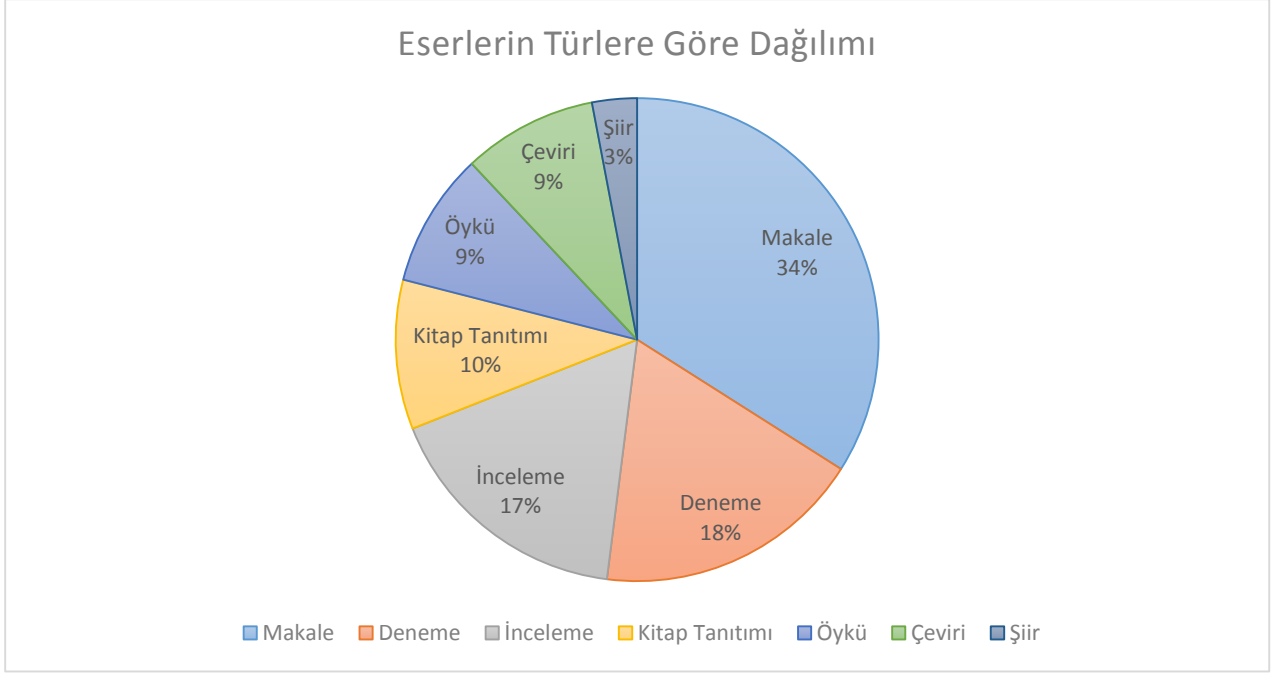
¹ Bkz.: İndeks, s.172

Bu içerik dökümü sonucunda, dergi içeriğine dair üç adet verinin grafiği hazırlanmıştır.

Buna göre, dergide yer alan toplam 659 adet eserin türlere göre dağılımı şu şekildedir;

Grafik 1:

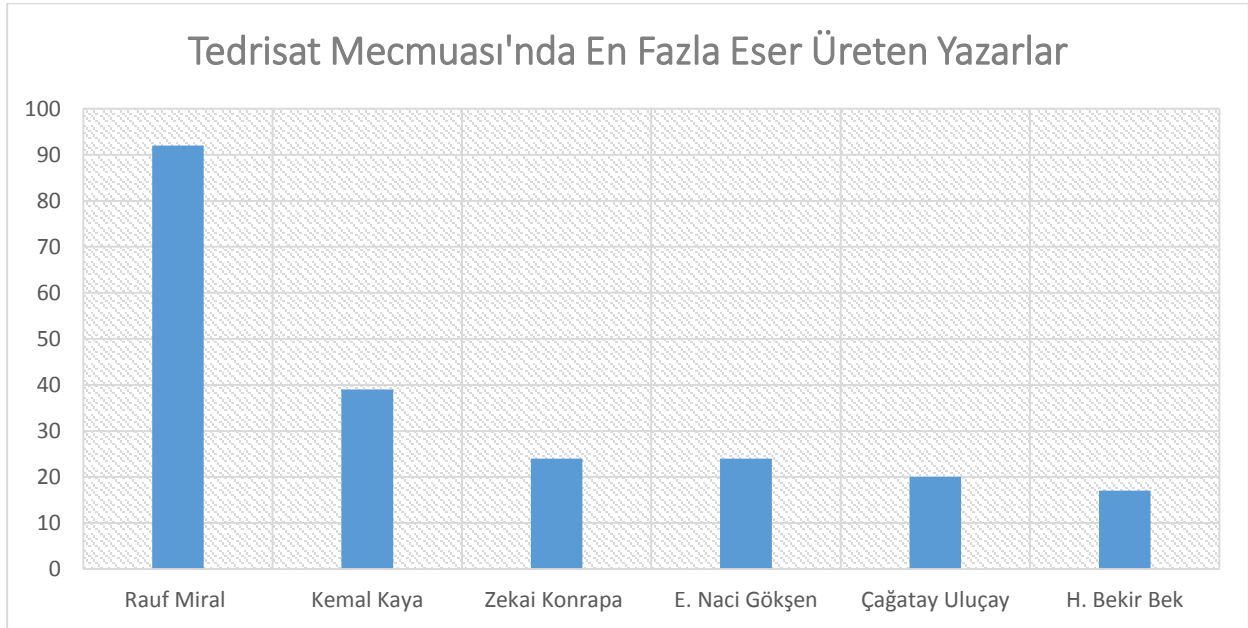
Tedrisat Mecmuası'nda yer alan eserlerin türlere göre dağılımları

Tedrisat Mecmuası içerisinde 154 farklı yazar ve çevirmenin eseri bulunmakla beraber 114 adet yazıda ise herhangi bir yazar ismi verilmemiş; 3. cilt 28. sayının sonunda verilen ilk üç cildin indeksinde bu isimsiz yazıların bir kısmının müellifi *Tedrisat Mecmuası* olarak belirtilmiştir. Buna göre, *Tedrisat Mecmuası* içerisinde bulunan 154 yazar arasında en fazla eser üreten ilk altı yazar şu şekildedir;

Grafik 2:

Tedrisat Mecmuası'nda en fazla eser üreten yazarlar

Son olarak; *Tedrisat Mecmuası* bünyesinde eseri bulunan yazarların cinsiyetlere göre dağılımı ise şu şekildedir;

Grafik 2:

Tedrisat Mecmuası yazarlarının cinsiyete göre dağılımı

Araştırma konusunun belirlenmesi öncesinde YÖK Tez Merkezi üzerinde yapılan taramayla, eğitim tarihi çerçevesinde yapılmış olan dergi incelemesi çalışmaları incelenmiştir. Buna göre, iki ayrı yayım dönemine sahip olan *Tedrisat Mecmuası*'nın *Tedrisat-ı İptidaiye*

Mecmuası ismi ile yayımlandığı ilk dönemine ait (Şubat 1909-Mart 1926 arasında 69 sayı) incelemeler içeren 7 adet lisansüstü tez tespit edilmiştir.² Buna karşın, *Tedrisat Mecmuası*'nın ikinci yayın dönemine ait lisansüstü çalışma bulunmamaktadır. Böylelikle; bu çalışmanın *Tedrisat Mecmuası*'nın ikinci yayın dönemi hususunda ilk çalışma olması amaçlanmıştır.

Çalışma içerisinde gerekli görülen yerlerde dergi içeriğinden alıntılar yapılmış, bu alıntılar sırasında dergide var olduğu tespit edilen imla hatalarına dönemin dilinin birebir olarak aktarılabilmesi amacıyla müdahale edilmemiştir.

1.4 Sınırlılıklar

Bu araştırma, ilgili dönemde eğitime olan bakış açısını aydınlatma konusunda Mart 1951-Mayıs 1958 tarihleri arasında 60 sayı olarak yayımlanmış olan *Tedrisat Mecmuası* ile sınırlıdır. Kavramsal çerçevenin belirlenebilmesi amacıyla matbaacılık ve süreli yayıncılık konularına da ayrıca değinilmiştir.

1.5 Tanımlar

Tedrisat: Eğitim, öğretim.

Dergi (Mecmua): Siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın, bülten, mecmua.

Tedrisat Mecmuası: Mart 1951-Mayıs 1958 tarihleri arasında, Ekim-Mayıs aralığındaki dönemde ayda bir olmak üzere toplam 60 sayı olarak yayımlanmış eğitim dergisi.

² İlgili tezler: Ali İrfan Kaya, **Tedrisat Mecmuası Fihristi (1-69. Sayılar) ve Örnek Metin Çalışması**, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2008; Ali Ünişen, **II. Meşrutiyet Döneminde İstanbul'da Yayımlanan Başlıca Mecmualardaki Eğitim Bilimleri ile İlgili Makalelerin Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2013; Savaş Karagöz, **İkinci Meşrutiyetten Harf İnkılabına Kadar Süreli Yayınlar da Yer Alan Eğitim Görüşleri Ve Cumhuriyet Eğitimine Yansımaları (1908 - 1928)**, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2014; Tahir Meran, **Tedrisat Mecmuası, Terbiye Mecmuası, Yeni Mektep Dergilerindeki Türkçe Eğitimi ile İlgili Makalelerin Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2014; Sümeyye Demirtaş, **II. Meşrutiyet Dönemi Süreli Yayınlarında Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri (Tedrisat Mecmuası Örneği)**, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2016; Yasemin Ersöz, **II. Meşrutiyet Döneminde İlköğretim ve Ortaöğretimde Fen Bilimleri Eğitimi**, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2017; Emre İğneci, **II. Meşrutiyet Dönemi Vatandaşlık Eğitimi Tartışmaları: Tedrisat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme (Değerler, Semboller, Kahramanlar)**, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi, Trabzon, 2020

Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası: Şubat 1325³ – Mart 1926 tarihleri arasında toplam 69 sayı olarak yayımlanmış eğitim dergisi. Araştırmanın konusu olan *Tedrisat Mecmuası* ile aynı ismi taşımaktadır. Dergi, sıklıkla kesintilere sahne olan bir yayın hayatı geçirmiş ve buna bağlı olarak derginin bazı sayıları arasına uzun süreler girmiştir.

Sürekli Yayın: Birbirini izleyen ayrı bölümler halinde, genellikle numaralandırılmış olarak yayımlanan ve önceden belirlenmiş bitişi olmayan kaynak.

1.6 Araştırma Modeli

Tedrisat Mecmuası, nitel (qualitative) araştırma yöntemlerine uygun olarak incelenmiştir. Araştırmanın verilerini toplamak için içerik dökümü ve tarama uygulaması yapılmıştır. İçerik dökümü ve tarama uygulamasının ardından, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi süreci, aynı anda verilerin kodlanmasını ve kategorilerin oluşturulmasını sağlayan bir süreçtir (Merriam, 2018: 196). Böylelikle, dergi içerisinde yer alan 659 adet eserin her birinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

1.7 Çalışma Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini *Tedrisat Mecmuası* oluşturmaktadır. 1951-1958 yılları arasında çıkarılan derginin bilinen 60 adet sayısı olmakla birlikte bu sayıların tamamı araştırma öncesinde eksiksiz olarak bir araya getirilmiştir.

³ Miladi: 1909

II. BÖLÜM

Literatür

2.1 Matbaa, İbrahim Müteferrika ve Türkiye’de Matbaacılık

11. yüzyılın ortalarında, Çin’de yaşayan Pi Sheng isimli bir demirci, hareketli bir kitap basma makinesi icat etmiştir (Çetinkaya, 2011: 3). Elbette bu tarihten daha öncesine dayanan baskı teknikleri olmasına rağmen Sheng’in icadı, devrine göre oldukça yenilikçi bir icattır. Ancak bu keşif, harflerin tek tek bir araya getirilerek değil, bloklar halinde tek parça olarak basılmasına dayandığı için matbaanın başlangıcı olarak sayılmamaktadır (Gerçek, 1939: 10-11). Bu dönemde, kitap basım teknikleriyle ilgili kümülatif bir ilerleme olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin; matbaanın tarihi konusunda çalışmalar yapan Thomas Francis Carter (1882-1925), bir eserinde⁴ dünyanın ilk matbaa harflerinin Uygur alfabesinde olduğunu belirtmiş ve “*blok baskısının Batıya doğru götürülmesinde Türk ırkına mensup halkın pek büyük hissesi vardır*” görüşünü savunmuştur (Gündüz, 1978: 336). Nitekim tarihçi ve Türkolog Lâszlô Rasony (1899-1984) de 1971’de yayımladığı Tarihte Türkler isimli eserinde; “*matbaanın mucidi Gutenberg veya Coster olmayıp, onlar ancak geliştiricidirler. Matbaa, yüzyıllar önce Çin’de, Kore’de ve Uygurlarda bilinmekte idi. Bunun batıya yayılmasında, Uygurların büyük rolü vardır. En eski müteharrik tipte harfler Türkçe için kullanılmıştır*” (Rasony, 1971: 112) ifadesini kullanmıştır. Öte yandan, Uzakdoğu’da kullanılan blok matbaanın Avrupa’da icat edilen matbaa üzerine bir etkisi olduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır (Çetinkaya, 2011: 13).

Blok matbaanın ortaya çıkışı sürecinde bir Uygur etkisinin varlığı olduğu görüşünü savunan bu ifadelere karşın, 15. yüzyılda modern anlamda icat edilen Gutenberg matbaasının ülkemize devlet eli ile gelişi oldukça geç gerçekleşmiştir.

⁴ Carter, T. F. (1925). The Invention of Printing in China and Its Spread Westward [Matbaanın Çin’de İcadı ve Batı Dünyasına Gelişi]. New York: Columbia Universtiy Press.

Bilindiği üzere modern anlamda matbaa, 1450’li yıllarda, o zaman henüz Kutsal Roma İmparatorluğu şehri olan Mainz’li Johannes Gutenberg⁵ (1399-1468) tarafından icat edilmiştir. Daha önceki keşiflere karşın Gutenberg’in matbaası, bilginin üretilmesi ve çoğaltılması konusunda hızı ve pratikliği sayesinde gerçek anlamda bir devrime yol açmıştır.

Gutenberg’in matbaayı icat etmesinden sonra Osmanlı Devleti’nde özel teşebbüs olarak ilk olarak 1493’te⁶ İstanbul’da, ardından 1495’te Selanik’te birer Yahudi matbaası kurulmuştur (Akşin, 2007: 20). Böylece İstanbul’da basılan ilk kitap, Jacob Ben Asher’in *İbrani Kanunnamesi* (Arba’ab Tûrîmi) isimli kitabı olmuştur (Kabacalı, 2000: 10). Yahudiler daha sonra 1510’da yine Selanik’te, 1519’da Halep’te, 1554’te Edirne’de, 1605’te Şam’da, 1646’da İzmir’de birer matbaa kurmuşlardır (Gündüz, 1978: 338). İlk Yahudi matbaasının ardından Ermeniler 1567 yılında Sivaslı Apkar isimli bir kişinin önderliğinde İstanbul’da matbaa kurmuş; Rumlar ise 1627’de yine İstanbul’da Metaksas isimli bir din adamının girişimleri ile bir matbaa kurmuşlardır (Durmuş, 2017: 955). Avrupa’da ise ilk matbaalar 1464’te İtalya’da, 1465’te İsviçre’de, 1467’de İngiltere’de, 1470’de Fransa’da, 1473’te İspanya’da ve Macaristan’da, 1483’te İsveç’te kurulmuştur (Yüksel, 2007: 126). Türklerin bir matbaa açması ise ancak 1729’da matbaanın icadından 279 yıl; İstanbul’daki ilk matbaanın kurulmasından ise 236 yıl sonra gerçekleşmiştir (Akşin: 2007: 20).

Matbaanın bu denli geç bir sürede tesis edilmesinin temel birkaç sebebi bulunmaktadır. Akşin (2007: 19) bunu, toplumun kitaplara olan bakış açısına bağlamaktadır. Buna göre kitaplar; elle üretilmesi gereken ve ancak varlıklı insanların sahip olabileceği eserlerdir. Araştırmacılar tarafından ortaya atılan bir diğer gerekçe toplumun o dönemde, kitap basılmasına günah olarak bakması yaklaşımıdır (Gündüz, 1973: 34). Köprülü de bu durumu “*cahil kimseler her yenilik gibi bunu da dine aykırı bir bidat saydılar*” diyerek aktarmıştır

⁵ Johannes Gensfleisch zur Laden zum Gutenberg

⁶ Yahudilerin ilk matbaayı kurması hususunda verilen tarih kimi kaynaklarda 1494 ve 1495 olarak da geçmektedir.

(Akyüz, 2019: 136). Ortaya atılan bir diğer gerekçe ise geçimini yazmacılık, hat sanatı, mürekkep ticareti, kâğıtçılık gibi işlerle sürdüren esnafın, matbaanın bu ticari sürece sekte vuracağını düşünerek matbaaya karşı negatif bir bakış açısına sahip olmaları durumudur. Esnafın matbaaya olan bu bakış açısını henüz o dönemde kayda almış olan bir eserde yer alan ifadeler de bu gerekçenin ne denli ciddi olduğunu ortaya koymuştur. Gündüz (1978: 340)'ün ortaya koyduğu bilgiye göre; bir dönem İstanbul'da yaşayan İtalyan bilim insanı Comte Luigi Ferdinando Marsigli (1658- 1730), 1732'de yayımlanmış olan eserinde, sayısı 90 bini bulan yazıcı esnafının kazançlarının azalacağı endişesi ile yabancıların kurmuş olduğu matbaalara olumsuz bir bakış açısı takınmış olduğunu belirtmiştir.^{7 8} Hâlihazırda Osmanlı İmparatorluğu da gayrimüslimlere ait matbaalarda Türkçe ve Arapça eserler basılmasını yasaklamıştır (Altuntek, 1993: 192).

Nihayetinde Osmanlı Devleti Avrupa karşısındaki üstünlüğünü kaybetmiş ve Lale Devri (1718-1730) ile birlikte imparatorluk yüzünü batıya dönmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk Türk matbaasının kurulması da bu döneme denk gelmektedir. Sultan III. Ahmet saltanatına (1703-1730) denk gelen bu dönemde; Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa (1660-1730), elçi Yirmisekiz Mehmet Çelebi (ö.1730) ve onun oğlu Yirmisekizzade Mehmet Sait Paşa (ö. 1761) gibi önemli devlet adamları, matbaanın açılmasında önemli rol oynamışlardır. Osmanlı Devleti'nin Fransa büyükelçisi olarak görevlendirilen Yirmisekiz Mehmet Çelebi, Paris'teki

⁷ Comte Luigi Ferdinando Marsigli; 1934 yılında Kaymakam Nazmi tarafından Osmanlı İmparatorluğunun Zuhur ve Terakkisinden İnhitâtı Zamanına Kadar Askeri Vaziyeti ismi ile Türkçeye çevrilen Stato Militare dell'impero Ottomano/Incremento E Decremento-L'Etat Militaire de L'Empire Ottoman/Ses Progres et sa Decadence isimli eserinde durumu şu şekilde aktarmıştır: **“Hakikaten Türkler kendi kitapların bastırmazlar. Bu da, zannedildiği gibi baskıcılığın onlar için yasak olduğundan ileri geldiği de katıyen doğru değildir. Ancak bu keyfiyet, Türklerin mübeyyiz ve müstensihlerin ekmeğine mani olmayı asla istemediklerinden ileri geldiğine şüphe yoktur. Benim İstanbul'da bulunduğum zaman bu mübeyyiz ve yazıcıların adedinin 90 bin kadar olduğunu anladım. Memlekete, yalnız kendi kazançları için matbaacılığı geniş mikyasta olarak sokmayı arzu eden Rum ve Yahudilere, Türkler daima bunu ihtar edip durmakta idiler”** Marsigli, C. (1934). Osmanlı İmparatorluğu'nun Zuhur ve Terakkisinden İnhitâtı Zamanına Kadar Askeri Vaziyeti, (Çeviren: M. Kaymakam Nazmi), Büyük Erkânıharbiye Matbaası, Ankara, s.49

<https://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=165767&dkymId=6> 05.10.2020 tarihinde erişildi.

⁸ İstanbul'da o dönemde gerçekten 90 bin hattatın bulunup bulunmadığı konusu ise hala tartışmalı olan bir konudur.

bu görevine giderken oğlu Mehmet Sait'i de yanında götürmüştür. Mehmet Sait Efendi, babasının bu görevi sırasında çeşitli gözlemler yapmış, özellikle matbaa ile ciddi derecede ilgilenererek önemini kavramıştır. Mehmet Sait Efendi, matbaanın kurulmasının gerekliliğinin farkına vararak daha sonra matbaayı kurma konusunda İbrahim Müteferrika'nın ortağı ve yardımcısı olmuştur (Altuntek, 1993: 196).

Bilindiği üzere, ilk Türk matbaasının kurucusu İbrahim Müteferrika (ö.1745)'dır. Mehmet Sait Efendi ile birlikte ilk Türk matbaasını açan Müteferrika'nın Osmanlı Devleti'ne gelmeden önceki yaşamı hakkında ise yeterli seviyede bilgi bulunmamaktadır. Bugün Romanya toprakları içerisinde yer alan Kaloşvar şehrinde dünyaya gelmiş olan İbrahim'in kesin doğum tarihi, esas ismi ve ailesinin akıbeti bilinmemektedir (Berkes, 1962: 715). 1670-1674 arasında doğmuş olduğu düşünülen İbrahim, din adamı olmak üzere yetiştirilmiştir. Özellikle yabancı kaynaklarda Kalvinist inancına göre yetiştirildiği iddia edilmiş olmasına karşın, kendisinin yazmış olduğu Risale-i İslam adlı eserde⁹ belirttiği görüşlere göre bu inancın tam karşısında yer aldığı ve Uniteryen mezhebine yakın olduğu anlaşılmaktadır (Çetinkaya, 2011: 26). Esasında, önemsiz bir mezhep ayrılığı gibi görülmesi mümkün olan bu bilgi, İbrahim Müteferrika'nın Osmanlı Devleti'ne gelişi ve Türklüğe geçişinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. O dönemde Erdel'de yaşanan mezhep çatışmaları sırasında Uniteryenlik mezhebine yönelik olan büyük baskı ve Erdel'in Katolik Habsburg tehdidi altında olması, İbrahim Müteferrika'nın Habsburg yönetimindense Osmanlı'yı tercih etmesini ve sonrasında isteyerek Müslüman olmasını sağlamıştır (Çetinkaya, 2011: 27). Nitekim İbrahim Müteferrika'nın Osmanlı Devleti'ne gelişi ve Türklüğe geçişi hususlarında kimi kaynaklarda esaretten ve zorunluluktan bahsedilse de Berkes 1962'de hazırladığı *İlk Türk Matbaası Kurucusunun Fikri ve Dini Kimliği* isimli çalışmasında bu iddiaları açık bir şekilde çürütmüştür. Berkes'in aynı çalışmasında Müteferrika hakkında dolaylı olarak kullandığı

⁹ "Bu eser literatüre bu isimle kaydedilmiştir. Eser esasında başlıksızdır ve eserin hiçbir yerinde bu isim geçmemektedir" (Berkes, 1962: 731).

“*Basmacı İbrahim Efendi’den çok, düşünce adamı olarak da incelenmesi gereken İbrahim*”

ifadesi ise dikkat çekilmesi gereken bir ifadedir.

Birkaç dile hâkim olması ve çalışkanlığı ile kısa süre içerisinde dikkat çeken İbrahim, Bab-ı Ali içerisinde devlet adamları arasında tanınmaya başlamış ve padişah, vezir ve daha başka devlet büyüklerinin yanında, türlü hizmetlerde çalışan kimse anlamına gelen müteferrikalık görevine yükselmiştir (Küçükcan, 2006: 161-162). İslamiyet’e geçişinin ardından aldığı İbrahim ismi ve sonradan getirildiği bu görev ile İbrahim Müteferrika olarak anılmaya başlamıştır.

Lale Devri, Osmanlı İmparatorluğu’nda pek çok yeniliğin yaşandığı bir dönemdir. Hatta Berkes (1964)’e göre Türkiye’de çağdaşlaşmanın tarihi bu dönemde başlamaktadır (Yıldız, 2012, 6). Müteferrika’nın girişimleri ile matbaanın açılışı da işte bu dönem içerisinde gerçekleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu içerisinde çeşitli devlet kademelerinde önemli dereceli işlerde bulunan İbrahim Müteferrika, 1726 yılında hazırladığı *Vesilet-ün Tıbaa* isimli layihada matbaanın önemine dikkat çekmiş ve bu raporunu, yanında bir de dilekçe ile birlikte dönemin yenilikçi sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’ya sunmuştur (Küçükcan, 2006: 162). Müteferrika, on maddeden oluşan bu risalesinde; hattatlık mesleğiyle uğraşan kimselerin azlığından yazma eser üretmenin ne denli zor olduğunu, zorlukla üretilen bu eserlerin çeşitli yazım hatalarıyla dolu olduğunu, matbaa sayesinde yazıların daha okunaklı olacağını, aynı zamanda yapılacak olan tasarrufla kitap üretimi masraflarının azalacağını, bu durumun kitapları yaygınlaştıracığını, kitap basmanın tıpkı cihat gibi İslam’a faydalı olacağını ve eğer ülkede bir matbaa kurulursa daha önce Avrupa’dan getirilen kitapların paralarının ülke içinde kalabileceğini belirtmiştir (Afyoncu, 2000: 326). Hâlihazırda Müteferrika bu layihasından önce 1719’da hazırlamış olduğu Marmara haritasına da “*Benim devletlû efendim, eğer fermanınız olursa daha büyükleri yapılır*” sözlerini yazmıştır (Çetinkaya, 2011: 52). Afyoncu

(2000: 326) da bu durumu “1719 tarihli Marmara denizi haritasının mevcudiyeti de onun harita basmak için bir tezgâh kurduğunu göstermektedir” şeklinde aktarmıştır.

Sadrazama verilen layihanın yanına iliştirilen dilekçede ise Müteferrika basmak istediği kitap türlerini sıralamış, birkaç örnek eklemiş ve matbaanın kurulabilmesi için bir bütçe ile maddi destek istemiştir (Yüksel, 2007: 140-141).

Layihanın Sadrazam tarafından beğenilmesi sonrasında, Sadrazam isteğiyle Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi’den matbaanın açılabilmesine dair fetva istenmiş ve Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi de matbaanın faydalı bir yenilik olacağını belirterek, dini kitap ve eserlerin basılmalarının yasaklanması karşılığında matbaanın kurulması yönünde fetva vermiştir.¹⁰ Fetvanın ardından 1726 yılında Padişah III. Ahmet’in fermanı ile tefsir, hadis, fıkıh ve kelâm kitapları basılmaması koşuluyla matbaanın açılmasına izin verilmiştir (Alpaslan, 2006: 194). İznin alınmasının ardından Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk Türk matbaası resmi olarak 5 Temmuz 1727’de açılmıştır (Altuntek, 1993: 195). Gündüz (1978: 343); yazıcı esnafının kâğıt, kalem ve benzeri yazı aletlerini bir tabuta koyup cenaze alayı düzenleyerek matbaanın açılışını protesto ettiklerini aktarmıştır. Nihayet tamamlanan

¹⁰ İbrahim Müteferrika’nın; dönemin Şeyhülislam’ı Yenişehirli Abdullah Efendi’ye matbaanın açılması hususunda verdiği dilekçe ve dilekçeye gelen cevap Gündüz’ün 1978’de hazırlamış olduğu Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur’an-ı Kerim Basmaları isimli eserinde şu şekilde aktarılmıştır: “**Basma sanatında maharet iddia eden Zeyd; lügat, mantık hikmet, heyet ve bunların emsali ulûm-i âliyyede telif olunan kitapların huruf ve kelimâtının suretlerini birer kalıba nakşedip evrak üzerine basma ile ol kitapların misillerini tahsil ederim dese, Zeyd’in bu veçhile amel-i kitabete mübaşeretine şer’an ruhsat var mıdır, beyan buyrula**” (Eğer birisi, mesela lügat, mantık, hikmet, heyet hakkında yazılmış kitapların ve başka bilimsel eserlerin kutsal harflerini taklit etmeye, harfler döktürmeye ve el yazması örneklerle tamamen benzeyen kitaplar basmaya talip olsa, bunun böyle bir teşebbüse girişmesi caiz midir). Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi’nin cevabı: “**El-Cevap: Allah-û âlem! Basma san’atında mahareti olan kimesne bir musahhah kitabın huruf ve kelimâtını bir kalıba sahihan nakşedip evraka basmakla zaman-ı kalilde bilâ meşakka nusah-ı kesire hâsıla olup kesret-i kütüp rahis baha ile temellûke bais olur. Bu veçhiyle faide-i azimey-i müştemil olmakla ol kimesneye müsaade olunup birkaç âlim kimesneler sureti nakşedecek kitabı tashih için tayin buyrulursa gayet müstahsene olan umûrdan olur.**” (Eğer matbaa sanatından anlayan, harf dökme ve yazı kopyaları çıkarma marifetine sahip birisi, el yazmalarını harfi harfine yanlışsız basmaya talip olursa ve hele bu teşebbüsün, süratli imalat, çoğaltmada kolaylık ve herkesin satın alabileceği şekilde ucuzluk sağlama gibi büyük faydaları olacaksa ve bu kopyaları düzeltmek üzere malumatlı kimseler görevlendirilebilirse, bu işe talip olan kişinin o işi çok güzel ve övülecek bir iş demektir ve o kişi desteklenmeye lâyıktır.) (Gündüz, 1978: 343).

alışmalar sonucunda matbaa, 1729 yılında, İbrahim Müteferrika'nın İstanbul Yavuzselim semtindeki evinde fiilen hizmete girmiştir (Afyoncu, 2000: 326).

Matbaada basılan ilk eser, 31 Ocak 1729'da basılan *Vankulu Lügati*'dir (Alpaslan, 2006: 197). Bu kitap; İmam Ebu Nasr İsmail bin Hammad'l-Cevher el-Farabi (Cevheri)'nin Sıhah-ı Cevheri adlı Arapçadan Arapçaya sözlüğünün, Mehmet bin Mustafa el-Vani (Vankulu Mehmet) tarafından Türkçe çevrilmiş halidir (Küçükcan, 2006: 163). Birinci cildi 666, ikinci cildi 756 sayfadan ibaret olan kitap toplamda 1000 adet basılmış ve fiyatı 35 kuruş olarak belirlenmiştir (Akyüz, 2019: 139). Akyüz (2019: 139), fiyatın yüksekliğine dikkat çekmiş; Altuntek (1993: 200) de Ersoy (1979: 79)'dan yaptığı alıntıda;

evirmenlik yapan İbrahim Müteferrika'nın gndeliğinin 50 akçe olduğunu biliyoruz.

Kendi bastığı eserleri almaya kalkışsaydı durumu ne olurdu? Müteferrika aşağı yukarı 2,5 gün çalışarak 1 kuruř¹¹ kazandığına göre, Vankulu Sözlüğü'n satın alabilmek için de 87,5 gün çalışmak zorunda idi.

ifadelerine yer vermiştir. Öte yandan, o dönemde el yazması bir *Vankulu Lügati*'nin fiyatı ise 300 kuruşa kadar yükselmekle beraber kitapların fiyatları konusunda etinkaya (2011: 82)'nın belirtmiş olduğu;

Tüm kitapların toplam fiyatı (yaklaşık 214 kuruş) gz önüne alınırsa, rneğin Müteferrika kendi koleksiyonunu elde edebilmek için, hiçbir şeye para harcamamak koşuluyla, beş yüz kırk beş gün (18 ay) alışmalıydı. Bu sebeple kitapların yalnızca gelir düzeyi çok yüksek olan insanların elinde kaldığı anlaşılmaktadır.

ifadesi de oldukça dikkat çekicidir.

¹¹ Sultan III. Ahmet döneminde (1703-1730) basılmaya başlanan kuruşun standardına göre 120 akçe 1 kuruşa denktir (Pamuk, 2002: 458). Buna göre, günlük 50 akçe geliri olan bir kimsenin 1 kuruş kazanması için yaklaşık olarak 2.5 gün çalışması gerekmektedir.

Resim 1:

Müteferrika Matbaası'nda basılan ilk eser olan Vankulu Lügati

Müteferrika bu matbaada 17 farklı eser olmak üzere toplam 23 cilt kitap basmıştır (Afyoncu, 2000: 326). Bu kitaplardan bazılarının yazarı bizzat Müteferrika'dır.

Müteferrika'nın bastırıldığı 17 kitap şu şekildedir: *Vankulu Lügatı* (1000 adet-35 kuruş), *Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l-Bihar* (Kâtip Çelebi, 1000 adet, 3 kuruş), *Tarih-i Seyyah* (Krozinski, 1200 adet, 3 kuruş), *Tarih-i Hind-i Garbî* (Hasan el-Mesudi, 500 adet, 3 kuruş), *Tarih-i Timur Gürkan* (İbni Arabşah, 500 adet, 3 kuruş), *Tarih-i Mısırü'l-Kadîm ve Mısırü'l-Cedid* (Süheyli, 500 adet, 3 kuruş), *Gülşen-i Hulefâ* (Bağdadi Mürteza, 500 adet, 3 kuruş), *Grammaire Turque* (Holdermann-Müteferrika, 1000 adet, 3 kuruş), *Usulü'l-Hikmet fi Nizami'l-Ümem* (Müteferrika, 500 adet, 1 kuruş), *Füyuzat-ı Mıknatısiye* (Müteferrika, 500 adet, 1 kuruş), *Kitab-ı Cihannümâ* (Kâtip Çelebi, 500 adet, 30 kuruş), *Takvimü't Tevarih*

(Kâtip Çelebi, 500 adet, 3 kuruş), *Tarih-i Naima* (Naima, 500 adet, 75 frank), *Tarih-i Raşid* (Vakanüvis Raşit, 30 kuruş), *Çelebizade Asım Tarihi* (Çelebizade Asım, 30 kuruş), *Ahval-ı Gazavet der Diyar-ı Bosna* (Bosnalı Ömer), *Ferheng-i Şuuri*¹² (Şuuri Hasan) (Yüksel, 2007: 148-152).

Tablo 1:

Müteferrika Matbaası'nda basılan eserler

Sıra Nu	Kitap İsmi	Baskı Adedi	Basım Tarihi	Satış Fiyatı
1	Vankulu Lügati	1000	Recep 1141/31 Ocak 1729	35 Kuruş 120 Frank
2	Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l-Bihar (Deniz Seferlerine Dair Seçilen Hediye)	1000	Zilkade 1141/29 Mayıs 1729	3 Kuruş 12 Frank
3	Tarih-i Seyyah	1200	Safer 1142/26 Ağustos 1729	3 Kuruş
4	Tarih-i Hind-i Garbî (Amerika veya Batı Hindistan Tarihi)	500	Ramazan 1142/5 Nisan 1730	3 Kuruş 6 Frank
5	Târih-i Timur-ı Gürkân	500	Zilkade 1142/18 Mayıs 1730	3 Kuruş 6 Frank
6	Tarih-i Mısrü'l-Kadîm ve Mısrü'l-Cedid (Eski ve Yeni Mısır Tarihi)	500	Zilhicce 1142/17 Haziran 1730	3 Kuruş 9 Frank
7	Gülşen-i Hulefa (Halifelerin Gül Bahçesi)	500	Safer 1143/16 Ağustos 1730	3 Kuruş 15 Frank
8	Grammaire Turque	1000	1730	3 Kuruş
9	Usûl El-Hikem Fi Nizâm El-Ümem (Milletlerin Düzeni Hakkında Yöntemsel Düşünceler)	500	Şaban 1144/Şubat 1732	1 Kuruş
10	Füyûzât-ı Mıknatısıye (Pusulânın Yararları)	500	Ramazan 1144/27 Şubat 1732	1 Kuruş
11	Cihânnüma	500	Muharrem 1145/3 Temmuz 1732	30 Kuruş
12	Takvimü't Tevarih (Tarihler Takvimi)	500	Muharrem 1146/14 Haziran 1733	3 Kuruş
13	Tarih-i Naima	500	Muharrem 1147/Ekim 1734	30 Kuruş 75 Frank
14	Târih-i Râşid	?	Zilhicce 1153/17 Şubat 1741	30 Kuruş

¹² Müteferrika'nın bastığı son eserdir.

15	Târih-i Asım	500	Zilhicce 1153/17 Şubat 1741	30 Kuruş
16	Ahvâl-i Gazavât Der Diyar-ı Bosna (Bosna Diyarındaki Gazaların Durumu)	?	Muharrem 1154/19 Mart 1741	3 Kuruş 6 Frank
17	Ferheng-i Şuûri (Farsça Lisanı)	?	Şaban 1155/1 Ekim 1742	30 Kuruş 120 Frank

1742’de son baskısını yapan matbaa Müteferrika’nın 1745’te ölümü ile sahipsiz kalmış ve çalışmaları duran matbaa ancak 1756’da tekrar faal hale getirilerek *Vankulu Lügati*’nin ikinci baskısı yapılmıştır. Bunun ardından yeniden suskun bir döneme giren matbaa, 1783’te tekrar el değiştirerek canlandırılmıştır (Beydilli, 1995: 99). Birkaç baskının ardından Müteferrika Matbaası, sahibi Raşit Mehmet Efendi’nin 1798’de ölümü ile bir daha açılmamak üzere kapanmıştır. Bu arada 1796’da Mühendishane-i Berri-i Hümayun içerisinde yeni bir matbaa açılmış; Osmanlı Devleti’nin ikinci matbaası olan bu yerde diğer pek çok kitapla birlikte *Vankulu Lügati*’nin üçüncü basımı yapılmış; 1802’de Üsküdar’da açılan matbaa ile devletin üçüncü matbaası kurulmuştur (Küçükcan, 2006: 166). Burada basılan *Birgivi Risalesi*, Osmanlı İmparatorluğu’nda matbaada basılmış ilk dini eser olmuştur (Beydilli, 1995: 225). Bunun ardından 1822’de Bulak Matbaası, 1824’te İstanbul Matbaası, 1831’de taş baskı matbaası açılmış ve matbaacılık faaliyetleri hızlanmıştır (Sabev, 2006: 319). Bu bağlamda Akyüz (2019: 142), Müteferrika Matbaası’nın tesis edilmesini takip eden yüz yıl içerisinde 180 çeşit kitap basıldığını; Baysal (Yüksel, 2007: 164) ise bu sayının 434 olduğunu belirtmiştir.

İmparatorluğun büyük bir dönüşüm geçirdiği bu süreçte 1831 yılında açılan Takvimhane-i Amire Matbaası devletin ilk resmi Türkçe gazetesi olan *Takvim-i Vekayi*’yi bassa da İstanbul’da basılmış olan ilk gazete, 1795’te Fransız Elçiliği bünyesinde kısa bir süre basılan *Bulletin de Nouvelles* isimli gazetedir (Göncüoğlu, 2004: 105). Ancak *Takvim-i Vekayi*’nin yayımlandığı yıl olan 1831, hem devletin ilk resmi gazetesinin bu yıl yayımlanması hem de bu gazetenin ilk Türkçe gazete olmasının getirdiği önemli konumla birlikte Osmanlı

İmparatorluğu içerisinde süreli yayınların başladığı yıl olarak kabul edilmektedir. Takip eden yıllarda özel gazetelere ait matbaalar ile 1853'te Vilayet Matbaası, 1860'ta Ali Efendi Matbaası, 1862'de Mecmua-i Fünun matbaası açılmış; bununla beraber matbaacılık faaliyetleri hızla yayılmış ve 1875 yılında yapılan bir incelemede 151 adet farklı basımevi tespit edilmiştir (Küçükcan, 2006: 166-167).

2.2 Süreli Yayıncılık

Bu bölümde, birer süreli yayın olan gazeteler ve dergiler ile bunların tarihçesi incelenmiş; bunun ardından Türkiye'de uygulanmış matbuat nizamnamelerine değinilmiştir.

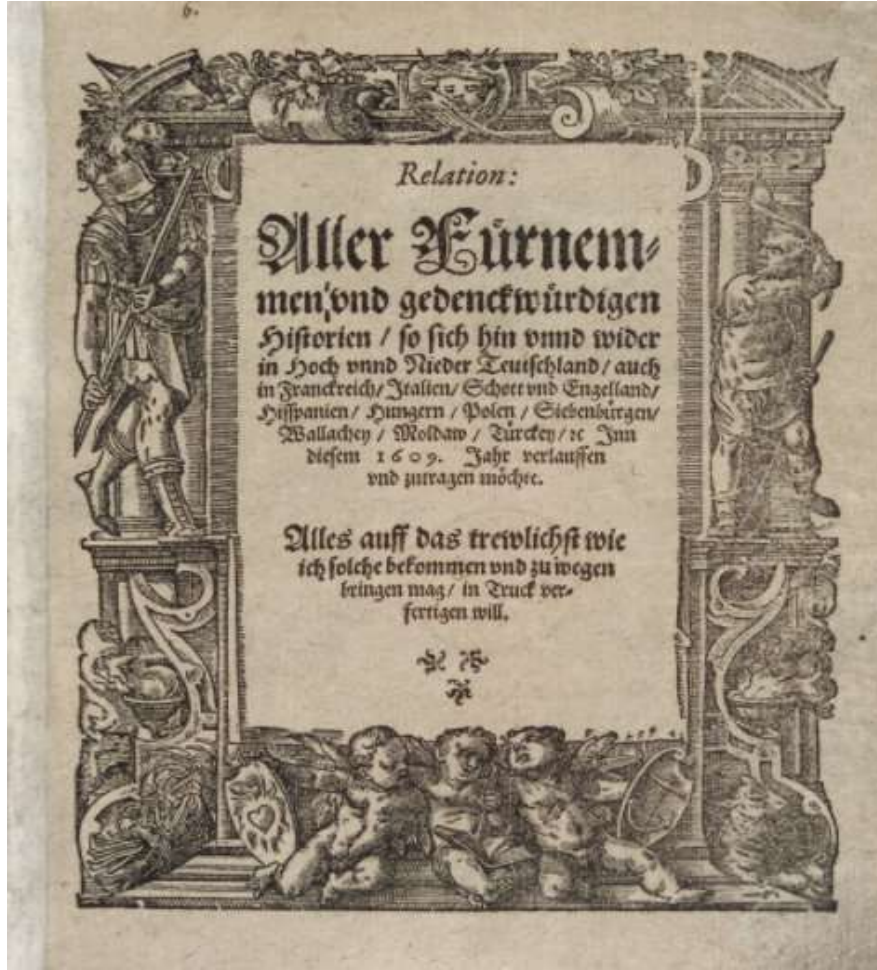
2.2.1 Gazeteler. Gazete ve dergilerden oluşan süreli yayınlar; belirli bir zaman aralığı içerisinde yaşanan olayları, dönemin temel sorunlarını, düşüncelerini ve yaklaşımlarını yansıtmada en önemli kaynaklardandır (Şimşek, 2002: 2). Matbaadan çok önceleri; Çinlilerin önemli olayları dönemlik olarak kayıt altına alıp bu evrakları devlet kademelerine sundukları, Mısırlıların aynı işi tabletler ile yapıp bu tabletleri kütüphanelere kaldırdıkları, Romalıların önemli olayları duyurmak için *Acta Diurna* ismi verilen duvar ilanları kullandıkları, Venediklilerin savaş haberlerini ülkenin dört bir yanına gönderilen mektuplarla bildirdikleri bilinmekle beraber; Tunç'a (1957: 46) göre dünyanın ilk gazetesi 1631'de Theophraste Renaudot (1586-1653) isimli bir doktor tarafından çıkarılan ve önemli olayların bir kâğıda aktarılmasından ibaret olan *Gazetta de France* isimli gazetedir. Bu gazete gerçekten Fransa'nın ilk gazetesi olmakla birlikte *Gazetta de France*'dan daha önce yayımlanmış gazeteler de tespit edilmiş ve ortaya çıkarılmıştır. Esasında, dünyanın ilk gazetesinin ne zaman yayımlandığına dair ihtilafli görüşler bulunmaktadır. XV. yüzyılda Venedik'te yazılı haber kaynaklarının satıldığına dair bulguların olmasına karşın bu konuya dair yeterli kanıt bulunmamaktadır (Abadan, 1961: 121). Bu dönemde satışı yapılan tek sayfalık veya mektup biçimindeki haber kaynaklarının, sınırlı yayılma alanları da göz önünde bulundurulursa, gazeteden çok birer layiha olarak görülmesi de pekâlâ mümkündür. Abadan

(1961: 122)'a göre dünyanın basılı ilk gazetesi, kesin olmamakla birlikte, 1605'e Hollanda'da yayımlanmış olan *Nieuwe Tijdingen* isimli gazetedir. Öte yandan bu dönemde yayımlanmış olan bir diğer önemli gazete ise 1605'te Johann Carolus (1575-1634) tarafından Strasburg'da yayımlanmış olan *Relation Aller Furnemmen und Gedenckwurdigen Historien* isimli gazetedir. Farklı kaynaklarda *Relation Aller Furnemmen und Gedenckwurdigen Historien* - *Avisa Relation Oder Zeitung* - *Relation* gibi farklı isimlerle anılan bu gazetenin günümüze ulaşan en eski nüshası 15 Ocak 1609 tarihli olmakla birlikte bu ilk nüshada çeşitli Avrupa ülkeleri ile ilgili haberlerin yanı sıra İspanya kralının savaş hazırlığı ve Hollanda açıklarında yaşanan bir tayfun sonucu bir yük gemisinin batışıyla ilgili haberler bulunmaktadır (Abadan, 1961: 122). Hâlihazırda Dünya Gazeteler ve Haber Yayıncıları Birliği de dünyanın ilk gazetesi olarak Carolus'un *Relation Aller Furnemmen und Gedenckwurdigen Historien* (Relation) isimli gazetesini kabul etmiştir.¹³ Bu gazetenin dünyanın ilk basılı gazetesinin olarak belirlenmesi de konuyla ilgili ihtilafı tam olarak sonlandıramamış, bu kez de gazetenin ilk yayım yılı olan 1605'in mi yoksa günümüze ulaşan en eski somut kanıt olan 15 Ocak 1609 tarihli nüshanın mı modern gazetenin başlangıcı olarak kabul edileceği konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Dünya Gazeteler ve Haber Yayıncıları Birliği modern gazetenin başlangıç tarihi olarak 1605 yılını benimsemişken bu tarih akademi çevrelerinin tamamı tarafından kabul görmemiştir.

¹³ <https://web.archive.org/web/20100310235015/http://www.wan-press.org/article6476.html> (17.10.2020 tarihinde erişildi.)

Resim 2:

Dünyanın ilk gazetesi kabul edilen Relation Aller Furnemmen und Gedenckwürdigen Historien gazetesinin 15 Ocak 1609 tarihli nüshası

Carolus'un *Relation* isimli gazetesinden sonra 1610 yılında Basel'de, 1615'te Gregor Gelbhaar tarafından Viyana'da, yine 1615'te Emmel tarafından Frankfurt'ta, 1619'da Prag'da, 1636'da İtalya'da ilk gazeteler yayımlanmış; XVIII. yüzyıl sonlarında ise günlük gazeteler ortaya çıkmıştır (Güz, 2000: 41).

Osmanlı Devleti'nde ise ülkede yayımlanmış olan ilk gazete daha önce bahsedildiği üzere İstanbul'daki Fransa Elçiliği'nin 1795'te çıkardığı *Bulletin de Nouvelles* (Haberler Bülteni) isimli gazete, Türkçe olarak yayımlanan ilk gazete ise Mısır-Kahire'de Kavalalı Mehmet Ali Paşa (1769-1849)'nın girişimleri ile 1828'de hazırlanan *Vakayi-i Mısriyye* isimli gazetedir (Türkkan, 2008: 7). Esasında Osmanlı Devleti'nde basın hayatının oluşmasında yoğun bir Fransız etkisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. 1795'te İstanbul'da çıkarılan *Bulletin de Nouvelles* isimli gazete, elçilikte gerçekleşen görev devrinin ardından 1796'da isim

değiştirerek *Gazette Française de Constantinople* ismini almış ve Fransa'nın Mısır'ı işgal ettiği tarih olan Eylül 1798'e kadar da bu isimle yayımlanmıştır (Koloğlu, 1992: 12). Bu gazetelerin ardından yine Fransızlar tarafından İzmir'de *Spectateur Oriental* (1821-1824), *Courrier de Smyrne* (1828-1829), *Le Smyrneen* (1824), *Journal de Smyrne* (1832-1842), *Echo de l'Orient* (1838-1845); İstanbul'da ise *Moniteur Ottoman* (1831), *Journal de Constantinople* (1846-1866), *L'Impartial* (1841-1912), *La Reforme* (1862-1922), *La Phare du Bosphore* (1870-1890) gibi pek çok gazete yayımlanmıştır (Güz, 2000: 43-44 & Aldırmaz, 2020: 1). Bu bağlamda İzmir'in; Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul'dan sonra gazeteciliğin ikinci önemli gelişim yeri olduğunu söylemek de pekâlâ mümkündür. Hatta Budak (2012: 674) bu konuda İzmir'in daha önde geldiğini ve İstanbul'u etkilediğini ifade etmiştir.

Resim 3:

*İzmir'de çıkarılmış ilk gazeteler olan Le Spectateur Oriental ve Le Courrier de Smyrne Gazeteleri*¹⁴

Osmanlı Devleti'nin ilk resmi gazetesi ise 1831'da Sultan II. Mahmut'un emri ile yayım hayatına başlayan *Takvim-i Vekayi* isimli gazetedir (Tunç, 1957:47). Fransızca olarak

¹⁴ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9341847> (21.10.2020 tarihinde erişildi.)

Moniteur Ottoman ismi ile de hazırlanan bu gazete için özel olarak Takvimhane-i Âmire Matbaası kurulmuş ve gazetenin ilk sayısı 1 Kasım 1831’de yayımlanmıştır (Abadan, 1961: 126). Daha sonra Arapça, Ermenice ve Farsça olarak da yayımlanmaya başlanan *Takvim-i Vekayi*; 16 Mart 1878’e kadar 2119 sayı, 26 Mart 1891’den 16 Mayıs 1892’ye kadar 283 sayı, 28 Eylül 1908’den 4 Kasım 1922’ye kadar 4608 sayı olmak üzere kesintili ve uzun ömürlü bir şekilde yayımlanmıştır (Yazıcı, 2010: 491-492). Bu gazete günümüzde yayımlanmaya devam eden Resmi Gazete’nin öncülü olarak kabul edilmektedir.

Takvim-i Vekayi’nin çıkışı Türk basın hayatının başlangıcı sayılmasına karşın Benek (2016: 30) basın hayatının bu gazetenin yayımlanmasıyla başladığının söylenemeyeceğini, bu gazetede sadece resmi duyurular yapıldığını ve bunun bilindik anlamda “gazetecilik”ten uzak olduğunu belirtmiştir. Öte yandan *Takvim-i Vekayi* gazetesinin devletin resmi görüşlerini duyurmaktan bir sonraki amacı Avrupalı devletlerle ilişki kurmak ve devletin mesajlarını dışarıya iletmektir (Budak, 2012: 675).

Resim 4:

Osmanlı Devleti'nin ilk resmi gazetesi Takvim-i Vekayi

Takvim-i Vekayi gazetesinin ardından çıkarılan ilk gazete, yarı özel bir girişim olarak da bir ilk olan *Ceride-i Havadis* isimli gazetedir. İlk sayısı 1 Ağustos 1840 tarihli olan gazete,

William Churchill (1796-1846) isimli İngiliz bir tüccar tarafından yayımlanmıştır (Güz, 2000: 45). On günde bir yayımlanan *Ceride-i Havadis* gazetesinin ortaya çıkmasında temel iki nedenin bulunduğunu söylemek mümkündür. Buna göre ilk sebep, *Takvim-i Vekayi* gazetesinin henüz o dönemdeki idareciler tarafından dahi fazlaca “resmi” görülmesi; ikinci sebep ise gazetenin kurucusu olacak olan William Churchill’in başından geçen ilginç ve dikkat çekici olaydır. Benek (2016: 31)’in aktardığına göre Churchill, İstanbul’da çeşitli İngiliz gazetelerine çalışan bir gazeteci ve tüccardır. 1836 yılında bir av sırasında bir çocuğu yaralayan Churchill bu olay sonucu hapsedilmiş ve bu durum İngiltere ile Osmanlı hükümeti arasında diplomatik bir krize sebep olmuştur. İngiltere’nin İstanbul Elçiliği’nin sert baskısı sonucu serbest bırakılan Churchill’e çeşitli ticari imtiyazların yanında gazete yayımlama izni verilmiştir. Kendisine verilen bu izni, yaşanan kriz sebebiyle Hariciye Nazırlığı görevinden olan Akif Paşa’dan çekinmesi sebebiyle birkaç yıl kullanmayan Churchill; nihayetinde Akif Paşa’nın sonradan getirildiği Dâhiliye Nazırlığı’ndan da azledilmesi üzerine gazetesini açmıştır (Benek, 2016: 31). Gazetenin tüm giderleri kendisine ait olmakla beraber Churchill’e hazineden üç yıl boyunca aylık 5000 kuruşluk yardım bağlanmıştır (Budak, 2012: 677). Bu gazetenin kaynaklarda yarı-resmi olarak sınıflandırılmasının sebebi de devletten alınan bu yardım sebebiyledir. Electronic Turkish Studies (2012: 7-3, s.677) dergisinde bu durum şu şekilde aktarılmıştır:

1860’ta çıkarılan ve bu gazeteye rakip olan Tercüman-ı Ahval; bu rekabet sebebiyle yapmış olduğu bir tabloda mevcut gazeteleri niteliklerine göre sınıflandırmıştır. Buna göre Takvim-i Vekayi resmi bir gazetedir ve mülkiyeti devlete aittir. Ceride-i Havadis ise sahibinin gayrimüslim bir İngiliz olduğuna ve devletten mali yardım aldığına dikkat çekilerek yarı-resmi olarak sınıflandırılmıştır. Tabloları yapan Tercüman-ı Ahval kendisini ise ehl-i İslam ve özel gazete olarak sınıflandırmıştır.

İlerleyen yıllarda Türk edebiyatında ve Türk basın tarihinde önemli konumlara gelecek olan pek çok kimsenin yetişmesini sağlayan, gazetecilik kültürünün oluşmasında başlangıç

noktası olan Ceride-i Havadis, kesintili bir yayım hayatının ardından son sayısını 1864'te yayımlayarak kapanmıştır.

Resim 5:

Osmanlı Devleti'nin ilk yarı özel gazetesi Ceride-i Havadis'in bir örneği

Türk basın tarihi açısından bir diğer önemli gazete ise Türkiye'nin ilk özel Türk gazetesi

Tercüman-ı Ahval gazetesidir. Şinasi ve Ağâh Bey tarafından 21 Ekim 1860 tarihinde

yayımlanmaya başlanan ve bir düşünce ve tartışma gazetesi olarak tanımlanan *Tercüman-ı*

Ahval, Türkiye'de gazeteciliğin gelişimi açısından oldukça önemli bir gazetedir. Önceki iki

gazeteden farklı olarak hiçbir yardım almayan ve tamamen özel teşebbüs olarak

kurulan *Tercüman-ı Ahval* gazetesinin; gerek bu yönüyle gerek de bağımsızlığın getirdiği güvenle hükümetin eleştirilebilmesini mümkün kılmasıyla gerçek anlamda gazeteciliğin başlangıcı sayılması pekâlâ mümkündür.

Tercüman-ı Ahval gazetesinin basın tarihimiz açısından öneminin anlaşılması için gazetenin kuruluşunun arka planının geniş bir bakış açısı ile analiz edilmesi gerekmektedir. Devlet memuriyetleri sırasında Paris’te görev yapan Şinasi ve Agâh Bey; burada bulundukları sırada Fransa’da var olan basın kültürü hususunda incelemeler yapma fırsatı bulmuş, yayım yapan gazetelerin gerekli gördükleri hallerde hükümeti çekinmeden eleştirebildiklerini ve gazeteciliğin ülke sorunlarını dile getirme ile bunlara çözüm önerileri sunma konusunda önemli bir araç olduğunu gözlemlemişlerdir (Nalcıoğlu, 2005: 257). Türk basın hayatında bu şekilde yayım yapan bir gazetenin eksikliğini gören iki aydın, *Tercüman-ı Ahval* gazetesinin fikri temellerini bu gözlemlere dayanarak oluşturmuşlardır.

Tercüman-ı Ahval gazetesinin bir diğer önemli ve farklı yanı, gazetede kullanılan açık ve anlaşılır dildir. Hâlihazırda var olan gazetelerde kullanılan dil oldukça ağır olmakla birlikte bu durum çeşitli eleştirilere sebep olmuştur. Duruma örnek vermek gerekirse, Yüksel (2007: 167)’in Kabacalı (1999: 111)’dan aktardığı, 1840’ta *Takvim-i Vekayi*’de dil ile alakalı olarak belirtilen şu ifade oldukça dikkat çekicidir:

Avrupa’da okumak ve yazmak pek kolay bir şeydir, çünkü öyle Türkçe gibi imla lisanı başka, tekellüm lisanı başka değildir. Kibar ile hamalın lakırdısı birdir (Yüksel, 2007: 167 & Kabacalı, 1999: 111).

Dilin ağırlığı konusunun devletin resmi gazetesi olan *Takvim-i Vekayi*’de dahi bu şekilde ifade edilmesi durumun ciddiyetini ve bu konuda yapılması gereken reform ihtiyacını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu konuda öncülerinden ayrılarak daha anlaşılır bir dil kullanmaya gayret eden *Tercüman-ı Ahval* gazetesi, 24. sayıdan sonra Şinasi’nin ortaklıktan ayrılması ve

sonrasında bir başka gazete kurmasıyla güç kaybetmiş, 792. sayıdan sonra 11 Mart 1866 tarihinde kapanmıştır.

Tercüman-ı Ahval gazetesinin yayımlanmaya başlanması, Türk basın tarihi içerisinde gazeteler arasındaki rekabetin oluşmasını da sağlamıştır. 34. sayıda yayımlanmış bir makale yüzünden 12 Mayıs - 17 Haziran 1861 tarihleri arasında kapatılan gazete bu dönemde *Ceride-i Havadis* tarafından eleştirilmiş, daha sonra yayım hayatına geri dönen *Tercüman-ı Ahval* de *Ceride-i Havadis*'in bu davranışını protesto etmiştir (Çakır, 2000: 496).

Resim 6:

Osmanlı Devleti'nin ilk özel gazetesi Tercüman-ı Ahval

1831'de çıkarılan *Takvim-i Vekayi*, 1840'ta çıkarılan *Ceride-i Havadis*, 1860'ta çıkarılan *Tercüman-ı Ahval*, 1862'de çıkarılan *Tasvir-i Efkâr* gazetelerinden sonra Osmanlı Devleti'ndeki ilk Matbuat Nizamnamesi 1864'te hazırlanmış ve bu nizamname ile gazetecilik faaliyetleri ciddi şekilde denetim altına alınmıştır. Nizamnameden sonra 1867'de bu kez bir başka denetim mekanizması olarak Kararname-i Ali hazırlanmış ve bu gelişme gazetecilerin ülkeden uzaklaşmalarına veya sürgün edilmelerine yol açmış; pek çok gazete yurtdışında çıkarılmaya başlanmıştır.

İlk özel gazetesinin yayımlanmasından sonra geçen sürede bir kısmı yurtdışında olmak üzere pek çok gazete daha yayım hayatına katılmıştır. Bunlar; 1862'de çıkarılan *Tasvir-i*

Efkâr, 1866'da çıkarılan *Muhbir*, 1868'de çıkarılan *Hürriyet ve Terakki*, 1869'da çıkarılan *Mümeyyiz ve Ulum*, 1870'de çıkarılan *Basiret*, 1872'de çıkarılan *İbret*, 1875'te çıkarılan *Sabah ve Vakit*, 1878'de çıkarılan *Hayal ve Tercüman-ı Hakikat*, 1880'da çıkarılan *İstikbal*, 1881'de çıkarılan *Gencine-i Hayal*, 1884'te çıkarılan *Tarık ve İkdam*, 1895'te çıkarılan *Meşveret*, 1896'da çıkarılan *Ezan, Mizan ve Hürriyet*, 1897'de çıkarılan *Osmanlı, Hakikat ve Kanuniesasi*, 1899'da çıkarılan *Emin-i Mazlum*, 1900'de çıkarılan *İntikam*, 1901'de çıkarılan *Yıldırım*, 1908'de çıkarılan *Hukuk-u Umumiye, Karagöz, Serbesti, Tanin ve Volkan*, 1918'de çıkarılan *Akşam* ile *İleri* ve Milli Mücadele'nin sesini duyurmak amacıyla 1919'da çıkarılmaya başlanan *İrade-i Milliye* gibi pek çok gazetedir.

2.2.2 Dergiler (Mecmualar). Dergi (mecmua) kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın, bülten” ifadesi ile açıklanmıştır. Gerçekten de dergiler, gazetelere nazaran bir konu üzerinde daha ciddi şekilde yoğunlaşan ve belirli bir konu hususunda yayın yapan iletişim araçlarıdır. Bu bağlamda dünyanın ilk dergileri de bilimsel içerikler barındırmakla beraber 1665'te Fransa'da yayımlanan *Jornal de Scavant*; 1682'de Almanya'da yayımlanan *Acta Eruditorum* ve 1688'de yine Almanya'da yayımlanan *Monatsunterredungen des Thomasius* dergileridir (Şimşek, 2001: 1). Osmanlı İmparatorluğu'nda ise ilk dergiler ancak Tanzimat Dönemi ile görülmeye başlanmış, ilk Türkçe dergi de Osmanlı İmparatorluğu'nda büyük değişimlerin yaşandığı işte bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu'nda yayımlanmış olan ilk dergi, 1849-1851 tarihleri arasında toplam 28 sayı olarak yayımlanmış olan *Vaka-i Tıbbiye* dergisidir (Gönenç, 2007: 64). Hekimbaşı Abdülhak Molla (1786-1854)'nın girişimleri ile hazırlanan *Vaka-i Tıbbiye*'nin birinci sayfasında derginin yayımlanma amacı şu şekilde belirtmiştir:

Bilimin memleket sathında eşit seviyede gelişmesi aktüel olayların takip edilmesine bağlı olmakla beraber Avrupa'da bu şekilde gazete benzeri yayınlar ortaya çıkmış ve

güncel olaylara ilgi artmıştır. Hakeza Tıbbiye Mektebi'nde meydana gelen gelişimin yanı sıra İstanbul'da, bütün ülkede ve Avrupa'da yaşanan çeşitli hastalıklar, tıbbi gelişmeler, geliştirilen ilaçlar gibi durumları duyurmak için de Takvimi Vekayi gazetesini gibi sürekli bir yayına ihtiyaç duyulmuş ve bu vesileyle hekimlere yararlı olacağı düşünüülerek Vaka-i Tıbbiye dergisi hazırlanmıştır. Bu sebeple; Tıbbiye Mektebi tarafından tıbbi gerekçeler adına iki-dört sayfa olarak hazırlanacak dergi, her ayın ilk gününde yayımlanacaktır¹⁵ (Bacanlı & Efdal, 2018: 24-25).

Aylık olarak yayımlanan Vaka-i Tıbbiye dergisi, 28 sayının ardından 1851'de kapanmıştır (Büyükbaykal, 2013: 88-89).

Vaka-i Tıbbiye'den sonra yayımlanmış olan dergi ise 1861'de açılmış olan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye isimli topluluğun yayın organı olması amacıyla Münif Paşa (1830-1910)'nın girişimleri ile Temmuz 1862'de yayımlanmaya başlayan Mecmua-i Fünun isimli dergidir. Toplam 48 sayı olarak yayımlanan derginin ikinci sayısı Sultan Abdülaziz'e de sunulmuştur (İhsanoğlu, 1993: 334). Çeşitli zorunlu sebeplerden dolayı kesintili bir yayın hayatına sahip olan derginin kapatılması meselesi ise oldukça dikkat çekicidir. Uçman (2003: 270)'ın aktardığına göre, 1867'de yayımlanan 47. sayıdan yaklaşık 16 yıl sonra Ocak 1883'te dergiyi tekrar çıkarmak isteyen Münif Paşa'nın 48. sayı için hazırladığı *Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu* isimli yazısı Saraydan tepki görmüş ve dergi bu sebeple kapatılmıştır. Aynı konuyu Tülbentçi (1956) de şu şekilde aktarmıştır:

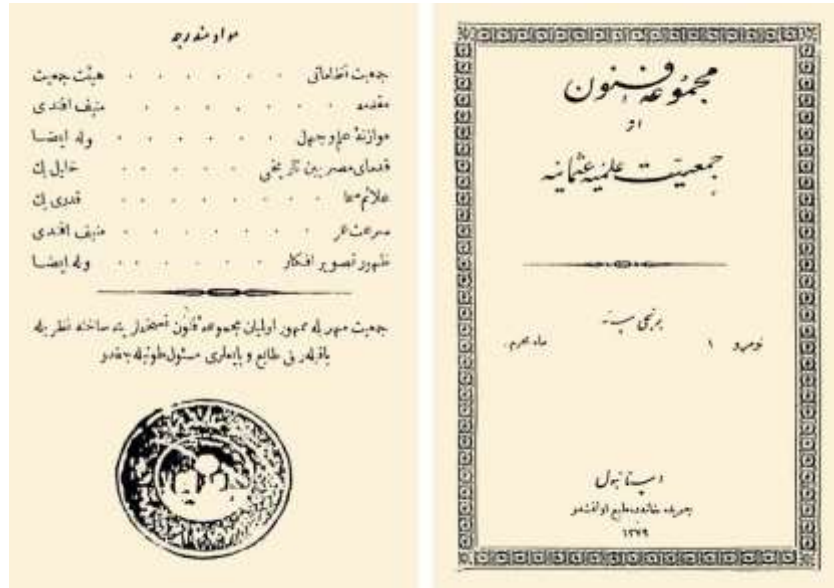
Paşanın yazdığı “Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu” adını taşıyan hikâyesinden dolayı mecmuası tekrar kapanmış; neşrine izin veren zamanın Maarif Nazırı uyarılmıştır. Hikâyede suç unsuru olan hiçbir şey yoktu. Fakat Yıldız Sarayı'nda oturan Sultan Hamit, bu isim benzerliğinden fena halde kuşkulandı.¹⁶

¹⁵ Sadeleştirilmiş metin.

¹⁶ <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/28296> (17.10.2020 tarihinde erişildi.)

Resim 7:

Osmanlı Devleti'nin ilk dergilerinden olan Mecmua-i Fünun Dergisi

Batılılaşma taraftarı olan *Mecmua-i Fünun* dergisinde pozitif bilimlerden ekonomiye kadar pek çok konuya yer verilmiş, Türkçe'nin geliştirilmesi hedeflenmiş ve yabancı kavramlar Türkçeleştirilmeye çalışılmıştır (Demir, 2016: 78).

Mecmua-i Fünun'u takip eden dönemde *Mecmua-i İbritleme*, *Takvim-i Ticaret*, *Ayine-i Vatan*, *Tuhfet-ül Tıp*, *Cüzdan* isimli çeşitli dergiler de çıkarılmaya başlanmış ancak bu dergiler çoğunlukla kısa bir yayın hayatı sonrası kapanmıştır (Gönenç, 2007: 64). Bu dergiler ile aynı dönemde Mustafa Refik Bey (1843-1865) tarafından yayımlanmaya başlayan *Mir'at* dergisi ise toplamda sadece üç sayı yayımlanmasına karşın ülkemizdeki ilk resimli dergi olarak süreli yayınlar tarihi içerisinde bir ilki oluşturmuştur (Nalcioğlu, 2005: 264).

Bu dönemdeki bir diğer ilk ise 1863 yılında yayımlanmaya başlanan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk müzik içerikli dergisi olan *Musiki-i Osmani* dergisidir. Bu dergi de kısa süreli bir yayım hayatına sahip olmasına karşın süreli yayınlar tarihimiz içerisinde önemli bir konumda yer almaktadır.

Türk basınında ilklerin sıklıkla görüldüğü 1860'lı yıllarda ortaya çıkan diğer önemli yayın; basın tarihimizin ilk kadın dergisi olarak kabul edilen, 1869 yılında Terakki gazetesinin haftalık ek olarak çıkarttığı ve toplam 48 sayı olarak yayımlanan *Terakki-i Muhadderat* dergisidir (Aydın, 2009: 148). Kadınların eğitimi, aile yaşamı, annelik kavramı gibi pek çok konuya yer veren dergi bu konulardaki ilk basamağı oluşturmuş ve kendisinden sonra 1928 Harf Devrimi'ne kadar olan dönemde yayımlanacak olan *Ayine* (1875-1976), *Mürebbi-i Muhadderat* (1875), *Aile* (1880), *İnsaniyet* (1882), *Hanımlar* (1882), *Şükûfezar* (1886), *Mürüvvet* (1887), *Parça Bohçası* (1889), *Hanımlara Mahsus Malumat* (1895), *Hanımlara Mahsus Gazete* (1895-1908), *Âlem-i Nisvan* (1906-1914), *Demet* (1908), *Kadın* (1908-1909), *Mehasin* (1908-1909), *Musavver Kadın* (1911), *Kadınlık Hayatı* (1913), *Kadınlar Dünyası* (1913-1921), *Kadın Duygusu* (1914), *Hanımlar Âlemi* (1914), *Kadınlar Âlemi* (1914), *Seyyale* (1914), *Siyanet* (1914), *Bilgi Yurdu Işığı* (1917-1918), *Türk Kadını* (1918-1919), *İnci* (1919), *Genç Kadın* (1919), *Süs* (1923), *Firuze* (1924), *Kadın Yolu* (1925), *Âsâr-ı Nisvan* (1925-1926), *Çalılıkusu* (1926) gibi pek çok kadın-çocuk-eğitim dergisine önyak olmuştur¹⁷ (Şahin, 2018: 90).

Tablo 2:

İlk kadın dergisinden itibaren 50 yıllık zaman diliminde yayımlanmış önemli kadın dergileri

Dergi İsmi	İlk Yayım Yılı ve Toplam Sayısı	Dergi İsmi	İlk Yayım Yılı ve Toplam Sayısı
Terakki-i Muhadderat	1869, 48 sayı	Kadınlık Hayatı	1913, 1 sayı
Ayine	1875, 41 sayı	Kadınlar Dünyası	1913, 208 sayı
Mürebbi-i Muhadderat	1875, 8 sayı	Kadın Duygusu	1914, 12 sayı
Aile	1880, 3 sayı	Hanımlar Âlemi	1914, 32 sayı
İnsaniyet	1882, 2 sayı	Kadınlar Âlemi	1914, 9 sayı
Hanımlar	1882, 1 sayı	Seyyale	1914, 1 sayı

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Özen, H. (1994). Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete ve Dergileri (1868-1990). Graphis Yayın, İstanbul.

Şükufeazar	1886, 5 sayı	Siyanet	1914, 16 sayı
Mürüvvet	1887, 9 sayı	Bilgi Yurdu Işığı	1917, 17 sayı
Parça Bohçası	1889, 1 sayı	Türk Kadını	1918, 21 sayı
Hanımlara Mahsus Malumat	1895, 17 sayı	İnci	1919, 37 sayı
Hanımlara Mahsus Gazete	1895, 624 sayı	Genç Kadın	1919, 10 sayı
Âlem-i Nisvan	1906, 51 sayı	Süs	1923, 55 sayı
Demet	1908, 7 sayı	Firuze	1924, 2 sayı
Kadın	1908, 30 sayı	Kadın Yolu	1925, 19 sayı
Mehasin	1908, 12 sayı	Asar-ı Nisvan	1925, 25 sayı
Musavver Kadın	1911, 7 sayı	Çalığışu	1926, 4 sayı

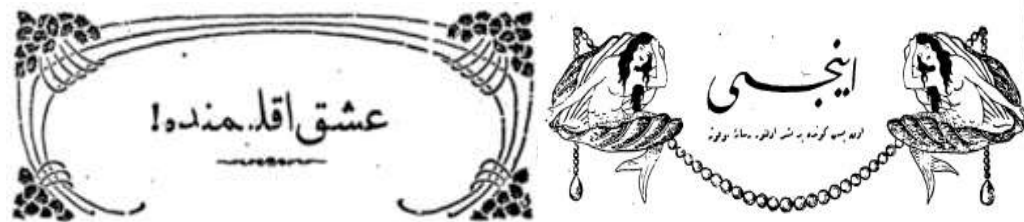
Resim 8:

II. Meşrutiyet Dönemi'nin önemli dergilerinden olan Kadınlar Dünyası dergisi

Resim 9:

Kadınlar Dünyası ve İnci dergileri kapak çalışmaları (Kocabey, 1995: 96 & 13)

Resim 10:

Mehasin ve Hanımlar Âlemi dergileri kapak çalışmaları (Kocabey, 1995: 58 & 102)

İlk kadın dergisinin yayımlanmaya başlamasını takip eden süreçte iki yeni dergi daha ortaya çıkmış ve bu dergiler basın tarihimiz içerisinde önemli birer başlangıç noktası olmuşlardır. Bunlardan ilki, Osmanlı Devleti'nde yayımlanmış olan ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz*'dir. 1863'te yayım hayatına başlayan aynı isimli gazetenin çocuklara özel eki olarak 1869'da yayımlanmaya başlanan *Mümeyyiz* dergisi, haftalık olmak üzere toplamda 49 sayı olarak yayımlanmış ve bir çocuk dergisi olmanın yanı sıra eğitim dergisi olarak da bir ilki oluşturmuştur (Şimşek, 2002: 24). Hâlihazırda derginin birinci sayısında derginin yayımlanma amacı şu şekilde belirtilmiştir:

Ülkemizde birçok siyasi gazete ve kadınlara özel yayınlar bulunmasına karşın; çocuklara özel bir yayının bulunmaması sebebiyle böyle bir eserin hazırlanmasını uzun zamandır istemekteydik. Bu istek bizi o derece zorladı ki sonunda bu eseri üretmeye cesaret ettik. Bu konuda tam olarak ehliyetli olmamıza karşın, sehven yapılacak hatalarımızın mazur görülmesi ümidiyle memleket çocuklarının eğitime elimizden geldiğince hizmet edeceğimizi beyan ederiz. (...) Bu durumda amacımız

*haftada bir kere Cuma günleri olmak üzere bu eseri çıkarmak ve eğitim hususunda olan gelişmeleri ve tartışmaları çocukların anlayabileceği şekilde onlara ifade etmektir. Umarız ki bu samimi niyetimiz, olası hatalarımızı giderir ve bu gayretimizi kamuya faydalı kılar.*¹⁸ (Bayram, 2005: 485).

Resim 11:

Mümeyyiz dergisinin 19. sayısının birinci sayfası (Bayram, 2005: 486)

İlk sayısı 1869'da yayımlanan *Mümeyyiz*'den sonra *Hazine-i Etfal* (1873), *Sadakat* (1875), *Arkadaş* (1876), *Tercüman-ı Hakikat* (1876), *Kıraat* (1881), *Nevresidegan* (1881), *Çocuklara Arkadaş* (1882), *Vasıta-i Terakki* (1882), *Etfal* (1886), *Numune-i Terakki* (1897), *Çocuklara Mahsus* (1896), *Çocuklara Rehber* (1897), *Çocuk Bahçesi* (1904), *Musavver* (1909), *Mekteplilere Arkadaş* (1910), *Çocuk Dünyası* (1913), *Karagöz* (1913), *Çocuk Yurdu* (1913),

¹⁸ Sadeleştirilmiş metin.

Talebe Defteri (1913), *Çocuk Duygusu* (1913), *Çocuk Dostu* (1914), *Küçükler Gazetesi* (1918), *Çanta* (1921) çocuklara hitap eden diğer dergiler olarak ortaya çıkmışlardır (İnan, 2016: 312 & Öğüt, 2006: 2-3).

Tablo 3:

Osmanlı Devleti'nde yayımlanmış çocuk dergileri (Demircan, 2006: 20)

Dergi İsmi	İlk Yayın Yılı ve Toplam Sayısı	Dergi İsmi	İlk Yayın Yılı ve Toplam Sayısı
Mümeyyiz	1869, 49 sayı	Çocuklara Rehber	1897, 166 sayı
Hazine-i Etfal	1873, 1 sayı	Çocuk Bahçesi	1904, 64 sayı
Sadakat	1875, 65 sayı	Musavver	1909, 3 sayı
Arkadaş	1882, 13 sayı	Mekteplilere Arkadaş	1910, 14 sayı
Tercüman-ı Hakikat	1876, 40 sayı	Çocuk Dünyası	1913, 94 sayı
Kıraat	1881, 18 sayı	Karagöz	1913, 3 sayı
Nevresidegan	1881, 4 sayı	Çocuk Yurdu	1913, 7 sayı
Çocuklara Arkadaş	1882, 12 sayı	Talebe Defteri	1913, 68 sayı
Vasıta-i Terakki	1882, 4 sayı	Çocuk Duygusu	1913, 61 sayı
Etfal	1886, 23 sayı	Çocuk Dostu	1914, 13 sayı
Numune-i Terakki	1897, 9 sayı	Küçükler Gazetesi	1918, 8 sayı
Çocuklara Mahsus	1896, 626 sayı	Çanta	1921, 8 sayı

Osmanlı Devleti'nde çocuk dergilerinin ortaya çıkmasında esas dikkat çekilmesi gereken nokta ise, bu dergilerin de aslında birer eğitim dergisi olarak görülebilmelerinin mümkün olmasıdır. Hâlihazırda, çocuklara yönelik yayım yapan dergilerin gelişim süreçleri incelendiğinde bu dergiler ile eğitim arasında büyük bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu dergiler, çocuklara yönelik olarak üretilen içeriklerin yanı sıra eğitimin gerekliliği, çocukların eğitiminin önemi, eğitim kurumlarının gelişmesi, yeni öğretim yöntemleri, eğitim sorunları, öğretmen-öğrenci ilişkisi gibi pek çok konuya da yer vermiş ve eğitim dergiciliğinin öncülü olmuşlardır (Şimşek, 2001: 6). Bu bağlamda *Mümeyyiz* dergisinin ilk sayısında geçen “(...) *memleket çocuklarının eğitime elimizden geldiğince hizmet edeceğimizi beyan ederiz (...)*” ifadesi de bu tezi destekler niteliktedir. Buradan hareketle, çocuk dergilerinin de eğitim tarihi içerisinde önemli bir konumda bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

Osmanlı Devleti'nde ilk çocuk dergisinin ortaya çıktığı tarihlerde yayımlanmış olan bir diğer önemli dergi ise basın tarihimiz içerisindeki ilk mizah dergisi olan *Diyojen*'dir. Bu dergi Kasım 1870-Ocak 1873 tarihleri arasında toplam 183 sayı olarak yayımlanmıştır. Amacını “*kamuoyu ile iktidarın hedeflerini ifade etmek ile güncel tartışmalara alaycı ve iğneleyici bir dille cevap vermek*” olarak açıklayan ve Teodor Kasap (1835-1897) tarafından çıkarılan dergide çeşitli tasvirler, fıkralar, eleştiriler, gündem konuları gibi içeriklere yer verilmiştir (Demir, 2016: 78-79). Bir mizah dergisi olmanın getirdiği zorluklardan hareketle *Diyojen* dergisi hükümetten sıklıkla tepki görmüş ve çeşitli zamanlarda yayınlarına muvakkaten ara verdirilmiştir.

Esasında, ülkemizde yayımlanmış olan ilk mizah dergisinin *Diyojen* dergisi olduğu görüşüyle ilgili çeşitli ihtilafli ifadeler bulunmaktadır. Demirkol, 2016'da yayımladığı “*Türkiye'nin İlk Türkçe Mizah Dergisi: Terakki*” isimli çalışmasında ülkemizde yayımlanmış olan ilk mizah dergisinin 1852'de Hovsep Varyantan (1813-1879) tarafından yazılmış olan *Boşboğaz Bir Âdem* isimli risalesi olduğunu ifade etmiş, Türkçe dilindeki ilk mizah dergisinin ise *Diyojen*'den birkaç ay önce Terakki Gazetesi'nin haftalık ek olarak verdiği *Terakki* dergisi olduğunu belirtmiştir (Demirkol, 2016: 142-143). Ebuzziya (1994: 479) da aynı konuda şu ifadeleri dile getirmiştir:

Diyojen, Osmanlı basın tarihinde Türkçe olarak çıkarılan mizah dergilerinin dördüncüsü olmakla beraber mahiyeti itibariyle ilk siyasî mizah dergisi özelliğine sahiptir. Çünkü bundan birkaç ay önce çıkarılmaya başlanan Terakkî Mizah (Mayıs 1870), Asır Eğlence (Ağustos 1870) ve Terakkî Küçük Mizah (Kasım 1870) adlı yayınlar, hem gündelik gazetelerin paralı ilâveleri hem de fıkra ve nükteleri son derece soğuk ve seviyesiz yayın organlarıdır. (Ebuzziya, 1994: 479).

Resim 12:

İlk Türkçe mizah dergisi Diyojen'in kapak resmi

Bu ifadeler karşın gerek Varyantan'ın *Boşboğaz Bir Âdem* isimli eserinin bir dergi tanımına uygun olmaması gerekse *Diyojen* dergisinin öncüllerine karşın gerçek anlamda bağımsız bir yayın olmasından hareketle ülkemizdeki ilk mizah dergisinin *Diyojen* olduğunu söylemek mümkündür.

Bu tarihlerde ortaya çıkan bir diğer önemli gelişme ise ilk askeri derginin yayımlanmaya başlamasıdır. Ülkemizdeki ilk askeri gazete 1864'te yayımlanmaya başlayan *Ceride-i Askeriye* gazetesidir (Pehlivanlı, 2005: 247). Haftada bir defa yayımlanmak üzere askeri gelişmelerin aktarıldığı bu gazeteye 14. sayıdan sonra (16 Nisan 1864) *Mecmua-i Fünun-ı Askeriye* isimli ek bir dergi getirilmiş; 1868'de bu uygulamaya son verilmişse de nihayet 1880 tarihinde yapılan düzenlemeyle gazetenin dergi olarak çıkarılması kararlaştırılmıştır (Tunalı, 2005: 197-198). Böylece Ocak 1880'de yayımlanmaya başlayan dergi haftada iki kez çıkarılmış ve sık sık isim değiştirmiştir. Bu bağlamda derginin ismi 1882'de *Mecmua-i Askeriye*, 1926'da *Askeri Mecmua*, 1948'de *Ordu Dergisi*, 1961'de ise *Silahlı Kuvvetler Dergisi* olarak değiştirilmiş ve hâlihazırda yayımlanmaya devam eden *Silahlı Kuvvetler Dergisi* de kuruluş tarihi olarak 1880 yılını kabul etmiştir.

Basın tarihimiz açısından önemli yer tutan bir diğer dergi ise Osmanlı Devleti'nin önemli yayıncılarından Ebuzziya Tevfik Bey (1849-1913) tarafından hazırlanan ve yayımlanan *Mecmua-i Ebuzziya* dergisidir. Dönemin önemli aydınlarının yazılarına yer veren dergi Ağustos 1880-Ağustos 1912 tarihleri arasında 159 sayı olarak yayımlanmış, 32 yılı bulan yayım hayatının yaklaşık 26 yılında sansürler ve yasaklamalar sebebiyle kapalı kalmıştır (Kahraman, 2003: 268).

Osmanlı Devleti'nde dergiciliğin hızla geliştiği ve araştırmada açıklandığı üzere pek çok ilkin görüldüğü 1870'li ve 1880'li yıllarda yayımlanmış olan diğer önemli dergilerin ise bir kısmı şu şekildedir: *Ulum* (1870), *Hadika* (1870), *Hulasat-ul Efkar* (1870), *Memalik-i Mahrusa* (1870), *Hakayik-ul Vakayi* (1870), *Ravzatül Maarif*, (1870), *Dağarcık* (1872), *Çingiraklı Tatar* (1873), *Asar* (1873), *Revnak* (1873), *Medeniyet* (1874), *Geveze* (1875), *Keşkül* (1875), *Mirat-ı İber* (1876), *Çaylak* (1876), *Bahçe* (1878), *Derme-Çatma* (1878), *Yadigâr* (1878), *Vasita-i Servet* (1880), *Hazine-i Evrak* (1881), *Mirat-ı Âlem* (1881), *Ziraat* (1881), *Afak* (1882), *Mecmua-ı Asar* (1882), *Haver* (1884), *Maadin Mecmuası* (1884), *Arazi Mecmuası*, (1885), *Mizan* (1886), *Gayret* (1886), *Berk* (1886), *Nilüfer* (1887), *Manzara* (1887), *Ceride-i Emakin* (1887), *Mecmua-i Fünun-ı Bahriye* (1889) (Demir, 2016: 80-82 & Şimşek, 2002: 9-11 & Günergun, 2002: 14). Osmanlı Devleti'nde dergiciliğin gelişimini göstermek için burada belirtmek gerekir ki 1872 yılında iken sadece 31 adet olan süreli yayınların sayısı 1890'a kadar ellinin üzerine çıkmış, bu sayı 1908 yılında 200'ü geçmiştir (Kocabey, 1995: 3-4).

Bu yıllar içerisinde; siyaset, ekonomi, edebiyat ve aile gibi pek çok hususta yayım yapan bu dergilerin dışında birer eğitim dergisi olarak nitelendirilebilecek dergiler ise şu şekildedir: *Mecmua-i Maarif* (1867-1876), *Mecelle-i Muallimin* (1886), *Mektep* (1891-1896), *Şule-i Maarif* (1894) ve *Resimli Gazete* (1891) (Binbaşoğlu, 1995: 548-549).

1890'lı yıllara gelindiğinde ise süreli yayınlar içerisinde oldukça önemli bir konumda yer alan, hem içeriği hem de dergicilik anlayışı açısından öncüllerine göre oldukça yenilikçi bir dergi olan *Servet-i Fünun* dergisi yayımlanmaya başlamıştır. Türk edebiyatının bir dönemine yön veren ve Türk edebiyatının önemli isimlerinin çeşitli farklı dönemlerde yazar kadrosunda bulunduğu dergi 1891-1944 arasını kapsayan uzun yayın hayatında toplam 2461 sayı olarak yayımlanmıştır (Parlatır, 2009: 573-575).

Türkiye'deki süreli yayınlar hususundaki ilkler 20. yüzyılda da görülmeye devam etmiş, nitekim Türk basınının ilk spor temalı dergisi *Futbol*, Ekim 1910'da Mustafa Ziya tarafından yayımlanmıştır (Kılıç, 2019: 266).

Nihayet II. Meşrutiyet'in ilanı ve sansür uygulamalarının kaldırılmasıyla basın faaliyetleri büyük bir canlılık kazanmış, daha önce açıklandığı üzere pek çok alanda yayımlanan dergilerin sayısı artmış ve çıkarılmaya devam eden süreli yayınların sayısı 1913'te 389'a ulaşmıştır (Türkkan, 2008: 9). Bu gelişim sonucunda, o dönemde sıklıkla tartışılan eğitim faaliyetleri konusu dergilere de yansımış ve bu dönemde pek çok eğitim dergisi çıkarılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda; 19. yüzyılın sonlarına doğru çıkan *Mecmua-i Maarif*, *Mecelle-i Muallimin*, *Mektep*, *Şule-i Maarif* ve *Resimli Gazete*, *Malumat* gibi eğitim dergilerini, II. Meşrutiyet'in ilanının ardından yayımlanmaya başlayan şu eğitim dergileri takip etmiştir:

- *Mirat-ı Maarif*: 1909 yılının başında yayımlanmaya başlayan dergi ayda iki kez çıkarılmıştır. (Akyüz, 2019: 289)
- *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*: Çalışmanın konusu olan Tedrisat Mecmuası'nın öncülü olarak görebileceğimiz *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*, İstanbul Darülmuallimini müdürü Satı Bey'in önderliği ile Şubat 1910'da çıkarılmaya başlanmıştır. İlk sayısının çıkmasından yaklaşık iki yıl sonra *Tedrisat Mecmuası* adını alan dergi önceleri ayda bir, sonrasında ise iki ayda bir çıkarılmıştır.

Çalışmanın geçmiş bölümlerinde açıklandığı üzere¹⁹ hakkında pek çok akademik çalışma bulunan dergi 1926 yılına kadar yayımlanmış ve gerek Türkiye’de süreli yayınlar tarihi gerekse Türk eğitim tarihi açısından oldukça önemli bir yer edinmiştir. Bu derginin açıklanmasına, ilgili başlık altında ayrıca devam edilecektir.

- *Sa’y ve Tetebbu*: Edirne Darülmuallimini öğretmenleri tarafından hazırlanan dergi, Şubat 1911’de çıkarılmaya başlamıştır (Binbaşioğlu, 1995: 550).
- *Yeni Mektep*: Üsküp Darülmuallimini öğretmenleri tarafından hazırlanan dergi, Nisan 1911’de çıkarılmaya başlanmıştır (Bayındır & Şentürk, 2016: 35).
- *Terbiye ve Oyun*: Selim Sırrı (Tarcan) Bey tarafından hazırlanan dergi, Ağustos 1911’de çıkarılmaya başlanmıştır (Kılıç, 2019: 268).
- *Yeni Fikir*: Manastır Darülmuallimini öğretmenleri tarafından hazırlanan dergi, Aralık 1911’de çıkarılmaya başlanmıştır (Erkek, 2012: 198).
- *Bilgi*: Türk Bilgi Derneği tarafından hazırlanan dergi Kasım 1913’te çıkarılmaya başlanmıştır (Uçman, 2006: 527).
- *Terbiye Mecmuası*: Satı Bey tarafından hazırlanan dergi, Mart 1914’te çıkarılmaya başlanmıştır (Akyüz, 2019: 289).
- *Muallim Mecmuası*: Müdürü Hüseyin Ragıp Bey olan ve yine Satı Bey tarafından hazırlanan dergi, Temmuz 1916’da çıkarılmaya başlanmıştır (Karagöz & Duman, 2016: 579).

¹⁹ Bkz.: s.7

Resim 13:

II. Meşrutiyet döneminin önemli eğitim dergilerinden Terbiye ve Oyun ile Yeni Mektep (Demirtaş, 2016: 85-87)

Milli Mücadele dönemine gelindiğinde dergiler Anadolu ve İstanbul taraftarı olarak ikiye ayrılmış; Cumhuriyet'in ilanının ardından ise diğer konularda olan dergiler gibi eğitim dergilerinin sayısı da hızla artmıştır. Bu bağlamda; çalışmanın esas konusu olan *Tedrisat Mecmuası*'nın, son sayısının yayımlandığı yıl olan 1958'e kadar ülkemizde yayımlanmış olan eğitim konulu veya eğitim ile ilgili içerikler bulundurmış dergilerin bir kısmına dair liste şu şekildedir:

- 1922'de çıkarılmaya başlanan ve toplam 11 sayıdan oluşan *Anadolu Terbiye Mecmuası* (Demir, 2017: 21),
- 1922'de çıkarılmaya başlanan ve toplam 54 sayıdan oluşan *Muallimler Mecmuası* (Yılmaz, 2020: 325),

- 1922’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 74 sayıdan oluşan *Bizim Mecmua* (Sarıkaya, 2018: 24),
- 1923’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 113 sayıdan oluşan *Yeni Yol* dergisi (Öğüt, 2006: 5),
- 1923’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 18 sayıdan oluşan *Musavver Çocuk Postası* (Sarıkaya, 2018: 25),
- 1924’te çıkarılmaya başlanan *İlk Terbiye ve Tedrisat Mecmuası* (Yılmaz, 2019: 14),
- 1924’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 12 sayıdan oluşan *Anadolu Mecmuası* (Tonga, 2011: 138),
- 1924’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 21 sayıdan oluşan *Resimli Dünya* dergisi (Sarıkaya, 2018: 18),
- 1924’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 7 sayıdan oluşan *Altın Kalem* dergisi (İnan, 2016: 322),
- 1924’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 7 sayıdan oluşan *Haftalık Resimli Gazete* (Sarıkaya, 2018: 20),
- 1925’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 13 sayıdan oluşan *Altın Yaprak* dergisi (Tarhan & Kılıç & Solak, 2016: 1795),
- 1925’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 13 sayıdan oluşan *Sevimli Mecmua* (Sarıkaya, 2018: 21),
- 1925’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 22 sayıdan oluşan *Maarif Vekâleti Mecmuası* (Binbaşioğlu, 1995: 555),
- 1925’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 22 sayıdan oluşan *Muallimler Birliği Mecmuası* (Okmak, 2009: 12),
- 1925’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 6 sayıdan oluşan *Mektepliler Âlemi* dergisi (Sarıkaya, 2018: 19),

- 1926’da çıkarılmaya başlanan ve toplam 146 sayıdan oluşan *Hayat Mecmuası* (Şahin, 2015: 362),
- 1926’da çıkarılmaya başlanan ve toplam 24 sayıdan oluşan *Gürbüz Türk Çocuğu* dergisi (Konar, 2003: 50),
- 1926’da çıkarılmaya başlanan ve toplam 5 sayıdan oluşan *Çanakkale Muallimler Birliğı* dergisi (Kılınç, 2007: 87),
- 1927’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 10 sayıdan oluşan *Çocuk Yıldızı* dergisi (Yardımcı & Tuncer, 2002: 52),
- 1927’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 13 sayıdan oluşan *Kalem* dergisi (Doğan, 2016: 34),
- 1927’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 36 sayıdan oluşan *Terbiye Mecmuası* (Binbaşioğlu, 1995: 553),
- 1927’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 370 sayıdan oluşan *Fikirler* dergisi (Özsarı, 1999: 409),
- 1928’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 40 sayıdan oluşan *Adana Mintıkası Maarif Mecmuası* (Koz, 1993: 417),
- 1932’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 125 sayıdan oluşan *Yeni Türk Mecmuası* (Kahraman, 2013: 433),
- 1932’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 3 sayıdan oluşan *Deneme* dergisi (Şahin, 2015: 360),
- 1933’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 193 sayıdan oluşan *Çığır* dergisi (Sarıçoban, 2014: 183),
- 1933’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 272 sayıdan oluşan *Ülkü* dergisi (Uçman, 1998: 12),

- 1934'te çıkarılmaya başlanan ve toplam 218 sayıdan oluşan *Yeni Adam* dergisi (Türkkan, 2008: 156),
- 1935'te çıkarılmaya başlanan ve toplam 163 sayıdan oluşan *Yücel* dergisi (Doğan, 2008: 98),
- 1936'da çıkarılmaya başlanan ve toplam 10 sayıdan oluşan *Okul ve Öğretmen* dergisi (Hesapçıoğlu & Deniz, 2008: 544),
- 1936'da çıkarılmaya başlanan ve toplam 427 sayıdan oluşan *Çocuk* dergisi (Okay, 1999: 206),
- 1936'da çıkarılmaya başlanan ve toplam 52 sayıdan oluşan *Ateş: Çocuklar İçin* dergisi,
- 1936'da çıkarılmaya başlanan ve toplam 92 sayıdan oluşan *Yeni Kültür Mecmuası* (Hesapçıoğlu & Deniz, 2008: 549),
- 1939'da çıkarılmaya başlanan ve toplam 540 sayıdan oluşan *İlk Öğretim Dergisi* (Güçlü, 2014: 311),
- 1939'da çıkarılmaya başlanan ve yayımı devam etmekle beraber toplam 2758 sayıdan²⁰ oluşan *Milli Eğitim Tebliğler Dergisi*²¹,
- 1941'de çıkarılmaya başlanan ve toplam 42 sayıdan oluşan *Yurt ve Dünya* dergisi (Dinçer, 2008: 227),
- 1943'te çıkarılmaya başlanan ve toplam 12 sayıdan oluşan *Adımlar Dergisi*,
- 1947'de çıkarılmaya başlanan ve toplam 31 sayıdan oluşan *Öğretmen* dergisi (Atar, 2019: 8),

²⁰ Kasım 2020 itibarıyla.

²¹ "1939 yılı başından itibaren Maarif Vekilliğince teşkilâtımıza tamim şeklinde yapılmakta olan tebliğlerin ayrı ayrı bastırılıp dağıtılmayarak haftalık bir dergi neşri suretiyle yapılması uygun görülmüş ve bu suretle ilk sayısını şimdi elinize almış olduğunuz bu derginin çıkarılmasına başlanmıştır." (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1, s.2)

- 1947’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 68 sayıdan oluşan *Bilgi* dergisi (Atar, 2019: 8),
- 1950’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 286 sayıdan oluşan *Eğitim Hareketleri* dergisi (Özdemir & Güçlü, 2016: 208),
- 1951’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 30 sayıdan oluşan *Yeni Okul* dergisi (Hesapçıoğlu & Deniz, 2008: 549),
- 1951’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 60 sayıdan oluşan *Tedrisat Mecmuası*,
- 1953’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 329 sayıdan oluşan *Çocuk ve Yuva* dergisi,
- 1953’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 348 sayıdan oluşan *Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi* (Güçlü, 2016: 677),
- 1953’te çıkarılmaya başlanan ve toplam 52 sayıdan oluşan *Yeni Öğretmen* dergisi (Hesapçıoğlu & Deniz, 2008: 550),
- 1957’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 2 sayıdan oluşan *Meşale* dergisi,
- 1958’de çıkarılmaya başlanan ve toplam 55 sayıdan oluşan *Birlik Dergisi*.

Bu listenin tablo şeklinde gösterimi ise şu şekildedir:

Tablo 4:

Ülkemizde, Mayıs 1958'e kadar yayımlanmış olan eğitim dergilerinin bir kısmı

Dergi İsmi	İlk Yayım Yılı ve Toplam Sayısı	Dergi İsmi	İlk Yayım Yılı ve Toplam Sayısı
Anadolu Terbiye Mecmuası	1922, 11 sayı	Deneme Mecmuası	1932, 3 sayı
Muallimler Mecmuası	1922, 54 sayı	Çığır Dergisi	1933, 193 sayı
Bizim Mecmua	1922, 74 sayı	Ülkü Dergisi	1933, 272 sayı
Yeni Yol Mecmuası	1923, 113 sayı	Yeni Adam	1934, 218 sayı
Musavver Çocuk Postası	1923, 18 sayı	Yücel Dergisi	1935, 163 sayı
İlk Terbiye ve Tedrisat Mecmuası	1924	Okul ve Öğretmen Dergisi	1936, 10 sayı
Anadolu Mecmuası	1924, 12 sayı	Çocuk Dergisi	1936, 427 sayı

Resimli Dünya	1924, 21 sayı	Ateş: Çocuklar İçin	1936, 52 sayı
Altın Kalem	1924, 7 sayı	Yeni Kültür	1936, 92 sayı
Haftalık Resimli Gazete	1924, 7 sayı	İlk Öğretim Mecmuası	1939, 92 sayı
Altın Yaprak	1925, 13 sayı	Milli Eğitim Tebliğler Dergisi	1939, 2758 sayı
Sevimli Mecmua	1925, 13 sayı	Yurt ve Dünya	1941, 42 sayı
Maarif Vekâleti Mecmuası	1925, 22 sayı	Adımlar Dergisi	1943, 12 sayı
Muallimler Birliği Mecmuası	1925, 22 sayı	Öğretmen Dergisi	1947, 31 sayı
Mektepliler Âlemi	1925, 6 sayı	Bilgi Dergisi	1947, 68 sayı
Hayat Mecmuası	1926, 146 sayı	Eğitim Hareketleri	1950, 286 sayı
Gülbüz Türk Çocuğu	1926, 24 sayı	Yeni Okul	1950, 34 sayı
Çanakkale Muallimler Birliği Mecmuası	1926, 5 sayı	Tedrisat Mecmuası	1951, 60 sayı
Çocuk Yıldızı	1927, 10 sayı	Çocuk ve Yuva	1953, 329 sayı
Kalem Dergisi	1927, 13 sayı	Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi	1953, 348 sayı
Fikirler Dergisi	1927, 370 sayı	Yeni Öğretmen Dergisi	1953, 52 sayı
Terbiye Mecmuası	1927, 36 sayı	Meşale Dergisi	1957, 2 sayı
Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası	1928, 40 sayı	Birlik Dergisi	1958, 55 sayı
Yeni Türk	1932, 125 sayı		

Yukarıda listelenen Tablo 4’te verildiği üzere, ülkemizde yayımlanmış olan eğitim dergilerinin bir kısmı bu şekildedir.

Gerek öncülü gerekse çağdaşı olarak, araştırmanın esas konusu olan *Tedrisat Mecmuası*’nı etkilemiş olan eğitim dergileri elbette ki 1958’den sonra da gelişimini sürdürmeye devam etmiş; ancak bu çalışmanın kapsamı nedeniyle, bu tarihten sonra yayımlanmaya başlanmış eğitim dergileri listelemeye eklenmemiştir. Derginin incelenmesine geçilmeden önce aktarılması gereken son önemli husus ise ülkemizde uygulanmış olan matbuat nizamnameleri ve basın kanunlarıdır. Bu konuya, aşağıda verilen *2.3 1857’den 1958’e Kadar Yüz Yıllık Süreçte Uygulanan Matbuat Nizamnameleri* başlığıyla devam edilecektir.

2.3 1857'den 1958'e Kadar Yüz Yıllık Süreçte Uygulanan Matbuat Nizamnameleri

Daha önce açıklandığı üzere, *Tedrisat Mecmuası* 1951-1958 yılları arasında yayımlanmıştır. Bu bağlamda, ülkemizde yürütmesi yapılmış olan basın kanunlarının aktarımı da ilkinden başlamak üzere son olarak 1958 tarihi ile sınırlı tutulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde basın faaliyetlerine düzenleme getiren ilk kaide, 1857 Matbuat Nizamnamesidir (Şerif, 2015: 372). Esasında, daha çok matbaalar hakkında olan bu nizamnamenin üçüncü maddesinde yer alan

İşbu basmahanelerin tab ve temsil edecekleri her nevi kitap ve risaleler öncelikle Meclisi-i Maarifte görülüp mülken ve devletten hiçbir mazarratı olmadığı anlaşılarak adı geçen meclis tarafından keza mazbata ile yüce Sadrazamlık makamına arz ile izin alınmadıkça tab ve neşir ettirilmeyecektir

ifadesi ile basım faaliyetleri kanunla hükümet iznine bağlı kılınmış, basına karşı sansür uygulamalarının ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. Buna göre, ruhsatsız bir şekilde yapılacak olan basım faaliyetlerine 50 mecdiye altını para cezası ile matbaa kapatma cezaları getirildiği belirtilmiştir (Demirel, 2004: 92).

İlk matbuat nizamnamesinden sonra ülkede yayım yapan gazetelerin sayısının gittikçe artmasıyla daha kapsamlı bir nizamnameye ihtiyaç duyulmuş ve 1864 Matbuat Nizamnamesi hazırlanmıştır. Bu nizamnamede de Padişah, hanedanlık ve hükümet aleyhine yayım yapmanın hapis ve para cezaları ile cezalandırılacağı ifade edilmiş; izinsiz olarak veya devlet güvenliğine ters şekilde yayın yaptığı tespit edilen gazetelerin muvakkaten veya kalıcı şekilde yasaklanacağı belirtilmiştir (Nalcıoğlu, 2005: 260).

Bu ilk nizamnamelerin yürürlüğe koyulduğu dönem Osmanlı Devleti'nin çeşitli krizler sebebiyle çalkantıda olduğu bir döneme denk gelmektedir. Bu durum, basın tarihimizin en sert basın kanunlarından biri olan Kararname-i Ali'nin hazırlanmasında da etkili olmuştur. Nitekim Mart 1867'de Sadrazam Ali Paşa (1815-1871) tarafından yürürlüğe koyulan

Kararname-i Ali ile basın tarihimizde yeni bir dönem başlamış ve o dönemde aynı zamanda devlet memurluğu da yapmakta olan gazetecilerin büyük kısmı devlete zarar verdikleri, halkı yanılttıkları, düşman tarafında oldukları gibi gerekçeler gösterilerek ülkenin çeşitli yerlerine sürgün edilmiştir. Sürgüne uğramamak için zorunlu olarak Avrupa'ya giden Namık Kemal, Ziya Bey, Ali Suavi, Agâh Bey gibi gazeteciler yayımlarına Avrupa'da devam etmiş ve pek çok gazeteyi zorunlu olarak burada çıkarmışlardır (Benek, 2016: 35). Pek çok aydının yurtdışına gitmek zorunda bırakıldığı ve gazeteciliğin çok ciddi baskı altına alındığı bu duruma Güz (2000: 48) “*Osmanlı Devleti daha önce yavaşlığından şikâyet ettiği yenileşme hareketine karşı şimdi frene basmış oluyordu*” yorumunu getirmiştir.

Kararname-i Ali'yi yürürlüğe alan Sadrazam Ali Paşa'nın 1871'de ölümü ile gazetecilerin bir kısmı ülkeye geri dönse de, oluşan bu özgürlük ortamı kısa ömürlü olmuş ve bu kez Sadrazam Mahmut Nedim Paşa (1818-1883) tarafından yeni sansür uygulamaları getirilmiştir. İstibdat döneminin ilk belirtilerinin görüldüğü bu süreçte gazetelerin bir kısmı yayıma birkaç gün ara vermiş, Sabah ve Basiret gazeteleri yeni kararnameyi baş sayfaya taşıyarak bunun altına getirdikleri “*matbaamızın makinesi bozulduğundan bir kaç gün gazetemizin basılmayacağını ilân ederiz*” (Basiret) ve “*bu durumun geçici olacağına şüphe yoktur*” (Sabah) yorumlarıyla durumu açık şekilde protesto etmişlerdir (Ulaş, 1966: 30). Bu protestolar Sadrazam'ın geri adım atmasını sağlasa da Sultan II. Abdülhamit'in saltanatı (1876-1909) ile basın tarihimizde ciddi bir istibdat dönemi başlamıştır.

1876'da tahta çıkan Sultan II. Abdülhamit; gerek kendisinden önceki padişah olan Sultan Abdülaziz'in şüpheli ölümü gerekse tahta çıktığı dönemde devletin içerisinde bulunduğu bunalımlı dönem sebebiyle evhamlı bir kişilik yapısına bürünmüştür. Bu durum da özellikle basın faaliyetleri önde olmak üzere çeşitli alanlarda sansür ve baskı uygulamalarının başlamasına sebep olmuştur. Esasında, yeni ilan edilen Kanun-i Esasi'nin 12. maddesinde “*matbuat, kanun dairesinde serbesttir*” şeklinde belirtildiği üzere basın faaliyetleri belirli

çerçevede serbest bırakılmış olsa da bu özgürlük ortamı anayasanın askıya alınmasıyla ortadan kalkmıştır. Aslında konuyla ilgili ilk girişim Sultan II. Abdülhamit'in tahta çıkışından birkaç gün önce gazetelere verilen “*bundan böyle mizah gazetesi imtiyazı verilmeyeceği ve mevcut olanların da sınırlandırılacağı, siyasî gazetelerin de ancak yorumsuz haber duyuruları yapabileceği*” ilanı ile yapılmıştır (Ulaş, 1966: 30). Nitekim bu ilandan bir yıl kadar sonra durumu eleştiren bir karikatür çizen Theodor Kasap (1835-1897) hapse atılmış ve 1908 yılına kadar başka mizah gazetesi de yayımlanmamıştır (Şerif, 2015: 373). 1876'da alınan bu sansür ve denetim kararından sonra bu kez 1877'de ilan edilen resmî bildiride hükümetin süreli yayınlara karşı daha ciddi önlemler alacağı açıklanmış, halkın şikâyetlerini gazetelere değil, yeni açılan meclise yapmaları bildirilmiş; takip eden süreçte ise yıldız, hürriyet, meşrutiyet, vatan, anarşi, bomba, dinamit, burun, baykuş, Murat, Reşat gibi kelimelerin kullanılması ile Kıbrıs, Bosna, Girit, Makedonya, grev, suikast, saray konulu haberlerin yapılması yasaklanmıştır (Ulaş, 1966: 30-32). *Dergiler* başlığı içerisinde açıklandığı üzere *Mecmua-i Fünun*'un kapatılması da kelime yasaklarının olduğu bu döneme denk gelmektedir.²²

Bu dönemde hazırlanan bir diğer nizamname Ocak 1888 tarihli Matbuat Nizamnamesidir. Nizamnamenin 19. maddesinde geçen “*hiçbir matbaa sahibi tab edeceği kitabı Maarif Nezaretinden resmi ruhsat alınmadıkça tab ve temsil edemez*” ifadesi ile basılmak istenen kitapların önce onaydan geçirilmesi zorunlu kılınmış; 29. maddesinde geçen “*kanuna aykırı olarak basılan eserlerin nakil, satış ve dağıtımını yapanlar eser yazarının ve basımcılarının suç ortağı sayılarak bir aydan üç aya kadar işten men edilir*” ifadesi ve 38. maddede belirtilen “*yazarı veya basımcısı hakkında mahkemece ceza hükmolunan kitapların yalnız sakıncalı kısımlarının değil kitabın tümünün yok edilmesi emir olunur*” hükmü ile sadece yazarlar değil, bir eserin üretim sürecinde yer alan herkes sorumluluk altına alınarak basım faaliyetleri üzerinde geniş bir baskı kurulmuştur. 6 yıl kadar uygulanan bu nizamnamenin

²² Bkz.: 2.2.2 Dergiler, s.30

ardından Kasım 1894 Nizamnamesi hazırlanmış ve Sultan II. Abdülhamit devrinin sonuna kadar yürürlükte kalan bu nizamnamede daha önceki nizamnamelerde yer alan basım ruhsatı, basım izni gibi hükümler yinelenerek Maarif Nezareti'nin izni dışında eser basmak yasaklanmış, eser basmak isteyen kimselerin beş örnekle beraber Maarif Nezareti'ne başvurmalarına hükmedilmiş, Maarif Nezareti'ne kitabı incelemesi için doksan günlük süre tanınarak süreç uzatılmıştır (Demirel, 2004: 95).

Sultan II. Abdülhamit devrinin başından beri süregelen sansür dönemi Temmuz 1908'de Kanun-i Esasi'nin tekrar yürürlüğe alınmasıyla son bulmuş, Temmuz 1909'da hazırlanan yeni Matbuat Nizamnamesi ile süreli yayınlara özgürlük verilerek sansür uygulaması sona erdirilmiş ve hatta basın kuruluşları ilk defa bir araya gelerek Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye isimli topluluğu kurmuşlardır. Bu bağlamda 1913 yılına kadar geçen süreçte, ülkede bulunan süreli yayınların sayısı 389'a kadar ulaşmıştır (Doğaner & Yılmaz, 2007: 4).

Gazeteler açısından yaşanan tüm bu olumlu gelişmelere karşın, II. Meşrutiyet ile başlayan bu özgürlük ortamı da uzun ömürlü olmamış, arka arkaya gerçekleşen 31 Mart Olayı, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Bab-ı Ali Baskını ve nihayet patlak veren I. Dünya Savaşı gibi etkenler sebebiyle basın üzerinde yeni sansür uygulamalarına başlanmıştır (Şerif, 2015: 373). Esasında; sansür uygulamalarının geri getirilmesinde basın faaliyetlerinde oluşan kargaşanın da etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Temmuz 1909'da yürürlüğe alınan Matbuat Nizamnamesinin getirdiği özgür ortam sayesinde gazetecilik kültüründen uzak kişilerin her türden fikri rahatça yayımlama olanağı bulması, basın faaliyetlerinde karmaşaya sebep olmuştur (Baran, 2018: 392). 1909'da hazırlanmış olan Matbuat Nizamnamesi bu süreçte Mart 1912'de, Şubat 1913'te, Kasım 1913'te ve Ağustos 1914'te olmak üzere sansürler ve cezalar arttırılarak defalarca güncellenmiş²³; savaş sonunda ülkenin işgal

²³ Topuz (2018: 84-87)'un aktardığına göre ilgili dönemde gerçekleşen önemli değişiklikler şu şekildedir: Mart 1912 değişikliği ile siyasi gazete basma izni almak için devlete güvence bedeli ödenmesi ile askeri personelin yazarlık yapmasının yasaklanması, Şubat 1913 değişikliği ile ahlak kurallarına ters düşen yazıların yasaklanması,

edilmesiyle Aralık 1918 ve Şubat 1919'da sansür şartları daha da ağırlaşmış ve bu durum 7 Haziran 1920'de Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi'nin²⁴ kuruluşuna kadar devam etmiştir (Ulaş, 1966: 34). Öte yandan, Temmuz 1909'da yürürlüğe alınmış olan Matbuat Nizamnamesi tüm değişikliklere karşın 1931'de yeni bir basın kanunu hazırlanana kadar 22 yıl yürürlükte kalmıştır (Baran, 2018: 392).

Cumhuriyetin ilanının ardından ise yeni bir döneme giren Türk basını ilk olarak Şeyh Said İsyanı sonrası 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn yasası ile denetim altına alınmış ve isyana destek veren gazeteler ile dergiler bu yasa ile kapatılmıştır (Kabacalı, 2000: 123). Kanunun 7. Maddesinde yer alan *“irticaya, isyana; ülkenin düzenini, huzurunu, güvenliğini tehdiye yeltenen her türlü topluluk, kuruluş, teşebbüs ve basın faaliyeti Cumhurbaşkanı onayı ile yasaklanabilir, sorumlu kişiler İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilebilir”*²⁵ ifadesiyle ise, suçlu görülen kimselerin yargılamalarının İstiklal Mahkemelerinde yapılacağı belirtilmiştir.

Çok partili hayata geçiş denemeleri sürecinde yaşanan siyasi olaylar sırasında ortaya çıkan basın savaşı, basın üzerinde daha ciddi bir denetime ihtiyaç duyulmasına sebep olmuş ve 1931'de hazırlanan Matbuat Kanunnamesi ile Türk vatandaşı olmayan kimselerin yayımcılık yapmaları hükümet iznine tabi kılınmış; bu kanunnamede yer alan *“gazete ve dergiler gerekli görüldükleri takdirde muvakkaten kapatılabilir”*²⁶ hükmü ile bir sonraki maddedeki *“yabancı bir ülkede çıkarılan bir gazetenin Türkiye Cumhuriyeti'nde satılması gerekli görülen hallerde*

Mart 1913 değişikliği ile milletvekillerinin gazetelerle ilişkilerinin olmasının yasaklanması ve gazete satmak için emniyet güçlerinden izin alınması kuralı, Kasım 1913 değişikliği ile gazetelerin gerekli görüldüğü takdirde hükümet kararıyla kapatılabilmesi, Ağustos 1914 değişikliği ile askeriyeyle ilgili haberlerin yasaklanması, Şubat 1919 değişikliği ile sıkıyönetim bölgelerinde sansür kurulunun izni olmadan gazete yayınlanmaması.

²⁴ 7 Haziran 1920'de Birinci Dönem TBMM tarafından açılan bu kurum 8 Ağustos 1984'te T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmüş, T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ise Temmuz 2018'de kapatılarak yerine günümüzde de faal olan T.C. İletişim Başkanlığı kurumu açılmıştır.

²⁵ Bkz.: 4 Mart 1341 tarihli 87 sayılı Resmi Gazete:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/kanuntbmmc003/kanuntbmmc00300578.pdf (27.10.2020 tarihinde erişildi.)

²⁶ Bkz.: 8 Ağustos 1931 tarihli 1867 sayılı Resmi Gazete s.735: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1867.pdf> (27.10.2020 tarihinde erişildi.)

*yasaklanabilir*²⁷ ifadeleriyle basın faaliyetleri denetim altına alınmıştır (Türkkan, 2008: 13).

Bu bağlamda 1938 yılı itibariyle son dört yıl içerisinde yasaklanmış olan yayın sayısı 95 olmuştur (Doğaner & Yılmaz, 2007: 17). Öte yandan Türkiye’de 1941 yılı itibariyle yayın yapan 113 günlük gazete ve 227 dergi; 1946 yılı itibariyle ise 202 gazete ve 302 dergi bulunmaktadır (Yeşilçayır, 2011: 135). 1923’ten 1940’a kadar olan sürece baktığımızda ise bu tarihler arasında ülkemizde çıkan gazetelerin sayısı 550’ye; dergilerin sayısı ise 1008’e ulaşmıştır (Türkkan, 2008: 12). 1931 Nizamnamesinde hükümete gazete kapatma yetkisi veren ilgili maddeler ise 1946’da Başbakan Recep Peker’in girişimleri ile kaldırılmıştır (Baran, 2018: 393).

1931 Nizamnamesinde yapılan bir diğer önemli değişiklik, Haziran 1938’de Basın Birliği’nin kurulmasıdır (Karpaz, 2010: 161). Gazetecilerin bu birliğe üye olmasının zorunlu kılınmasıyla, II. Meşrutiyet’in getirdiği özgürlük ortamını gazetecilikten bihaber kimselerin suiistimal etmesi örneği gibi bir karmaşanın önüne geçilmek istenmiştir.

1950 yılına kadar yürürlükte kalan 1931 Matbuat Kanunu, 1950 seçimleri ve Türkiye Cumhuriyeti’nde iktidarın ilk defa el değiştirmesi sürecinde yürürlükten kaldırılarak bunun yerine yeni bir kanun hazırlanmıştır. Matbuat Kanunu yerine getirilen kanun, Demokrat Parti iktidarının henüz ilk aylarında meclise getirilen ve 15 Temmuz 1950 tarihinde yürürlüğe alınan 5680 Sayılı Basın Kanunudur²⁸ (Kösedağ, 2016: 2023). Bu kanun esasında 1949 yılında hazırlanmış ve meclise sunulmasından hemen önce 1950 genel seçimleri yapılmıştır (Yeşilçayır, 2011: 152). Önceki kanuna göre daha özgürlükçü bir yapıya sahip olan 5680 sayılı kanunla birlikte gazete üretmek izne tabi olmaktan çıkarılmış, basın suçları için ayrı bir mahkeme süreci oluşturulmuş, hükümetin basın üzerindeki baskısı azaltılmış ve son olarak gazete sahiplerinin haber içeriğinden dolayı suçlanamayacağı belirtilmiştir (Baran, 2018:

²⁷ Bkz.: a.g.e. s.735 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1867.pdf> (27.10.2020 tarihinde erişildi.)

²⁸ Kanun maddeleri için bakınız: 24 Temmuz 1950 tarihli 7564 sayılı Resmi Gazete s.18808-18811: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> (27.10.2020 tarihinde erişildi.)

394). Hâlihazırda Parti programına basın özgürlüğünü de eklemiş olan Demokrat Parti'nin iktidarının ilk aylarında yürürlüğe koyulan bu yeni kanunla beraber hükümet ve basın arasında iyi ilişkiler başlamış; Haziran 1952'de yürürlüğe alınan 5953 numaralı kanunla²⁹ basın çalışanlarına sosyal güvenlik hakları, sendika kurma hakları, tazminat hakkı, yıllık izin hakkı gibi imkânların tanınmasıyla bu iyi ilişkiler birkaç yıl geliştirilerek sürdürülmüştür (Şavkılı & Akyıldız, 2019: 762-763). Basın tarihimiz açısından olumlu gelişmeler içeren 5680 Kanunu çeşitli tarihlerde yapılan 18 değişiklikle 2004 yılına kadar yürürlükte kalsa da kanunun açıklanan bu ilk hali ve dolayısıyla basın ile hükümet arasındaki iyi ilişkiler uzun ömürlü olmamıştır. Nitekim 1953 yılına gelindiğinde, hükümetin basına yönelik politikasının ve bakış açısının değişmesiyle basın faaliyetlerine tanınan bu özgürlük dereceli olarak azaltılmaya başlanmış ve ilk olarak Resmi Gazetenin 31 Ocak 1953 tarihinde yayımlanan sayısında³⁰ “*mevketeler vasıtasıyla işlenen suçlarda mesuliyet, suç mevzuu olan yazıyı yazan kimse ile birlikte bu mevketeleri doğrudan doğruya idare etmekle vazifeli olan kimseye aittir*” şeklinde ifade edildiği üzere basın idarecileri tekrar sorumluluk altına alınmıştır. Devamında Şubat 1953'te ilan edilen 6051 numaralı kanunda³¹ belirtilen “*bu kanunda yazılı olan veya basın yoluyla işlenmiş bulunan bütün suçlardan ötürü sivil şahıslar hakkında ağır cezayı gerektiren davalar ağır ceza mahkemelerinde görülür*” ifadesi ile gazetecilerin yargılanma süreçlerinde değişiklik yapılmıştır (Kösedağ, 2016: 2030). Mart 1954'te kabul edilen 6334 numaralı *Neşir Yoluyla Veya Radyo İle İşlenecek Cürümler Hakkında Kanun*³² ile savcıların gerekli gördükleri durumlarda gazeteler hakkında şikâyet olmaksızın soruşturma açmalarına

²⁹ 5953 numaralı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun maddeleri için bakınız: 20 Haziran 1952 tarihli 8140 sayılı Resmi Gazete s.3961-3964: <https://resmigazete.gov.tr/arsiv/8140.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.)

³⁰ Bkz.: 31 Ocak 1953 tarihli 8323 sayılı Resmi Gazete s.5437 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8323.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.)

³¹ Bkz.: 23 Şubat 1953 tarihli 8342 sayılı Resmi Gazete s.5585 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8342.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.)

³² Bkz.: 17 Mart 1954 tarihli 8660 sayılı Resmi Gazete s.8653 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8660.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.)

imkân tanınmış ve böylece gazeteler sıkı bir denetim altına alınmıştır (Baran, 2018: 395). Basın kanunundaki değişiklikler ilerleyen yıllarda da devam etmiş, 1954 yılından sonraki ilk değişiklik 1956 yılında yapılmıştır. 8 Haziran 1956'da yayımlanan³³ karara göre³⁴ basın suçlarına üç yıla kadar hapis ve en az 10 bin lira tutarında para cezası getirilerek gazetecilik üzerindeki baskı arttırılmıştır. Aynı tarihte kabul edilen 6733 sayılı kanunla³⁵ basın-yayım organlarında bulunması gereken mesul müdürün sahip olması gereken şartlar sıralanmış; buna göre mesul müdürlerin en az lise mezuniyeti seviyesinde olmak, 21 yaşını bitirmiş olmak, Türkiye'de ikametgâh sahibi olmak, kamu hizmetinden yasaklı olmamak, devlet memuru veya ordu mensubu olmamak, yüz kızartıcı suçlardan hükümlü bulunmamak, eğer varsa sürgün cezasını çekmiş olmak vasıflarına sahip olmaları kaideleri getirilmiştir. Ayrıca bu yıl cevap ve düzeltme hakkı ile tekzip kontrolü ve yayına izin verilmesi yetkileri savcıların tasarrufuna bırakılmıştır (Akyıldız & Şavklı, 2019: 766). Yine bu dönemde Basın Kanunu'nun 30. Maddesine eklenen "*Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. Maddeleri ve Neşir Yoluyla veya Radyo ile Yahut Toplantılarda İşlenen Bazı Cürümler Hakkındaki Kanun hükümlerinin tatbiki suretiyle mahkûmiyet hâlinde bir aydan üç aya kadar mevkutenin neşriyatının tatiline de karar verilir*"³⁶ ifadesi ile gazetecilerin basın faaliyetleri tamamen kısıtlanmıştır (Kösedağ, 2016: 2031). Bu basın kanunun ardından 1960 yılına kadar 2300

³³ Bkz.: 8 Haziran 1956 tarihli 9327 sayılı Resmi Gazete s.14505 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9327.pdf> (17.10.2020 tarihinde erişildi.)

³⁴ 6732 sayılı kanun madde 8: "*Devletin siyasi veya malî itibarına dokunabilecek veya ammenin telâş veya heyecanını mucip olabilecek yahut amme nizamını veya halkın Devlete karşı beslediği itimat ve emniyeti sarsabilecek veya her ne suretle olursa olsun ammenin huzur ve sükûnunun bozulmasını tevhit edebilecek mahiyetteki yalan haber ve havadisleri yahut bu mahiyetteki vesikaları neşredenler veya bu şekilde yazı yazarlar yahut suiniyetle veya maksadı mahsusa müstenit olarak neşriyatta bulunanlar veya Devletin veya Hükümetin hariçteki itibar veya nüfuzunu kırarak şekilde asılsız, mübalağalı veya maksadı mahsusa müstenit haber, havadis veya malûmatı yabancı memleketlerde neşrettirenler veya bilerek neşrine sebebiyet verenler yahut resmî makam, merci, heyet, teşekkül veya resmî sıfatı haiz olanlar aleyhine tahrik edici mahiyette neşriyatta bulunanlar 1 seneden 3 seneye kadar hapis ve (10 000) liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.*"

³⁵ Bkz.: 8 Haziran 1956 tarihli 9327 sayılı Resmi Gazete s.14506 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9327.pdf> (17.10.2020 tarihinde erişildi.)

³⁶ Bkz.: 8 Haziran 1956 tarihli 9327 sayılı Resmi Gazete s.14507 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9327.pdf> (17.10.2020 tarihinde erişildi.)

basın suçu davası görülmüş ve 250’den fazla gazeteci cezaevine gönderilmiştir (Koç, 2010: 208). Son olarak Kasım 1957’de yürürlüğe alınan bir hükümet kararı ile matbaacılıkta ve süreli yayıncılıkta kullanılacak kâğıtların temin edilmesinin tek elden yapılmasının zorunlu kılınmasıyla basın faaliyetleri oldukça zor durumda kalmıştır (Şavkılı & Akyıldız, 2019: 768). Hâlihazırda *Tedrisat Mecmuası* da bu durumdan etkilenen süreli yayınlar arasındadır. Demokrat Parti döneminin sonuna doğru getirilen bu yasaklar ve zorunluluklardan sonra Amerikalı gazeteci Eugene Pulliam’ın (1889-1975) dönemin iktidarını ABD’nin çeşitli gazetelerinde sert bir şekilde eleştirdiği yazılarının Türkiye’den bazı gazetelerde de yer almaları üzerine bu gazetelerin kapatılmalarına yol açan ve basın tarihimize *Pulliam Davaları* ismiyle geçen süreç de işte bu dönemde yaşanmıştır.³⁷

Görüldüğü üzere, 1857’den 1958’e kadar geçen yüzyıldan uzun süreçte ülkemizde pek çok Matbuat Nizamnamesi hazırlanmıştır. Bu yüzyılın çok büyük kısmı sansürler ve denetlemeler ile geçmiş, basının özgürleştirilmesi hususunda yapılan girişimler de uzun ömürlü olmamış ve basın üzerindeki sansür, kısa süreli dönemler haricinde hiçbir zaman tam olarak kaldırılamamıştır. Araştırmanın konusu olan *Tedrisat Mecmuası* da 1951-1958 arasındaki kanunlardan nasibini almış, özellikle 1957’de getirilen kâğıt ithali hakkındaki kanun sonrasında matbaada kullanılacak kâğıtların temininde oldukça zorlanmıştır. Ülkemizde 1958’den sonra da pek çok Matbuat Nizamnamesi hazırlanmış, ancak araştırma konusu *Tedrisat Mecmuası* ile sınırlı olduğu için araştırmada bu yıldan sonraki düzenlemelere yer verilmemiştir.

³⁷ Amerikalı gazeteci Eugene Pulliam Eylül 1958’de Başbakan Adnan Menderes ile görüşmek amacıyla Türkiye’ye gelmiş; yeterli ilgi ve alakayı göremeyen Pulliam Başbakan ile görüşmeden ülkesine geri dönmüştür. Bu olayın ardından Pulliam, Türkiye’yi ve Menderes’i eleştiren yazılar yayımlamıştır. Bu yazıların Türkiye’deki bazı gazete ve dergiler tarafından da yayımlanmasıyla başlayan hukuki süreçte gazeteciler hapse mahkûm edilmiş ve gazeteleri de kapatılmıştır. Menderes’in şikâyeti üzerine Aralık 1958’de başlayan davalarda soruşturma geçiren Kim ve Akis dergileri ile Vatan ve Ulus gazeteleri kapatılmış; gazeteciler Şahap Balcıoğlu, A. Emin Yalman, Naim Tiralı, Selami Akpınar, Ülkü Arman, Azmi Erdem hapse mahkûm edilmişlerdir (Avşar & Kaya 2012: 29-31). Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Avşar, B. & Kaya, E. E. (2012). Türk Basınında Eugene Pulliam Olayı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(4), 24-38.

III. BÖLÜM

Tedrisat Mecmuası

Sürelî yayınlar tarihimizde, *Tedrisat Mecmuası* ismi ile yayımlanmış olan iki adet dergi bulunmaktadır. Yayımlandıkları dönem itibariyle ilk sayılarının arasında yaklaşık 42 yıl bulunan bu dergilerden ilki, 1909'da Osmanlı Devleti'nde yayımlanmaya başlanan *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*; ikincisi ise 1951'de Türkiye Cumhuriyeti'nde yayımlanmaya başlanan *Tedrisat Mecmuası*'dır. Bu bağlamda; bu çalışmanın esas konusu olan *Tedrisat Mecmuası*'nı incelemeye geçmeden önce, bu derginin atası sayılabilecek olan *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*'na değinmek elzemdir.

3.1 Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası (1909-1926)

Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası, Osmanlı Devleti döneminde yayım hayatına başlayan ve Şubat 1909-Mart 1926 tarihleri arasında çıkarılmış olan bir eğitim dergisidir. “*Maarif Nezareti namına Darülmuallimin Heyet-i Talimiyesi tarafından her ayın 15’inde çıkarılacaktır*” şeklinde ilan edilen derginin ilk sayısı 15 Şubat 1325 (1909) tarihli dir. 15 x 23 boyutunda beş formadan oluşan dergi, Osmanlı alfabesi ile İstanbul Matbaa-i Amire’de basılmıştır. Satış fiyatı ise sayıdan sayıya değışmekle beraber 5 kuruş, 7.5 kuruş ve 60 para olarak değışkenlik göstermiştir.^{38 39}

Derginin ilk 20 sayısı ilgili ayın 15’inde, 21-25. sayıları düzensiz tarihlerde, 26-28. sayıları tekrar ilgili ayın 15’inde, 29-38. sayıları ilgili ayın 7’sinde ve 39. sayıdan itibaren diğ er sayıları (51. sayı hariç) ise ilgili ayın 1’inde çıkarılmıştır. Derginin her bir sayısı 9000 adet basılmış ve eğitim kurumlarına ücretsiz olarak dağıtılmıştır (İğneci, 2020: 40).

³⁸ Meran (2014: 6) bu hususta “dergiyi çıkaran heyet, derginin satış fiyatını 20 para olarak belirlemiştir” ifadesini kullanmışsa da bu bilginin kaynağına ulaşılammıştır.

³⁹ Derginin kapağında 37-42. sayıları arasında “*Fiyatı 60 Paradır*” ibaresi; 51-63. sayıları arasında “*Fiyatı: Beş Kuruştur*” ibaresi; 64-69. Sayıları arasında “*Fiyatı: 7.5 Kuruştur*” ibaresi bulunmaktadır.

Darülmualimin tarafından çıkarılan dergide, dönemin Darülmualimin müdürü derginin de başyazarı olmuş ve her sayıda yazı veya yazılar kaleme almıştır (Kaya, 2008: 8). Bu bağlamda Darülmualimin'in müdürü ve doğal olarak *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*'nın başyazarı olan kişilerin listesi şu şekildedir:

- Sâti Bey: 1-18. sayılar arası
- Ali Reşat Bey: 19-20. sayılar
- Ebû Muhsin Kemal (Geyangil) Bey: 22-43. sayılar arası
- Selim Sırrı (Tarcan) Bey: 44-61. sayılar arası
- İhsan (Sungu) Bey: 62-63. sayılar
- İbrahim Alaaddin (Gövsa) Bey: 64-69. Sayılar arası (Kaya, 2008: 8)

Tablo 5:

Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası'nın başyazarları

	Müdür ve Başyazar	Dönemi	x	Müdür ve Başyazar	Dönemi
1	Satı Bey	1-18. sayılar arası	4	Selim Sırrı (Tarcan) Bey	44-61. sayılar arası
2	Ali Reşat Bey	19-20. sayılar arası	5	İhsan (Sungu) Bey	62-63. sayılar arası
3	Ebu Muhsin Kemal (Geyangil) Bey	22-43. sayılar arası	6	İbrahim Aladdin (Gövsa) Bey	64-69. sayılar arası

Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası 18. sayıdan sonra bir süre çıkmamış, 15 Nisan 1328 (1912)'de yayımlanan 19. sayıyla birlikte derginin yayımlanmasına devam edilmiştir (Tedrisat Mecmuası, 1951, 1: 50). Ayrıca bu dönemde derginin ismi de değişmiştir. Bu döneme kadar ismi *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası* olan dergi; “*mecmuanın tedrisat-ı taliyeye müteallik nazariyat ve malumat ile tatbikatı dahi ihtiva ederek daire-i istifadesini tevsi*” amacıyla *Tedrisat Mecmuası* adını almıştır (Demirtaş, 2016: 23). Binbaşıoğlu (1995: 550) bu durumu, derginin ilköğretimin (iptidai) yanı sıra ortaokul konularını da yayım programına

almasının bir sonucu olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda dergide coğrafya, fen bilgisi, dil bilgisi, psikoloji, tarih, müzik, beden eğitimi gibi pek çok alanda makale yayımlanmıştır.

Nisan 1912’de yayımlanan 19. sayıdan sonra dergi 5 yıl boyunca çıkarılmaya devam etmiş, Ekim 1917’de çıkarılan 43. sayıdan sonra ise bir süre kapalı kalmıştır. Nisan 1919’da çıkarılan 44. sayı ile yayım hayatına devam eden Tedrisat Mecmuası’nın son sayısı Mart 1926’da çıkarılan 69. sayı olmuştur.

Dergi 7. sayıya kadar *Malumat- Umûmiyye ve Terbiyye* ile *Ders Numûneleri* adında iki kısımdan meydana getirilmiştir. 7. sayıda yapılan değişikliklerle bu bölümlerin isimleri sırasıyla *Nazariyat ve Malumat* ile *Tatbikat ve Ameliyat* olarak değiştirilmiştir. *Nazariyat ve Malumat* eğitim ile ilgili teorik bilgilerin bulunduğu kısım; *Tatbikat ve Ameliyat* ise uygulamalı ders örneklerini içeren kısımdır (Demirtaş, 2016: 27-28). Uzun bir süre bu şekilde çıkarılan dergide, 43. sayının ardından yapılan değişikliklerle bu başlıkların kullanımı bırakılmış ve içerikte herhangi bir değişiklik bulunmamakla beraber iki kısım *Mündericat* isimli tek başlıkta birleştirilmiştir (İğneci, 2020: 39-40).

19. sayıda dergide yapılan isim değişikliğinin yanı sıra bu kısımlarda da bir değişiklik yapılmış ve dergide üçüncü bir kısım olarak *Resmi Kısım* teşkil edilmiştir (1951, 1: 50). Bu kısımda, “*Maarif Nezareti’nin idari ve ilmi evamir ve mukadderatı ile maarife yönelik müteallik nizam ve talimatları*” neşredilmiştir. Bakanlığa ait çeşitli resmi yazıları içeren bu kısım düzenli olarak yayımlanamamış ve 43. sayıda bu bölüme son verilmiştir (Kaya, 2008: 9). 24. sayıdan itibaren ise *Maarif Şuûnu*⁴⁰ isimli bir bölüm meydana getirilmiş, bu bölümde de eğitim bilimleri alanındaki bilimsel gelişmeler aktarılmıştır (Meran, 2014: 6).

⁴⁰ 44. sayıdan itibaren *Dârülmuallimîn Şuûnu* adını almıştır.

Resim 14:

Tedrisat Mecmuası'nın 30 numaralı sayısı ve çevirisi (Kaya, 2008: 41)

Tedrisat Mecmuası		
Maârif-i Umûmiyye Nezâreti Namına		
Dâr-ül-Muallimîn Heyet-i Talimîyyesi Tarafından		
Her Ayın Haftasında Neşr Olunur		
Ser Muharriri:		
Dâr-ül-Muallimîn Mûdûrû		
Ebû Muhsin Kemâl		
7 Mayıs 1331		
Cild 5	Numara: 3- 30	Sene 5
Nazariyat ve Malumat Kısmı		
65- Mîdhat Paşa- Sanayi Mektepleri (İhsan Şerif)		
69-Hıfz-ı Sıhha-i Mektebînden: Kasr-ı Basat (Ebû Muhsin Kemâl)		
72-Mektebî Temsiller: Komediya (Ali Ulvi)		
75-Coğrafya Bahisleri: Kûne-i Arzun Şekli ve İlk Fen (Rûşen Eşref)		
85-Nezâfât, Elbise ve Mektep Çantaları (Ebû Muhsin Kemâl)		
87-Terbîvî Jimnastiklerin Tatbikat Dersleri (Selim Sırrı)		
90- Tedrisât-ı Tâlimiyeden: Hikmet Tedrisâtı (İsmail Hakkı)		
29-Suûn-ı Maârif		
İstanbul'da Ecnâbs Mektepleri, Aydın'da Maârif, İslâm Cemââtı		
Teşebbüsâtından, Muallim Namzedleri, Balıkesir'de Kütüphane-i		
Umûmî, Mektepler ve Mecruhlarımız, Bir Fecra Daha, İyi Çocuklara		
İy,		
Muktebesât,		
16-Mektep Seyrleri		
Ameliyât ve Tatbikat Kısmı		
33-Ders Numûneleri: Mütâlaanın Usûlü- 2- (Hüseyin Ragıp)		
37-Eşya Dersi: Fanila (Harun Reşid)		
43-Coğrafya Dersleri (Faik Sabri)		
Matbaa-i Amire- İstanbul		
1331		

Resim 15:

Tedrisat Mecmuası'nın 35 numaralı sayısı ve çevirisi (Kaya, 2008: 46)

Tedrisat Mecmuası		
Maârif-i Umûmiyye Nezâreti Namına		
Dâr-ül-Muallimîn Heyet-i Talimîyyesi Tarafından		
Her Ayın Haftasında Neşr Olunur		
Ser Muharriri:		
Dâr-ül-Muallimîn Mûdûrû		
Ebû Muhsin Kemâl		
7 Mayıs 1332		
Cild: 6	Numara 3- 35	Sene 6
Nazariyat ve Malumat Kısmı		
243-Hıfz-ı Sıhha-i Umûmîden: Da-ül-Küûl Vereme Yatak Hazırlar (Ebû Muhsin Kemâl)		
250-Padişahların Sözü, Sözlerin Padişahıdır (İhsan Şerif)		
255-On Altıncı Asırda İlm-i Terbiye Islahatı [2] (Necmeddin Sadık)		
266-Aile Terbiyesinden: Çocuğu Kolayca Nasıl Mutî Kılmalı (Süleyman Salim)		
269-Tevfik Fikret Mûdûr (Ruşen Eşref)		
283- İlk İdman Bayramı		
287-Ulûm-i Tabîiyye Tedrisâtından: Bir Taş Koleksiyonu Nasıl Yapılır (Harun Reşid)		
Ameliyât ve Tatbikat Kısmı		
107-Ahlâkî Mûsahebeler: Hırsızlık-Tılsımlı Kuzu (Abdullatif)		
110-Eşya Dersi Numûnesi: Tuz (Harun Reşid)		
116-Ders Hazırlıkları: Coğrafya-i Mevziyye Dair [2]-Tepeler hakkında (Faik Sabri)		
Matbaa-i Amire – İstanbul		
1334		

Toplam 69 sayıdan ve 11 ciltten oluşan derginin yazar kadrosunda ise Ahmet Cevat (Emre), Ali Canip (Yöntem), Ali Fahrettin (Alper), Ali Haydar (Taner), Ali Nusret, Ali Reşat, Ali Ulvi (Elöve), Cemal (Artüz), Ebu Muhsin Kemal (Geyangil), Faik Sabri (Duran), Fazıl Ahmet (Aykaç), Feridun Bey, Halil Fikret (Kanat), Harun Reşit (Kocacan), Hidayet Bey, Hüseyin Ragıp (Baydur), İbrahim Alaaddin (Gövsä), İhsan (Sungu), İhsan Şerif (Saru), İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Latif (Öktem), M. Cevdet, Mustafa Rahmi (Balaban), M. Şekip (Tunç), M. Münir (Erteğün), Nafi Atuf (Kansu), Necmettin (Sadak), Satı Bey, Selim Sırrı (Tarcan), Siracettin Bey, Şevket (Dağ), Tevfik Fikret, Zeki (Üngör) gibi meslek ve bilim alanında önemli kimseler bulunmaktadır.

Gerek süreli yayınlar tarihimizde gerekse pedagoji alanında oldukça önemli bir konumda olan *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*, hem dönemindeki dergilere hem de tıpkı bu araştırmanın konusu olan (yeni) *Tedrisat Mecmuası*'na (1951-1958) olduğu gibi kendisinden sonraki pek çok eğitim dergisine örnek olmuştur. Ayrıca akademik çalışmalar hususunda halen sıkça başvurulanan bir kaynak konumundadır. Bu bağlamda, hâlihazırda geçmişte “eğitime hizmet vermek” amacıyla çıkarılmış olan bu derginin, yayımlanış tarihinden çok sonra dahi bu amaca hizmet ettiğini söylemek mümkündür. 1951’de aynı isimle çıkarılmaya başlanan (yeni) *Tedrisat Mecmuası* da öncülü olan bu dergiyi göz ardı etmemiş ve ilk sayısında yer alan Dünkülerin Sesi isimli bölümde derginin tarihçesine yer verilerek “*bu koleksiyon içerisinde tazeliğini hala koruyan ve meslek çalışmalarında oldukça fayda sağlayabilecek bilgiler bulunmaktadır; bazı yazılar ise bu yüzyılın başlarında memleketimizin eğitim ve öğretim işlerinde tutulan yolu aydınlatma açısından dikkate değer görülmektedir*” ifadesi kullanılmış, bunun ardından *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*'nın ilk sayısında yer alan derginin çıkarılma amacını yaklaşık 41 yıl sonra okuyucuya tekrar aktarmıştır:

Muazzez vatanına karşı borçlu vazifeleri ve hizmetleri yerine getirmek için elinden geleni yapmaktan bir an geri durmayan (Dar'ül Muallimin), bu mecmuayı neşre

başlamak suretiyle hizmet çevresini bir kat daha genişletmeğe muvaffak olduğundan dolayı kendini bahtiyar sayar. (Dar'ül Muallimin) kesin olarak inanmaktadır ki, milletlerin ikbal ve istikballeri hem mekteplerinin, hem ilk tedrisatının hal ve şekillerine göre belli olur; milletlerin durumlarında em derin değişiklikler, en büyük inkılâplar her şeyden ziyade ilk tahsilleri sayesinde vukua gelir. Bizim geleceğimiz de her şeyden evvel ve her şeyden ziyade mekteplerimizin alacağı şekle göre belli olacaktır.

“Mektepler fikir ve zekâ atelyeleridir” sözü pek doğru ve pek yücedir. Bizim mekteplerimiz -eski devirde (İstibdat devrinde) takip edilegelen tedris ve idare usulü ile- yalnız “esir fikirler”, “atılganlıktan ve girişkenlikten mahrum tabiatlar” meydana getirmeğe hizmet edebilirdi. Çünkü bu mekteplerde fikrî terbiyenin gayesi “dersleri ve kitapları aynen ezberletmek”, ahlâkî terbiyenin gayesi de “talebeyi hemen tamamen faaliyetsiz hale getirip miskinleştirmek” gibi aşağı bir seviyeye indiriliyordu:

“Ezberlemek” ile: “öğrenmek”, halûk olmak” ile “miskin olmak” arasındaki fark takdir edilmiyor; fikrî faaliyetin en ümit verici görüntüleri bile kendini beğenmişlik veya dik başlılık sayılıyor, bedenî faaliyetin en tabiî eserleri ahlâksızlık ve terbiyesizlik diye adlandırılıyordu. Bu suretle mektepler, fikrî kabiliyetler ve temayüller arasında hemen yalnız “ezbercilik” ile “sakinlik”i geliştiriyor, öbür temayüllerin hepsini boğup yok etmeğe çalışıyordu...

Bu üzücü hallere son vermek, mekteplerimizi “hür ve araştırmacı fikirler”, “ciddi ve girişken tabiatlar”, “fedakâr ve hayırsever kalpler” yetiştirebilecek bir hale getirmek için onların tedris ve idare usullerinde ciddî düzeltmeler ve esaslı değişiklikler yapmak lâzımdır.

Bu düzeltmeler ve değişmeler şüphesiz pek az bir zaman içinde meydana gelemeyecek, epey bir zamana ihtiyaç gösterecektir. Fakat bunun, bu esaslı inkılabın, böyle zamana

muhtaç olması onu temin yolunda didinmekten vazgeçmeyi değil, aksine çalışmaları artırmayı ve iki katına çıkarmayı gerektirir; çünkü “yol, yürüyüşün düzenine göre yakınlaşır ve kısalır”. Bu inkılâp yolunu kısaltmak için türlü vasıtaya müracaat ederek azimli bir surette çalışmak, herkes için bir vatan vazifesi sayılır.

Bu vatan vazifesini basın vasıtasıyla yapmak... İlk tedrisatta takip edilmesi lâzım gelen maksat ile gayeyi ve bu gayeye erişmek için tatbik edilmesi lâzım gelen usulü herkese tanıtmak... ve hele ders numuneleri kısmı ile bu usullerin tatbik tarzını tam bir açıklıkla göstermek... Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası'nın gaye ve mesleği işte bundan ibarettir.⁴¹ (Tedrisat Mecmuası, 1951, 1: 50-51)

3.2 (Yeni) Tedrisat Mecmuası

Tedrisat Mecmuası, Mart 1951 ile Mayıs 1958 tarihleri arasında toplam 60 sayı halinde yayımlanmış olan bir eğitim dergisidir. Dergi, İstanbul'da yayımlanmış ve ülkeye buradan dağıtılmıştır. Derginin ilk iki sayısı Tan Matbaası'nda; geri kalan 58 sayısı ise Yeni Matbaa'da basılmıştır. İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü N. Miral olan derginin adresi “Nuruosmaniye/İstanbul, Posta Kutusu: 152” olarak neşredilmiştir.

Ebatları 23 x 15 olan dergide üçüncü hamur kâğıt kullanılmıştır. Dergide kapak sayfaları haricinde renkli baskı bulunmamaktadır.

Derginin satış fiyatı başlangıçta 60 kuruş olarak belirlenmiş ve bu tutar 1. sayıdan 52. sayıya kadar yaklaşık altı yıl boyunca değişmemiştir. 53'ten 58. sayıya kadar dergide herhangi bir fiyat ibaresi yer almamış, son sayıda yer alan etikette ise derginin fiyatının 120 kuruş olduğu belirtilmiştir. Dergide yıllık abonelik uygulaması da yapılmış, buna göre yıllık abonelik ücreti birinci cilt için 650 kuruş, ikinci ciltten dördüncü cilde kadar 480 kuruş, beşinci ciltten itibaren ise 500 kuruş olarak belirlenmiştir. Geçmiş tarihli sayıları satın almak

⁴¹ Tedrisat Mecmuası, 1951, 1, s.50-51

isteyen okuyucular için de dergi ayrı ciltlere ayrılmış; 9 lira, 8.5 lira, 8 lira, 7 lira olmak üzere değişken fiyatlar belirlenmiştir. Derginin sayılara göre ciltleri şu şekilde oluşmaktadır:

- 1. Cilt: 1. sayıdan 11. sayıya kadar (Mart 1951 – Mayıs 1952 arası): nüsha 60 kuruş, abonelik 650 kuruş.
- 2. Cilt: 12. sayıdan 20. sayıya kadar (Ekim 1952 – Mayıs 1953 arası): nüsha 60 kuruş, abonelik 480 kuruş.
- 3. Cilt: 21. sayıdan 28. sayıya kadar (Ekim 1953 – Mayıs 1954 arası): nüsha 60 kuruş, abonelik 480 kuruş.
- 4. Cilt: 29. sayıdan 36. sayıya kadar (Ekim 1954 – Mayıs 1955 arası): nüsha 60 kuruş, abonelik 480 kuruş.
- 5. Cilt: 37. sayıdan 44. Sayıya kadar (Ekim 1955 – Mayıs 1956 arası): nüsha 60 kuruş, abonelik 500 kuruş.
- 6. Cilt: 45. Sayıdan 52. sayıya kadar (Ekim 1956 – Mayıs 1957 arası): nüsha 60 kuruş, abonelik 500 kuruş.
- 7. Cilt: 53. sayıdan 60. sayıya kadar (Ekim 1957 – Mayıs 1958 arası): son nüsha fiyatı 120 kuruş, abonelik 500 kuruş.

Eğitim-öğretim yılı takvimine paralel olarak çıkarılan dergi; Ekim, Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs aylarında yayımlanmıştır. Okulların tatile girmesiyle dergi de yazılarına ara vermiştir. Buna göre derginin her yıl 8 sayı halinde yayımlandığını söylemek mümkündür. Bu duruma istisna olarak, derginin ilk sayısı Mart ayında çıkarıldığı için derginin ilk yayım dönemi 11 sayıdan oluşmuştur. Bazı dönemlerde ise iki sayı birleştirilerek birden çıkarılmıştır. Bu sayılar şu şekildedir:

- 19-20: Nisan – Mayıs 1953 ortak sayısı,
- 45-46: Ekim – Kasım 1956 ortak sayısı,

- 51-52: Nisan – Mayıs 1957 ortak sayısı,
- 59-60: Nisan – Mayıs 1958 ortak sayısı.

Bu durumun temel sebebi, derginin basımında kullanılacak kâğıdın tedarik edilmesi sürecinde karşılaşılan zorluklardır. Kasım 1956’da, bir aylık gecikmeyle yayımlanmış olan 45-46. sayıda Rauf Miral bu durumu:

Bu ders yılına ait yayınlarımız iki aylık bir gecikmeye uğradı.⁴² Bu gecikmemizi mazur göreceklerinden emin olduğumuz değerli meslektaşlarımıza gösterecek gecikme sebeplerimiz pek çok... Vali Paşa vilâyete gelince, “top atılamamasının 40 sebebinden birincisinin barutsuzluk” olduğunu söyleyen mevki kumandanına valinin cevabı malûm: “Mademki barut yok, diğer sebeplere ne lüzum?” Bunun gibi bizim gecikmemizin de birçok sebepleri var ve bunların başında kâğıt tedarik edebilmek müşkülâtı geliyor. Artık diğer bunun kadar mühim sebep ve özürleri sayıp dökmeğe bilmem lüzum var mı? (1956, 45-46: 1)

şeklinde ifade etmiştir. Gerçekten de o yıllarda, matbaada kullanılacak kâğıt temini pek çok süreli yayını zor durumda bırakmıştır.

Tedrisat Mecmuası, 1909-1926 yılları arasında yayımlanmış olan *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*’nın devamı niteliğindedir. Hâlihazırda derginin birinci cildinde yer alan tüm sayılarda da derginin sayısı “Yeni Seri – Sayı: x” ifadesiyle belirtilmiştir. *Tedrisat Mecmuası*’nın 1909-1926 yılları arasında yayımlanmış olan aynı isimli derginin devamı olduğunu belirten bir diğer kanıt, 6. cilt 51. sayıda yer alan “yarım asırdan fazla bir mazisi olan, meslek hayatımızda mühim bir mevkide bulunan *Tedrisat Mecmuası*’nın yayımlamakta olduğumuz yeni serisi (...)” ve “son yarım asırdan beri, mesleğimizin öğretmen okulları

⁴² Normal süreçte her yılın Ekim ayında başlayan yayın dönemi, o yıl bir aylık gecikmeyle Kasım ayında başlamıştır.

ananesinin yanında Tedrisat Mecmuası ananesi de yer almıştır. İşte bu tarihi mecmua (...)” ifadeleridir.

“Ayda Bir Çıkar Meslek ve Kültür Mecmuasıdır” alt başlığı ile yayımlanan dergide pedagoji, eğitim bilimleri, tarih, coğrafya, kültür-sanat, öğretmenlik mesleği, mesleki sorunlar, Türkiye’de ve dünyada eğitim programları, ders kitapları, kitap tanıtımları, ülke tanıtımları, uygulamalı ders denemeleri, tarihte yer edinmiş önemli kişilikler ve benzeri pek konu yer almıştır.

Resim 16:

Tedrisat Mecmuası iç kapak

3.3 Tedrisat Mecmuası Yazar Kadrosu

Toplam 2470 sayfadan ve bu sayfalarda yer alan 659 adet eserden meydana gelen *Tedrisat Mecmuası*’nda 154 farklı yazar ve çevirmenin eseri bulunmaktadır. Dergide bulunan 114 adet eserde ise herhangi bir yazar ismi belirtilmemiştir. Derginin, pek çok sayıda eseri bulunan belirli yazarlar dışında kesin olarak belirlenmiş sabit bir yazar kadrosu bulunmamaktadır. Hâlihazırda dergi ile hiçbir ilişkisi bulunmayan bir kimseler de dilerlerse yurdun dört bir yanından dergiye mektupla yazı gönderebilmiş ve dergide yer alan pek çok yazı bu şekilde neşredilmiştir. Böylece dergi ülkenin çeşitli yerlerinde görev yapan öğretmenlerin fikirlerini paylaşabilmelerine ve mesleki yenilikleri takip edebilmelerine imkân sağlamıştır.

İşte şartlar altında, *Tedrisat Mecmuası*'nda eseri bulunan 154 kişi şu şekildedir:

Abdurrahman Şeref, Abdülkadir Ertena, Adnan Çakmakçioğlu, Afet Muhteremoğlu, Ahmet Arıkan, A. Akdik, Ali Ertan, Ali Kazanoğlu, Ali Rıza Sağman, Ali Tunç, Ali Uslu, Aydın Oy, Baha Dürder, B. Chapouthier, Bedii Tardu, Belkis Artemel, Beşir Gögüş, Bilgin Peremeci, Bliven, B. Tahir Berktin, Burhanettin Canatan, Canae, Cavid Gürcan, Coşkun Ertepinar, Çağatay Uluçay, Descuffi, Don Murray, Dr. Ahmet Uysal, Dr. Cahit Tanyol, Dr. Galip Ataç, Dr. H. Fikret Kanad, Dr. K. Willes, Dr. V. Frascetti, Dr. William D. Sheldon, E. Naci Gökşen, E. Schiller, Emin Oktay, Ethem Salmangil, F. Engelbert, Fahamet Taçkın, Fatma Varış İncediken, Fazıl Bengisu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Fazıl Yenisey, Fevzi Selen, Fikret Özgönenç, Fuad Koray, Fuat Gündüzalp, Garip Şavlı, H. Reşit Kocacan, H. Ustaoglu, Halit Ozan, Hasan Kavrak, Hasan Sabah, Havar, Haydar Çağlayan, Haydar Ediskun, Hayri Ardiç, Henry Van Dyke, Herbert Read, Hidayet Pasin, Hüseyin Ergun, Hüsnü Cırıtlı, Hüviyet Bekir Bek, İbrahim Alaeddin Gövsa, İhsan Sungu, İlhami Demirci, İlhan Kızıltan, İnci Demiray, İsmail Gökmen, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, James A. Michener, Kadri Öztürk, Kaya Özak, Kemal Kaya, Kemal Üstün, Kenan Doğan, Latife Üçüncü, M. Cevdet, M. Crosby, M. Kardeşler, M. Kaygancı, M. Türker Acaroğlu, Mahmut Çoban, Malik Aksel, Mebuse Sürmeli, Mehmet Gökyay, Mehmet Tetikol, Mehmet Toppare, Methiye Işınak, Mitat İli, Montaigne, Moorhead, Muhsin Adil Binol, Mustafa Çaldağ, Münir Raşit Öymen, N. İke, N. Miral, N. Sezgin, Nadide Arcan, Nadir Ayanzen, Nazif Ozankan, Necdet Sözer, Necip Alpan, Nedim Er, Nevin Akkay, Nihat Sami Banarlı, Niyazi Akşit, Nusret Köymen, Ord. Prof. İ. Hakkı Akyol, Osman Saygı, Osman Ülkümen, Ömer Mart, Phyllis E. Charlesworth, Prof. Ahmet Ardel, Prof. Ali Haydar Taner, Prof. Besim Darkot, R. Chauvin, Rauf Miral, Recep Sezgin, Ressam Şevket Dağ, Reşat Nuri Darago, Rıdvan Şensoy, Rıza Ülgen, Richard Livingstone, Roben J. Maaske, Ruhi Turfan, Rummell, Ruşen Eşref Ünaydın, S. C. Bryant, Sacide Taştan, Salih Otaran, Scott, Selahattin Özyar, Semahat Dikmen, Semiha Sayım, Sıddık Güner, Sırrı

Eldem, Sıtkı Mutman, Sıtkı Şanoğlu, Stendler, Süleyman Karagöz, Şahabettin Süleyman, Şükrü Saygı, T. McSwain, Tefvik Aras, Valiere, Vedide Baha Pars, Verda Ün, W. Yauch, Z. Tunalı, Zekai Konrapa, Zeliha Aysel ve Ziya Paşa.

IV. BÖLÜM

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, *Tedrisat Mecmuası*'nın içeriği incelenmiştir.

4.1 “Eğitim Nedir”

Tedrisat Mecmuası'nda, dönemin eğitim anlayışını en açık şekilde yansıtan makalelerden biri, dördüncü cilt 32. sayıda yer alan “*Eğitim Nedir*” isimli makaledir. Oxford Üniversitesi eski rektörlerinden Sir Richard Livingstone (1880-1960) tarafından kaleme alınan ve Dr. Ahmet Uysal'ın Türkçe'ye çevirdiği bu makalede; eğitimin amacı, niteliği, çeşitli bilim dallarıyla etkileşimi gibi pek çok konuya değinilmiştir.

Makaleye göre eğitimin üç temel amacı bulunmaktadır: kişiyi, hayatını kazanacak duruma getirmek; insanları ve evreni tanıtmak; kişileri tamamen gelişmiş bireylere dönüştürmek. Bir kişinin “insan” olabilmesi, bu hedeflerin başarısına bağlıdır. Eğitimin nihai hedefi ise bir kişiye doğayı ve insanı tanıtmak, kendi kendini idare edebilmek, hayal gücünü kontrol edebilmek ve kişinin kendisini ifade edebilmesini sağlamaktır.

Yazar Livingstone'a göre bir birey şu üç temel özelliğe sahip olmalıdır: kendisini ifade edebilmek, bir kitabı anlayarak okuyabilmek, açık ve mantıklı bir düşünce sistemine sahip olmak. Bu özelliklere sahip olan bir kişi, eğitimin de yardımıyla bir hayat felsefesi benimseyebilir. İşte bu bağlamda eğitimin öneminin daha da arttığını ifade eden yazar, konuyla ilgili “*bir hayat felsefesi veremeyen eğitim eksiktir*” ifadesini kullanmıştır. Livingstone, çağın gereksinimlerine en uygun felsefenin “en iyiyi ayırt etme felsefesi” olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre eğitim, kişiye sürekli “en iyiyi istemek” ve buna bağlı olarak “en iyiyi ayırt edebilmek” özelliklerini katmalıdır. Bu hususta Livingstone'a göre bu özellikler ise kişiye ancak “gözlem” sayesinde katılabilir. Yazar, makalesinin devamına geçmeden önce bu konuda “*bir tıp öğrencisinin kitaplara gömülmektense bir doktoru*

ameliyat sırasında izlemesi, ona kitaplarda göreceği bilgilerden daha faydalı olur” ifadesini kullanmıştır.

Tüm bu ifadelerin ardından; yazarın dönemin ezberci anlayışına son derece karşı çıktığını, yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesine önem verdiğini ve eğitimin kişinin yaşam kalitesini belirlemede oldukça büyük bir rol oynadığı düşüncesine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Makalenin devamında; Livingstone’a göre fen dersleri eğitimin büyük kısmını oluşturmaktadır. Fen bilgisi, insanın doğayı kontrol edebilmesi ve teknolojinin geliştirilebilmesi için oldukça önemlidir. Bu bağlamda fen bilgisinin önemi, bu disiplinde kullanılan metotlar ve edinilen tecrübeler öğrencilere aktarılmalıdır. Ancak Livingstone, kendi döneminde verilmekte olan tüm fizik ve kimya derslerini faydasız olarak nitelendirmiştir. Livingstone bu konuda kendisinden örnek vererek, fen bilgisi eğitimi görmeden önceki ve gördükten sonraki durumunu karşılaştırmış ve *“gördüğüm tahsil, kısa süreli bilgiler vermek dışında, bu bilim alanına duyduğum yabancılığı azaltmadı”* ifadesini kullanmıştır. Bu bağlamda fen bilgisi eğitiminde revizyon yapılmalıdır.

Fen bilgisinden sonra gelen iki önemli disiplin ise edebiyat ve tarihtir. Buna göre; *“tarih, insanın topluluk içinde klinik tetkikidir. Edebiyat ise daha şahsi olmakla beraber insanın samimi taraflarını göstermektedir”*. Livingstone’a göre edebiyat bir insanın hayallerini gösterirken tarih ise bu hayallere ulaşma yolunda yaşanan olayları göstermektedir. Bu bağlamda edebiyat, bir insanın bütün kişiliğini tanıtır. Ancak yazara göre bu dersler, öğrencilere bu şekilde okutulmamaktadır. Yazar; örneğin fen alanında öğrenim gören bir öğrenciye verilecek edebiyat eğitiminin niteliğinin, tıpkı bir edebiyat öğrencisine verildiği gibi olamayacağını belirtmiş ve farklı sahalarda öğrenim gören öğrencilere farklı bilim dallarına ait derslerin dayatılamayacağını ifade etmiştir. Buna göre; bir öğrenciye, esas okuduğu bilim dalından farklı dallarda verilecek dersler, o öğrencide *“ilgi uyandırma”* temalı

olmalıdır. Böylece; bir “zorunluluk” hissiyatıyla yapılmayan bu dersler, başarıyla yürütüldüğü takdirde, öğrencide farklı bilim dallarına yönelik ilgi ve öğrenme isteği uyandıracaktır.

4.2 “Aktif Metot” (Öğretimde Aktivlik Prensibi) Konulu Yazılar

Tedrisat Mecmuası’nda eğitimde aktif metot ilkesine dair oldukça fazla sayıda makale bulunmaktadır. Dergi üzerinde yapılan inceleme sonucunda, ilgili dönemde eğitim programlarıyla ilgili en çok tartışılan konulardan birinin, günümüzde “aktif öğrenme modeli” olarak anılan “aktif metot anlayışı” olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki bu konu Kemal Kaya önde olmak üzere Osman Ülkümen, Hidayet Pasin ve Prof. Dr. Ali Haydar Taner tarafından 6, 7, 11, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 47 ve 55. sayılarda defalarca kez kaleme alınmış ve *Tedrisat Mecmuası*’nda en sık işlenen konulardan biri olmuştur. Özellikle, 1950-1957 yılları arasında İstanbul Eğitim Enstitüsü müdürlüğü yapmış olan Kemal Kaya bu konu üzerinde sık incelemeler yapmış ve bu incelemeleri dergide okuyucuya sunmuştur.

Derginin içeriğine yönelik yapılan inceleme sonucunda, dergide aktif metot hususunda kaleme alınmış olan makalelerin dağınık bir şekilde yayımlandığı tespit edilmiştir. Dokuz adedini Kemal Kaya’nın yazmış olduğu ve toplam sayısı 12 olan aktif metot konulu makalelerin incelenmesinin daha kolay yapılması ve içeriğin daha net anlaşılabilmesi için konunun incelenmesine ikinci makaleden başlanmıştır. Yedinci sayıda yer alan *Yaparak ve Yaşayarak Öğrenim* isimli makale, Kemal Kaya tarafından aktif metot hususunda yazılmış dokuz makalenin ikincisidir ve bu makalede aktif metodun eğitimcilere tanıtılması hedeflenmiştir.

XX. yüzyıl başlarına kadar “öğrencilere bilgi maddeleri ezberletmek” yani “Didaktik Materyalizm” noktasından oluşan eğitim anlayışına karşı, yine XX. yüzyıl başlarında gelişen yenilikçi düşünceler ile “yaşama dayanan pedagoji”, “çocuğa göre eğitim”, “sosyal pedagoji” gibi eğitim metotları ortaya koyulmuştur. Ezbere dayalı eğitimde karşı olan ve yaşama uymayan konular ile eski tarz okul anlayışını ortadan kaldırmak amacıyla geliştirilen bu

eğitim stillerine daha sonra “çocukların yaparak ve yaşayarak öğrenmeleri”, “iş eğitimi” ve dergide yer aldığı gibi “aktif metot” gibi isimler verilmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra geliştirilen 1926 eğitim programında da “iş eğitimi” kavramını görmek mümkündür (Tuğluoğlu & Tunç, 2010: 60).

Aktif metot ismini alan bu anlayışa göre, eski okul sisteminde aktif olan öğretmen, alıcı olan ise öğrencidir. Ancak yeni anlayışta hem öğretmen hem de öğrenci aktif konumdadır. Keza eski sistemde dersin gidişatı öğretmene bağlı olmakla beraber öğrenciler derse soruları ile yön veremedikleri gibi çocukların ruhsal durumları da dikkate alınmamıştır. Her öğrenciden aynı şeylerin beklendiği bu sistemde kişisel yetenekler ve farklılıklar dikkate alınmaz. Yeni anlayışta ise aktif olan öğrencilerin soru sorma ve dersi yönlendirme hakları bulunmaktadır. Eğitim, çocukların ruhsal gelişim basamaklarına göre düzenlenir. Bir “iş toplumu” haline getirilen sınıfta öğrencilerin kişisel yeteneklerine özelliklerine gelişme imkânı tanınır. Burada önemli olan noktalardan bir diğeri ise öğrencilere verilecek dönütlerdir. Kaya, bu konuda “*pedagojik anlamda bir etkinliğin değeri çocuğun ruhunda bıraktığı izle ölçülür*” (1952, 7: 4) ifadesini kullanmıştır. Bu sistemde öğretmen, bir rehber rolüne getirilir. Tüm bu sistem içerisindeki en önemli amaçlardan biri, öğrencilerin mevcut hayatları içerisinde gelecek hayatları için hazırlanmalarıdır. Bu bağlamda, ilgili dönemde aktif metot anlayışında şu ilkeler bulunmaktadır:

- Kişiliğe uygunluk: Faaliyet, öğrencinin yeteneklerine ve kapasitesine uygun olmalıdır.
- Bağımsızlık: Öğrenci, faaliyetin karar verme aşamasından tamamlanmasına ve eleştirilmesine kadar bağımsız hareket edebilmelidir.
- Ekonomiklik: Faaliyetin yapılması için ancak yeteri kadar enerji ve zaman harcanmalıdır.
- Hayata yakınlık: Yapılan faaliyetler hayata uygun ve gerçekçi olmalıdır.
- Objektif verimlilik: Yapılan faaliyet kazanç sağlamalıdır.

Yazar, aktif metodu bu şekilde açıklamasının ardından bu metodun nasıl uygulanacağını tabiat bilgisi, tarih, Türkçe ve yurttaşlık bilgisi derslerini örnek vererek açıklamıştır. Buna göre tabiat dersinde karatahta ve ders kitabı metinleri terk edilmeli, dersin içeriği çeşitli deney ve gözlemlerle yürütülmelidir. Tarih dersinde olaylar anlatılmakla kalınmamalı, müzeler gezilmeli, tarih şeritleri ve gerekirse çeşitli maketler hazırlanmalıdır. Türkçe dersinde okuma kitabına bağlı kalınmamalı, çeşitli konularda kitaplardan yararlanılmalıdır. Son olarak yurttaşlık bilgisi dersinde ise çeşitli resmi kurumlar ziyaret edilerek gözlem yapılmalı, okullarda oluşturulan temsili sosyal birliklerle öğrencilere aktif rol verilmelidir. Tüm bu faaliyetlerin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için okullar ve mevcut materyaller gözden geçirilerek eksikler tamamlanmalıdır. Örneğin, tabiat bilgisi dersi için okul bahçesinin bir köşesi bu derse ayrılmalı; böyle bir imkânın bulunmaması durumunda ise sınıf pencerelerinin kenarlarına koyulacak birkaç saksı ile eksikler bir dereceye kadar giderilmeye çalışılmalıdır. Yazar Kemal Kaya, yurt genelindeki tüm okullarda böyle bir yenilenmeye ihtiyaç olduğunu belirtmekle beraber, “*asıl mesele davaya inanmak meselesidir*” ifadesini kullanmıştır.

Konu üzerindeki ilk incelemesini ise aktif metot planları üzerine yapmış olan Kemal Kaya’nın aktardığına göre ilgili dönemde aktif metot ve bu metoda yönelik hazırlanan ders planlarının bilimsellikten uzak kalması konusunda öğretmenler arasında çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. Kaya’nın aktarımına göre, bu makalenin kaleme alındığı dönemde uygulanmakta olan aktif metot planları, gerçek anlamda aktif metot ile son derece uyumsuzdur. Bu planlara göre, öğrencilere konu ile ilgili çeşitli sorular sorulmakta ve cevapların belirli kitaplarda bulunacağı belirtilmektedir. Bu bağlamda bu planlar sadece cevaba odaklanan, konu bütünlüğünü ele alamayan, çocuklar arasındaki farklılıklara önem vermeyen, bireysel gelişime yatkın olmayan ve tamamen faydasız şekilde eğitime hiçbir katkı sunmayan planlardır. Kemal Kaya bu durumla ilgili “*gözlem yeteneğinin ve bireysel gelişimin son derece önemli olduğu bu dönemde öğrencilere sorular verip ders kitabında cevapları bulacakları paragrafları işaret*

etmenin, öğrencileri ‘aktif’ kılan hiçbir yönü bulunmamaktadır. Çocuk, eline verilen reçetelere bağlı kalmaya mecbur bırakılırsa bu durumun hiçbir pedagojik değeri yoktur” ifadesini kullanmış ve “aktif metot planı” ismiyle uygulanan dönemin ders planlarını bu metoda uzak kalmaları yönünden eleştirmiştir. Soru sorma ve cevapları işaret ederek öğrenciye buldurma temalı bu planın nasıl bir uygulama olduğunun görülmesi adına, yazar, örnek olarak, tarih dersine ait şu ders planını aktarmıştır⁴³:

Tarih Ders Planı

Konu: Hitit Uygarlığı

A – Hititler nereden, kaçınıcı yüzyılda geldiler, isimleri neden Hitit oldu? Cevap için sayfa 27, paragraf 15’i oku ve anlat!

B – Hititler nasıl yaşadılar? Cevap için sayfa 28, paragraf 16’yi oku ve anlat!

C – Hititleri kim bir araya getirdi, imparatorları kimlerdir? Cevap için sayfa 30, paragraf 17’yi oku ve anlat!

D – Hititler kimlerle, ne sebeplerle savaştılar? Cevap için sayfa 34, paragraf 19’u oku ve anlat!

E – Hititler neden yıkıldılar? Cevap için sayfa 33, paragraf 20’yi oku ve anlat! (1951, 6: 21-22)

Yazarın aktarmış olduğu bu örnekte de görüldüğü üzere aktif metot ders planı Kaya’nın ifade ettiği gibi soruları okuyup, cevapların yerini bulup okumaktan ibarettir. Bu durumun bilimsel metoda göre çalışmaktan ne derece uzak olduğuna dikkat çeken yazar; aktif metodun bundan ibaret olamayacağını, aktif olarak bu şekilde bilgi kazanılamayacağını ifade etmiş ve gerçek anlamda aktif metot ve uygulanmakta olan bu planlar arasında geniş bir fark olduğunu belirtmiştir.

Bu bağlamda yazar, aktif metot uygulama planlarının bilimsel bir duruma getirilebilmesi için öğretmen ve öğrenci temelli olmak üzere iki ayaklı bir çözüm önerisi sunmuştur. Buna göre her öğretmen sınıfını iyice tanımalı ve öğrencileri aktif hale getirecek planı bizzat hazırlamalıdır. Öğretmenler aynı zamanda öğrenciler için de plan hazırlamalı ve birer “iş

⁴³ Sadeleştirilmiş metin.

planı” niteliğinde olan bu planlamalarda öğrencilere nasıl not alacakları, nasıl gözlem yapılacağı, gözlemlerin ne şekilde değerlendirileceği gibi hususlara yer verilmelidir.

Öğrencilerden belirli kalıplar içerisinde cevaplar beklenmemeli ve özellikle belirli bir metinde yer alan cevabın verilmesi istenmemelidir. Buna göre; aktif metot prensibine dayalı öğretim yapan okullarda öğretmen de öğrenci de aktif olmalıdır. Öğretmen, kendisini geri plana çekmeli, sınıfı bir rehber rolüyle yönetmeli ve öğrencilerin bilgi kazanmaları için aktif olmalarını sağlamalıdır. Öğretim sırasında yalnızca zihin gelişimine değil, el faaliyetleri olmak üzere bedensel gelişime de önem verilmelidir. Öğrencilere inceleme, gözlem yapma, hem bireysel hem de grup olarak çalışma imkânı tanınmalıdır. Son olarak tüm bu süreçte öğrencinin ruhsal gelişimine önem verilmeli, öğrencilerin yeteneklerine ve kapasitelerine göre program yapılmalıdır.

Derginin 11. sayısında *Aktif Metot Anlayışı* isimli bir makale kaleme almış olan Osman Ülkümen de aktif metodun önemine dikkat çekmiş ve konuyla ilgili “*verimli bir öğretimin temel şartlarından biri eğitim metodudur*” ifadesini kullanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de de Fransa, Almanya, İngiltere, Avusturya ve Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanmış olan eğitim metotlarından faydalanılmıştır. Buna göre, dönemin gelişmiş ülkeleri örnek alınarak Türkiye’de de uygulanmak istenen aktif metodun uygulanma şekillerinin olarak anlaşılmadığına dikkat çeken Ülkümen, Türkiye’de uygulanmakta olan aktif metot öğretim şekillerinin tamamen yanlış olduğunu ifade ederek bu şekilleri birkaç maddede eğitimcilere açıklamıştır. Bu bağlamda, makalenin kaleme alındığı dönemde aktif öğrenme metodunun ülkemizde uygulanmış olan öğretim stilleri şu şekildedir:

- 1- Ön Hazırlık: Bu yöntemde öğretmen, gelecek ders işlenecek konuyu öğrencilere bildirir ve öğrencilerin bu konuya hazırlanmalarını ister. Derse başlandığında öğretmen öğrencilere söz vererek konuyu anlattırıyor ve kendisi derse müdahale etmeyerek öğrencileri birer öğretmen konumuna getiriyor.

- 2- Tartışma: Bu yöntem öğretmen konuyu önceden bildirmiyor. Ders başlangıcında konu ortaya atılıyor ve öğretmen sorduğu sorularla çocuklara konu içeriklerini buldurarak dersi soru-cevap şeklinde yürütüyor.
- 3- Grup Ödevi: Öğretmen konuyu birkaç öğrenciden oluşan bir gruba bildiriyor ve hazırlanan bu grubun dersi anlatmasını bekliyor. Derse hazırlanan grubun konuyu sınıfta anlatmasının ardından sınıftaki diğer öğrencilerden bu gruba sorular sormasını bekliyor.
- 4- Kompozisyon: Öğretmen, kitaptaki soruları öğrencilere yazdırıyor ve öğrencilerin bu sorulara cevap hazırlamasını istiyor. Hazırlanan cevaplar her bir öğrenci tarafından sınıfta okunuyor ve ders konusu bu şekilde işleniyor.
- 5- Okuma: Öğretmen, öğrencilere ders kitabından çeşitli paragraflar okutturuyor ve okuduklarını anlatmalarını istiyor.
- 6- Sırayla Anlatım: Öğretmen, rastgele bir öğrenciyi tahtaya kaldırarak konuya giriş yapmasını istiyor. Öğrencinin birkaç dakikalık sunumunun ardından sözü aniden başka bir öğrenciye veriyor ve konuya devam etmesini istiyor. Böylece sınıfın tamamının sırayla konuyu devam ettirmesini bekliyor.

Ülkemizde uygulanmakta olan aktif öğretim anlayışlarının bu şekillerde olduğunu ifade eden yazar Ülkümen; bu şekilde yapılan eğitimin gerçek anlamda aktif metotla hiçbir ilgisi bulunmadığını, tam anlaşılmadan uygulanmakta olan bu sistemin sonucunun başarısız olmaktan başka seçeneği olmadığını, öğretmen ve öğrenci için son derece verimsiz olan bu durumun eğitim sistemi açısından hiçbir faydası olamayacağını belirtmiş ve bu sistemin prensiplerinin, içeriğinin, ideal uygulanma şeklinin, bilimsel esaslarının bilinmediğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda mevcut öğretmenlerin pek çoğunun pedagojik ve eğitimsel esaslara gerek görmediğini belirterek bu düşünceyi eleştiren yazar, çağdaş eğitim modellerini doğru bir şekilde öğrenmeden yürütülen öğretimin kesinlikle başarılı olamayacağını belirtmiştir.

Buradan hareketler Yazar Ülkümen'e göre bir konu aktif metoda dayalı öğrenme modelinde şu şekilde işlenmelidir:

- a- Öğretmen, konu işlenmeden önce öğretim programını kontrol etmeli ve konunun ne şekilde işlenmesi gerektiğini, burada belirtilen tavsiyeleri, konuya ait hâkimiyetini, gerekirse farklı kaynakları gözden geçirmelidir.
- b- Öğretmen, konuyu işlemek için hangi araçlardan faydalanacağını, hangi hususlara dikkat çekmesi gerektiğini kararlaştırmalıdır.
- c- Öğretmen, öğrencilerin ders öncesinde hazırlık yapmaları için hangi kitapların nerelerinden ne şekilde faydalanacaklarını belirlemeli öğrencilerin önden yapacakları hazırlığı planlamalıdır. Öğrencilere bildirilecek bu planlama ile öğrencilerin konuya hazırlanmaları sağlanmalıdır.
- d- Hem öğretmen hem de öğrencilerin derse hazırlanmalarının tamamlanmasının ardından dersin başlangıcında öğretmen, öğrencilerin hazır bulunma düzeylerini yoklamalıdır. Öğretmen, öğrencilerin eksik veya hatalı olduğu noktaları tespit ederek bu hususlarda düzenleme yapmalıdır. Konunun kavramları tahtaya yazılarak açıklanmalı, öğretmen ve öğrenciler derisi birlikte yürütmelidir. Bu bağlamda her iki taraf da aktif kılınmalıdır. Bu aşama dersin büyük bir kısmını oluşturacağı için öğretmen; derse ne kadar müdahale edeceğini, öğrencilerin ne derece konuşmaları gerektiğini kestirebilmelidir. Sıklıkla yapılan “öğretmen derse hiçbir şekilde müdahale etmemelidir” hatasına düşülmemelidir.
- e- Son olarak, işlenmiş olan konunun çeşitli öğrenciler tarafından özetlenmesi istenmeli ve yapılan çalışmalar gözden geçirilmeli, eksik görülen hususlara tekrar değinilmeli ve gelecek ders için yapılacak hazırlıklar bildirilmelidir.

4.3 Sosyal Bilgiler Konulu Yazılar

Tedrisat Mecmuası'nda sosyal bilgileri konu alan üç adet makale bulunmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye'de sosyal bilgiler dersi bu isimle ilk kez 1968-1969 öğretim yılı ile fiilen okutulmaya başlanmıştır (Ambarlı, 2010: 20). Buna karşın sosyal bilgiler kavramının ortaya çıkışı bu tarihten çok daha öncelere dayanmaktadır. Esasında bu kavram ilk kez, 1892 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmış olan Milli Eğitim Konseyi ile ele alınmış ve incelenmiştir (Ambarlı, 2010: 18). 1954 yılında, dünya genelinde "Sosyal Bilgiler" dersi okutulan 12 adet ülke bulunmaktadır (1954, 24: 153). İlerleyen süreçte pek çok ülkede daha gündeme gelen sosyal bilgiler kavramı, ülkemizde de sıklıkla tartışılmaya başlanmış ve *Tedrisat Mecmuası* da bu konuya kayıtsız kalmamıştır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki *Tedrisat Mecmuası*'nın yayım döneminde (1951-1958) Türkiye'de Sosyal Bilgiler adında bir ders bulunmamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de II. Meşrutiyet döneminden 1962 yılına kadar okutulmuş olan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler dersinin öncülü olmuş, 1962 yılında birleştirilen bu derslere "toplum ve ülke incelemeleri" ismi verilmiştir (Keskin & Keskin, 2019: 1). Esasında Türkiye'de "Sosyal Bilgiler" kavramı ilk kez, 1952-1953 ders yılı başında hazırlanmış olan "Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları Programı"nda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerine "Sosyal Bilgiler Ders Grubu" isminin verilmesiyle programa girmiştir. Üç ayrı ders olarak okutulmaya devam edilen bu ders grubunun 1962'de "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında birleştirilmesinin ardından nihayet 1968 yılında yürürlüğe alınan ilkokul programı ile bu derse Sosyal Bilgiler ismi verilmiş ve Sosyal Bilgiler tek başına bir ders olarak bu isimle müfredatta ilk kez yer almıştır. Sosyal Bilgiler dersinin ancak 1968'de müfredata eklenmesine karşın, *Tedrisat Mecmuası*'nda yer alan makalelerden hareketle, Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili tartışmaların 1950'li yıllarda da yoğun bir şekilde yaşandığını söylemek mümkündür.

Kars Cılavuz Köy Enstitüsü coğrafya öğretmeni Kadri Öztürk'ün Tedrisat Mecmuası 21. sayıda kaleme almış olduğu “*Sosyal Bilgiler Semineri Çalışmaları ve Hazırlanan Rapor Özetleri*” isimli makalesi de ilgili dönemde Sosyal Bilgiler dersine yönelik olan yaklaşımı ortaya koymaktadır. Burada aktarıldığına göre, Sosyal Bilgiler konusunun ele alınması için Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nde 6-22 Nisan 1953 tarihleri arasında Sosyal Bilgiler Semineri isimli bir seminer yapılmıştır. Texas Trinity Üniversitesi sosyal bilimler profesörü Leaster Beals’ın da uzman olarak davet edildiği bu seminerde çeşitli enstitülerden tarih ve coğrafya öğretmenleri, Talim Terbiye Kurulu üyeleri ve akademisyenler katılmış; dört ayrı gruba ayrılan bu topluluk sosyal bilgiler tartışmalarıyla ilgili raporlar hazırlamışlardır. Buna göre seminerde görüşülmüş olan konular şu şekildedir:

- Sosyal bilgiler dersinin müfredattaki yeri ve önemi,
- Tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi derslerinin sosyal bilgiler dersi adı altında birleştirilmesinin sebep ve gerekliliği,
- Sosyal bilgiler müfredatı,
- Sosyal bilgiler dersleri öğretmenlerinin diğer derslerin öğretmenleriyle işbirliği yapmalarının yolları,
- Sosyal bilgiler müfredatının üniteleştirilmesi ve bu ünitelerin planlanması,
- Sosyal bilgiler için gerekli öğretim araçları ve ders kitapları konusu,
- Sosyal bilgiler çalışmalarının ilk ve orta dereceli okullarda değerlendirilmesi.

Belirtilmiş olan bu maddeler hususunda çalışmalar yapan dört grup; sosyal bilgiler dersini çeşitli yönlerden incelemiş, bu incelemeler sonunca çeşitli raporlar hazırlanmış, yazar Öztürk tarafından dergiye taşınan bu raporlar da ilgili dönemde sosyal bilgiler hususunda yapılan çalışmaları günümüze kadar aktarmıştır. Bu raporlarda yer alan tespitler ve tavsiyeler şu şekildedir;

1. Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi olarak üç dalda yapılan öğretim, öğrenci için zararlıdır. Derslerde genellikle aynı konular bulunmakta, ciddi zaman kaybı ve gereksiz ders yükü gibi sebeplerle verimsiz bir öğretim yapılmaktadır. Aynı zamanda sosyal hayatı ilgilendiren kavramlar, bilgiler ve beceriler tarih veya coğrafya gibi derslerde değil; ancak sosyal bilgiler dersinde öğrenciye aktarılabilir. Bu bağlamda bu derslerin birleştirilmesi gerekli, hatta zorunludur. Raporda aktarıldığına göre öğretmenlerin bir kısmı derslerin birleştirilmesi önerisine karşı çıkmış, bu birleştirmenin gereksiz olduğunu ve birleştirilen derslerin içeriklerinin bu birleştirme nedeniyle eksileceğini ifade etmişlerdir.
2. Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin konuları fazla olmakla beraber bu derslerde artık güncelliğini yitirmiş bilgiler bulunmaktadır. Bu derslerin konularının gözden geçirilmesi ve sosyal hayata yakın bilgilerin sayısının artırılması gerekmektedir.
3. Bu derslere ait mevcut sınav şekilleri ve öğrenciyi değerlendirme yolları geliştirilmelidir. Köy Enstitülerinde tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri için ayrı puanlar yerine sosyal bilgiler ismi altında tek puan verilmelidir. Değerlendirmelerde tek sınava bağlı kalınmamalı, farklı testler uygulanmalı, çeşitli metin ödevleri verilmeli ve üniteler işlenirken sözlü sınavlar yapılmalıdır. Bu değerlendirme stillerinin geliştirilmesi için Test Bürosu isimli bir kuruluş kurulmalıdır (1954, 21: 10-13).

Resim 17:

Prof. Beals (x işaretli) Ankara'da bir sosyal bilgiler dersi denemesinden çıkarken (1953, 21: 10)

Nisan 1953'te yapılmış olan bu çalışmanın ardından aynı yılın Ağustos ayında bir toplantı daha yapılmış, Düziçi Köy Enstitüsü'nde Prof. Dr. Cemal Alagöz başkanlığında yapılan bu toplantıda sosyal bilgiler çeşitli yönlerden ele alınmıştır.

Konuya, 24. sayıda yayımlanmış olan “*Sosyal Bilgiler Hakkında*” isimli makalesiyle devam eden ve bu gibi çalışmaların önemine dikkat çeken yazar Öztürk, Türkiye’de sosyal bilgiler kavramının yavaş yavaş kabul görmeye başladığını belirtmiş ve sosyal bilgiler dersinin sosyal hayatla ilgili bilgiler barındıran; konularını tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden alan bir bilim dalı olduğunu ifade etmiştir. Yazının devamında sosyal bilgiler derslerinin yararları şu şekilde açıklanmıştır:

- Çocuğun içerisinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını sağlar.
- Öğrencilerin demokratik haklarının farkında olmalarını sağlar, vatandaşlık kavramını öğretir.

- Öğrenciye ülkesini ve dünyayı tanıtır.
- Görev bilinci aşılar, öğrenciyi aktif kılar.
- Sorumluluk hissi yaratır, birlikte yaşamının kurallarını öğretir (1954, 24: 153).

Bu yararlardan hareketle yazar da tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin sosyal bilgiler adı altında birleştirilmesinin faydalı olacağı görüşüne katılarak bunun gerekçesini birkaç maddede sıralamıştır. Bu gerekçelerin dönemin öğretmenlerinin büyük kısmının görüşlerini yansıtması, ilgili dönemde sosyal bilgiler dersine yönelik bakış açısını aydınlatma hususunda son derece önemlidir. Buna göre;

- Sosyal bilgiler derslerinin üç ayrı ders halinde işlenmesi bu derslerin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. İlk üç sınıfta “Hayat Bilgisi” adında tek ders olarak okutulan bu derslerin dördüncü sınıfta ayrılması ve her dersin ayrı bir değerlendirmeye sahip olması bu öğrencilere yük olmakta ve öğrencilerin zaman zaman sene kaybetmelerine yol açmaktadır.
- Derslerin üç ayrı ders halinde işlenmesi zaman ve verim kaybına sebep olmaktadır. Dersler, hayata hiçbir fayda sağlamayacak konulardan oluşturulmuştur. Bu bağlamda düzenleme gerekmektedir.
- Sosyal bilgiler dersleri üniteler halinde işlenmelidir. Derslerin birleşmesi durumunda ünite açısından daha kolay bir öğretim sağlanabilir (1954, 24: 153-154).

Yukarıda listelenmiş olan maddeleri sıralayan yazar, bunun ardından konuya objektif olarak yaklaşabilmek adına, sosyal bilgiler derslerinin birleştirilmesine karşı çıkan öğretmenlerin görüşlerini de sıralamıştır. Buna göre tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin birleştirilmesine karşı çıkan eğitimcilerin görüşleri şu şekildedir:

- “*Derslerin birleştirilmesi halinde, birleştirilen derslerin içeriğinin bir kısmı kaybolacaktır*”: Yazar bu düşünceye karşı olarak, yapılacak yeni ünitelendirme planı ile faydalı içeriklerin aynen korunabileceklerini belirtmiştir.
- “*Birleştirilmenin yapılması halinde, sadece coğrafya, tarih veya yurttaşlık bilgisi eğitimi vermek üzere yetiştirilmiş öğretmenler yeni derse uyum sağlayamayacak ve verimsiz olacaklardır*”: Yazar bu görüşe de katılmayarak, hâlihazırda mevcut olan durumda dahi bu derslerin çoğunlukla tek öğretmen tarafından işlendiğini belirtmiş, örneğin bir tarih öğretmenin ortaokul seviyesinde bir coğrafya dersini de rahatlıkla işleyebilecek seviyede olduğunu ifade etmiştir.
- “*Mevcut eğitim planları, derslerin birleştirilmesine uygun değildir*”: Yazar bu görüşe katıldığını belirtmiştir. Buna göre, sosyal bilgiler eğitim anlayışına uygun bir program ihtiyacı bulunmaktadır.
- “*Bu yeni öğretime dair kapsamlı bir ders kitabı bulunmamaktadır*”: Yazar bu görüşe karşı olarak ilgili dönemde hâlihazırda sosyal bilgiler dersinin okutulduğu ülkeleri örnek vermiş; bu ülkelerde tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi kitaplarının birleştirilerek kullanılmaya devam edildiğini belirtmiştir (1954, 24: 155).

Sosyal bilgiler hususunda pek çok görüşün yer aldığı bu makalelerin ardından, dikkat çekilmesi gereken bir diğer eser de yine Kadri Öztürk tarafından kaleme alınmış olan örnek sosyal bilgiler ders planıdır. Buna göre sosyal bilgiler dersinde uygulanması gereken örnek ders planı şu şekildedir:

Tablo 6:

Sosyal bilgiler dersi örnek ders planı

İşlenecek ünitenin adı:	Öğretmen bunu probleme dayalı olarak veya öğrencilere buldurma yoluyla bulmalıdır.
--------------------------------	--

İstekler:	Ünitenin isminin bulunmasının ardından öğrencilere üniteyle ilgili beklentileri ve merak ettikleri sorulur.
Planlama:	Öğretmen, öğrencilerin üniteden beklentilerine ve sorularına göre düzenli bir planlama yapmalıdır.
Gruplama:	Öğrenciler, konulara ve öğrencilerin üniteyle ilgili sorularına göre gruplanır.
Araştırma ve Çalışma:	Oluşturulan bu gruplar, kendilerine düşen sorunun cevabını ararlar. Bulunan cevaplar raporlanır.
İşleme:	Raporlanmış olan cevaplar, her bir grup tarafından diğer gruplarla paylaşılır. Bu kısımda öğretmen sınıfa gerekmedikçe müdahale etmez.
Sonuçlandırma:	Öğretmen, tüm raporların paylaşılmasının ardından tüm konuları özetler.
Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri grup içerisindeki etkinlikleri, çalışma gayretleri, derse katılımları gibi kriterlerle genel olarak değerlendirir.

Tedrisat Mecmuası'nda sosyal bilgiler konusunu ele alan bu makalelerin ışığında, derginin yayımlandığı dönemde sosyal bilgiler hususunda yoğun tartışmalar ve çalışmalar olduğunu söylemek mümkündür.

4.4 Ders Planları Konulu Yazılar

Bir eğitim dergisi olan *Tedrisat Mecmuası*'nda pek çok örnek ders ve uygulama planına yer verilmiştir.

Ders planı, bir problem veya konu üzerinde öğrencilerin bireysel veya gruplar halinde bilgi ve alışkanlık kazanmalarını sağlamak amacıyla öğretmenler tarafından hazırlanan çalışma kılavuzudur (1954, 30: 60). Buna göre bir ders planı şu kısımlardan meydana gelmektedir:

- Konu: Öğrencinin kişisel, toplumsal, insanlık, vatandaşlık ilişkilerine hitap eden problemlerden oluşmalıdır.

- b) Konunun Ana Hatları: Konunun, ikinci derecedeki problemlere bölünmesiyle oluşturulmalıdır.
- c) İncelemeler, Araştırmalar, Gözlemler, Deneyler: Konuya bağlı olan her ana hattın istediği amaca ulaşma yolunda yapılan her bir öğrenme faaliyetidir.
- d) Tamamlayıcı Çalışmalar veya Bilgiler: Bu aşama zorunlu olmamakla beraber, incelemeler sırasında karşılaşılan güçlükleri aşmak için öğretmen tarafından uygulanmalıdır.
- e) Sonuçların Yoklanması: Öğrencilere ev ödevleri, egzersizler vermek yoluyla bilginin tekrar edilmesini ve pekiştirilmesini sağlama aşamasıdır (1954, 30: 61-62).

Bu bağlamda ders planları; günlük ders planı ve ünitelendirilmiş yıllık ders planı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ünite kavramı ise, *Tedrisat Mecmuası*'nda açıklandığı şekliyle; önemli bir konu etrafında birbirine bağlı faaliyetler bütünüdür (1951, 2: 9). Buna göre, ünitelerde öncelikle öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap veren bir problem bulunmalı, ardından bu soruyla ilgili materyaller toplanmalı ve bu materyaller yoluyla bir sonuca varılmalıdır. Bu bağlamda Türkiye'de ünite kavramı ilk kez 1926 programı ile müfredata girmiştir (1958, 53: 17). Eğitimin planlanmasında oldukça önemli rollerde olan bu kavramlar *Tedrisat Mecmuası*'nda sıklıkla ele alınmış, örnek ders planları dahi paylaşılmıştır. Bu bağlamda ilgili dönemde *Tedrisat Mecmuası*'nda yer alan öğretmenlerin ders planlamasına ve ünite kavramına son derece önem verdiğini söylemek mümkündür.

Dergide ders planlarıyla ilgili ilk makale Vedide Baha Pars'ın 19. sayıda kaleme almış olduğu "*Dersin Planlanması*" isimli makaledir. Burada yazar, planlama yapmanın tüm meslekler için faydalı olduğunu ancak öğretmenlik mesleğinde bu kavramın son derece önemli olduğunu belirtmiştir. Buna karşın öğretmenlerin planlama yapmaya zaman ayıramadığını belirten yazar, bu durumun eğitimin kalitesini son derece olumsuz etkileyebileceğini ifade etmiştir. Özellikle ünite kavramının eğitimin kalitesi hususunda

oldukça önemli olduğuna dikkat çeken yazar; ünitelerin öğrencilere kopuk bilgiler yerine birbirine bağlı bilgiler verdiğini, derslerin bağlantısız bir şekilde öğretilmesi stiline karşı geliştirildiğini, böylece öğretmenin daha kolay bir öğretim yapabildiğini, öğrencilerin dersi daha kolay anlamalarını ve topluluk içerisinde gelişebilmelerini sağladığını, sınıfı problemleri çözmeye çalışan canlı ve verimli bir laboratuvara çevirdiğini ve daha pek çok faydası olduğunu belirtmiştir. Yazının devamında bir ünite planının nasıl hazırlanacağına da değinen yazar bu kısımda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan eğitim programında öğretmenlere ünite konusunda rehberlik edilmediğini belirtmekle beraber bu durumun zümre öğretmenlerinin işbirliği yapmaları ile aşılabileceğini ifade etmiştir. Buna göre, bir ünite planı hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekildedir:

- a) Ünite planı, dersi işleyecek öğretmen tarafından hazırlanmalıdır.
- b) Üniteler her bir sınıf düzeyine göre ayrı ayrı hazırlanmalıdır.
- c) Ünitenin amaçları anlaşılır bir biçimde belirtilmelidir.
- d) Öğrencilerin yapacağı faaliyetlerin listesi hazırlanmalıdır.
- e) Kullanılacak kitapların ve diğer yardımcı materyallerin listesi hazırlanmalıdır.
- f) Değerlendirme testleri hazırlanmalıdır.

Bu hususların dışında bir ünite planı yapılırken eğitimin amaçları göz önünde bulundurulmalı, öğrencinin ders dışı faaliyetlerle de öğrenimine devam etmesi sağlanmalıdır. Bu makalelerden sonra ise Hüviyet Bekir Bek tarafından hazırlanmış olan bir örnek ders uygulama planı yer almaktadır. Orta ikinci sınıf fizik dersine göre hazırlanmış olan bu örnek ders uygulama planında bulunan bölümler şu şekildedir: I. Konu, II. Dersin Dayandığı Prensipler, III. Ders Araçları, IV. Hazırlayıcı Gözlemler, V. Eski Bilgilerin Yoklanması, VI. Amacın Belirtilmesi, VII. Bilgilerin Planlanması, VIII. Deneyler Yoluyla Çalışmalar, IX. Sorular, X. Bilgilerin Tespiti, XI. Yazılı Ödevler, XII. Olaylar Üzerine Konuşma, XIII. Tamamlayıcı Bilgiler, XIV. Pratik Problemler.

10. sayıda yer alan *Günlük Çalışma Planı* isimli makalesinde konuyu yeniden ele alan Hüviyet Bekir, öğretmenlerin günlük planlamalarını doğru şekilde yapamadıklarını ve verimli bir eğitim veremediklerini ifade etmiştir. Buna göre, günlük planlar öğrencileri aktif kılmalı, öğrencilerin problemleri kendi başına çözmelerine yönelik olmalı, öğretmeni geri plana atmalı; günlük planların hazırlanması sürecinde ise uzun süreli teneffüslerden kaçınılmalı, benzer türde dersler art arda koyulmamalı, derslerin başında birkaç dakikalık sınıf-öğretmen ilişkisine yer verilmeli, öğrencilerin yoğun bir bilgi yüklemesine maruz bırakılmaması gerekmektedir. Tüm bu hususlara göre hazırlanmış örnek bir günlük ders planı şu şekildedir:

Tablo 7:

Örnek günlük ders planı (1952, 10: 10-13)

Saat	Planlanan İşler	Açıklama	İşin Kontrolü
9.00 – 9.10	Bir günlük çalışmanın açılışı	Öğretmen ve sınıfın selamlaşması, İstiklal Marşı'nın okunması	Günlük çalışmanın açılışı nizami bir şekilde yapıldı.
9.10 – 9.20	Günlük çalışma planlarının öğrenciler tarafından yapılması	Bir önceki dersle ve gelecek konuyla ilgili tartışmalar	Öğretmen öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçtü.
9.20 – 10.00	Çalışma evresinin başlaması	(Konuya göre) Bireysel veya grup halinde çalışmalar	Öğretmen sınıfta dolaşarak zorlanan öğrencilere yardım etti.
10.00 - 10.10	Teneffüs	-	-
10.10 – 10.50	Okuma	Serbest seçilmiş parçalar okunur	Seri ve sesiz okuma egzersizleri yapıldı.
10.50 – 11.00	Okunaklı güzel yazı	El yazısı ile ilgili egzersizler yapılır	Çeşitli güzel yazı testleri yapıldı.
11.00 – 11. 10	Teneffüs	-	-
11.10 – 11.50	Matematik	Birkaç problemin çözülmesi ve egzersizler yapılır	Bölme işlemi üzerine çalışıldı ve tespit edilen güçlükler giderildi.
11.50 – 12.00	Öğrencilere dağılma izni verildi	-	Öğrenciler sıralarını düzelterip öğle yemeğine hazırlandılar.
12.00 – 13.00	Öğle yemeği arası	-	-
13.00 – 13.50	Coğrafya	Eski bilgiler üzerine yoklama yapılır	Öğrenciler, öğretmenin ortaya

			attığı problem hakkında tartıştılar.
13.50 – 14.00	Teneffüs	-	Bu esnada öğretmen, bir gün önceki derste karşılaşılan imla hatalarını tahtaya yazdı.
14.00 – 14.15	İmla	Her bir öğrencinin imlada karşılaştığı zorluklar incelenir	Grup halinde imla kuralları tartışıldı.
14.15 – 14.35	Müzik	Serbest faaliyet	Öğrenciler, gramofonla çalınan bir plağa eşlik ettiler.
14.35 – 14.50	Dil bilgisi çalışması	Tartışma ve yazı üzerinde durulur	Yazı ödevi yapıldı.
14.50 – 15.00	Dağılma izni	-	Öğrenciler sıraları düzelterek öğretmene veda ederek ayrıldılar.

Ders planları hakkında bir diğer önemli makale Fikret Özgönenç'in 53. sayıda kaleme almış olduğu “Okulda Öğretim Planları” isimli makaledir. Bu makale, Fikret Özgönenç'in ders planları hususunda bir seri olarak kaleme aldığı ve 54, 55 ve 57. sayılarda yayımlanmış olan yazılarının birinci kısmını oluşturmakla beraber ders planları konusunda oldukça önemli bilgiler barındırmaktadır. Özgönenç'in aktardığına göre, 1926'da Hayat Bilgisi dersinin ilkeleri olarak ilan edilen hayatilik, yaparak ve yaşayarak öğretim, yakın yurt ve yakın zaman prensibi, deney ve gözlem, çocuk psikolojisi gibi kavramlar hakkında öğretmenlere yeterli bilgiler verilmemiş; buna bağlı olarak da bu ilkeler fiili olarak gerçekleştirilememiştir. Aynı zamanda ders planları da bu ilkelere göre hazırlanamamış; sabit bir şekilde yapılan planlarda sadece öğretmene ağırlık verilmiş ve konunun ne olursa olsun kırk dakika içerisinde tamamlanması beklenmiştir. Yazar bu konuda “*öğretmen bütün maharetini dersin bu sürede bitmesi için kullanırdı. Planlar hep öğretmene göre, öğretmen için idi*” (1958, 53: 18) ifadesini kullanmıştır. Yazarın aktardığına göre bu durumun önüne geçmek için 1948 programında öğrenciye göre plan yapma hususuna önem verilmiştir. Buna göre öğretmenler

dersten önce konunun öğrencilere nasıl aktarılabileceğini düşünerek plan hazırlamışlardır. Bu planın, öğrencileri merkeze koyması nedeniyle pek çok kez yanlış anlaşılacak aktif metot olarak adlandırıldığını ifade eden yazar bu durumu eleştirerek aktif metodun “yaparak ve yaşayarak öğrenme” ismiyle 1926 programında hâlihazırda yer aldığını ve bu yeni planın “çocuğa görelilik” olarak adlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre öğretmenler bir konu işlenmeden önce “öğrenciler bu konuyu nasıl öğrenirler, bilgiyi nasıl toplarlar”, “nereye gezi yaptırmak, hangi yazılı kaynakları okutmak, sınıfı bireysel mi grup olarak mı çalıştırmak” soruları üzerinde durmalıdır. Yazarın ifadesine göre bu bağlamda yapılan bir ders planı çocuğu merkeze almakla birlikte yine de öğrenciyi tam olarak aktif bir konuma getirmemektedir. İşte bu noktada öğretmenlerin planları öğrencileri ile beraber hazırlamaları gerektiğini ifade eden yazar; plan yapmanın da bir çeşit öğrenim olduğunu, bunun öğrencilerde bağımsız olarak yapılamayacağını, beraber plan yapmanın öğrencilerin derse ilgisini arttıracaklarını, öğrencilere ders hakkında yorum yapma, tartışma, araştırma yapma, ne istediğini bilme imkânlarını tanıdığını ve öğrencileri işte burada gerçek anlamda “aktif” kılacağını belirtmiştir.

Yazar, bu ifadelerin ardından bu görüşe uygun olarak bir ders planının nasıl hazırlanacağını da şu şekilde örneklendirmiştir:

Sınıf: III, Konu: Taşıtlar

Öğretmen, sıradaki konunun taşıtlar olacağını belirterek sınıfa şu soruları sorar:

Taşıtlara ait neler öğrenmek istiyoruz, bu bilgileri nasıl elde edeceğiz ve nasıl çalışacağız?

Burada öğretmen sınıfa rehberlik etmek dışında tartışmaların dışına kalabilmelidir.

Bu şekilde çalışmaya alışkın olan sınıf, tartışmayı yönetmesi için bir başkan seçer.

Başkan, söz isteyenlere sırayla söz verir ve konunun yavaş yavaş oluşmaya başlayan

ana hatları tahtaya yazılır. Sıralanan ana hatlar birer madde olarak belirlenir ve sınıf madde sayısına göre gruplara bölünerek her bir gruba bir maddenin araştırılması görevi verilir. Örneğin, 6. madde olan “şehirimizdeki toplu taşıtlar ve bunların ücretleri” konusu belirli bir gruba verilir.

Konunun ana hatlarının belirlenmesinin ardından öğrencilere bu kez bu konuları araştırabilmek için ne şekilde çalışma yapılması, hangi kaynaklardan faydalanabileceği soruları sorulur ve başkan gelen cevapları aynı şekilde tahtaya yazar. Böylece öğrenciler ne şekilde çalışabilecekleri hususunda kendilerini yönlendirirler.

Konunun ana hatlarına göre ayrılmış olan gruplar kendi bünyelerinde de bir çalışma planı hazırlarlar ve dersin başından beri oluşturulmuş olan bütün sistem, bu dersin ders planı olur (1958, 54: 20-21 & 1958, 55: 14-15).

4.5 Ders Kitapları Konulu Yazılar

Tedrisat Mecmuası’nda sıkça işlenmiş konulardan birisi de ders kitapları konusudur. Bu konu, farklı sayılarda toplam 18 kez ele alınmıştır. Bu hususta yazılmış olan ilk makale dördüncü sayıda yer alan “Okul Kitapları Meselesi” isimli makaledir. Buna karşın, konunun akıcılığı açısından ilk olarak, İhsan Sungu’nun 34. sayıda yayımlanmış olan “Mektep Kitabı” isimli makalesi incelenmiştir.

“Mektep Kitabı” isimli makalesinde İhsan Sungu, ders kitaplarının önemine değinmiştir. Burada kitap, “mektebin en mühim terbiye vasıtalarından biri” olarak tanıtılmıştır (1955, 34: 226). Yazar burada kitabın faydalarını birkaç maddede açıklamıştır. Buna göre ders kitaplarının ilk faydası, başkalarının tecrübelerinden faydalanma imkânı sunmasıdır. İkinci fayda, ders kitaplarını hazırlamış olan yazarların, esasında, eğitim sırasında sınıfta öğretmene yardımcı olmalarıdır. Yazarlar, henüz tecrübesiz veya konu hakkında yeterli düzeyde

bulunmayan öğretmenlere kitapları aracılığıyla rehberlik ve yardımcılık yapmaktadır. Bir diğer fayda, ders sırasında yapılamayacak pek çok gözlemin ve ulaşılamayacak pek çok kaynağın ders kitapları aracılığıyla sınıfa taşınmasıdır. Burada yazar, “*bir okulun doksan saatte öğrettiklerini iyi bir kitap dokuz saatte öğretebilir*” (1955, 34: 228) şeklinde bir ifadeyi alıntılanmış ve okuyucularla buluşturmuştur. Ders kitaplarının çeşitli faydalarının bu şekilde sıralanmasının ardından yazar bu kez, derste yalnızca kitaba bağlı kalmanın sakıncalarını ifade etmiştir. Buna göre, ders kitabı kimi öğretmenler tarafından bir araç olarak değil amaç olarak görülmekte ve öğrencilere ezber seviyesinde dayatılmaktadır. Aynı zamanda kitaplar, belirli bir yazarın veya yazarların görüşlerinden oluşmakla birlikte elbette her yazarın her konuya aynı objektiflik düzeyinde yaklaşması beklenemez. Son olarak, kitaba bağlı olarak yürütülen bir eğitimde kitabın nihai kaynak olarak görülmesine yol açabileceği gibi kitaplarda yazan tüm bilgilerin olduğu gibi kabul edilmesine yol açabilmektedir.

Ders kitaplarının fayda ve zararlarını bu şekilde açıklayan İhsan Sungu’nun bu makalesinin *Tedrisat Mecmuası*’nda da yayımlanması, ilgili dönemde ders kitaplarına olan bakış açısı hususunda önemli bilgiler barındırmaktadır.

Dergide, ders kitabı konusunda yazılmış olan makalelerin incelenmesi sırasında öne çıkan diğer makaleler ise 29. sayıda Çağatay Uluçay ve 21. sayıda Kadri Öztürk tarafından kaleme alınmış yazılardır. Okullarda tarih kitaplarının nasıl seçilmesi konusunda bir makale yazan tarih öğretmeni Çağatay Uluçay, bir kitabın seçilmesi sürecinde birkaç önemli adıma değinmiştir:

- a) Yazarın durumu: Yazar, tarih alanında kabul gören bir otorite midir, kendisini kanıtlamış mıdır?
- b) Kitabın genel görünüşü: Kitap, görünüş olarak çekici olmalıdır. Kâğıt kalitesi, baskı kalitesi, resimlerin anlaşılabilirliği, imlâ kuralları, ciltleme, kitabın ebatları ve pek çok etmen, kitabın genel görünüşünde etkili kriterlerdir.

- c) Kitabın düzeni ve içeriği: Kitap, belirli bir akış planına sahip olmakla beraber, kullanılacağı sınıf düzeyine uygun olmalıdır. Yazarın kullandığı dil, öğrencilere hitap etmelidir. Türkçe doğru kullanılmalıdır. Kaynaklar doğru ve güvenilir olmalıdır. Kitabın girişinde bir “içindekiler” kısmı olmalı, üniteler arası geçişlerde köprüler bulunmalıdır.
- d) Resim ve haritalar: Kitapta konuya uygun resimler ve haritalara yer verilmelidir. Bu görseller, anlaşılır olmalı ve yerine göre kullanılmalıdır.

Aynı zamanda yazar ülke şartları gereğine her evde elektrik bulunmadığına dikkat çekmiş ve kitapların okunaklı olabilmesi için büyük puntolarla basılması gerektiğini ifade etmiştir.

Ortaokullarda kullanılan tarih ders kitapları konusunda bir inceleme yapmış olan Kadri Öztürk de 21. sayıda yer alan makalesinde kitaplarda bazı konuların gereksiz şekilde uzunca anlatıldıklarını, bazen ise cümlelerin anlaşılamayacak kadar uzun olduğunu; kullanılan resim ve haritaların silik, çirkin ve okunaksız olduğunu, çeşitli imlâ ve pedagojik hatalar yapıldığını belirtmiştir.

Esasında, *Tedrisat Mecmuası*’nda, ders kitapları konusundaki ilk makalede eğitim konusundaki en büyük sorunlardan birinin ders kitapları meselesi olduğu belirtilmiştir. Burada belirtildiğine göre; 1951 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen ders kitabı basımı ve dağıtımı faaliyetleri, 3 Mart 1952’de Bakanlık kararıyla bu tarihten itibaren serbest bırakılmış ve ders kitabı basma işi Bakanlık kontrolünden çıkmıştır. Bu sebeple, biri Bakanlık tarafından basılmış eski kitaplar, biri de özel matbaalar tarafından basılmış yeni kitaplar olmak üzere iki tip ders kitabı ortaya çıkmıştır. Buna göre; özel matbaalar tarafından basılan bu kitaplar Bakanlık kitaplarına göre hem çok daha pahalı hem de baskı kalitesi açısından çok düşüktür. Özellikle de kitaplarda yer alan imlâ hataları, forma hataları, ciltlemenin kalitesizliği gibi pek çok olumsuz duruma dikkat çekilmiştir. Bu kısımda kitap içeriklerinde herhangi bir ciddi hata olmadığı ve kitapların Talim Terbiye Kurulu onayından

geçmeden ders kitabı olamayacağı belirtilmiş, ders kitaplarında yaşanan bu olumsuz durumların tamamen baskı ile ilgili olduğu ifade edilmiştir. Aniden alınan serbestlik kararı sonrası matbaalarda yaşanan yoğun iş yükü hem fiyatların artmasına yol açmış hem de baskı kaliteleri düşmüştür. Yaşanan yoğunluk sebebiyle matbaalara işten anlamayan pek çok personel alınmış, matbaa sahipleri yazarlara pek çok zorluk çıkarmış ve kârlılık oranını arttırmak için düşük kaliteli baskı malzemeleri kullanmışlardır. Yine aniden yaşanan yoğunluk dolayısıyla baskıda kullanılan materyallerin fiyatlarında çok ciddi bir dalgalanma yaşanmış, bir yandan müfredatı tamamlamaya çalışan öğretmen yazarlar bir yandan da kitaplarını bu yoğun dönemde baskıya sokmaya uğraşmışlardır. Bu hususta, yaşanan olumsuzlukların önüne geçmek için pek çok çözüm önerisi sunulmuştur. Bu çözüm önerilerinde Bakanlığın kitapları inceleme süresinin daha erkene çekilmesi; böylece baskıya daha çok zaman ayrılması ve sıkışıklığın önüne geçilmesi, baskıdan çıkan kitapların tekrar incelenmesi gibi maddeler yer almıştır.

Rauf Miral de ders kitaplarının baskı kalitesi hususuna ilk olarak 28. ve 29. sayılarda değinmiş, Bakanlığın bu durumun önüne geçmek için aldığı önlemleri eleştirmiştir. Buna göre Milli Eğitim Bakanlığı aldığı önlemlerde, ani bir yoğunluğun yaşanmaması için okul idarecilerinin gelecek yıl ihtiyaç duyulacak ders kitabı sayısının Bakanlığa bildirilmesini istemiştir. Yazar burada, gelecek yıl ihtiyaç duyulacak ders kitabı sayısının tahmin edilmesinin imkânsız olduğuna dikkat çekmiştir. İkinci önlem olarak öğretmenlerden, gelecek yıl derslerde kullanacakları kitapları henüz Mayıs ayında sınıf sınıf belirtmeleri istenmiştir. Yazar, öğretmenlerin kurumlar arasında geçiş yapabileceklerine dikkat çekmiş ve yeni gelen bir öğretmenin, kendisinden önceki öğretmen tarafından seçilmiş kitapları kullanmaya mecbur bırakıldığını ifade etmiştir. Bu gibi önlemlerin başarısız olacağını belirten yazar Rauf Miral, kendi çözüm önerilerini ise şu şekilde sunmuştur: Ders kitabı olarak kabul edilen kitaplar, içerik yönüyle olduğu kadar baskı kalitesi yönünden de incelenmelidir. İkinci çözüm önerisi

olarak, öğretmenlerin tayin işlemleri okulların açılmasından en az bir ay önce tamamlanmalı ve yeni kitapların belirlenmesi için geniş bir süre yaratılmasıdır. Bu önerilerin uygulanması halinde elde edilecek faydalar ise şu şekildedir:

- Kitapların basılması için daha geniş bir zaman yaratılır ve böylece kitaplar daha dikkatli bir şekilde basılır.
- Matbaalar, bir anda yaşanan yoğun iş yükünden kurtulur ve daha geniş zamanda çalışma imkânı yaratılır. Böylece matbaalar arasında “en iyi üreten” rekabeti yaşanır ve bu durum ders kitaplarının kalitesine yansır.
- Her öğretmen, kullanacağı kitabı birçok kitap arasından seçme imkânı bulur. Böylece öğretmenler, acele etmeden en iyi kitabı bulabilir.

Yazar Rauf Miral bu konu üzerinde öneriler yapmaya çeşitli sayılarda da devam etmiş, 35. ve 55. sayılarda yer alan yazılarında hükümetin bu konuya el atması gerektiğini ifade etmiştir. Yazar burada hükümetin hiç olmazsa ikinci hamur temini sağlaması, mürekkep ve cilt kalitesi için belirli kurallar koyması, oluşan fahiş fiyatların önüne geçmesi, ders kitaplarının sıkıcı siyah-beyaz baskılar yerine öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde basılması gibi pek çok öneri sunmuştur. Derginin 1951’deki sayılarından beri devam eden bu önerilerden anlaşıldığı üzere, ders kitaplarının basılmasının tüm matbaalara serbest bırakılmasından bu yana oluşan büyük kalite düşüşü hususunda uzun yıllar boyunca bir türlü yeterli önlem alınamamış ve bu öneriler yaşanan olumsuz durumun önüne geçememiştir.

57. sayıda, Gemerek Ortaokulu öğretmeni Ali Tunç tarafından kaleme alınmış olan “Ortaokul Tarih Kitapları İmlaları Hakkında” isimli makale ise konuya farklı bir açıdan yaklaşmış ve ders kitaplarındaki telaffuz farklılıklarına dikkat çekmiştir. Kelime ve imla hatalarından doğan yanlış bilgilerin düzeltilmesinin oldukça zor olduğunu ifade eden yazar, özellikle de telaffuz birliği kavramı üzerinde durmuştur. Özellikle tarih ve coğrafya

alanlarında yer ve kişi isimlerinin doğru şekilde telaffuz edilmesinin oldukça önemli olduğuna dikkat çeken yazar; ders kitaplarında sıklıkla imla hataları yapıldığını belirtmiş, bu duruma örnek olarak seçtiği ortaokul ikinci sınıf tarih dersi kitabında var olduğunu tespit ettiği telaffuz hatalarını şu şekilde sıralamıştır:

- *Selçuklu Devleti'nin ismi farklı yerlerde Büyük Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Büyük Selçuklular, Selçukiler olmak üzere farklı şekillerde geçmektedir.*
- *Selçuklu Devleti'nin kurucusu Selçuk Bey'in babasının ismi farklı yerlerde Dakak, Yakak, Dukak olarak geçmektedir.*
- *Tuğrul Bey'in kardeşinin ismi farklı yerlerde Çağrı Bey ve Çakır Bey olarak geçmektedir.*
- *Selçuklu ve Gazne Devletleri arasında 1040 yılında gerçekleşmiş olan savaşın ismi farklı yerlerde Dandanakan, Dendânekan, Dendenekan olarak geçmektedir.*
- *Malazgirt Savaşı'nın ismi bazı yerlerde Malazgird; bu savaşı kaybeden hükümdarın ismi bazı yerlerde Romanos Diyogenis, Romanos Diogenes, Roman Diyojen; savaşı kazanan hükümdarın ismi ise farklı yerlerde Alpaslan, Alparslan, Alp Aslan, Alp Arslan olarak geçmektedir (1958, 57: 25-26).*

Bu gibi hatalara dikkat çeken yazar, öğrencilere yanlış bilgi vermekten çekinildiği kadar farklı ve asılsız telaffuzlardan da çekinilmesi gerektiğine dikkat çekmiş ve bu hataların giderilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Ders kitapları konusunda dergide yayımlanmış olan bir diğer dikkat çekici makale ise yine Ali Tunç tarafından 51. sayıda kaleme alınmış olan “Öğretmenlerimize Kitap Bedeli” isimli makaledir. Öğretmenlerin yeni bilgi ve buluşları takip etmelerinin ne kadar önemli olduğuna dikkat çeken yazar, okuma yapmayan bir öğretmenin her an gerilediğini ifade etmiştir. Buna

karşın, ilgili dönemde kitap fiyatlarının yüksek olması sebebiyle öğretmenlerin istediklerin kitaba ulaşmak için ciddi masraflara girmek zorunda kaldığının da altı çizilmiştir. İşte bu sebeple yazar, öğretmenlerin yeni eserleri takip edebilmeleri için öğretmen maaşlarına eklenecek bir “kitap bedeli” önerisini sunmuştur.

Son olarak, Enver Naci Gökşen tarafından kaleme alınmış olan “*Çocuk Kitaplıkları*” isimli makalede kütüphanelerin önemine dikkat çekilmiştir. Yazar Gökşen, amacını “*16 yaşına kadar olan çocukların fikir ve ruh gelişimlerini sağlamak, kendi istekleriyle bilgilerini geliştirmek, onları milli varlığa yararlı ve duygulu hale getirmek*” (1957, 54: 22) olarak belirttiği çocuk kütüphanelerinin ülkenin çeşitli yerlerinde kurulması için 1952’den itibaren Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çalışmalar yapıldığını ifade etmiştir. Yazarın ifadesine göre sadece bir kütüphane olmayan bu yerlerin amaçları arasında çeşitli film gösterimleri, tanıtım filmleri, şiir ve hikâye dinletileri, serbest konuşmalar, radyo saatleri, çeşitli temsiller ve oyunlar, sergiler, konserler, problem çözme etkinlikleri, yabancı dil saatleri gibi etkinlikler bulunmaktadır. Bu makalede örnek bir çocuk kütüphanesinin ne şekilde meydana getirilmesi gerektiğini ifade eden yazar bu durumu şu şekilde açıklamıştır: okuma odalarındaki raflar çocuklara uygun seviyede, masalar yuvarlak olmalıdır. Duvarlarda çeşitli posterler bulunmalıdır. Çocuklar, okumak istedikleri kitabı katalogdan rahatça bulabilmelidir. Kütüphane iç açıcı ve göz yormayan şekilde tasarlanmalıdır. Yeni çıkan kitaplar ayrı bir bölümde tanıtılmalıdır. Kitaplar ise temiz baskılı ve temiz ciltli olmalıdır.

4.6 Öğretmen ve Öğretmenlerin Yetiştirilmesi Konulu Yazılar

Tedrisat Mecmuası’nda öğretmenleri ve öğretmen yetiştirilmesini konu alan pek çok makale bulunmaktadır. Bu sebeple bu konu öğretmen konulular ve öğretmen yetiştirme konulular olmak üzere iki ayrı başlıkta incelenecektir.

4.6.1 Öğretmen Konulu Yazılar. Dergide, öğretmenleri konu alan yirmiden fazla makale bulunmaktadır. Bu konuda en kapsamlı makalelerden birisi, 8. sayıda, İstanbul Eğitim

Enstitüsü metot öğretmenini Hüviyet Bekir tarafından hazırlanmış olan “*Öğretmenin Vasıfları*” isimli makaledir. Yazar bu makalesinde öğretmenliğin önemi ile ideal bir öğretmenin sahip olması gerektiğini düşündüğü özellikleri sıralamıştır. Bu bağlamda burada açıklanan özelliklerden anlaşıldığı üzere ilgili dönemde ideal bir öğretmen burada açıklandığı şekilde hayal edilmektedir. Buna göre, bir öğretmenin sahip olması gereken özellikler şu şekilde tarif edilmiştir:

- **Vücut vasıfları:** bir öğretmenin öncelikle beş duyusunu da iyi kullanabilmesi gerekmektedir. Gerek sınıf hâkimiyeti gerekse ders anlatımı için kullanılacak bu duyuların sağlam olması, eğitimin kalitesi için önemli noktalardır. Aynı zamanda öğretmenler kendilerine fiziksel olarak bakmalı, öğrencilere bu konuda örnek olmalıdır.
- **Fikir vasıfları:** Öğretmen, monoton olmamalı ve kendisini test ederek eleştirebilmelidir. İdeal öğretmen, günün sonunda, öğrencilere gün içinde verdiği eğitimi ve bilgileri kendi zihin süzgecinden geçirmeli ve gördüğü hataları gidermeye uğraşmalıdır.
- **İnceleme ve gözlem:** İyi bir öğretmen her öğrencisini süzebilmeli ve takip edebilmelidir. Böylece öğretmen, hangi öğretim metodunun etkili olabileceğini tespit ederek öğrencilere doğru şekilde yaklaşabilir.
- **Pedagojik çalışmalar:** Öğretmen kendini pedagojik açıdan güncel tutmalı ve günün en az bir saatini bilimsel okumalara ayırmalıdır.
- **Öğretme zevki:** derslerin başarı ile verilebilmesinin kilit noktalarından biri olarak, öğretmen yaptığı işten zevk almalıdır. Böylece öğretmen hem öğrencilerle hem de velilerle güzel ilişkiler kurabilir.

- Öğretmenlik sanatı: Öğretmenler, tıpkı heykeltıraşlar gibi, onlara emanet edilen varlığı işleyen ve olgunlaştıran sanatçılardır. İdeal bir öğretmen de bu sanatın inceliklerine hâkim olmalıdır.
- Ahlaki vasıflar: Öğrenciler, karşılarındaki öğretmenlerin etkisi altında kalırlar. Bu bağlamda öğretmenlerin, öğrencilerin örnek alabileceği ahlaki vasıflara sahip olması gerekmektedir. Bunlar; olgunluk, ağırbaşlılık, kibarlık, temiz bir dil, samimiyet, manevi olgunluk, iyi huyluluk, neşe, iyilik, uysallık, meslek hâkimiyeti, gayret ve fedakârlık, ahlak ruhu olarak sıralanmıştır.

Yazar son olarak, tüm bu vasıfları sıraladıktan sonra, ideal bir öğretmenin bu vasıflara doğuştan hâkim olan kişiler değil, bu vasıflarda eksik olduğunu fark edip de bu eksikliğini kapatmaya uğraşan ve başarılı olan kimseler olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenin vasıfları hususunda bir diğer makaleyi ise Vedide Pars kaleme almıştır. Konuya farklı bir açıdan yaklaşan Pars, öğretmenin vasıflarını öğrencilerin bakış açısında göre incelemiştir. Pars'ın bu makalesinde, Frank W. Hart tarafından 1934'te Amerika Birleşik Devletleri'nde lise öğrencileriyle yapılmış olan bir araştırmaya değinilmiştir. Bu araştırmada; öğrencilere önce en sevdikleri öğretmeni neden sevdikleri, ardından en sevmedikleri öğretmeni neden sevmedikleri, son olarak ise en çok fayda gördükleri öğretmeni sormuşlardır. Öğretmenlerin sevilme ve sevilmemeye sebeplerinin öğretmenin vasıflarına göre oluştuğunun tespit edildiği bu araştırmada, özellikle son soruda öğrenciler %80 oranla en çok fayda gördükleri öğretmenin en sevdikleri öğretmen olduğunu belirtmiş, en sevmedikleri öğretmende bu oran %1'de kalmıştır. Bu bağlamda, öğretmen-öğrenci ilişkisinde karşılıklı sevginin eğitim üzerindeki etkisi ortaya koyulmuştur.

Öğretmenlik hususunda yazılmış olan önemli makalelerden bir diğeri, İstanbul Gedikpaşa Ortaokulu müdürü Ethem Salmangil tarafından yazılmış olan “*Öğretmenlik Mesleğinde*

Başarılı Olmanın Yolları” isimli makaledir. Salmangil’in burada aktardığına göre öğretmenlik mesleğinde iki tip öğretmen vardır: biri kendisini sürekli geliştirmeye uğraşan taraf; diğeri ise tüm yaşamı yiyip içmekten ibaret olup mesleği para için yaparak öğretmenliğin vasıflarından tamamen uzak olan taraf. Bu tip “öğretmen”lerin adeta yaşayan birer cansız varlık olduğunu ifade eden yazar, öğretmenlerin daima genç kalmaları gerektiğini belirtmiştir. Bunun ardından öğretmenlik mesleğinde çocuk sevgisinin oldukça önemli olduğunu belirten yazar; çocuklarla anlaşabilen, onlarla arkadaş olabilen, onlara kolaylık sağlayabilen öğretmenlerin başarılı birer öğretmen olduklarını ifade etmiştir. Yazar Salmangil bu ifadelere ek olarak öğretmenlerin öğrencilere aktardıkları bilgileri önce kendilerinin bilmeleri gerektiğini belirtmiş, öğretmenlerin kendilerini sürekli güncel tutmalarının ve mesleki tekniklere hâkim olmanın önemine dikkat çekmiştir. Ek olarak, öğrencilerin bir fabrikasyon ürünü gibi görülemeyeceğini belirtmekle beraber bir öğretmenin öğrencinin kapasitesinden haberdar olmasının oldukça önemli olduğunu, toleranslı, öğrenciye her açıdan örnek, cesaret kırıcı hareketleri tehdit unsuru olarak kullanmayan, neşeli ve güler yüzlü öğretmenlerin başarılı olmaya çok daha yakın olduklarını belirtmiştir.

Öğretmenler konusunda dikkat çeken bir diğerk makale, 41. sayıda yayımlanmış olan “*Öğretmenlik Mesleğinin Problemleri*” isimli makaledir. Bu makale, 31 Temmuz-4 Ağustos 1955 tarihleri arasında İstanbul’da yapılmış olan Dünya Öğretmenlik Mesleği Konfederasyonu (CMOPE)’nin toplantı tutanaklarından meydana getirilmiştir. Bu toplantıda, 33 ülkeden öğretmenlik mesleğinin sorunlarına dair rapor alınmış ve bu problemlerin ne şekilde giderilebileceği üzerinde tartışılmıştır.

Gelen raporlardan tespit edildiği üzere, öğretmenlerin maaşı tüm dünyada düşük seviyelerdedir. Eğitim materyallerinde ve okul binalarında çeşitli eksikler bulunmaktadır. Bazı raporlarda ise sınıflarda öğrenci yoğunluğu olduğu belirtilmiştir. Raporlara göre,

öğretmenlik mesleğinin problemleri dört temel başlığa ayrılmıştır: akademik hususlar, mesleki hususlar, mali hususlar, hukuki hususlar.

- Akademik hususlar: bu bölümde, istenen kaliteli yaşam standartlarının ancak eğitimle elde edilebileceği vurgulanarak eğitim-öğretim sistemine değinilmiştir.
- Mesleki hususlar: bu bölümde, öğretmenlerin, bulundukları ülkede Eğitim Bakanlığı'na ihtiyaçlarını iletebilmeleri ve bu ihtiyaçların giderilebilmesi için çeşitli birlikler oluşturması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Buna göre öğretmenler; İngiltere, İrlanda, Avustralya, Hollanda, Yugoslavya'da olduğu gibi birer öğretmen birliği kurmalıdır. Bu ülkelerde bulunan eğitim bakanlıkları; eğitim hususunda yapılacak yenilikleri bu birliklerle beraber tasarlamakta ve hayata geçirmektedir. Böylece öğretmenler, eğitim konusunda ciddi söz sahibi haline gelmektedir.
- Mali hususlar: Öğretmen maaşlarının yükseltilmesi konusunun görüşüldüğü bu kısımda, öncelikle, öğretmenlik mesleğine giriş şartlarının zorlaştırılması gerekliliği ifade edilmiştir. Bunun ardından, öğretmenlerin maaş artışı taleplerini, halka iyi anlatmaları gerektiği belirtilmiştir. Burada belirtilen ifadeye göre hangi ülkede olursa olsun halk, öğretmenlerin yeterli kazanç sağlayabilecek ek zamanları olduğunu düşünmektedir. Bu düşünceye şiddetler karşı çıkan raporda, öğretmenlerin ek iş yapmalarının onları asıl mesleklerinden uzaklaştıracağına ve bu durumun öğretmenlik mesleğine ciddi yaralar açacağına dikkat çekmiştir.
- Hukuki hususlar: bu kısımda, öğretmenlerin siyasi faaliyetlere ne derece girebileceği tartışılmıştır. Ancak burada esas dikkati çeken kısım, din eğitimi üzerinedir. Burada belirtildiğine göre, ilgili dönemde, Fransa'da öğrencilerin velileri isterlerse çocuklarını din dersinin olduğu gün okula göndermeme imkânına sahiptir. İngiltere'de de öğrencilerin din derslerine katılması zorunlu değildir. Kanada'da ve Yugoslavya'da ise din dersleri bulunmamaktadır.

Tedrisat Mecmuası yazarlarından Rauf Miral de öğretmenlik mesleğinin sorunları üzerinde durmuş, bu hususta “*İlkokul Öğretmenlerinin Maaşları İsimli*” bir makale kaleme almıştır. Burada ifade edildiğine göre, 1948’de yürürlüğe giren 5242 sayılı kanunun⁴⁴ uygulanmasında çeşitli aksaklıklar yaşanmış ve öğretmenlerin kazanmış oldukları kadrolar, kadrosuzluk nedeniyle uzun süreler askıda kalmıştır. Uzun süre yaşanan bu aksaklıkların önüne geçmek için 1954’de 6273 sayılı bir kanun⁴⁵ hazırlanmış, kadrosuzluktan yaşanan aksaklıklar bir nebze azaltılsa da bu kez yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmenlerin hangi kanuna tabi olacağı hususunda çeşitli karışıklıklar yaşanmış ve bu karışıklıklar nedeniyle öğretmenlerin bir kısmı maaş kaybı yaşamışlardır. Rauf Miral de bu konuya dikkat çekerek bu karışıklığın giderilmesi yönünde çağrı yapmıştır. Bu hususa 57. sayıda da dikkat çeken Rauf Miral, bu sayıda kaleme aldığı yazısında yardımcı öğretmenlerin yaşadığı hak kayıplarına değinmiştir. Oldukça kapsamlı olan bu makalesinde Miral, yaşanan öğretmen ihtiyacı sebebiyle üniversite mezunu kimselerin öğretmen olarak Bakanlık bünyesine alındıklarını, bu kişilere normal öğretmen maaşına göre çok daha az maaş verildiğini ve bu kişilere tahsillerini tamamlayıp gerçek birer öğretmen olduktan sonra dahi bu düşük ücretlerin dayatıldığını belirtmiştir. Miral bu durumu, “*sürekli olarak, öğretmenlere daha az ücret ödemenin yolları aranıyor; öğretmenlerin ekmek parası üzerinden bütçe tasarrufu yapılmaya çalışılıyor*” (1958, 57: 1) ifadeleriyle özetlemiştir. Buna göre, mesleğe ‘yardımcı öğretmen’ olarak başlayıp sonradan öğretmenlik eğitimi gören ve 20-30 yıl öğretmenlik yapan kimseler bile hâlâ yardımcı öğretmen ücreti üzerinden ücretlendirilmektedir. Bu hususun giderilmesi için Bakanlığa çağrı yapan Miral, öğretmen maaşları üzerinden tasarruf yapılamayacağını ve öğretmenlerin bu şekilde zor durumda bırakılamayacağını belirtmiştir.

⁴⁴ Bkz.: 12 Temmuz 1948 tarihli 6955 sayılı Resmi Gazete s.14372-14373
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6955.pdf> (06.12.2020 tarihinde erişildi.)

⁴⁵ Bkz.: 23 Şubat 1954 tarihli 8641 sayılı Resmi Gazete s.8254-8255
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8641.pdf> (06.12.2020 tarihinde erişildi.)

Edebiyat öğretmeni Şükrü Saygı da öğretmenlik mesleğinin problemlerine değinmiş ve mesleğin çekici hale getirilmesi için çeşitli çözüm önerileri sunmuştur. Burada belirtildiğine göre, ülkenin orta dereceli okullarının tamamına yetecek kadar branş öğretmeni bulunmamakta, bu eksiklik ya diğer öğretmenlere ek ders verdirerek ya da üniversite mezunu kimselere ders verdirerek kapatılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlere verilen ek ders ücretlerinde ciddi düzenlemelere ihtiyaç olduğunu belirten yazar, öğretmenlerin 3 haftada yaklaşık 18 saat ücretsiz bir şekilde çalıştırıldığını ifade etmiştir. Yazar, bu durumların öğretmenleri zor durumda bıraktığını belirterek bu aksaklıklarda düzenleme yapılması gerektiğini belirtmiştir.

4.6.2 Öğretmen Yetiştirme Konulu Yazılar. Bir eğitim dergisi olan *Tedrisat Mecmuası*'nda yer alan yazarlar, öğretmen konusunu eğitim sisteminin en önemli parçalarından biri olarak pek çok kez dergiye taşımış, öğretmenlerin yetiştirilmesi hususuna ise ayrıca önem vermişlerdir. Bu bağlamda, *Tedrisat Mecmuası*'nda, öğretmen yetiştirme hususunda özellikle İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu üzerinde sıklıkla durulmuş ve bu okulun kuruluş yıl dönümü her yeni yılda kutlanmıştır. Elbette bunda *Tedrisat Mecmuası*'nın İstanbul Öğretmen Okulu'nda çıkarılmasının da büyük etkisi bulunmaktadır. Ayrıca dergide, Avrupa'da ve Amerika'da yürütülen öğretmen yetiştirme faaliyetleri sık sık incelenmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa'da bulunan öğretmen yetiştirme kurumlarının öğretmen yetiştirme stilleri pek çok kez dergiye taşınmıştır. Bunun dışında, Türkiye'de var olan öğretmen yetiştirme kurumlarına dair bilgiler de verilmiş; yapılan program değişiklikleri tartışılarak okuyucuya aktarılmıştır. Dönemin önde gelen ülkelerinde yürütülen öğretmen yetiştirme faaliyetlerine dair pek çok bilgi barındıran bu makalelerin varlığına karşın, bu makalelerin bu çalışmaya taşınması konunun dağılmasına ve başlığın amacından uzaklaşmasına yol açacağı için bu konuda sadece bir makale örnek olarak

incelenecek, bunun ardından Türkiye'deki öğretmen okullarının kuruluşu kısaca aktarılacak ve programları hususunda yazılmış makalelere geçilecektir.

Dergide ilk örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yükseköğrenim ve öğretmen yetiştirme faaliyetleri incelenmiş, bu incelemelerde görülen olumlu uygulamaların Türkiye'de de hayata geçirilebileceği belirtilmiştir. Buna göre ABD'de üç tip üniversite bulunmaktadır: kilise okulları, özel üniversiteler, devlet üniversiteleri. Hepsi ücretli olan bu okullarda öğrenim ortalama dört yıldan ve 30-40 dersten oluşmaktadır. Öğrencilere birer akademisyenin rehber olarak atandığı üniversitelerde bachelors degree (lisans eğitimi), masters degree (yüksek lisans eğitimi) ve doctors degree (doktora eğitimi) olarak üç tip eğitim verilmektedir. Yüksek lisans eğitimi bir yılda, doktora eğitimi daha uzun bir süreçte yürütülmektedir. Burada aktarıldığına göre ABD'de doktora mezunu kimselerin iş bulma kaygısı bulunmamaktadır. Burada aktarıldığına göre ABD'de önceleri öğretmen olmak için üniversite mezuniyeti yeterli sayılırken, öğretmenlik mesleğinin öneminin anlaşılması üzerine bir kişinin öğretmenlik mesleğini yapabilmesi için pedagoji eğitimi almış olması şart koşulmuştur. Bu pedagoji eğitimlerinde; çocuk psikolojisi, ders uygulaması, ders materyali kullanımı, okul idaresi, genel psikoloji, devamsız öğrencilerin tetkiki, okul teşkilatı, müfredat programı gibi dersler bulunmakla beraber dönemin düşünürleri tarafından bu durum eleştirilmiş; öğretmenlerin öğretimin nasıl yapılacağı dersleriyle fazlaca eğitilmesine karşın neyi öğretecekleri hususunda yeterli ders görmedikleri belirtilmiştir.

ABD'de öğretmen yetiştirme faaliyetleri genel olarak bu durumda iken sonradan yeniden ele alınan programla tüm eğitim sistemi yenilenmiştir. Buna göre, ABD'de ilk ve orta öğrenim 12 yıldan, üniversite eğitimi ise bu sürenin üzerine 4 yıldan oluşmaktadır. Bu bağlamda, bir öğretmenin başlangıçtan mezuniyete kadar gördüğü öğrenim süresi 16 yıldır. Öğretmen yetiştirme faaliyetleri ise öğretmen ve eğitim enstitülerine bırakılmıştır. Bu enstitülerin işleyişi eyaletlere göre değişiklik göstermekle beraber öğretmen yetiştiren tüm

kurumlar başkent Washington D.C.'deki Birleşik Amerika Eğitim Bürosu'na bağlıdır. Dört yıllık eğitimin ardından konuşma yeteneği, bedenî ve psikolojik gözlem, kültür, kişilik analizi testlerine girip bu testleri başarıyla geçen mezunlar öğretmen olarak görevlendirilmişlerdir. Öğretmen okullarına girişte ise yine konuşma sınavı, deneme sınavı, sözlü mülakat ve fiziksel muayene şartları uygulanmaktadır. Bu bağlamda, 1956 yılında ABD'deki öğretmen kolejlerindeki öğrencisi sayısı 300 bin civarındadır. Haftada 30 saat olan öğrenim süresinde öğretmen adayları; tarih, edebiyat, güzel sanatlar, fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik, sanat tarihi, müzik, drama, lisan, sağlık bilgisi, beden eğitimi, sosyoloji, siyasal bilgiler, çocuk gelişimi dersleri görmüş; ikinci ve üçüncü sınıflarda haftada bir, dördüncü yani son sınıfta ise haftanın her günü belirli bir okula giderek staj yapmışlardır.

Dönemin en gelişmiş ülkelerinden biri olan ABD'de bu gelişmişliğin eğitim sayesinde olduğuna dikkat çekilen dergide, Türkiye'deki öğretmen yetiştirme faaliyetlerine de yer verilmiş ve bu konuda çeşitli görüşler paylaşılmıştır. Bilindiği üzere Türkiye'de modern anlamda öğretmen yetiştirme faaliyetleri günümüzden 172 yıl önce, 16 Mart 1848 tarihinde açılan Darülmuallimin (Öğretmen Okulu) ile başlamıştır. Bu ilk Darülmuallimin'i 1868'de açılan Darülmuallimin-i Sıbyan, 1870'te açılan Darülmuallimat, 1891'de açılan Darülmuallimin-i Aliye, 1913'te açılan Ana Muallim Mektebi takip etmiştir (Abazaoğlu & Yıldırım & Yıldızhan, 2016: 145). Öğretmen okullarının sayısı zamanla daha da artmış ve bu okullar ülkenin çeşitli yerlerinde etkin olmaya başlamıştır. Buna karşın öğretmen okulu mezunlarının sayısı bir türlü istenilen seviyeye gelememiş ve ihtiyacı karşılayamamıştır. Örneğin, Temmuz 1921'de yapılmış olan Maarif Kongresi'nde yapılan çalışmalarla ülkede sadece 3061 öğretmen tespit edilebilmiş, bunların ise sadece 875'inin öğretmen okulu mezunu olduğu anlaşılmıştır (Duman, 1999: 96). Bu sayının ne denli yetersiz olduğunun görülmesinin ardından, cumhuriyetin ilanından sonra öğretmen yetiştirme kurumlarında çeşitli düzenlemeler yapılmış ve ismi Darülmuallimin olan bu okullar, Yüksek Öğretmen Okulu

olarak yeniden adlandırılmıştır. Öğrenim süreleri dört yıldan beş yıla çıkarılan bu okullara 1927’de Köy Öğretmen Okulları eklenmiş, Nisan 1940’ta ilan edilen *Köy Enstitüleri ve Köye Lüzumlu Sanat Erbabı Yetiştirme Yasası*⁴⁶ ile Köy Öğretmen Okulları Köy Enstitüleri’ne dönüştürülmüş ve ülkenin çeşitli yerlerinde Köy Enstitüleri açılmasına başlanmıştır. Bu bağlamda toplam 21 Köy Enstitüsü açılmıştır (Doğan, 2005: 135). Böylece Köy Enstitüleri; mevcut öğretmen okulları ile birlikte, cumhuriyetin başından beri çözülmeye çalışılan öğretmen yetiştirme konusundaki ihtiyacı en hızlı şekilde kapatan kurum haline gelmiştir.

Köy Enstitüleri’nin resmi olan ilk ders programı, 1943 yılında yayınlanan *Köy Okulları ve Köy Enstitüleri Teşkilat Yasası* ile yayınlanmıştır. Buna göre Köy Enstitüleri’nin öğrenim süresi beş yıl olmakla birlikte buraya beş yıllık köy okulu mezunları ve üç yıllık köy okulu mezunu⁴⁷ olup iki yıllık hazırlık sınıfını başarıyla geçenlerin alınacakları belirtilmiştir (Bahadır, 2002: 283). Haftalık ders programı 44 saat olan Köy Enstitüleri’nde beş yıllık süreçte 114 hafta kültür, 58 hafta tarım, 58 hafta teknik derslerine, 30 hafta ise aralıklı olmak üzere tatillere ayrılmıştır (Tanilli, 2016: 76).

Öğretmen yetiştirme hususunda oldukça önemli bir yer edinen Köy Enstitüleri’nde 1953 yılı itibari ile 17.341 öğretmen yetiştirilmiştir (Bahadır, 2002: 284). Öğretmen yetiştirme konusundaki başarısıyla Yüksek Öğretmen Okullarını geride bırakan Köy Enstitüleri, 1954 yılında ilan edilen yasa ile kapatılmış ve mevcut okullar ismi değiştirilerek İlköğretmen Okulu’na çevrilmiştir (Akdemir, 2013: 18). Köy Enstitüleri’nin kapanmasından sonra Yüksek Öğretmen Okulları tekrar önem kazanmış ve 1955 yılında bu okulların sayısı; kırk tanesi

⁴⁶ 3803 numaralı Köy Enstitüleri Kanunu için bakınız: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4491.pdf> (06.12.2020 tarihinde erişildi.)

⁴⁷ 17-28 Temmuz 1939 tarihleri arasında yapılan Birinci Milli Eğitim Şurası’nda alınan karar uyarınca mevcut köy okullarının öğrenim süreleri üç sınıftan beş sınıfa çıkarılmıştır. Bu sebeple bu tarihten sonra üç yıllık köy okulu mezunu ve beş yıllık köy okulu mezunu olmak üzere iki ayrı grup oluşmuştur. Köy Enstitüleri’ne girişte, bu ayrımın ortadan kalkması ve üç yıllık okul mezunlarının öğrenim sürelerinin beş yıla tamamlanması amacıyla iki yıllık hazırlık sınıfı uygulaması yapılması kararlaştırılmıştır.

ilkokul öğretmeni, üçü ortaokul öğretmeni, üçü teknik okul öğretmeni, biri lise öğretmeni yetiştirme amaçlı olmak üzere toplam 47'ye ulaşmıştır.

Tedrisat Mecmuası'nın yayımlandığı dönemde, Türkiye'de öğretmen yetiştiren bir diğer kurum ise eğitim enstitüleridir. 1946 yılında Milli Eğitim Şurası tarafından alınan kararla mevcut öğretmen okullarının bir kısmının eğitim enstitülerine dönüştürülmesi yönünde alınan kararla ülke geneline yayılmaya başlanan bu kurumlarda edebiyat, fen, yabancı diller, pedagoji, özel eğitim, resim-iş, müzik, beden eğitimi öğretmenleri yetiştirilmiştir. *Tedrisat Mecmuası*'nın yayımlandığı dönemde aktif olan bu kurumlardan hareketle, dergide hem Köy Enstitüsü'nden hem eğitim enstitülerinden hem de Yüksek Öğretmen Okulları'ndan öğretmenlerin yazıları bulunmaktadır.

Tedrisat Mecmuası'nda, öğretmen yetiştirme konusunda dikkat çeken makalelerden biri, 13. sayıda Necip Alpan tarafından kaleme alınmış olan “*Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri*” isimli makaledir. Öncelikle burada belirtmek gerekir ki, bu yazının yayımlandığı yıl olan 1952'ye kadar öğretmen okullarında 1947 tarihli Köy Enstitüleri Eğitim Programı uygulanmıştır. Necip Alpan bu makalesinde, 1952 yılında taslak olarak duyurulan yeni programı incelemiştir. Bu programda, öğretmen okullarının esasları şu şekilde sıralanmıştır: Öğretmen okulları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır; öğretmen okullarında pratik bilgi ve yeteneklere önem verilir; okullar, öğretmen adaylarına planlı çalışmayı öğretmelidir; okullar çevresinin birer araştırma merkezidir; öğretmen okulu, mezunları ile daima ilgilenir; okul çalışmalarında milli kaynaklara ve milli ekonomiye önem verilir.

Bu esaslara göre, öğretmen okullarının haftada 33 ve 37 saat aralığında değişmek üzere işlenecek derslerin konuları şu şekilde belirtilmiştir:

- I. Meslek Dersleri: Psikolojiye giriş, eğitim psikolojisi, öğretim metodu ve uygulama, ilkökul uygulamaları, eğitim sosyolojisi, teşkilat ve idare, seminer.

- II. Türk Dili ve Edebiyatı: Okuma, dil bilgisi, kompozisyon, Türk Edebiyatı Tarihi, inşat (şiir okuma).
- III. Sosyal Bilgiler: Tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, sosyal bilgiler ders araçları
- IV. Tabiat ve Fen Bilgisi: Tabiat bilgisi, fizik, kimya, biyoloji, sağlık bilgisi.
- V. Matematik: Aritmetik ve cebir, geometri.
- VI. Milli Savunma
- VII. Din Bilgisi
- VIII. Beden Eğitimi
- IX. Müzik
- X. Resim
- XI. Yazı
- XII. İş Eğitimi
- XIII. Ev Ekonomisi: Ev idaresi, yemek pişirme, bıkı-dikiş, çocuk bakımı, ev işi.
- XIV. Tarım

Yeni programı bu şekilde aktaran yazar Alpan, bu programın yeniliklerine ve eksikliklerine de değinmiştir. Yazar programın yenilikleri hususunda aktif metoda ağırlık verildiğini, “iş”in bir amaç değil öğrenme aracı olarak görüldüğünü, öğrencilerin ilgilerine ve ihtiyaçlarına önem verildiğini, milli duygulara destek olacağını belirtmiştir. Buna karşın programın eksikleri hususunda ise; derslere yardımcı kitapların henüz yeterli olmadığını, bir takım ders araçlarının temin edilmesinin zor olduğunu, öğretmenlerin yeni programa yönelik eğitim almaları gerektiğini belirtmiş ve bu eksiklere rağmen yeni programın öğretmen okulları için bir dönüm noktası olacağını belirtmiştir.

4.7 Aile Konulu Yazılar

Tedrisat Mecmuası’nda ailenin çocukların eğitimi üzerinde oldukça önemli bir rolü olduğu belirtilmiş ve aile ilişkilerine dair pek çok yazı kaleme alınmıştır. Bu bağlamda yayımlanmış

olan ilk makale, Ziya Paşa'nın, Jean Jacques Rousseau'dan tercüme ettiği *Emilê* adlı esere yaptığı önsözden alınmıştır. Bu yazısında çocukluğundan ve eğitiminden söz eden Ziya Paşa, şairliğe babasının kendisi için tuttuğu hocası İsmail Ağa sayesinde başladığını belirterek, “*eğer hocam olmasaydı ben şair olmak yerine belki de baldırıçıplak bir tulumbacı olurum*” (1952, 8: 39) ifadesini kullanmıştır. Öte yandan Ziya Paşa, İsmail Ağa'dan önce kısa bir süre hocası olmuş olan Ömer ismindeki kişinin kendisine hırsızlık yaptırdığını belirtmiş, iki farklı hoca'nın ne denli farklı yönlerde olduğunu altını çizmiştir. Bu bağlamda bu hocaların da şairlik ve hırsızlık özelliklerini ailelerinden almış olduklarını belirterek çocuklukta özellikle aileden gelen eğitimin önemine dikkat çekmiştir. Ziya Paşa bu yazısını “*ah ne olurdu, Rousseau gibi bir lala elinde büyüseydim!*” (1952, 8: 40) gibi dikkat çekici ve düşündürücü bir ifadeyle sonlandırmıştır.

Aile-çocuk ilişkilerine dair bir sonraki makale de yine sekizinci sayıda yer almakla beraber bu makale Beyoğlu Erkek Lisesi felsefe öğretmeni Nahit Tender'in, Şubat 1952'de İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlere vermiş olduğu konferanstan derlenmiştir. Tender burada, çocukların üç önemli ihtiyacı olduğunu belirtmiştir: güvende olduğunu bilmek, kendisine ve büyüklerine güvenmek, sevgi görmek. Buna göre, bu hisleri vermek için çocukların ihtiyaçlarını iyi bilmek ve bunlara yönelik belli yaklaşımlar takınmak gerekmektedir:

- Emzirme çağı: bu dönemdeki çocukların aile ilgisine, sevgisine ve bakımına yüksek derecede ihtiyacı bulunmaktadır. Bebek aç bırakılmamalı ve rahat ettirilmelidir
- 1-2 yaşlar: bu dönemdeki çocuk için, kaslarını geliştirme ve keşfetme imkânı bulmak, yemek yemeyi öğrenmek, bulunduğu mekânları keşfetmek önemli ihtiyaçlardır ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olunmalıdır.
- 3-4 yaşlar: çocukların “neden” ve “nasıl” soruları artar. Kaslarına iyice hâkimdir.

Uzun cümleler kurabilir. Bu sebeple, çocuğun yeni keşfettiği bu özellikleri zevkle

yapmasına tepki verilmemeli ve çocuk özgür bırakılmalıdır. Aileler, çocukları örneğin giyinmek gibi bazı işlerde bağımsız bırakılmalıdır.

- 5-6 yaşlar: Bu yaştaki çocuklar özgürlük düşkünü olur. Sık sık sorular sorar. Ev işlerinde ailesine yardımcı olmaktan zevk alır, küçük aletleri kullanabilir. Bu durumlarda çocuğun zevki kırılmamalıdır.

Konferansı veren öğretmen Nahit Tender, bu yaklaşımlar karşısında ailelere belirli tavsiyeler de vermiştir. Buna göre aileler çocuğa karşı ifadelerinde açık olmalıdır. Örneğin, sadece “yapma” yerine “yaptığın şey benim canımı sıkıyor (veya) acıtıyor” denmelidir. Çocuğun yanında, çocuktan bahsedilmemelidir. Çocuğa olan sevgi sadece öpme ve kucaklaşma olarak değil, çocuğun ilgilendiği şeylere dâhil olarak da gösterilmelidir. Çocuğa, “ben” diliyle değil, “biz” diliyle hitap edilmelidir. Çocukla kesinlikle alay edilmemelidir. Çocuklara, sıkıcı ve uzun öğütler vermekten kaçınılmalıdır. Çocuğa gereksiz yere söz verilmemeli ve verilen sözler mutlaka tutulmalıdır. Çocuğu tehdit etmek yoluyla çocuğun güvenlik ihtiyacı hissi sarsılmamalıdır. Çocuğa, kötü hitaplarda bulunulmamalıdır.

Fevzi Selen de 23. sayıda kaleme almış olduğu makalesinde, ailede yaşanan geçimsizliklerin çocuklar üzerindeki etkisi konusunu ele almıştır. Buna göre, bir çocuğun temel disiplinleri anne ve babadan gelmekle beraber anne-baba arasında yaşanan geçimsizlikler çocukların psikolojik ve sosyal gelişimleri ile sosyal hayatlarında olumsuz etkilere yol açmaktadır. Özellikle de, çocuk eğitiminden bihaber ebeveynlerin bu tartışmalar sırasında çocuklarını da bir araç olarak kullanmaları çocuklarda ciddi psikolojik yaralara yol açar. Bu hususta özellikle boşanma arifesinde olan çiftlerin çocuk psikolojisini hiçe sayarak çocuklarını araç olarak kullanmalarını şiddetle eleştiren yazar, bu durumla beraber bazı çiftlerin ise çocuk psikolojisinden hiçbir şekilde anlamadığını belirtmiştir. Yazarın ifadesine göre bu durumlarda çocuklar kendilerini hayat boyu güvensiz hissedecek, belki de kendisini suçlayacak ve hayat boyunca öz güvenini yerine oturtamayacaktır. Bu çocuklar genellikle

ürkek olurlar ve etraflarındaki hiç kimseye güvenemezler. Sürekli bir şüphe içinde bulunmaları nedeniyle, ileride yaşayacakları evlilik yaşamlarında da sıklıkla sorunlar yaşarlar.

Ailelerinde geçimsizlik yaşayan çocukların okul hayatlarında da çeşitli başarısızlıklar yaşamaları doğaldır. Bu dönemde, öğretmeni tarafından çocuğa sert tepkiler verilmesi çocuk için okul yaşamını da çekilmez kılar ve çocuklar sokak yaşamına yönelmeye başlar. Yazar burada, *“bu andan itibaren çocuklar artık aileleriyle değil, emniyet güçleriyle muhatap olmaya başlarlar. Özellikle şehrin izbe yerlerin yaşayan çocukların genelinin hayat hikâyelerinde aile geçimsizliği bulunmaktadır”* ifadesini kullanmıştır. Bunun ardından bir sokak çocuğunun hikâyesini aktaran yazar, bu durumların önüne geçmek için öğretmenlere büyük bir görev düştüğünü belirtmiştir. Buna göre; öğretmenler okul-aile birliği toplantılarında velilere bu hususlarda bilgiler vermeli, sınıfta ise öğrencilerin sorunlarına uzak kalmamalı ve onları dinleyerek gerekli yardımlarda bulunmalıdır. Fikret Özgönenç de 50. sayıda kaleme almış olduğu *“Aile Bilgisi Dersinde Önemli Noktalar”* isimli makalesinde bu konunun üzerinde durmuş ve aile bilgisi dersinin önemini belirtmiştir.

Aile Bilgisi derslerinin öğrencilerde aileye ve yuvaya karşı daha büyük sevgiler uyandırdığını belirten yazar, ev işleri eğitimi hususunda da ilgi çekici ifadeler kullanılmıştır. Önceleri sadece kız okullarında verilen el işleri derslerinin 1948 programı ile beraber erkek öğrencilere de verilmesini takdirle karşılayan yazar, bu eğitimlerde cinsiyet ayrımı yapılamayacağını ve bu eğitimlerin erkek çocuklarına da kız çocuklarına da gerekli olduğunu ifade etmiştir. Günümüzde dâhi tartışılmakta olan bu görüşlerin yazar Özgönenç tarafından henüz o dönemlerde ifade edilmiş olması şüphesiz ki oldukça dikkate değerdir. Buna göre, erkek öğrencilerin de kız öğrenciler kadar dikiş dikebileceği, ikramlar yapabileceği, ev ekonomisine hâkim olabileceği belirtilmiştir.

Bu ifadelerin ardından yazar, yazının devamına Aile Bilgisi dersinin içeriğine değinmiştir. Yazara göre, Aile Bilgisi derslerinin içeriğinde çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır. Dersin tüm

ülkeye hitap edebilmesi açısından örneğin elektrikli ev aletleri kadar basit ev aletlerinin kullanımı da öğretilmeli veya kırsal yaşama ait bazı kavramlar tüm ülkede öğretilmelidir. Oldukça ilgi çekici olan bu önerilerde yazar örneğin, düdüklü tencere kullanımının sadece kırsalda olmadığını belirtmiş ve bu eğitimin şehirlerde yaşayan öğrencilere de bu ders vasıtasıyla yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Hakeza sadece batı usulü yemek tarifleri yerine Anadolu’da var olan bazı yemek tarifleri de ders içeriğine eklenmelidir. Bu gibi önerileri sıralayan yazar, bu eğitimlerin çocukların aileleri ile daha çok zaman geçirmelerini sağlayacağını belirtmiş; yaparak ve yaşayarak öğrenim metoduna uygun olan bu dersin hem öğrencilere hem de ailelere pek çok şey katacağını ifade etmiştir.

4.8 Halk Eğitimi Konulu Yazılar

Tedrisat Mecmuası’nda yalnızca genç nüfusun eğitime özelinde değil, halkın eğitimi konusunda da çeşitli makaleler yayımlanmıştır.

Halk eğitimi konusunda geniş kapsamlı bir yazı kaleme alan Fikret Özgönenç; hayatın sürekli değişip geliştiğini, bireylerin bu gelişime uyum sağlayabilmeleri için ömür boyu eğitimlerine devam etmeleri gerekliliğini belirtmiştir. Buna göre, bu konudaki pek çok makalede, halk eğitiminin bir kişinin okuldan mezun olmasından sonra başladığı ifade edilmiştir. Buna bağlamda halk eğitimi, bir takviye eğitim olarak tanımlanmıştır. Bu konuda yapılan ilk girişimler ise 1926’da Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Halk Eğitimi Şube Müdürlüğü’nün kurulmasıdır (1957, 49: 1). Bu kurumun çeşitli faaliyetlerde bulunmasına karşın, dergide ifade edildiği üzere, Türkiye’de halk eğitimi konusu oldukça uzun bir süre istenilen seviyeye getirilememiştir. Buradan hareketle Özgönenç, 1952 yılında dahi Türkiye’de okuryazar oranının henüz %30 seviyesinde olduğunu belirtmiştir (1952, 7: 16). Bu oran ne denli düşük olduğuna dikkat çeken yazar, okuryazar olmayan %70’lik nüfusa ancak halk eğitimi kavramıyla ulaşılabileceğini ifade etmiştir. Buna göre yazar, halk eğitimi demokrasinin bir gereği ve vatandaşa daha refahlı bir hayat sağlama aracı olarak gördüğünü

belirterek Türkiye’de halk eğitiminin öneminin görülmesinde oldukça geç kalındığını öne sürmüştür. Ülkenin kalkınması için tek yolun halk eğitimine ağırlık verilmesi olduğunu belirten yazar, bunun için Milli Eğitim, Tarım, Sağlık, Çalışma, İçişleri, Milli Savunma Bakanlıklarının işbirliği yapmaları gerekliliğini; halk eğitiminin öneminin kitle iletişim araçları ile halka anlatılmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

49. sayıda Nusret Köymen tarafından kaleme alınmış olan “Altıncı Maarif Şurası ve Halk Eğitimi” isimli makalede ise halk eğitiminin okulun bıraktığı yerden başladığı, bu sebeple okul eğitiminden farklı olduğunu ve hatta normal bir okul öğretmeninin halk eğitimcisi olamayacağı belirtilmiştir. Buna göre, halk eğitime özel eğitimciler yetiştirmek için 1953’ten itibaren öğretmen okullarında Eğitim Sosyolojisi isimli bir ders hazırlandığını belirten yazar; halk eğitimi hususunda kurulmuş olan Halk Eğitimi Bürosu’nu, 16 adet halk eğitimi merkezini, 12 adet halk eğitimi derneğini ve ülke genelinde açılmış olan okuma odalarını Türkiye’nin halk eğitimi hususunda geç kalmış ancak eksikliği kapatabilecek girişimler olarak tanımlamıştır.

Tedrisat Mecmuası’nın yayımlandığı dönemde, halk eğitimi konusunda yaşanmış olan en ciddi olaylardan birisi de Altıncı Maarif Şurası’dır. 18-23 Mart 1957 tarihleri arasında gerçekleştirilen Şura’da, mesleki ve teknik öğrenim ile halk eğitimi kavramları ele alınmıştır.⁴⁸ Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes ve Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel ile birlikte yaklaşık 700 kadar delegenin katıldığı bu Şura, halk eğitime verdiği yetersiz önem ve plansızlık konusunda *Tedrisat Mecmuası* tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Öyle ki; dergide daha önce öğretmen maaşları, kadro talepleri, eğitimde yaşanan aksaklıklar gibi pek çok konuda olan eleştiriler, Altıncı Maarif Şurası’na yönelik olan eleştirinin yanında oldukça sönük kalmıştır. 51-52 ortak

⁴⁸ VI. Milli Eğitim Şurası’nda alınan kararlarla ilgili tutanak için bakınız: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164847_6_sura.pdf (06.12.2020 tarihinde erişildi)

sayısında Raşit Öymen tarafından kaleme alınmış olan “*Altıncı Maarif Şurası’ndaki Bazı Düşüncelerin Tahlili ve Değerlendirilmesi*” isimli makalede ilk olarak Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel’in açılış konuşması eleştirilmiştir. Öymen’in belirttiğine göre Bakan Özel bu konuşmasında, halk eğitimi hususunda, Türkiye’ye davet edilmiş ve çalışmalar yapmış olan yabancı akademisyenleri ismen bildirdiği halde, bu konuda çalışma yapmış olan Türk uzmanlardan bahsetmemiştir. Yazar Öymen ikinci olarak, halk eğitimi konusunda hazırlanmış olan raporları eleştirmiştir. Burada belirtmek gerekir ki Şura’ya katılmış olan delegeler mesleki eğitim ve halk eğitimi konusunda çeşitli komisyonlara ayrılmış ve çalışmalarını raporlar haline getirerek Şura’ya sunmuşlardır. Öymen, Şura’ya sunulmuş olan bu raporların teknik bakımdan yetersiz olduklarını, pek çoğunun aynı içeriğe sahip olduğunu, aceleyle yazıldıklarını ve bazılarının ise konuyla tamamen alakasız olduğunu belirtmiştir.

Dergide Altıncı Maarif Şurası’na getirilen bu eleştirilerin ardından, bu şurada Kabataş Erkek Lisesi felsefe öğretmeni Münir Raşit Öymen tarafından halk eğitimi konusunda hazırlanmış olan rapora yer verilmiştir. “*Halk Eğitiminin Prensipleri*” başlığını taşıyan bu raporda; Türkiye’nin gerçek anlamda Batılılaşabilmesinde halk eğitimin oldukça önemli olduğu, halk eğitimi kavramının Türk milletine milli kimlik ve kişiliğini kazandıracağı, buna bağlı olarak toplumun nizam ve kanuna bağlılığının artacağı, halk eğitiminin sadece köylerde yapılacak bir iş olarak görülmesinin sakıncalı olduğu ifade edilmiştir. Bu hususlara bağlı olarak bir halk eğitimi uzmanının sahip olması gereken özellikler de yine Öymen tarafından şu şekilde sıralanmıştır: Halk eğitimi rehberinin kişiliğinin huzurlu, sabırlı, iyimser, gerçekçi olması, üstünlük kompleksinden uzak olması gerekmektedir. İkinci olarak, bir halk eğitimi uzmanının içerisinde yaşadığı toplumu iyi analiz edecek yeterlikte olması gerekmektedir. Bunların ardından bir halk eğitimi uzmanının geniş bir psikoloji bilgisine ve ülkeye sahip olması gerektiği belirtilmiştir.

4.9 Deneme Okulları Konulu Yazılar

Tedrisat Mecmuası'nda deneme okulu konusunda yazılmış olan sadece bir adet makale bulunmaktadır. Fevzi Selen tarafından kaleme alınmış olan ve deneme okulu kavramının ne olduğunu, ne işe yaradığını açıklayan bu makale, dergide tek örnek olmasına karşın ilgili dönem için oldukça ileri görüşlü bir eser olarak gözden kaçırılmamalıdır. Selen, bu yazısında, eğitim kavramının kendisini sürekli yenilemek zorunda olduğunu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın da eğitimin güncel tutulması ve geliştirilmesi hususunda sıklıkla komisyonlar toplayarak çeşitli kararlar alındığını belirtmiştir. Buna göre, eğitim programında yapılan çeşitli değişikliklerin ne şekilde etki edeceği, öğretmenlerin karşılaşılabileceği olası sorunların görülmesi, ülkenin çeşitli yerlerinde görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları aşabilmeleri için örnek sunulabilmesi amacıyla *deneme okulları* kurulmalıdır. Selen bu konuda: “*öğretmenler, bu deneme okullarının çalışmalarını yakından takip ederek müşahhas örnekler görürler ve böylece yanlış anlayışların önüne geçilmiş olur*” (1954, 25: 190) ifadesini kullanmıştır. Dünyanın pek çok yerinde deneme okullarının var olduğunu ifade eden yazar, Türkiye’de eğitim konusunda yaşanan en büyük sorunlardan birinin eğitim programlarının öğretmenler tarafından tam olarak anlaşılamaması ve buna bağlı olarak yanlış eğitim verilmesi olduğunu belirtmiş; deneme okullarının kurulmasının şart olduğunu, hatta öğretmenlerin bu okulların derslerine gözlemci olarak girebilmelerinin serbest bırakılması gerektiğini öne sürmüştür.

4.10 Eğitimin Temel Prensipleri, Eğitimin Beş İlkesi ve Eğitimde Başarısızlık Sebepleri

Dergide yer alan en önemli eserlerden biri olan “*Öğretim ve Eğitimin Temel Prensipleri*” isimli makalede, dönemin eğitim anlayışı ve bu anlayışın gerçekleştirilmesi için gerekli olan prensipler açık bir şekilde sıralanmış ve her bir maddenin açıklaması yapılmıştır. Halil Fikret Kanat tarafından hazırlanmış olan ve dönemin eğitim anlayışının aydınlatılabilmesi için

şüphesiz oldukça önemli bir konumda olan bu makalede eğitimin temel prensipleri yedi maddede açıklanmıştır. Buna göre, eğitimin sahip olması gereken prensipler şu şekildedir:

- a) Bütünlük Prensibi: Öğrenci, bir bütün olarak ele alınmalı, öğrencinin yetenekleri ve kusurları bütünlük içinde incelenerek öğrenciye buna göre yaklaşılmalıdır. Örneğin, tembel bir çocuk korkutma ve tehdit etme yerine çocuğun tembel olma sebepleri araştırılması ve çocuğa buna göre yaklaşılmalıdır.
- b) Güncellik veya Çocuğa Görelik Prensibi: Herhangi bir yaşta ve zamanda öğrencinin güncel olan maddi ve manevi yapısı göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrenciden, yaşına uygun olmayan davranışlar ve başarılar beklenmemelidir.
- c) Bireylik Prensibi: İnsanlar gerek ruhen gerekse bedensel açıdan farklı yapılara sahiptir. Bu bağlamda öğrencilerin de bireysel olarak ayrıldığı göz önünde bulundurulmalı ve çocukların davranışlarında, yeteneklerinde farklılıklar olduğu unutulmamalıdır.
- d) Otorite Prensibi: Öğretmen otoritesi hiçbir zaman zorla yapılmamalıdır. Otorite bir şahıs olabildiği gibi bir kitap, bir kural veya söylem de olabilir. Burada önemli olan nokta, öğrencinin otoriteye saygı duyması ve otoriteye uymada bilinç sahibi olmasıdır. Böylece devamlı bir sevgi ve bağlılık sağlanır.
- e) Hürriyet Prensibi: Öğrencilere, özgürlük kavramının sınırları iyi aktarılmalıdır. Böylece bir öğrencinin, yapacağı hareketlerin sonucunu düşünebilmesi ve ona göre hareket etmesi sağlanmalıdır.
- f) Aktiflik Prensibi: Buradaki amaç, öğrenciyi eğitimde mümkün olduğunca aktif tutmaktır. Tekdüze bir şekilde, öğretmeni merkeze koyan eğitime karşın aktif metodun uygulanması, öğrencilerin daha kaliteli ve yetkin bir eğitim almasını sağlayabileceği gibi, öğrencilerin kişilik gelişiminde fayda sağlanacaktır.

- g) İçtimailik (Toplumsallık) Prensibi: Çocuklara bir karakter vermek, onları bir sosyal hayat içerisinde yaşatmak ve onlara çeşitli görevler vermekle mümkün olmaktadır. Bu sebeple, öğrencinin toplum içerisinde yaşam tecrübesi kazanması sağlanmalıdır.

53'üncü sayıda “*Eğitimin Beş İlkesi*” isimli bir yazı kaleme alan İsmail Hakkı Baltacıoğlu da eğitimin beş önemli ilkesini sosyal insan yetiştirmek, çevreyle iletişimi sağlamak, çalışmayı ve katılımcılığı sağlamak, verim sağlamak, kişiyi yaşama hazırlamak olarak sıralamıştır. Buna göre eğitim; tüm bu ilkelerden hareketle sosyal bir çevrede, çevreyle etkileşim halinde, çalışkan ve katılımcı bir şekilde verimli çalışan ve kişilik sahibi kimseler yetiştirme süreci olarak tanımlanmıştır.

Livingstone ise “*Eğitimde Başarısızlığın Bazı Sebepleri*” isimli makalesinde başarısızlık sebepleri olarak öğretmen ve öğrenci kaynaklı hatalar, kalabalık sınıflar ve en önemlisi eğitime yönelik isteksizlik maddelerini sıralamıştır. Buna göre, eğitimde başarısızlığın en önemli sebeplerinden biri olan eğitime yönelik isteksizlik, eğitimin hayata uzak oluşundan ve ona ihtiyaç olmadığı görüşünden kaynaklanmakla beraber bu durum eğitimin kalitesini son derece düşürmekte ve tüm ülkeler için bir tehdit unsuru haline gelmektedir. *Tedrisat Mecmuası*'nda bu yazının tercüme edilerek yayımlanması da derginin bu görüşe katıldığını ifade etmektedir.

4.11 Müfredat Konulu Yazılar

Müfredat kelimesi, öğrencinin okul içerisindeki bütün öğrenim denemelerini içine alan bir kavramdır. *Tedrisat Mecmuası*'nda da müfredat kavramı hususunda sıklıkla çeşitli yazılar yayımlanmıştır. Fatma Varış ve Sıtkı Mutman tarafından kaleme alınmış olan bu yazılarda Varış ilk olarak, müfredat kavramını çeşitli yönleriyle ele almıştır. Buna göre müfredat kavramı a) ders kitaplarından ibaret olan müfredat, b) merkezde hazırlanan programa göre müfredat, c) öğretmenler tarafından planlanan müfredat olmak üzere üç ana başlığa ayrılmıştır. Buna göre;

- a) Ders kitaplarına göre müfredat: Bu yöntemde, ders kitabı esas alınmaktadır. Bu yöntemde sınıfın hâkiminin aslında kitabın yazarı olduğu ifade eden yazar, bu stilde yapılan öğretimin oldukça sıkıcı olduğunu ve artık çağdışı kaldığını belirtmiştir.
- b) Merkezde hazırlanan programa göre müfredat: Bu yöntemde öğretmen, müfredat programını aylık olarak takip eder. Hiçbir esnekliğe sahip olmayan bu yöntemde, çocuğa öğretilen şeyin gerçekten gerekli olup olmadığı incelenmez ve çocukların dersi yönlendirmesine izin verilmez. Bu yöntemi de eleştiren yazar, bu yöntemde sadece kalıp bilgilerin öğretilbileceğini ifade etmiştir.
- c) Öğretmenler tarafından planlanan müfredat: Yazar, bu yöntemin en çağdaş yöntem olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlere, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik planlama yapılmasında esneklik sağlanmasının oldukça fonksiyonel olduğunu belirten yazar, böylece öğrencilerin de dersi yönlendirebileceklerini ve aktif konuma olabileceklerini ifade etmiştir. Bu yöntemin dönemin ileri ülkelerinde uygulandığını da ifade eden yazar, bu ülkelerde edinilmiş olan tecrübelerin Türkiye’de de hayata geçirilebileceğini ve böylece çok daha sağlıklı bir sistem oluşturulabileceğini belirtmiştir.

Yazar Varış aynı zamanda müfredat kavramının sahip olması gereken üç önemli özelliği;

- a) iyi bir müfredat programı toplumun inandığı felsefi değerler üstünde durmalı, b) sosyal realitelere yer vermeli, c) çocuk gelişimi prensipleri üzerinde durmalı olarak belirlemiştir.

4.12 Ders Uygulama Planları

Tedrisat Mecmuası’nda pek çok örnek ders uygulama planına da yer verilmiştir. Öncelikle burada belirtmek gerekir ki, derginin yayımlandığı dönem İstanbul Eğitim Enstitüsü tarafından düzenlenen “deneme dersleri” isimli örnek uygulama dersleri yapılmıştır. Çeşitli yeni öğretim tekniklerinin uygulanması ve bunların verimliliklerinin görülmesi amacıyla 1951-1952 eğitim-öğretim yılı içerisinde yapılan bu örnek derslere, *Tedrisat Mecmuası*’nda

da sık sık yer verilmiştir. Örnek deneme derslerinin yanı sıra, pek çok örnek ders uygulama planı da okuyucularla paylaşılmış ve bu planların öğretmenler tarafından uygulanarak verimliliklerinin gözlemlenmesi istenmiştir. Bu bağlamda bu başlığın içerisinde deneme dersleri ve ders uygulama planları bir arada incelenmiştir.

Tedrisat Mecmuası'nda yer alan deneme derslerinden ilki, 1952'de yayımlanan yedinci sayıda “*Okulda Pratik Çalışmalar: Türkçe Deneme Dersleri*” ismi ile okuyucularla paylaşılmıştır. Burada belirtildiğine göre, pek çok gözlemcinin de takip ettiği bu ders, Çapa Uygulama Ortaokulu'nda ortaokul ikinci ve üçüncü sınıflarda yapılmıştır. Buna göre, bir dersin planlanması sırasında sırasıyla: a) dersin konusu nedir, b) dersin amacı nedir, c) dersin tekniği ne olmalıdır, c) dersin sonucu veya verimi nedir soruları sorulmalıdır. Bu bağlamda dersin konusu öğretmen tarafından seçilmemeli ve öğrencilerle beraber belirlenmeli, dersin amacı öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmeleri ilkesine dayanmalı, dersin yapıma tekniği aktif metot olmalıdır. Dersin verimi ise öğrencilerin sorulara doğru cevap vermesiyle ölçülmemeli, öğrencilerin soruyu cevaplayamadıkları durumlarda doğru kaynağa yönelebileme becerileriyle tespit edilmelidir. Dergide, ilerleyen sayılarda da sıklıkla yer alan bu deneme dersleri çalışmalarından hareketle, bu çalışmaları yapan eğitimcilerin ülkede uygulanmakta olan mevcut ders işleme tekniklerini yetersiz buldukları ve bu durumu değiştirmek için girişimlerde bulunduklarını söylemek mümkündür.

Daha önce belirtildiği üzere, *Tedrisat Mecmuası*'nda deneme derslerinden sonra pek çok örnek ders uygulama planına da yer verilmiştir. Bu hususta ikinci sayıda “*İlkokullarda Ders Uygulama Planları Hakkında Genel Açıklamalar*” isimli bir yazı kaleme almış olan Ertena ve Şensoy; başarılı sayılabilecek bir derste öğrencilerin bilgiyi deneyerek, kullanarak, okuyarak ve düşünüp tartışarak elde etmeli gerektiğini belirtmişlerdir. Dergide, örnek olarak paylaşılan bazı ders uygulama planları ise şu şekildedir:

Ortaokul II. Sınıf Fizik Ders Planı (1951, 4: 24)

Konu: Hava Basıncı

I – Ana Hatlar:

- Hava basıncının varlığı
- Bu basıncın değeri
- Basınç ölçülmesi

II – Deneyler:

- Kitabında sayfa 99, şekil 132’de gösterilen deneyi yap.
- Uyguladığın deneyi gözlemle
- Deney sonucunu not al
- Öğretmen tarafından yapılacak deneyi takip et
- Sayfa 100’deki “Şunu Düşün” kısmını oku ve deneyi yap.
- Deneydeki aletin yapısını öğren.
- Sayfa 103’teki şekli incele.

III – Tamamlayıcı Çalışmalar:

- Toriçelli deneyi nasıl yapılır?
- Basınç nedir?
- Milibar nedir?
- Barometre ne işe yarar?

Ortaokul II. Sınıf Tabiiye Ders Planı (1951, 4: 25)

Konu: Papatya Bitkisi

I – Ana Hatlar:

- Bitkisel özelliği

- Yetiştirdiği yerler
- Kullanıldığı yerler

II – İnceleme ve Çalışmalar

- Papatya bitkisinin yapısını incele ve bütün yapısının resmini çiz.
- Çiçeklerin saplarından 2 cm kopar ve oluşan şekli çiz.
- Çiçeğin boyuna bir kesit al ve oluşan şekli çiz.
- Beyaz yaprakları büyüteç ile incele.

III – Açıklayıcı Soru ve Çalışmalar:

- Papatyaların ait olduğu Birleşikgiller familyasından örnekleri incele.
- Papatyanın kokusunun nereden kaynaklandığını incele.
- Ders kitabından sayfa 100'ü oku.
- Papatyanın kullanıldığı yerleri örnekle.

Matematik Ders Planı (1951, 2: 18)

Konu: Piramitler

I – Ders Araçları:

- En az 20x30 boyutlarında bir kontrplak veya tahta, bir miktar çivi, raptiye, iplik, ambalaj kâğıdı, cetvel, gönye, iletke, üçgen – kare ve dikdörtgen prizmalar, makas, çita, yapıştırıcı, çekiç ve Geometri ders kitabı.

II – Çalışmalar:

- Piramidin tanımı ve yapımı.
- Kare ve dikdörtgenin köşegenlerinin tespiti.
- Bu şekillerin yapımı.
- Piramidin incelenmesi.
- Piramit tanımının deftere yazılması.

4.13 Güncel Konulara İlişkin Yazılar

Tedrisat Mecmuası’nda derginin yayımlandığı dönemde mevcut olan gündem hususunda da çeşitli yazılara da yer verilmiştir. Bu konuda da eğitim konusuna ait güncel gelişmeler yer verilen dergide siyasetten ve günlük haberlerden kesinlikle uzak durulmuş; önemli siyasi kişiliklerin öğretmen okullarını ziyaretleri, eğitim konusunda verilen demeçler, eğitim alanında aktif olan bilim insanlarının çalışmaları, kitap tanıtımları, yabancı dil eğitimi hususunda yaşanan tartışmalar, gelişmiş ülkelerde eğitim alanında yapılan yenilikler, ülkenin çeşitli yerlerinde görev öğretmenlerin yaptıkları çalışmalar, bazı sayılarda yer alan “*Meslek Haberleri*” başlığında mesleki gelişmeler, eğitim kongreleri, millî bayramlar ve daha pek çok konuya yer verilmiştir.

Derginin birinci sayısında “*Eğitim ve Öğretim Meseleleri: Münevverlerimizde Bilgi Noksanlığı*” ismi ile Harun Reşit Kocacan tarafından yazılmış olan yazı, bu hususta oldukça dikkat çekicidir. Buna göre, bugünün çocuklarının gelecekte Cumhuriyetin koruyucuları olacağını ifade eden yazar, öğretmenlerin ve idarecilerin bilgi eksikliğine sahip olmalarını eleştirmiştir. *Tedrisat Mecmuası*’nın işte bu bilgi eksikliğini giderme amacıyla olduğunu belirten yazarın, öğretmenlerin bilgi eksikliklerini göstermek adına kendi gözlemlerinden aktarmış olduğu anekdotlar da bu hususta oldukça önemli konumdadır. Kendisi de bir Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi olan Kocacan’ın dönemin eğitimcileriyle yaşadığı diyalogları birebir olarak aktardığı bu anekdotların bir başka kaynakta bulunmasının mümkün olmadığı hususundan hareketle, ilgili eserin bu kısmı olduğu şekliyle aktarılacaktır:

Bir teftiş amacıyla gittiğim bir Güney vilayetinde, okul müdürü ile okulun bahçesine çıktık. Bahçedeki koyu yeşil yapraklı bir ağaç dikkatimi çekti. Bu ağacın Eucalyptus (Okalıptüs) olduğunu tahmin ederek ne olduğunu müdüre sordum. Müdür, “Söğüt olsa gerek!” cevabını verdi. Ben de “Ya! Ben onu Eucalyptus sanmıştım” dedim. Bu esnada arkamızdan gelmekte olan okul hademesi beni onayladı ve “Evet efendim, bu

Eucalyptus 'tur' dedi. Müdür, bir yıldan fazladır burada olduğu halde bahçesindeki ağacın ne olduğunu bilmiyordu. (1951, 1: 2-3)

Bir başka teftişimde bir Şark vilayetimizde müdürün odasında bulunuyordum. O gün havada yağmur yağma istidadı görülüyordu. Müdürün odasında da bir barometre vardı. Müdüre, "Acaba barometreniz ne gösteriyor" diye sordum. Müdür bana "Barometremiz bozuk, işlemiyor" deyince ben de ona "Neresi bozuk, açıp incelediniz mi" dedim. Müdür, "Bakmadık ama ben geleli iki seneyi geçti. Şimdiye kadar hiçbir tıkırtısını duymadım!" dedi. Demek ki ortaokul müdürü barometrenin saat gibi tıkırdayan bir şey olduğunu sanıyordu. (1951, 1: 2)

Yazar Kocacan'ın bu hususta aktarmış olduğu bir diğer hikâye ise Osmanlı İmparatorluğu'nun Meşrutiyet dönemine ait olmakla beraber oldukça çarpıcıdır:

İttihat Terakki Cemiyeti'nin ileri gelenlerinden iki kişi Paris'e gitmişler. Bir gün hayvanat bahçesini ziyaret etmişler. Aslanları gördükten sonra biri, ötekine: "Şurada kaplanlar var, gel onları görelim" demiş. Bunun üzerine öteki "Canım; kaplan, aslanın dişisi değil mi? Erkeğini gördük ya! Dişisi de onun gibidir" demiş. Bir müddet sonra İttihat ve Terakki hükümetinde Maarif Nazırı olan bu zat, demek ki kaplanı aslanın dişisi zannediymiş. (1951, 1: 2)

Bu anekdotlardan hareketle, yazar Kocacan, eğitimcilerin bilgi noksanlığının ne seviyede olduğunu gözler önüne sererek bu durumun ne denli tehlikeli olduğunu ifade etmiştir.

Tedrisat Mecmuası'nda güncel olaylara dair dikkati çeken bir diğer eser, 17. sayıda yer alan "Yeni Terimler" başlıklı yazıdır. Yazarının kim olduğu belirtilmemiş olan bu yazıda, çeşitli bilim dallarına ait yeni terimlerin üniversiteler ve Türk Dil Kurumu tarafından incelendiği ve ortaya çıkmış olan yeni terimlerde dil birliği sağlanabilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi tarafından bu yeni terimler hususunda bir kitap basıldığı belirtilmiştir. Bu kitabın isminin açık bir şekilde ifade edilmemesine karşın kitabın

içeriğinin bir kısmı dergiye taşınmıştır. Buna göre kabul edilen ve güncelleştirilen yeni terimlerin bir kısmı şu şekildedir:

Tablo 8:

MEB tarafından bazı terimlerin yeniden adlandırılması (1953, 17: 275)

Değişen Terim	Fransızca Karşılığı	Yeni Şekli
Acun	Cosmos	Kozmoz
An, Anlık	Esprit	Ruh, zekâ
Anlak	Intelligence	Zekâ
Ansal	Mental	Zihni
Belit	Axiome	Aksiyom
Beti	Figuré	Şekil
Bun	Crise	Bunalım
Devim	Mouvement	Hareket
Dizge	Systeme	Sistem
Düzgüsüz	Anormal	Anormal
Duygudaşlık	Sympathie	Sempati
Eğitbilim	Pédagogie	Pedagoji
Eğsinim	Penchant	Meyil
Erksizlik	Anarchie	Anarşi
Erke	Energie	Enerji
Erek	Fin	Amaç, son
Görgül	Empirique	Ampirik
Ira	Caractéré	Karakter
İçtepi	Impulsion	İtme
İmgelem	Imagination	Hayal Gücü
Kılgı	Pratique	Pratik
Koşaç	Copule	Bağ
Öbek	Groupe	Grup
Ödünleme	Compensation	Telâfi
Özdek	Matiere	Madde
Olumsuz	Négatif	Negatif

Olumsal	Contingent	Zorunsuz
Ruhbilim	Psychologie	Psikoloji
Ruhsal	Psychique	Psişik
Sapaklık	Anomalie	Anomali
Süreç	Processus	Proses
Tanıt	Preuve	Belge
Tasım	Syllogisme	Kıyas
Tepke	Reflexe	Refleks
Torel	Ethique	Etik
Toplok	Collection	Koleksiyon
Tümevarım	Induction	Endüksiyon
Us	Raison	Akıl
Varsayım	Hypothese	Hipotez
Yanılsama	Illusion	İllüzyon
Yapılama	Fabrication	İmal
Yeğin	Intensif	Şiddetli
Yeniyetme	Adolescent	Ergen

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilan edilen ve bir kısmı dergide yer alan bu tablo, günümüzde de kullanılmakta olan bazı kelimelerin Türkçeye ne zaman ve ne şekilde dâhil edildiğinin anlaşılması açısından oldukça aydınlatıcı bir kaynaktır.

Tedrisat Mecmuası'nda yer verilen güncel olayların arasında öğretmenlerin çalışmaları da aktarılmıştır. Bu hususta dikkati çeken makalelerden biri, Tekirdağ Hasköy Okulu öğretmeni Mehmet Tetikol'un "*Kırkkepenekli Köyü'ndeki Çalışmalarım*" isimli makalesidir. Nisan 1947'de Tekirdağ'ın Çorlu ilçesine bağlı Kırkkepenekli köyüne atandığını belirten yazar; köyün 300 haneli 1046 nüfuslu olduğunu köylünün yaklaşık 12 bin hayvandan oluşan sürüler ile hayvancılıkla geçindiğini belirtmiş, köyün tek okulunun ise oldukça harap durumda

olduğunu aktarmıştır. Yazarın, okulun durumuyla ilgili aktardığı ve 1947 yılında ortalama bir köy okulunun durumunu aktaran ifadeler şu şekildedir⁴⁹:

Köy adasında tanıştığım muhtarla birlikte okula gittik. Okul; kuzey ve kuzeybatı duvarları yıkık, camları olmayan, örümcek ağları ve baykuş yuvalarıyla kaplı bir harabe şeklindeydi. Yalnızca 17 sırası ve beyazlaşmış bir yazı tahtası mevcut olan bu okulda, vekil öğretmen arkadaşla karşılaştım. Muhtara, “Muhtar! Bu harabe içerisine çocuklarınızı nasıl sokuyorsunuz” dediğim zaman muhtar bana “Öğretmen! Bizim çocuklarımıza bir şey olmaz, onlar o kadar nazlı değillerdir” cevabını verdi.

Yanımızda bulunan vekil öğretmen arkadaş da bana “Efendim buraya müfettiş falan gelmez; siz burada yersiniz, içersiniz, yan gelir yatarsınız” deyince mesleğime duyduğu heyecan alevlendi ve “Arkadaş! Biz öğretmenler, müfettiş korkusu ile çalışmıyoruz. Üzerimize aldığımız vazifenin ağırlığını bilerek, duyarak, hissederek çalışmaktayız” cevabını verdim. Bunun ardından beş günlük bir çalışmayla duvarların harap kısımlarını yaptırdım, camlarını taktım ve duvarları kirece vurarak bu binayı biraz olsun okul haline getirebildim.

Köy halkının ilgisini toplamak için okul duvarlarını çeşitli tablolarla süsledim. Köy halkına, bayram temalı müsamereler verdim. Köyün ileri gelenlerini elde edip okulun geliştirilmesi için bunlardan faydalandım. Köylüyü yetiştirmek için akşam kursları kurdum ancak köy halkı okula gelmedi. Bunun üzerine ben de yazı tahtasını, tebeşiri ve silgiyi yanıma alarak köy kahvesinin yolunu tuttum ve köylünün ihtiyaç duyduğu hesaplamaları burada yaparak köylünün ilgisini çektim. Şanlı tarihimizin kahramanlık menkıbelerini Tülbentçi’nin kitabından hazırlanarak her akşam aktardım. Böylece onlarda okuma merakı uyandırdım. (...) Dut ve akasya fidanlığı meydana getirdim;

⁴⁹ Sadeleştirilmiş ve özetlenmiş metin.

akvaryum, teraryum, kümes elde ettim. Köyün bilgilerini bir defterde toplayarak bunu okulun demirbaşına kaydettim ve sonraki öğretmenlere bıraktım.

Köyde ilk zamanlar hastaları doktora götürmek pek âdet değildi. Önce hocalara danışılırdı. Onları doktora gitmeye teşvik ettim. Köyde aynı zamanda hiç radyo da yoktu. Hele köy kadınları bunu hiç görmemişlerdi. İkinci senemde kendime bir radyo alınca köylülerin akın akın evime gelişlerini ve sevinçlerini hiç unutamıyorum. Daha sonra kahvecileri ve zenginleri de radyo almaya teşvik ettim, ufak tefek bozukluklarını tamir ettim. Köyün arazisi çok ve kuvvetli idi ancak çiftçilik iptidai bir şekilde yapıliyordu. Motorun faydalarını anlatarak birkaç motor almalarını sağladım. Okul Aile Birliği toplantısı yaparak okulun eksiklerini tamamladım, dikenli tel temin ettim. Öğretmen kitaplığı kurdum ve haritalar ile çeşitli materyaller getirdim. Okulun mevcudu olan 110 öğrenciden 70'inin neden devamsız olduğunu çözmeye çalıştım, vekil öğretmenin bana karşı karalama yaptığını öğrendim. Çeşitli eğlenceler düzenleyip bu eğlencelerin birine bir hokkabaz getirttim. Kendimi, köylülere iyice anlattım. Nihayet devamsız öğrencilerin sayısı önce 10'a, ardından 2'ye indi. Öğrencileri giysilerini nizama sokmak için velilere kara önlüğün faydalarını anlattım, nihayet öğrencilerin tek tip düzgün giyinmelerini sağladım. Okulun tabelasını el ile yazdım. Derste ise hiçbir zaman baskıcı ve otoriter olmadım, öğrencilerin zamanla birer "küçük öğretmen" olduklarını gördüm. İşte, okula ilk geldiği gün kâğıt kalem bulamadığım bu harabe binayı kısa bir zamanda göze hoş görülür bir hale getirmiş bulunuyordum (1952, 12: 20-26).

Tedrisat Mecmuası'nda güncel olaylara dair yer alan bir diğer yazı, dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in (1899-1961) İstanbul Üniversitesi'ni ve dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın (1883-1986) Ocak 1953'te İstanbul Öğretmen Okullarını ziyaret etmeleri

konusundadır. 8 Ocak 1953'te İstanbul Üniversitesi'ni ziyaret eden Başbakan Adnan Menderes, bu ziyaretinde dikkat çekici şu konuşmayı yapmıştır:

Türk gençliği inkılapların korunmasında vazifelidir. Ancak bu, manevi sahada kalmak icabeder. Yoksa harekete geçmek, taşmak ve sokaklara dökülmek değildir. İnkılapların muhafazasındaki manevi vazifeyi başka her suretle yapmak ve bu sahada mevcudiyetinizi hissettirebilmek daima mümkündür. Asla ihtimali olmamakla beraber; şayet hürriyetlerimiz, istiklalimiz ve Cumhuriyetimiz herhangi bir şekilde tehlikeye düşerse bunları fiilen, kuvvetle ve kanunla müdafaa etmek icabediyorsa tenkil hareketlerine geçmek her şeyden evvel iktidarın ve hükümetlerin vazifesidir. İktidarımız, bu vazifeyi bütün azmi ve dikkati ile ifa etmeye her zaman hazır bulunmaktadır (1953, 15: 172).

Bu ziyaretin hemen ardından bir diğer önemli ziyaret, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın İstanbul Öğretmen Okulları'nı ziyaret etmesidir. Başbakan Adnan Menderes'in İstanbul Üniversitesi'nin ziyaret etmesinden hemen bir gün sonra yani 9 Ocak 1953'te gerçekleşen bu ziyarette öğretim metodu, tarih ve tabiat bilgisi derslerine girerek çalışmaları inceleyen Bayar, “Okuldaki başarılı çalışmayı gördüm. Talebelerin mesaisi şayan memnuniyettir Okulda olduğu gibi hayatta da yavrularımızın muvaffakiyet göstereceklerine inanıyorum. Gidecekleri yerlerde faydalı ve feyizli olacaklarından eminim. Öğretmenlerine de verimli çalışmalarından dolayı teşekkür etmeyi vicdani bir borç bilirim” (1953, 15: 174) ifadesini kullanmıştır.

Resim 18:

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 9 Ocak 1953'te İstanbul Öğretmen Okullarını ziyareti (Bayar'ın sağında İstanbul Öğretmen Okulu müdürü Kemal Kaya) (1953, 15: 168)

Cumhurbaşkanı Celal Bayar bu ziyaretinden birkaç yıl sonra 16 Mart 1958’de İstanbul Öğretmen Okulu’nun kuruluşunun 110. yıldönümü etkinliklerine de katılmış, Bayar’ın burada yapmış olduğu konuşma da dergiye aynen aktarılmıştır.

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Rıfkı Salim Burçak (1913-1998) da eğitim-öğretim yılının başlaması törenlerinde Ekim 1953’te İstanbul Öğretmen Okulu’nu ziyaret etmiş, bu ziyaretinde şu konuşmayı yapmıştır:

Bugüne kadar başardığımız her hamlede en şerefli pay daime öğretmenlere düşmüştür. Hurafelerle fedakârca ön safta boğuşan, öğretmendir. İnkılaplarımızı en başta benimseyen, elinde meşalesi, kütlelerin önünde koşan öğretmendir. Her türlü kuvvetin karşısında direnmesini çok iyi bilmesine rağmen, en mütevazı ferdinden sayılı cihangirlerine kadar, öğretmenin önünde eğilen Türk milleti, sizlere ödenmez minnet duygusuyla bağlıdır. Büyük Atatürk’ün dediği gibi: “Cumhuriyetin fedakâr muallim ve

mürebberleri! Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetinizin ve fedakârlığınızın derecesiyle mütenasip bulunacaktır!”. Eğitim gayretlerimizin ilk ve son kahramanları olarak, hepinizi muhabbetle selamlar; yeni ders yılının uğurlu olmasını dilerim. (1953, 21: 1-3)

Resim 19:

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Rıfka Salim Burçak, yanında İstanbul Öğretmen Okulu müdürü Kemal Kaya ile birlikte okulun biyoloji ve fizik laboratuvarlarında (1953, 21: 24-25)

Dergide, “*Meslek Haberleri*” başlığı içerisinde aktarılan bir diğer önemli güncel olay, Beşinci Maarif Şurası’nın yapılmasıdır. 5 Şubat 1953’te Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nde

başlayan bu konferansı takip eden Rauf Miral, konferansın yedi komisyona ayrılarak çeşitli konuları incelediğini belirtmiştir. Buna göre birinci komisyon yeni ilköğretim kanunu tasarısı ele almış ve 110 maddeden oluşan bu kanunun 41 maddesinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu hususta yapılan bazı önemli değişiklikler ise şu şekildedir:

Madde 22: İlkokullara müdür olabilmek için en az iki yıl başarı ile öğretmenlik yapmış ve rehberlik kursu görmüş olmak şartı,

Madde 60: Her çocuğun altı yaşını bitirip yedinci yaşına bastığı yılın öğretim yılı başında ilkokula yazılması,

Madde 62: Sınıf mevcutlarının kırkı geçemeyeceği,

Madde 100: Köylerde öğretmenlere tahsis edilen evlerden kira alınmaması (1953, 17: 245-247).

Şura'da ikinci komisyon, ilkokullara öğretmen yetiştirilmesi konusunu, üçüncü komisyon ise müfredat üzerine çalışmıştır. Dördüncü komisyon okul yönetmelikleri, beşinci komisyon okul öncesi eğitimi, altıncı komisyon özel eğitim, yedinci ve son komisyon ise ilkokullarda sağlık konusu üzerine çalışmıştır.⁵⁰

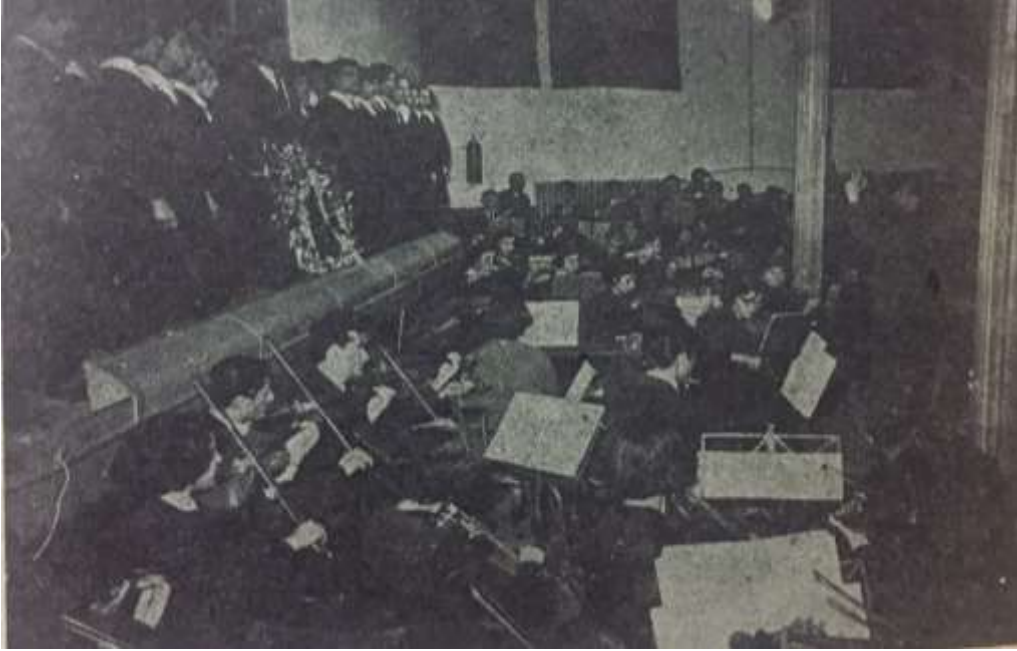
Dergide ayrıca IV. Eğitim Kongresi, Çapa Uygulama Ortaokulu'nun temel atma töreni, öğretmenler için akşam seminerleri, öğretmen okullarının açılışının yıldönümü etkinlikleri gibi daha pek çok güncel olaya da yer verilmiştir. Özellikle, modern anlamda öğretmen yetiştirme amacıyla kurulmuş olan İstanbul Darülmuaallimini'nin kuruluş tarihi olan 16 Mart (1848) tarihi, İstanbul Öğretmen Okulu'nda her yıl yıldönümü olarak kutlanmış ve çeşitli törenler ile konserler verilmiştir. Bu kutlamalara dair tek örnek fotoğraflar şu şekildedir:

⁵⁰ Beşinci Milli Eğitim Şurası tutanakları için bakınız:

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf (10.12.2020 tarihinde erişildi)

Resim 20:

İstanbul Öğretmen Okullarının kuruluşunun 105. Yıldönümü etkinliklerinde İstanbul Öğretmen Okulu Orkestra ve Korusu (1953, 17: 252)

Resim 21:

İstanbul Öğretmen Okulu'nun 107. kuruluş yıldönümü etkinliklerinde konuşma yapan İstanbul Öğretmen Okulu müdürü Kemal Kaya (1955, 34: 236)

Resim 22:

İstanbul Öğretmen Okulu'nun 107. kuruluş yıldönümü etkinliklerinde konser veren okul orkestrası (1955, 34: 237)

Resim 23:

İstanbul Öğretmen Okulu'nun 109. kuruluş yıldönümü etkinlikleri (1957, 50: 164)

4.14 Diğer Yazılar

Tedrisat Mecmuası'nın kapak sayfalarında dergi isminin altında “bir eğitim ve kültür mecmuasıdır” ifadesi bulunmaktadır. Bu bağlamda dergide, pek çok konuya dair çeşitli

yazılara da yer verilmiştir. Özellikle tarih, coğrafya ve sanat alanında yer alan bu yazılar bazen tek başına bazen ise seri halinde yayımlanmıştır.

“*Meslek Değerlerimiz*” başlığı altında önemli eğitimcilerin biyografileri ve çalışmaları, “*Meslek Haberleri*” başlığı altında önemli kongreler ve toplantılar, “*Karatahta Resimleri*” serisinde öğretmenler için önemli çizimlere yer verilmiştir. Bunların yanı sıra Almanya, Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin eğitim sistemleri ile öğretmen yetiştirme usulleri incelenmiş, bunların dışında daha pek çok yazı seri dergiye aktarılmıştır. Bu serilerden öne çıkanlar şu şekildedir:

İlkokullarda Basit Meteoroloji Gözlem Yerleri Nasıl Hazırlanır I – II – III	Rauf Miral
İlkokullarda Meteoroloji Yerlerinden Nasıl Faydalanılır I – II – III	
İlkokullarda Meteoroloji Gözlemleri Nasıl Değerlendirilir I – II – III – IV	
Bir Yurt Gezisi I – II – III – IV – V – VI	
Türkiye’de Donma Günleri I – II – III – IV	
Üsküdar Tarihi I – II – III – IV – V – VI	
Tarihte Hakikat I – II – III – IV – V – VI	Zekai Konrpa
Bolu Tarihi I – II – III	
İstanbul Öğretmen Okulları I – II – III	
Almanya’da Okul Teşkilatı	Kemal Kaya
Fransa’da Eğitim Reformları	
İtalya Maarifi	
Karatahta Resimleri I – XII	

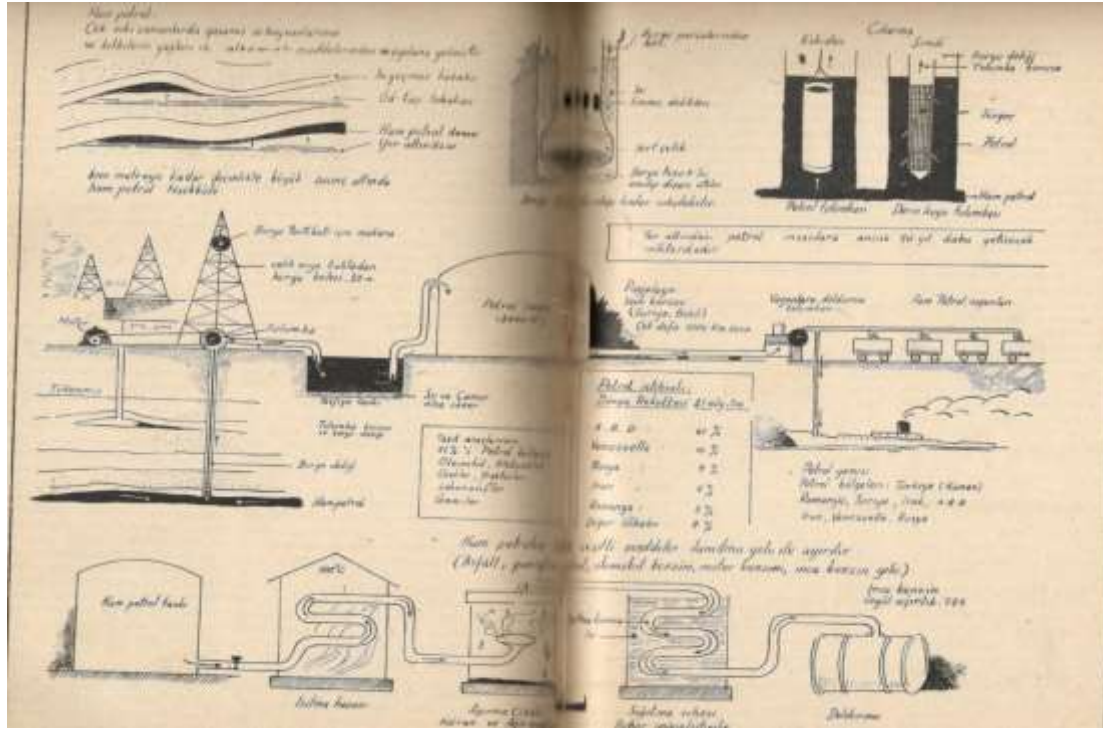
Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri I – II – III – IV – V – VI – VII – VIII	}	Çağatay Uluçay
Büyüklerin Sözleriyle Tarih I – II – III – IV – V – VI – VII – VIII		

Bir Yurt Gezisi Notlarından I – II – III	}	Hidayet Pasin
Edirne Erkek Öğretmen Okulu’nda Kendini İdare Denemesi I - II	}	Fuat Gündüzalp
İlkokullarda Yavrukurt Teşkilatı I – II	}	Sıtkı Şanoğlu
Birleşik Amerika’da Öğretmen Nasıl Yetişir I – II	}	Semahat Dikmen
Fransa’da Öğretmen Yetiştirme I – II – III Semiha Sayım	}	Semiha Sayım
İngiltere’de Öğretmen Kolejleri – Hüviyet Bekir Bek	}	Bekir Bek

Pek çok sayıda yer alan bu eserler arasında özellikle Karatahta Resimleri isimli seri oldukça dikkat çekicidir. Beşinci sayının sonundaki “*Posta Kutusu*” kısmında, bir mektuba verilen cevapta “*Karatahta resimleri, Almanca bir kitaptan İstanbul Eğitim Enstitüsü müdürü Sayın Kemal Kaya tarafından çevrilmektedir*” (1951, 5: 56) ifadesi ile kaynağı açıklanan bu görseller şu şekildedir:

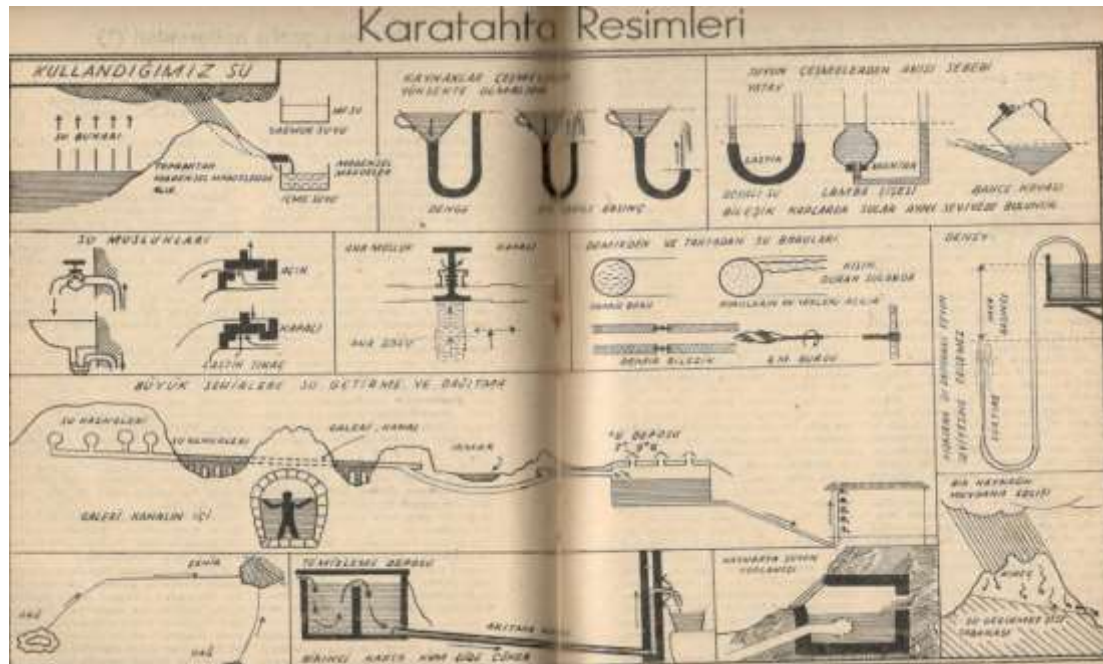
Resim 24:

Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin ilk bölümü (1951, 4: 28-29)

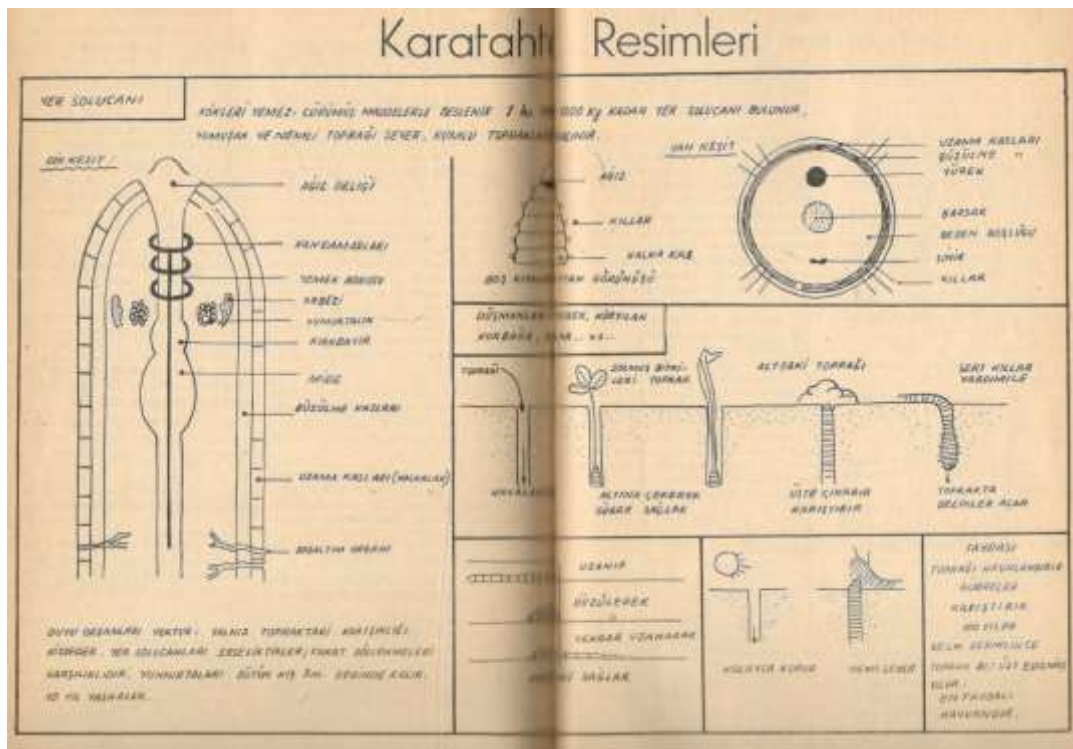
Resim 25:

Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin ikinci bölümü (1951, 5: 28-29)

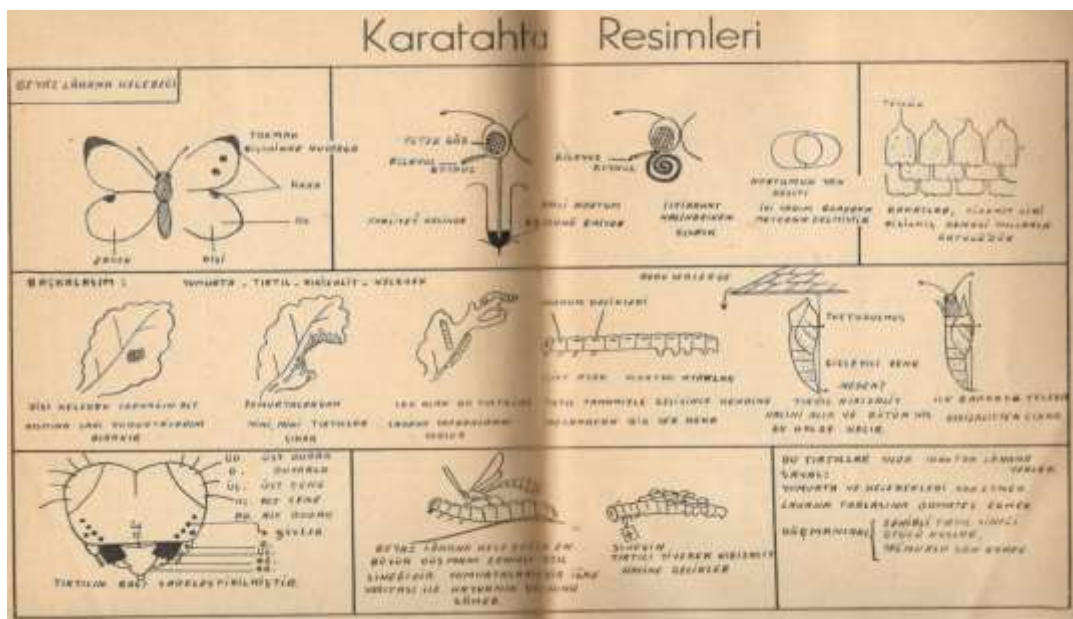
Resim 30:

Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin yedinci bölümü (1952, 10: 24-25)

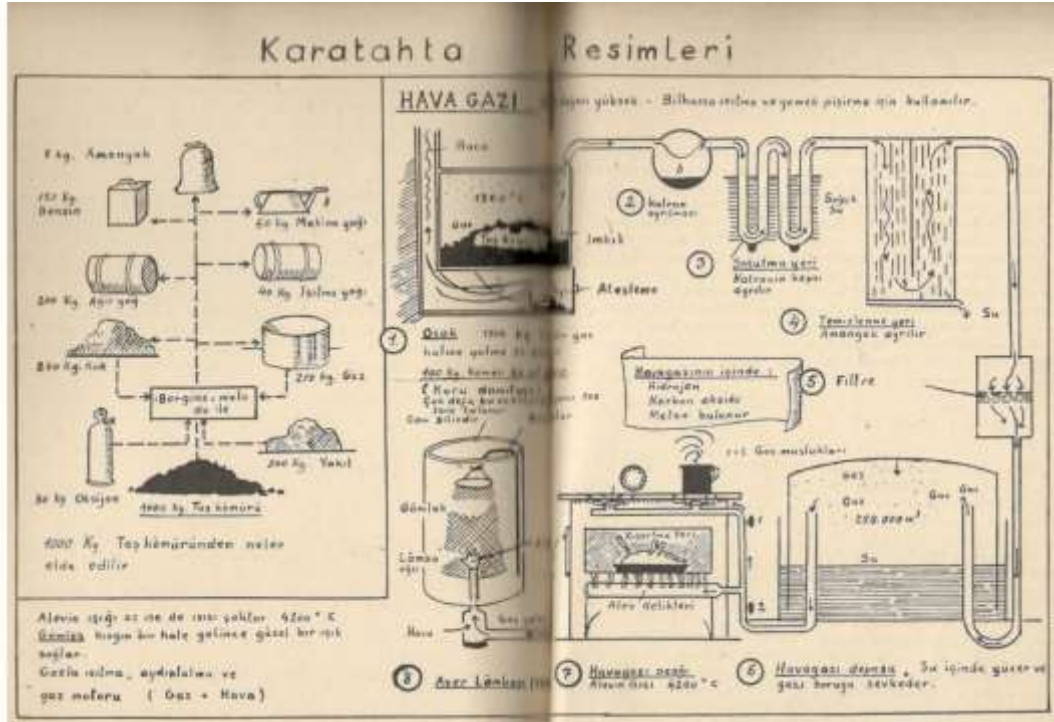
Resim 31:

Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin sekizinci bölümü (1952, 11: 24-25)

Resim 34:

Kemal Kaya tarafından hazırlanan Karatahta Resimleri serisinin on birinci bölümü (1953, 17: 256-257)

Diğer yazılar arasında; “Tarihte Hakikat”, “Bolu Tarihi” ve “İstanbul Öğretmen Okulları” isimlerinde üç yazı serisi üreten tarih öğretmeni Zekai Konrpa bu yazılarında Türkiye’de öğretmen yetiştirme faaliyetlerinin tarihine dair oldukça değerli bilgiler sunmuş; Rauf Miral ve Hidayet Pasin ayrı ayrı yayımladıkları “Bir Yurt Gezisi Notlarından” isimli yazılarında ülke içinde yaptıkları seyahatlerde edindikleri gözlemleri aktarmışlardır. Kemal Kaya’nın kaleme almış olduğu “Federal Almanya’da Okul Teşkilatı”, “Fransa’da Eğitim Reformları”, “İtalya Maarifi”; Semahat Dikmen’in Roben J. Maaske’den çevirmiş olduğu “Birleşik Amerika’da Öğretmen Nasıl Yetişir”; Semiha Sayım’ın kaleme almış olduğu “Fransa’da Öğretmen Yetiştirme” ve Hüviyet Bekir Bek’in yazmış olduğu “İngiltere’de Öğretmen Kolejlere” isimli yazılar; *Tedrisat Mecmuası* yazarlarının öğretmen yetiştirme konusuna verdikleri önemi ortaya koymaktadır.

Hüviyet Bekir Bek; yaz tatili sırasında gittiği Londra’da, Londra Milli Eğitim İdaresi’nin vermiş olduğu izinle Furzedown Öğretmen Koleji’nde 20 gün kalmış ve burada yaptığı gözlemleri rapor halinde Milli Eğitim Bakanlığı’na ve *Tedrisat Mecmuası*’na sunmuştur. Burada belirtildiğine göre İngiltere’de öğretmen kolejlerin amacı “*İngiliz maarifinde yer alan anaokulları, çocuk bahçeleri, ilk ve ortaokullara öğretmen yetiştirmek üzere; lise mezunu gençlere meslek tahsili yapmak*” olarak tanımlanmıştır. 18 yaşındaki öğrencilerin kabul edildiği bu kolejlerde öğrenciler öncelikle bir “tecrübe kursu”na tabi tutulmakta; burada başarılı olduğu tespit edilen öğrenciler kolejin iki yıllık eğitim programına asli öğretmen adayı olarak kabul edilmektedir. İki yıllık bu eğitimin birinci ve ikinci sınıfta üçer ay olmak üzere toplam altı ayında staj uygulaması yapılmaktadır. Okula başvurular ise şahsen yapılır ve bu başvurular komisyon tarafından değerlendirilir. Hükümet tarafından bu öğrencilere gelir durumlarına göre burs da verilmektedir.

Yazar Bek; buradan mezun olan öğretmenlerin çalışabileceği kurumları şu şekilde açıklamıştır:

- *Nursery School: Bu okullara 2-4 yaş aralığındaki çocuklar devam eder. Bu okullar daha ziyade birer bakım evidir.*
- *Infant School: Bir nevi oyun okulu veya çocuk bahçesi olan bu kurumlara 4-7 yaş arasındaki çocuklar devam eder.*
- *Junior School: Türkiye’deki ilkokullara denk olan bu okullara 7-11 yaş aralığındaki çocuklar devam eder.*
- *Secondary School: 11-14 yaş aralığındaki çocukların devam ettiği okullar Türkiye’deki ortaokullara denktir. (1951, 3: 23)*

Öğrencilere pek çok alanda eğitim verilen bu kolejlerde; tabiat incelemeleri ve biyoloji, tarih-coğrafya, lisan ve hitabet, resim-iş, vücut eğitimi, müzik, sosyal inceleme, din dersleri,

sağlık bilgisi ve son olarak matematik alanında kurslar bulunmaktadır. Öğrencilerin; hazırlandıkları okul kademesine göre bu kurslardan bir kısmını almaları zorunludur.

Kemal Kaya'nın kaleme almış olduğu "*Federal Almanya'da Okul Teşkilatı*" isimli makalede ise Almanya eğitim sistemi ele alınmış ve önemli istatistiklere yer verilmiştir. Kaya'nın aktardığına göre Federal Almanya eğitim sistemi şu şekildedir:

- *İlkokul – Halk Okulu – Volksschule*: 6-14 yaş aralığını kapsayan bu okullar zorunlu olmakla birlikte 1952 yılında Batı Almanya'da bu okullardan 28.998 adet bulunmakta; bu okulların toplam 5.425.084 adet öğrencisi bulunmaktadır.
- *Ortaokul – Die Mittelschule*: Öğrenim süresi 6 yıl olan ve 1952 yılı itibariyle ülke genelinde 693 adet bulunan bu okullarda toplam 266.403 öğrenci bulunmaktadır.
- *Ortaüstü Okul – Höhereschule*: Öğrenim süresi 9 yıl olan ve zekâca üstün olduğuna hükmedilen öğrencilerin kabul edildiği bu okullar yine 1952 yılında 1677 adet bulunmakla beraber bu okullarda toplam 684.041 öğrenci bulunmaktadır.
- *Tek tip okullar – Einheitsschulen*: Öğrencilerin 6 yaşından 18 yaşına kadar tek okul organizasyonu içerisinde bulundukları bu okullar 890 adet olmak üzere bu okullarda 549.685 öğrenci bulunmaktadır.
- *Meslek Okulları – Berufsschule*: Halk Okulu'ndan sonra iş hayatına giren genç öğrencilerin 18 yaşına kadar devam ettiği bu okullarda mesleki bilgi verilmektedir. Bu okullarda toplam 1.988.295 öğrenci bulunmaktadır.
- *Teknik Meslek Okulları – Berufsfachschulen*: Öğrencileri teknik bir mesleğe hazırlamak üzere açılmış olan bu okullar Resim 34'te şu şekilde yer almaktadır:

Resim 35:

Almanya’da teknik meslek okullarına dair istatistikleri gösterir tablo (1955, 32: 149)

Okul çeşidi	Okul Sayısı	Öğrenci sayısı		
		Erkek	Kız	Toplam
1. Ticaret okulları	457	25.863	51.261	77.124
2. Ev ekonomisi okulları	424	8	26.695	26.703
3. Sanat okulları	87	3.213	2.721	5.934
4. Kunstgewerbe okulları	28	215	334	544
Toplam	996	29.294	81.011	110.305

- *Anaokulları – Kindergarden*: 3-6 yaş için açılmış olan ve 9.541 adet olan bu okullarda toplam 610.516 öğrenci bulunmaktadır.
- *Özel Okullar – Privatschulen*: Devletin izni ile açılan okullara dair istatistikler şu şekildedir:

Resim 36:

Almanya’da özel okullara dair istatistikleri gösterir tablo (1955, 32: 150)

Okul çeşidi	Okul Sayısı	Öğrenci sayısı		
		Erkek	Kız	Toplam
Halk okulları	133	8.071	9.150	17.221
Özel eğitim okulları	200	11.576	6.339	17.915
Orta okullar	145	3.773	20.676	24.449
Ortadan üstün okullar	64	11.041	11.738	22.779
Meslek okulları	221	—	—	19.636
Teknik okullar	333	—	—	29.345
Toplam	1.412	—	—	219.361

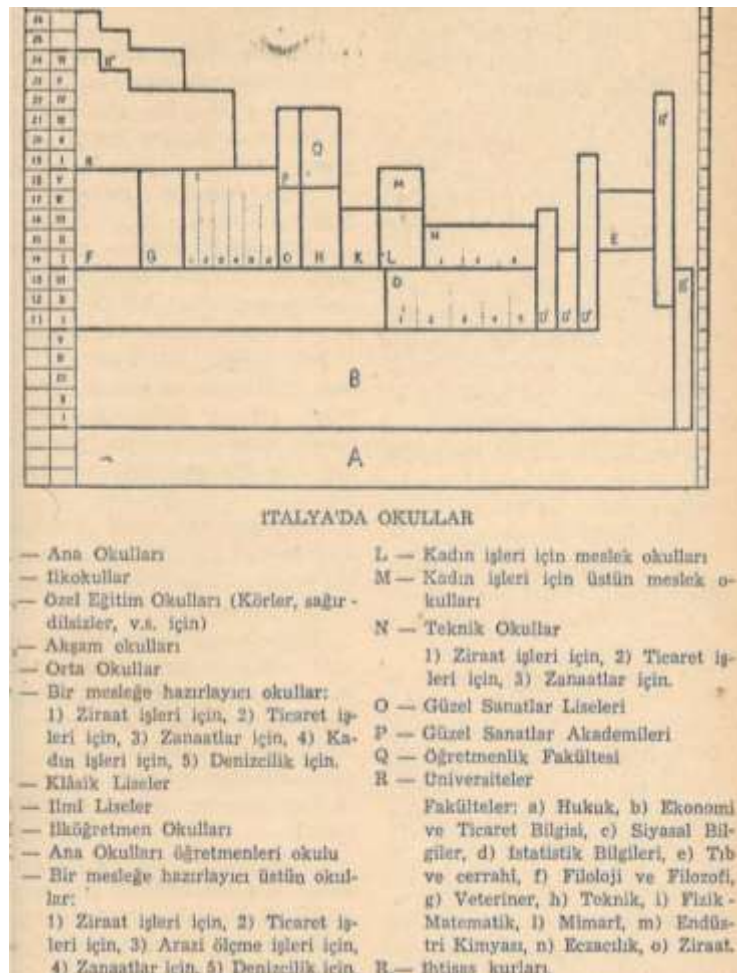
İstanbul Öğretmen Okulu müdürü Kemal Kaya, Batı Almanya’nın eğitim sistemini incelemiş olduğu bu makalesinden sonra, bu kez İtalya eğitim sistemine dair bir makale kaleme almıştır. Buna göre İtalya eğitim sistemi şu şekilde meydana gelmektedir:

- *Anaokulları*: 3-6 yaş öğrencilerin kabul edildiği bu okulların sayısı 1952 yılında 11.979 adet olmakla beraber bu okullarda 900.000’den fazla öğrenci bulunmaktadır.
- *İlkokullar*: 7-11 yaş aralığındaki öğrenciler için mecburi olan bu okullar 37.148 adet olmakla beraber bu okullarda toplam 4.780.000 öğrenci bulunmaktadır.

- Meslek Okulları: İlkokulu bitirip bir mesleğe hazırlanmakta olan öğrenciler için açılmış olan bu okullar iki yıllık ve beş yıllık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
- Ortaokullar: Öğrenim süresi 3 yıl olan bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı 330.000'dir.
- Lise: Klasik, ilmi ve öğretmen okulu olmak üzere ayrılan liseler, üniversiteye öğrenci hazırlarlar.
- Üniversiteler: 1952 yılında İtalya'da 23 adet devlet üniversitesi bulunmaktadır. Bölüme göre dört, beş ve altı yıl olarak değişen öğrenim sürelerine sahip üniversitelerde öğrenim gören öğrenci sayısı 228.000'dir.

Resim 37:

İtalya'da eğitim sistemi (1955, 35: 271)

V. BÖLÜM

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de dergiler, bulundukları dönemde var olan gündemin kayıtlarının tutulması açısından oldukça önemli noktada olan yazılı birer kaynak konumundadır. Bu çalışmanın konusu olan *Tedrisat Mecmuası* da bir eğitim dergisi olarak, yayımlandığı döneme dair oldukça önemli verilere sahiptir. Tıpkı, öncülü *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası* gibi eğitim tarihinde önemli bir dönemde yayımlanmış olan *Tedrisat Mecmuası*; sosyal bilgiler dersinin henüz tek başına bir ders olarak müfredatta bulunmadığı dönemde bu ders hakkında yapılan tartışmalar; öğretmenlerin ve öğrencilerin yaşadıkları sorunlar; eğitim müfredatları ve programlar konusundaki aksaklıklar, gelişmeler ve planlamalar; kırsal kesimlerde bulunan okulların durumları; yapılan kongreler ve toplantılar gibi eğitim konusundaki daha pek çok konuda içerik barındırmaktadır. İstanbul Öğretmen Okulu bünyesinde hazırlanmış olan bu dergide İstanbul Öğretmen Okulu Kemal Kaya ve İstanbul Öğretmen Okulu’nda görev yapmakta olan öğretmenler ağırlıklı olmak üzere mesleğinde başarılı pek çok eğitimci, yazar olarak yer almıştır. Bu açıdan, *Tedrisat Mecmuası*’nın döneminden ileride olan ve açık fikirlere müsait bir eğitim dergisi olduğunu söylemek mümkündür.

İlk sayısında, öncülü olan *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*’nın açmış olduğu yoldan ilerleyeceği belirtilmiş olan *Tedrisat Mecmuası*’nın incelendiği bu çalışma; derginin yayımlandığı dönemde var olan eğitim konulu görüşlerin ve tartışmaların aydınlatılması amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda; öğretimde aktiflik prensibi, öğretmen yetiştirilmesinde staj uygulaması, deneme okulları, ideal öğretmen tanımı gibi pek çok kavramın günümüzden çok daha önce, derginin yayımlandığı dönemde de tartışılmış olduğu aydınlatılmıştır. Bunların dışında, dönemin önemli yabancı yazarlarının eserlerinden çevrilerek dergiye aktarılan yazılardan, ilgili dönemde pek çok öğretmenin yabancı dillere hâkim olduğu; özellikle de İstanbul Öğretmen Okulu müdürü Kemal Kaya’nın çeviri eserleri ile ortaya

çıkarılmıştır. Öte yandan, köy okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin aktardığı süreçlerden, ilgili dönemde ortalama bir köy okulunun durumu anlaşılmıştır.

Türk eğitim dergiciliğinde önemli bir konumda bulunan *Tedrisat Mecmuası*, eğitim problemleri ve pedagojik gelişmeler ile ilgilenmesi karşın güncel siyasal olaylardan kesinlikle uzak durmuştur. Bu sayede, ilgili dönem için uzun sayılabilecek kesintisiz bir yayım hayatına sahip olan derginin Mayıs 1958’de yayımlanan 60. sayıdan sonra neden devam ettirilmediğine dair ise bulgu elde edilememiştir.

Dergide yer alan 659 adet eserden eğitim ile ilgili olanların kategorize edilerek incelendiği bu çalışma sonucunda *Tedrisat Mecmuası*’nın, yayım dönemine dair (1951-1958) yapılan araştırmalarda başvurulabilecek önemli bir kaynak olduğu; bunun dışında dergide yer alan bazı makalelerin tek örnek olarak dergide var olduğu ve bu durumun çeşitli konularda yapılacak araştırmalar hususunda dergiyi oldukça önemli konuma getirebileceği tespit edilmiştir.

Dergi içeriğinde yer alan konulardan hareketle, derginin yayımlandığı dönemde tartışılmış olan pek çok konunun hâlihazırda günümüzde de varlığını koruduğunu ifade etmek mümkündür. Özellikle öğrenciyi aktif kılmak ve sosyal bilgiler dersinin verimli şekilde işlenebilmesi konularıyla ilgili olan tartışmalar, günümüzde aynı şekilde sürdürülmektedir. Bu durum, eğitim sistemi ile ilgili birtakım aksaklıkların yaklaşık 70 yıllık süreç boyunca varlığını koruduğunu ve çözüme ulaşma konusunda henüz net bir sonuca ulaşamadığını ortaya koymaktadır.

Öğrenciyi aktif kılmak ve sosyal bilgiler konularının dışında; köy okullarının durumu, öğretmen yetiştirme hususundaki plansızlık, halk eğitimi kavramına duyulan ihtiyaç ve ders planları konusunda öğretmenlere tanınması gereken esneklik konuları; günümüzde tıpkı

Tedrisat Mecmuası'nda yer aldığı gibi tartışılmaya devam eden konular olmaya devam etmektedir.

Günümüzde, eğitim konusunda yayım yapan dergilerin sayısı oldukça artmış olmakla beraber üniversitelerin bünyelerinde yer alan eğitim fakültelerinin yayımlamakta olduğu dergilerin de eğitim dergileri kategorisine dâhil edilmesiyle eğitim konusunda yayım yapmakta olan dergilerin *Tedrisat Mecmuası*'nın yayımlandığı döneme göre ciddi bir artış gösterdiği tespit edilmekle birlikte bu dergilerin içeriğinde yer alan konuların yaklaşık 70 yıl önce yayımlanmış olan *Tedrisat Mecmuası*'nın konularıyla benzerlik göstermesi, eğitim konusunda var olan tartışmaların oldukça uzun bir süre boyunca varlığını gösterdiği görüşünü desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. (1961). Gazeteciliğin Gelişim Safhaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 16(01), 118-140.
- Abazoğlu, İ. & Yıldırım, O. & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2016(6), 143-160.
- Adivar, A. (1993). *Osmanlı Türklerinde İlim*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Afyoncu, E. (19 Kasım 2003). *Matbaanın Günahından Değil Okumaktan Korktuk*. Hürriyet Tarih (<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/15981/001582787010.pdf?sequence=1>) (17.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Afyoncu, E. (2000). İbrahim Müteferrika. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 21, 324-327.
- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 15-28.
- Akpolat, Y. (2004). *Sosyoloji Araştırmaları Osmanlı’da Kadın Dergileri ve Sosyoloji Dergileri*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akyüz, Y. (2019). *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö 1000-M.S. 2019)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Alpaslan, T. D. K. (2006). Türk Grafik Sanatının Doğuşu ve İbrahim Müteferrika. *Türkbilig*, 12, 192-200.
- Altuntek, N. S. (1993). İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 191-204.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Güncellemeler ve Düzenlemeler)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Konya Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atar, A. İ. (2019). *Uyanış Dergisi’ndeki Yazıların Eğitim ve Dönemin Güncel Olayları Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Avşar, B. & Kaya, E. E. (2012). Türk Basınında Eugene Pulliam Olayı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(4), 24-38.
- Aydın, H. (2009). Kadın (1908–1909): Selanik’te Yayımlanan İlk Kadın Dergisi Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 147-156.

- Bacanlı, H. & As, E. (2018). Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye'den Gülhane Tıp Dergisi'ne (1872-2017)
http://sbu.edu.tr/FileFolder/Dosyalar/eb408a43/2018_10/cerideitibbiyeyiaskeriyeden.pdf
- Bahadır, Z. (2002). Köy Enstitüleri. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26, 283-285.
- Baran, S. (2018). Türk Basın Kanunlarının Genel Görünümü ve 5651 Sayılı Kanunun İnternet Gazeteciliğine Etkileri Üzerine Bir Tartışma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 387-404.
- Bayındır, C. & Şentürk, C. (2016). Yeni Mektep Dergisinde Neşredilen Makaleler Işığında 20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Avrupa'da Eğitime Bakış. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(30), 35-40.
- Bayrak, M. O. (1994). *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*. İstanbul: Kül Yayınları.
- Bayram, Y. (2005). Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz (1869-1870). *Hece-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 9(104-105), 484-500.
- Baysal, J. (1991). *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, (2010). Osmanlı Türklerinin Bastıkları Kitaplar 1729-1875. Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Benek, K. (2016). Osmanlı İmparatorluğunda Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6-7), 27-39.
- Berkes, N. (1962). İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dini ve Fikri Kimliği. *Belleten*, XXVI(104), 715-737
 (http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/15960/001582784010.pdf?sequence=1 adresinden alınmıştır.)
- (2002). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Beydilli, K. (1995). *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishane Matbaası ve Kütüphanesi (1776-1826)*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Müteferrika ve Osmanlı Matbaası: 18. yüzyılda İstanbul'da Kitabiyat. *Toplumsal Tarih*, 128, 44-52.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Budak, A. (2012). Fransız Devrimi'nin Osmanlı'ya Armağanı: Gazete ve Türk Basınının Doğuşu. *Electronic Turkish Studies*, 7(3), 663-681
- Çakır, H. (2000). Tercüman-ı Ahval. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 40, İstanbul. 495-497.
- Çetinkaya, N. (2011). *Matbaanın Osmanlı Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Demir, G. T. (2017). 1918-1938 Yılları Arasında Yayınlanan Eğitim Dergilerindeki Karşılaştırmalı Eğitim Makaleleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 6(1), 15-33
- Demir, K. (2016). Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923). *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 71-112.
- Demircan, C. (2006). *Mektepli Gazetesi'nde Yer Alan Metinlerin İçeriğinin, Çocukların Bilişsel ve Ahlaki Gelişimlerine Katkısı* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, F. (2004). Osmanlı Devleti'nde Kitap Basımının Denetimi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 5, 89-104.
- Demirkol, G. (2016). Türkiye'nin İlk Türkçe Mizah Dergisi: Terakki. *Gazi Akademik Bakış*, 10(19), 141-160.
- Demirtaş, S. (2016). II. Meşrutiyet Dönemi Süreli Yayınlarında Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diñçer, H. (2008). II. Dünya Savaş Yıllarında Türkiye'de Bir Dergi: Yurt ve Dünya. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 42, 193-230
- Doğan, C. (2005). Türkiye'de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Politikaları ve Sorunları. *Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi)*, 35, 133-149.
- Doğan, E. (1997). *Edebiyatımızda Dergiler*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Doğan, M. C. (2008). Yücel Dergisinin Fikrî Ve Edebî Tahlili. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 97-115
- (2016). Edebiyat Kültürü İçin Çalışan Bir Dergi: Kalem. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 110(779), 34-40
- Doğaner, Y. & Yılmaz, M. (2007). *Cumhuriyet Döneminde Sansür 1923-1973*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Duman, H. (2000). *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu 1828-1928*. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları.
- Duman, T. (1999). Türkiye'de Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Sorunu. *Erdem*, 12(34), 91-106.
- Durmuş, B. T. (2017). Matbaa Teknolojisinin Osmanlı Devletine Giriş Koşulları e Tartışmalar. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 950-968.
- Ebuzziya, Z. (1994). Diyojen. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 9, 479-480

- Emiroğlu, Ö. (1992). *Tanzimat'tan 1928'e Kadar Yayımlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergün, M. (1990). Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6(17), 435-457.
- (1996). İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914). Ankara: Ocak Yayınları.
- (1987). Satı Bey: Hayatı ve Türk Eğitimine Hizmetleri. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, I, 4-19.
- Erkek, M. S. (2012). Osmanlı Devletinde İlk Türkçü Eğitim Dergisi: Yeni Fikir. *History*, 4(1), 197-213.
- Ersoy, O. (1979). İlk Türk Basımında Basılan Kitapların Fiyatları. *Basım ve Yayıncılığımızın 250. Yılı Bilimsel Toplantısı, 10-11 Aralık 1979, Bildiriler*. Türk Kütüphaneciler Derneği, 69-77.
- Ertuğ H. R. (1970). *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Gerçek, S. N. (1939). *Türk Matbaacılığı I, Müteferrika Matbaası*. İstanbul: İstanbul Devlet Basımevi.
- Gökalg A. G. & Şahin T. P. (2016). *Kültürel Mirasın İzinde Ankara*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Göncüoğlu, S. F. (2004). *İstanbul'un İlkleri Enleri*. İstanbul: Eminönü Belediyesi Yayınları.
- Gönenç, A. Y. (2007). Türkiye'de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 29, 62-78.
- Güçlü, M. (2014). İlköğretim Dergisi'nin Fen ve Matematik Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi (1939-1966). *Electronic Turkish Studies*, 9(7), 311-330.
- (2016). Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi (1953-1982). *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 677-688.
- (2016). Yeni Okul Dergisi'nin Ele Aldığı Eğitim Sorunları Açısından Değerlendirilmesi (1950-1954). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(2), 68-85.
- Gündüz, M. (1973). İlk Kur'an-ı Kerim Basmaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(1-2), 34-40.
- (1978). Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'an-ı Kerim Basmaları. *Vakıflar Dergisi*, 9, 335-350.
- Günergun, F. (2002). İstanbul'da Fransızca-Türkçe Yayımlanan Bir Tıp Dergisi: Gazette des Hoitaux (Ceride-i Emakin üs-Sıhha, 1887). *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 3(2), 13-54.

- Güngördü, E. (2001). İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler. Ankara: Nobel Yayın.
- Güz, N. (2000). Osmanlı Basını. *Selçuk İletişim Dergisi*, 1(3), 39-57.
- Hesapçıoğlu, M., & Deniz, L. (2008). Eğitim Tarihine İlişkin Süreli Yayınlar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12), 539-552
- İğneci, E. (2020). *II. Meşrutiyet Dönemi Vatandaşlık Eğitimi Tartışmaları: Tedrisat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- İhsanoğlu, E. & Aynur, H. (2003). Yazmadan Basmaya Geçiş: Osmanlı Basma Kitap Geleneğinin Doğuşu (1729-1848). *Osmanlı Araştırmaları*, 22, 219-255.
- İhsanoğlu, E. (1993). Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7, 333-334.
- İnan, R. (2016). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Gençlik Süreli Yayınları. *Journal of International Social Research*, 9(43), 310-325.
- İnan, S. (2011). Demokrat Parti Dönemi. Ankara: Anı Yayınları.
- Kabacalı, A. (1999). *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- (2000). *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Kahraman, A. (2003). Mecmua-i Ebuzziya. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28, 268-269.
- (2013). Yeni Türk Mecmuası. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 43, 433.
- Karagöz, S. & Duman, T. (2014). 1908-1928 Yılları Arası Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşleri ve Öneriler. *Journal Of International Social Research*, 7(35), 576-594.
- Karaman, M. A. (2014). Osmanlı Modernleşmesinde Basın. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 131-142.
- Karpat, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, A. İ. (2008). *Tedrisât Mecmûası Fihristi (1- 69. Sayılar) ve Örnek Metin Çalışması* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, S. C & Keskin Y. (2019). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programları Bağlamında Değerler Eğitimi-Tarihsel Gelişim ve Mevcut Durum*. Ankara: Gece Akademi.
- Kılıç, N. (2019). Spor Basınının Tarihsel Gelişiminde Önemli Bir Dergi: Terbiye ve Oyun. *TRT Akademi*, 4(8), 264-284.
- Kılınç, A. (2007). Çanakkale Muallimler Birliği Dergisi'nde Eğitim ve Öğretimle İlgili Görüş ve Düşünceler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 5(5), 87-101.

- Kocabey, M. (1995). (1869-1928) *Osmanlıca Kadın Dergilerinin Grafik Düzenlemeleri* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, R. (2010). *İdam Sehпасındaki Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Koloğlu, O. (1992). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Konar, E. (2003). *Gürbüz Türk Çocuğı Dergisi'nin İncelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Ş. (1999). Müteferrika ve İlk Türk Matbaası. *Dini Araştırmalar*, 2(5), 285-297.
- Koz, S. (1993). *Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası ve Halk Kültürü Bakımından Önemi. Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 20-24 Kasım 1991*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Kösedağ, M. S. (2016). Türk Basın Kanununda Yapılan Değişikliklerin Yazılı Basında Temsili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2023-2051.
- Küçükcan, B. (2006). *Dünden Bugüne Matbaanın Serüveni*. İstanbul: Yeditepe Yayınları. (<http://eprints.rclis.org/8770/> adresinden alınmıştır.)
- Le Courier De Smyrne (1828). <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9341847> (21.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- Marsigli, C. (1934). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Zuhur ve Terakkisinden İnhitatı Zamanına Kadar Askeri Vaziyeti* (Çeviren: M. Kaymakam Nazmi). Ankara: Büyük Erkânıharbiye Matbaası. <https://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=165767&dkymId=6> (05.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- Meran, T. (2014). *Tedrisat Mecmuası, Terbiye, Terbiye Mecmuası, Yeni Mektep Dergilerindeki Türkçe Eğitimi İle İlgili Makalelerin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Merriam, S. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Yayın.
- Nalcıoğlu, B. U. (2005). Tanzimat Dönemi Türk Gazeteciliğı ve Türk Basınının İlkleri. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 253-267.
- Okay, C. (1999). *Eski Harfli Çocuk Dergileri*. İstanbul: İstanbul Kitabevi.
- Okmak, F. (2009). *Türkiye Muallimler Birliğı Mecmuasının Sistematik Tahlili* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Öğüt, N. (2006). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Yeni Yol Dergisinin Çocuk Eğitimindeki İşlevi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, M. & Güçlü, M. (2016). 1950 ve 1980 Yılları Arasında Genel ve Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Sorunların Değerlendirilmesi: Eğitim Hareketleri Dergisi Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(12), 208-222,
- Özen, H. (1994). *Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete ve Dergileri (1868-1990)*. İstanbul: Graphis Yayın.
- Özgen, M. (2004). *Türkiye’de Basının Gelişimi ve Sorunları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Özsarı, M. (1999). Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 401-415.
- Öztuna, Y. (1970). *Türkiye Tarihi*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Pamuk, Ş. (2002). Kuruş. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26, 458-459.
- Parlatır, İ. (2009). Servet-i Fünun. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 36, 573-575.
- Pehlivanlı, H. (2005). Son Dönem Tarih Araştırmalarında Askerî Gazete ve Süreli Yayınların Yeri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(61), 243-258.
- Rasony, L. (1971). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Resmi Gazete (17 Mart 1954). *Neşir Yoluyla Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun*. 8660, 8653. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8660.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete (23 Şubat 1953). *Basın Kanununun 36. Maddesinin Birinci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun*. 8342, 5585. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8342.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete (31 Ocak 1953). *Basın Kanununa Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun*. 8323, 5437. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8323.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete (8 Haziran 1956). *Basın Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline ve Kanuna Muvakkat Bir Madde İlâvesine Dair Kanun*. 9327, 14506-14507. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9327.pdf> (17.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete. (20 Haziran 1952). *Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun*. 8140, 3961-3964. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8140.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.

- Resmi Gazete. (24 Temmuz 1950). *Basın Kanunu*. 7564, 18808-18811.
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> (27.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete. (4 Mart 1341). *Takrirî Sükun Kanunu*. 87.
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/kanuntbmmc003/kanuntbmmc00300578.pdf (27.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete. (8 Ağustos 1931). *Matbuat Kanunu*. 1867, 731-736.
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1867.pdf> (27.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Sabev, O. (2006). İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Sarıçoban, G. (2014). Çığır Dergisi ve Hıfzı Oğuz Bekata Üzerine. *Hacettepe Üniversitesi Tıbbi Araştırmaları Dergisi*, 21, 183-196
- Sarıkaya, M. (2018). Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarında Yayınlanan Çocuk Dergilerindeki Akıl Oyunları Örnekleri. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 9-28.
- Şahin, A. G. (2015). İzmir Milli Kütüphane’de 1923-1938 Yılları Arası Yayın Hayatında Olan Edebiyat, Fikir, Kültür Süreli Yayınları. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 355-376.
- Şavklı, C. & Akyıldız, A. (2019). Demokrat Parti Dönemi Maraş Basını. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 757-776.
- Şerif, D. (2015). İktidar-Basın İlişkilerinin Osmanlı Devleti’nde Görünümü (1831-1918). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33, 367-377.
- Şeyda, A. (2006). Kadın Eğitimi Bağlamında Hanımlara Mahsûs Gazete. *Atatürk Üniversitesi Tıbbi Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 29, 279-294.
- Shaw, S. (2016). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*. İstanbul: E Yayınları.
- Şimşek, H. (2001). XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 1-9.
- (2002). Tanzimat ve Mutlakîyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- (2018). 19. Yüzyıl Çocuk ve Eğitim Yazınında Örnek Bir Dergi: Sadakat Dergisi ve Eğitsel Yaklaşımı. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(36), 179-204.
- Tanilli, S. (2016). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

- Tarhan, M. & Kılıç, F. & Solak, M. (2016) Altın Yaprak Dergisi (1925): Ahmet İzzet ve Mehmet Zekai Bey'in Kaleminden Terbiye Notları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (4), 1795-1812.
- Tekeli, İ. & İlkin, S. (1998). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tonga, N. (2011). Anadolu Mecmuası (1924–1925) ve Anadoluculuk Fikri Üzerine Bir İnceleme. *Türk Yurdu*, 31(285), 138-142.
- Topuz, H. (1996). *100 Soruda Başlangıcından Bugüne Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- (2018). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tuğluoğlu F. & Tunç, T. (2010). 1926 İlkmeçte Müfredatı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Ekonomik Hedefleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(76), 55-95.
- Tunalı, A. C. (2005). Ceride-i Askeriye'nin Tarih Araştırmalarındaki Yeri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(37), 195-211.
- Tuncer, H. & Yardımcı, M. (2002). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Tunç, M. (1957). Gazetecilik ve Bizde İlk Gazete. *Türk Kütüphaneciliği*, 6(3), 45-50.
- Türkkan, Y. (2008). *Türk Modernleşmesinde Yeni Adam Dergisi 1934-1938* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Tülbentçi, F. F. (1956). *Geçmişte Bugün. Münif Paşa ve Bir Yıldız Böceği Hikayesi*. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/28296> (17.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- Uçman, A. (1998). Ülkü. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 17, 12-14.
- (2003). Mecmua-i Fünun. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28, 270-271.
- (2006). Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Malumat ve Bilgi Mecmuaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 519-532.
- Ulaş, B. (1966). Tarihimizde Kitap ve Gazete Sansürü. *Türk Kütüphaneciliği*, 15(1), 28-34.
- Uslu, S. S. (2010). Apparition Et Développement De La Presse Francophone d'Istanbul Dans La Seconde Moitié Du XIX Siècle. *Synergies Turquie*, 3, 147-156. https://gerflint.fr/Base/Turquie3/seza_sinanlar_uslu.pdf (16.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- World Association Newspapers. (2005). *Newspapers: 400 Years Young!*. <https://web.archive.org/web/20100310235015/http://www.wan-press.org/article6476.html> (17.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.

- Yazıcı, N. (2010). Takvim-i Vekayi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39, 490-492.
- Yediyıldız, M. A. (1991). İbrahim Müteferrika (1670–1674/1745). *Vakıflar Dergisi*, 22, 441–447.
- Yeşilçayır, N. (2011). Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79), 131-192.
- Yıldız, A. (2012). Niyazi Berkes ve Türkiye’de Çağdaşlaşmanın Gelişimi. *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, 46, 1-33.
- Yılmaz E. S. (2020). Hüsnü Hamid Sayman’ın Muallimler Mecmuası’ndaki Yazıları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 21, 321-345.
- Yılmaz, N. H. (2019). *Terbiye Dergisi ve Eğitimde Yeniden Yapılanma Süreci* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yüksel, H. (2007). *Osmanlı İmparatorluğu’na Matbaanın Girişi ve Toplumsal Yankıları* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

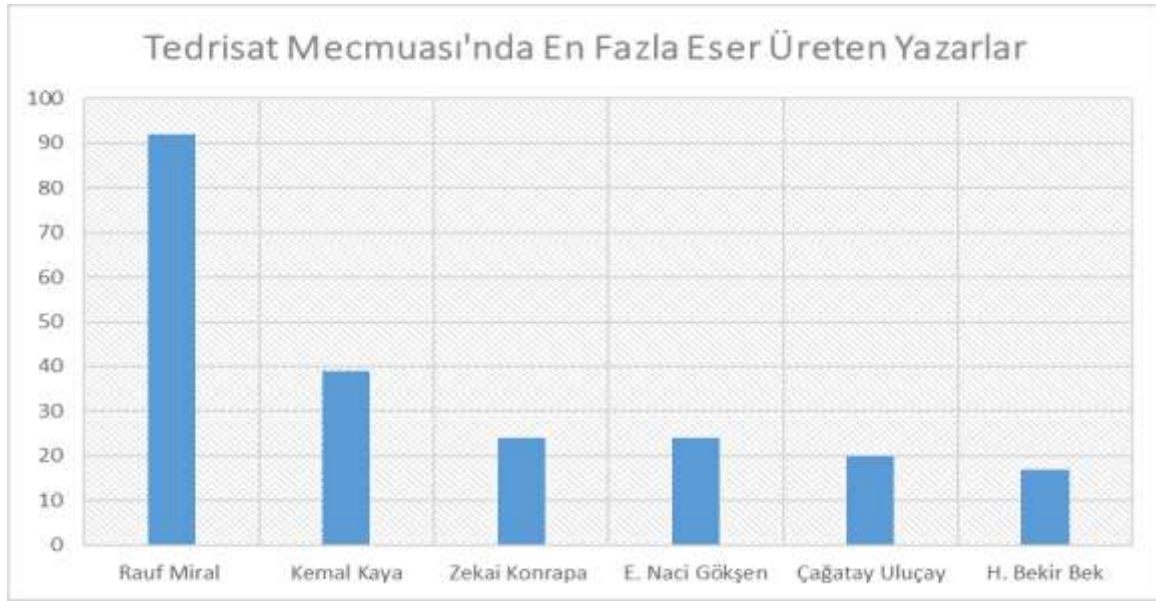
EKLER

Grafikler, Resimler ve Tablolar Listesi

A) Grafikler Listesi

Grafik 1:

Tedrisat Mecmuası'nda en fazla eser üreten yazarlar

•

Grafik 2:

Tedrisat Mecmuası'nda yer alan eserlerin, türlere göre dağılımı:

•

Grafik 3:

Tedrisat Mecmuası yazarlarının cinsiyete göre dağılımı

•

B) Tablolar Listesi

Tablo 1:

Müteferrika Matbaası'nda basılan eserler

Sıra Nu	Kitap İsmi	Baskı Adedi	Basım Tarihi	Satış Fiyatı
1	Vankulu Lügati	1000	Recep 1141/31 Ocak 1729	35 Kuruş 120 Frank
2	Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l-Bihar (Deniz Seferlerine Dair Seçilen Hediye)	1000	Zilkade 1141/29 Mayıs 1729	3 Kuruş 12 Frank
3	Tarih-i Seyyah	1200	Safer 1142/26 Ağustos 1729	3 Kuruş
4	Tarih-i Hind-i Garbî (Amerika veya Batı Hindistan Tarihi)	500	Ramazan 1142/5 Nisan 1730	3 Kuruş 6 Frank
5	Târih-i Timur-ı Gürkân	500	Zilkade 1142/18 Mayıs 1730	3 Kuruş 6 Frank
6	Tarih-i Mısırü'l-Kadîm ve Mısırü'l-Cedid (Eski ve Yeni Mısır Tarihi)	500	Zilhicce 1142/17 Haziran 1730	3 Kuruş 9 Frank
7	Gülşen-i Hulefa (Halifelerin Gül Bahçesi)	500	Safer 1143/16 Ağustos 1730	3 Kuruş 15 Frank

8	Grammaire Turque	1000	1730	3 Kuruş
9	Usûl El-Hikem Fi Nizâm El-Ümem (Milletlerin Düzeni Hakkında Yöntemsel Düşünceler)	500	Şaban 1144/Şubat 1732	1 Kuruş
10	Füyûzât-ı Mıknatısıye (Pusulânın Yararları)	500	Ramazan 1144/27 Şubat 1732	1 Kuruş
11	Cihânnüma	500	Muharrem 1145/3 Temmuz 1732	30 Kuruş
12	Takvimü't Tevarih (Tarihler Takvimi)	500	Muharrem 1146/14 Haziran 1733	3 Kuruş
13	Tarih-i Naima	500	Muharrem 1147/Ekim 1734	30 Kuruş 75 Frank
14	Târih-i Râşid	?	Zilhicce 1153/17 Şubat 1741	30 Kuruş
15	Târih-i Asım	500	Zilhicce 1153/17 Şubat 1741	30 Kuruş
16	Ahvâl-i Gazavât Der Diyar-ı Bosna (Bosna Diyarındaki Gazaların Durumu)	?	Muharrem 1154/19 Mart 1741	3 Kuruş 6 Frank
17	Ferheng-i Şuûri (Farsça Lisanı)	?	Şaban 1155/1 Ekim 1742	30 Kuruş 120 Frank

•

Tablo 2:

İlk kadın dergisinden itibaren 50 yıllık zaman diliminde yayımlanmış önemli kadın dergileri:

Dergi İsmi	İlk Yayım Yılı ve Toplam Sayısı	Dergi İsmi	İlk Yayım Yılı ve Toplam Sayısı
Terakki-i Muhadderat	1869, 48 sayı	Kadınlık Hayatı	1913, 1 sayı
Ayine	1875, 41 sayı	Kadınlar Dünyası	1913, 208 sayı
Mürebbi-i Muhadderat	1875, 8 sayı	Kadın Duygusu	1914, 12 sayı
Aile	1880, 3 sayı	Hanımlar Âlemi	1914, 32 sayı
İnsaniyet	1882, 2 sayı	Kadınlar Âlemi	1914, 9 sayı
Hanımlar	1882, 1 sayı	Seyyale	1914, 1 sayı
Şükufezar	1886, 5 sayı	Siyanet	1914, 16 sayı
Mürüvvet	1887, 9 sayı	Bilgi Yurdu Işığı	1917, 17 sayı
Parça Bohçası	1889, 1 sayı	Türk Kadını	1918, 21 sayı
Hanımlara Mahsus Malumat	1895, 17 sayı	İnci	1919, 37 sayı

Hanımlara Mahsus Gazete	1895, 624 sayı	Genç Kadın	1919, 10 sayı
Âlem-i Nisvan	1906, 51 sayı	Süs	1923, 55 sayı
Demet	1908, 7 sayı	Firuze	1924, 2 sayı
Kadın	1908, 30 sayı	Kadın Yolu	1925, 19 sayı
Mehasin	1908, 12 sayı	Asar-ı Nisvan	1925, 25 sayı
Musavver Kadın	1911, 7 sayı	Çalığışu	1926, 4 sayı

•

Tablo 3:

Osmanlı Devleti'nde yayımlanmış çocuk dergileri (Demircan, 2006: 20)

Dergi İsmi	İlk Yayımlı Yılı ve Toplam Sayısı	Dergi İsmi	İlk Yayımlı Yılı ve Toplam Sayısı
Mümeyyiz	1869, 49 sayı	Çocuklara Rehber	1897, 166 sayı
Hazine-i Etfal	1873, 1 sayı	Çocuk Bahçesi	1904, 64 sayı
Sadakat	1875, 65 sayı	Musavver	1909, 3 sayı
Arkadaş	1882, 13 sayı	Mekteplilere Arkadaş	1910, 14 sayı
Tercüman-ı Hakikat	1876, 40 sayı	Çocuk Dünyası	1913, 94 sayı
Kıraat	1881, 18 sayı	Karagöz	1913, 3 sayı
Nevresidegan	1881, 4 sayı	Çocuk Yurdu	1913, 7 sayı
Çocuklara Arkadaş	1882, 12 sayı	Talebe Defteri	1913, 68 sayı
Vasıta-i Terakki	1882, 4 sayı	Çocuk Duygusu	1913, 61 sayı
Etfal	1886, 23 sayı	Çocuk Dostu	1914, 13 sayı
Numune-i Terakki	1897, 9 sayı	Küçükler Gazetesi	1918, 8 sayı
Çocuklara Mahsus	1896, 626 sayı	Çanta	1921, 8 sayı

•

Tablo 4:

Ülkemizde, Mayıs 1958'e kadar yayımlanmış olan eğitim dergilerinin bir kısmı:

Dergi İsmi	İlk Yayımlı Yılı ve Toplam Sayısı	Dergi İsmi	İlk Yayımlı Yılı ve Toplam Sayısı
Anadolu Terbiye Mecmuası	1922, 11 sayı	Deneme Mecmuası	1932, 3 sayı
Muallimler Mecmuası	1922, 54 sayı	Çığır Dergisi	1933, 193 sayı
Bizim Mecmua	1922, 74 sayı	Ülkü Dergisi	1933, 272 sayı
Yeni Yol Mecmuası	1923, 113 sayı	Yeni Adam	1934, 218 sayı

Musavver Çocuk Postası	1923, 18 sayı	Yücel Dergisi	1935, 163 sayı
İlk Terbiye ve Tedrisat Mecmuası	1924	Okul ve Öğretmen Dergisi	1936, 10 sayı
Anadolu Mecmuası	1924, 12 sayı	Çocuk Dergisi	1936, 427 sayı
Resimli Dünya	1924, 21 sayı	Ateş: Çocuklar İçin	1936, 52 sayı
Altın Kalem	1924, 7 sayı	Yeni Kültür	1936, 92 sayı
Haftalık Resimli Gazete	1924, 7 sayı	İlk Öğretim Mecmuası	1939, 92 sayı
Altın Yaprak	1925, 13 sayı	Milli Eğitim Tebliğler Dergisi	1939, 2758 sayı
Sevimli Mecmua	1925, 13 sayı	Yurt ve Dünya	1941, 42 sayı
Maarif Vekâleti Mecmuası	1925, 22 sayı	Adımlar Dergisi	1943, 12 sayı
Muallimler Birliği Mecmuası	1925, 22 sayı	Öğretmen Dergisi	1947, 31 sayı
Mektepliler Âlemi	1925, 6 sayı	Bilgi Dergisi	1947, 68 sayı
Hayat Mecmuası	1926, 146 sayı	Eğitim Hareketleri	1950, 286 sayı
Gürbüz Türk Çocuğu	1926, 24 sayı	Yeni Okul	1950, 34 sayı
Çanakkale Muallimler Birliği Mecmuası	1926, 5 sayı	Tedrisat Mecmuası	1951, 60 sayı
Çocuk Yıldızı	1927, 10 sayı	Çocuk ve Yuva	1953, 329 sayı
Kalem Dergisi	1927, 13 sayı	Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi	1953, 348 sayı
Fikirler Dergisi	1927, 370 sayı	Yeni Öğretmen Dergisi	1953, 52 sayı
Terbiye Mecmuası	1927, 36 sayı	Meşale Dergisi	1957, 2 sayı
Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası	1928, 40 sayı	Birlik Dergisi	1958, 55 sayı
Yeni Türk	1932, 125 sayı		

•

Tablo 5:

Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası'nın başyazarları:

	Müdür ve Başyazar	Dönemi	x	Müdür ve Başyazar	Dönemi
1	Satı Bey	1-18. sayılar arası	4	Selim Sırrı (Tarcan) Bey	44-61. sayılar arası
2	Ali Reşat Bey	19-20. sayılar arası	5	İhsan (Sungu) Bey	62-63. sayılar arası

3	Ebu Muhsin Kemal (Geyangil) Bey	22-43. sayılar arası	6	İbrahim Aladdin (Gövsä) Bey	64-69. sayılar arası
---	------------------------------------	-------------------------	---	--------------------------------	-------------------------

•

Tablo 6:

Sosyal bilgiler dersi örnek ders planı:

İşlenecek ünitenin adı:	Öğretmen bunu probleme dayalı olarak veya öğrencilere buldurma yoluyla bulmalıdır.
İstekler:	Ünitenin isminin bulunmasının ardından öğrencilere üniteyle ilgili beklentileri ve merak ettikleri sorulur.
Planlama:	Öğretmen, öğrencilerin üniteden beklentilerine ve sorularına göre düzenli bir planlama yapmalıdır.
Gruplama:	Öğrenciler, konulara ve öğrencilerin üniteyle ilgili sorularına göre gruplanır.
Araştırma ve Çalışma:	Oluşturulan bu gruplar, kendilerine düşen sorunun cevabını ararlar. Bulunan cevaplar raporlanır.
İşleme:	Raporlanmış olan cevaplar, her bir grup tarafından diğer gruplarla paylaşılır. Bu kısımda öğretmen sınıfa gerekmedikçe müdahale etmez.
Sonuçlandırma:	Öğretmen, tüm raporların paylaşılmasının ardından tüm konuları özetler.
Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri grup içerisindeki etkinlikleri, çalışma gayretleri, derse katılımları gibi kriterlerle genel olarak değerlendirir.

•

Tablo 7:

Örnek günlük ders planı (1952, 10: 10-13):

Saat	Planlanan İşler	Açıklama	İşin Kontrolü
9.00 – 9.10	Bir günlük çalışmanın açılışı	Öğretmen ve sınıfın selamlaşması, İstiklal Marşı'nın okunması	Günlük çalışmanın açılışı nizami bir şekilde yapıldı.

9.10 – 9.20	Günlük çalışma planlarının öğrenciler tarafından yapılması	Bir önceki dersle ve gelecek konuyla ilgili tartışmalar	Öğretmen öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçtü.
9.20 – 10.00	Çalışma evresinin başlaması	(Konuya göre) Bireysel veya grup halinde çalışmalar	Öğretmen sınıfta dolaşarak zorlanan öğrencilere yardım etti.
10.00 - 10.10	Teneffüs	-	-
10.10 – 10.50	Okuma	Serbest seçilmiş parçalar okunur	Seri ve sesiz okuma egzersizleri yapıldı.
10.50 – 11.00	Okunaklı güzel yazı	El yazısı ile ilgili egzersizler yapılır	Çeşitli güzel yazı testleri yapıldı.
11.00 – 11. 10	Teneffüs	-	-
11.10 – 11.50	Matematik	Birkaç problemin çözülmesi ve egzersizler yapılır	Bölme işlemi üzerine çalışıldı ve tespit edilen güçlükler giderildi.
11.50 – 12.00	Öğrencilere dağılma izni verildi	-	Öğrenciler sıralarını düzelterip öğle yemeğine hazırlandılar.
12.00 – 13.00	Öğle yemeği arası	-	-
13.00 – 13.50	Coğrafya	Eski bilgiler üzerine yoklama yapılır	Öğrenciler, öğretmenin ortaya attığı problem hakkında tartıştılar.
13.50 – 14.00	Teneffüs	-	Bu esnada öğretmen, bir gün önceki derste karşılaşılan imla hatalarını tahtaya yazdı.
14.00 – 14.15	İmla	Her bir öğrencinin imlada karşılaştığı zorluklar incelenir	Grup halinde imla kuralları tartışıldı.
14.15 – 14.35	Müzik	Serbest faaliyet	Öğrenciler, gramofonla çalınan bir plağa eşlik ettiler.
14.35 – 14.50	Dil bilgisi çalışması	Tartışma ve yazı üzerinde durulur	Yazı ödevi yapıldı.
14.50 – 15.00	Dağılma izni	-	Öğrenciler sıraları düzelterip öğretmene veda ederek ayrıldılar.

Tablo 8:

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bazı terimlerin yeniden adlandırılması (1953, 17: 275):

Değişen Terim	Fransızca Karşılığı	Yeni Şekli
Acun	Cosmos	Kozmoz
An, Anlık	Esprit	Ruh, zekâ
Anlak	Intelligence	Zekâ
Ansal	Mental	Zihni
Belit	Axiome	Aksiyom
Beti	Figuré	Şekil
Bun	Crise	Bunalım
Devim	Mouvement	Hareket
Dizge	Systeme	Sistem
Düzgüsüz	Anormal	Anormal
Duygudaşlık	Sympathie	Sempati
Eğitbilim	Pédagogie	Pedagoji
Eğsinim	Penchant	Meyil
Erksizlik	Anarchie	Anarşi
Erke	Energie	Enerji
Erek	Fin	Amaç, son
Görgül	Empirique	Ampirik
Ira	Caractéré	Karakter
İçtepi	Impulsion	İtme
İmgelem	Imagination	Hayal Gücü
Kılgı	Pratique	Pratik
Koşaç	Copule	Bağ
Öbek	Groupe	Grup
Ödünleme	Compensation	Telâfi
Özdek	Matiere	Madde
Olumsuz	Négatif	Negatif
Olumsal	Contingent	Zorunsuz
Ruhbilim	Psychologie	Psikoloji
Ruhsal	Psychique	Psşik

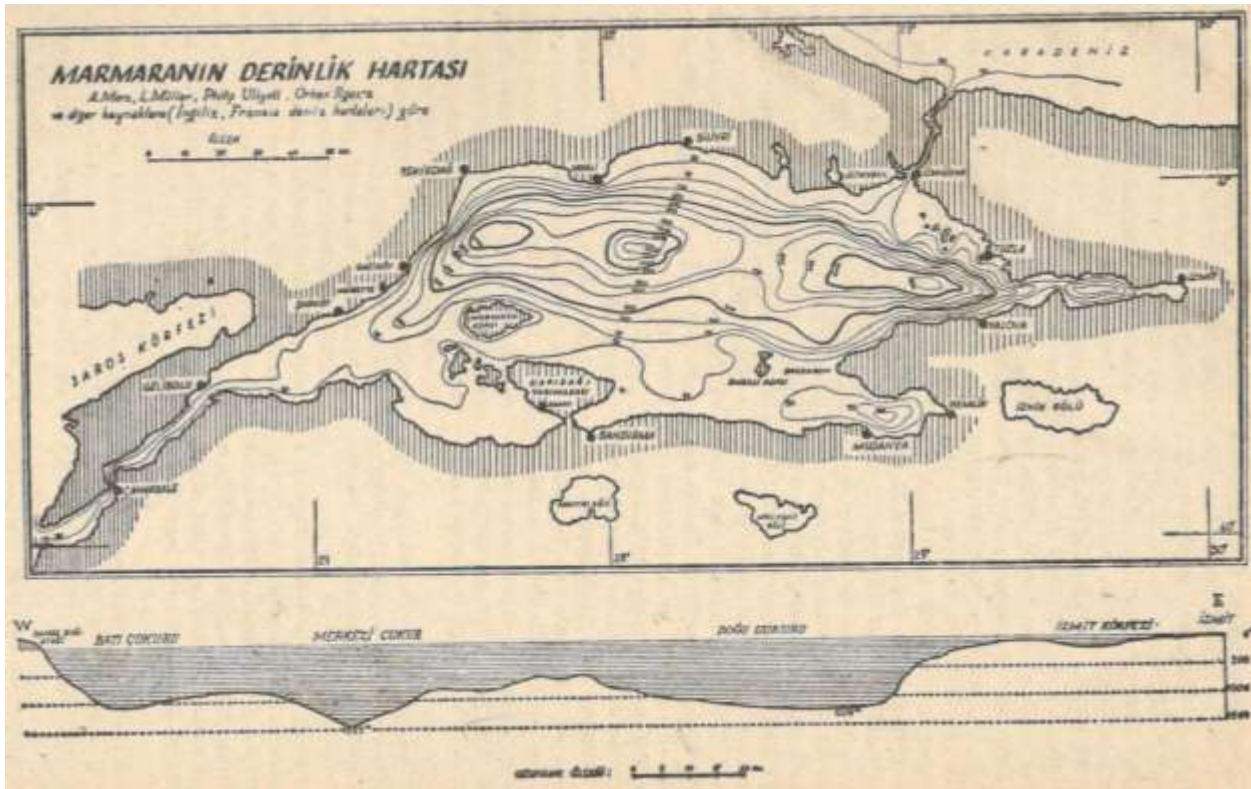
Sapaklık	Anomalie	Anomali
Süreç	Processus	Proses
Tanıt	Preuve	Belge
Tasım	Syllogisme	Kıyas
Tepke	Reflexe	Refleks
Torel	Ethique	Etik
Toplok	Collection	Koleksiyon
Tümevarım	Induction	Endüksiyon
Us	Raison	Akıl
Varsayım	Hypothese	Hipotez
Yanılsama	Illusion	İllüzyon
Yapılama	Fabrication	İmal
Yeğın	Intensif	Şiddetli
Yeniyetme	Adolescent	Ergen

C) Resimler Listesi

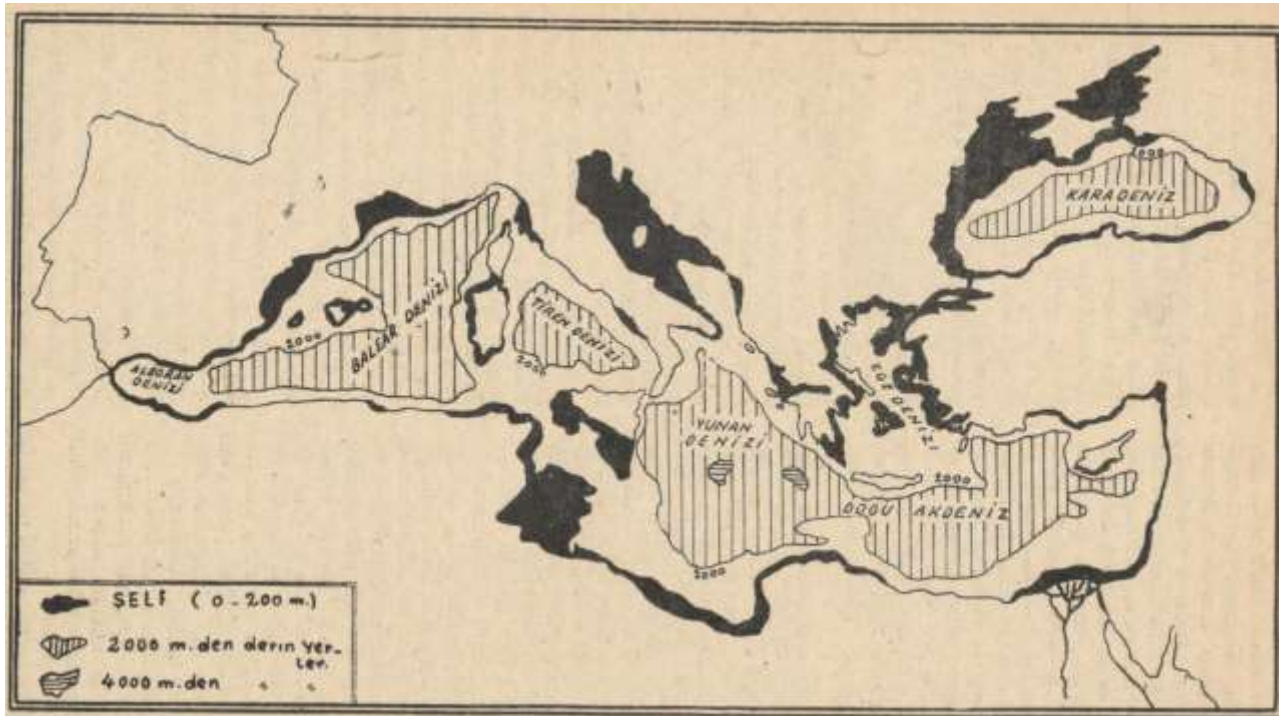
Tedrisat Mecmuası'nın ikinci üçüncü sayılarının kapakları:

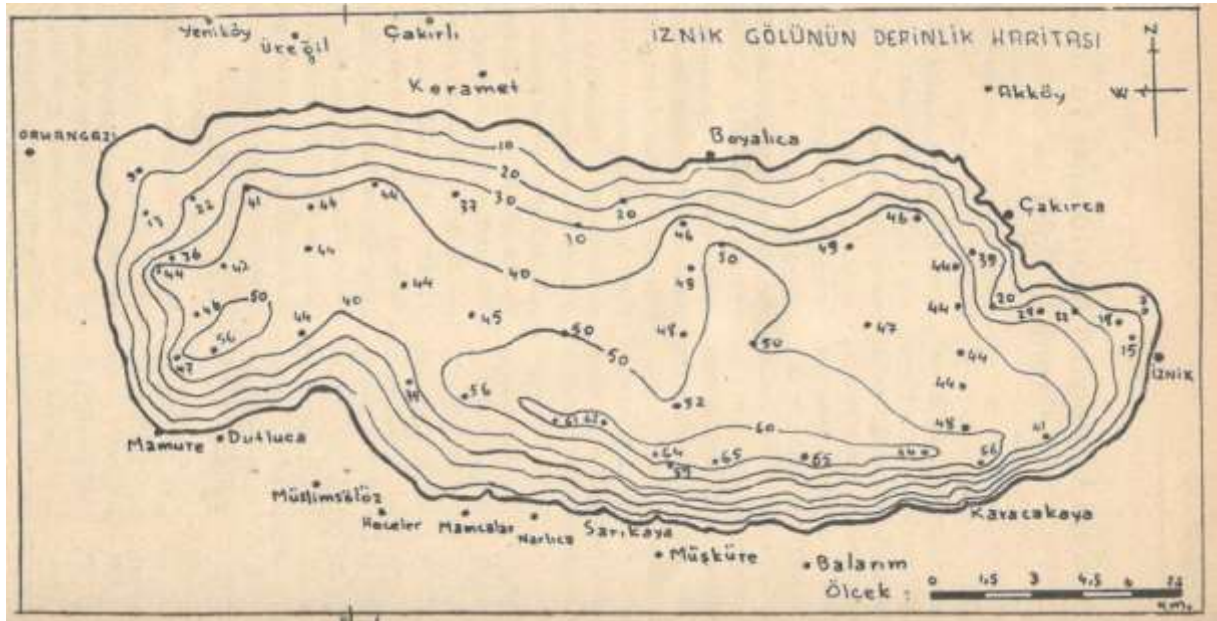
Prof. Ahmet Ardel tarafından hazırlanmış olan Marmara Denizi derinlik haritası (1951, 1: 34):

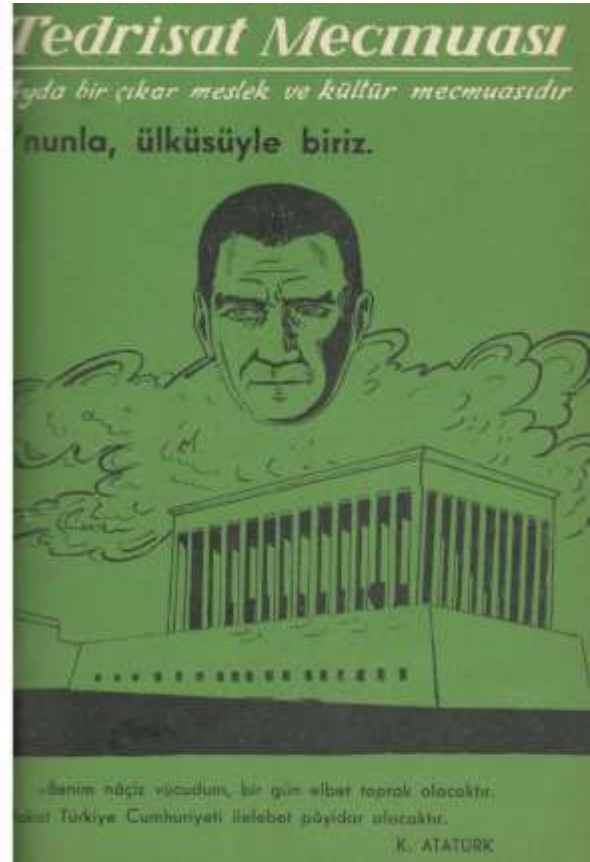
Prof. Ahmet Ardel tarafından hazırlanmış olan Akdeniz derinlik haritası (1951, 5: 36):

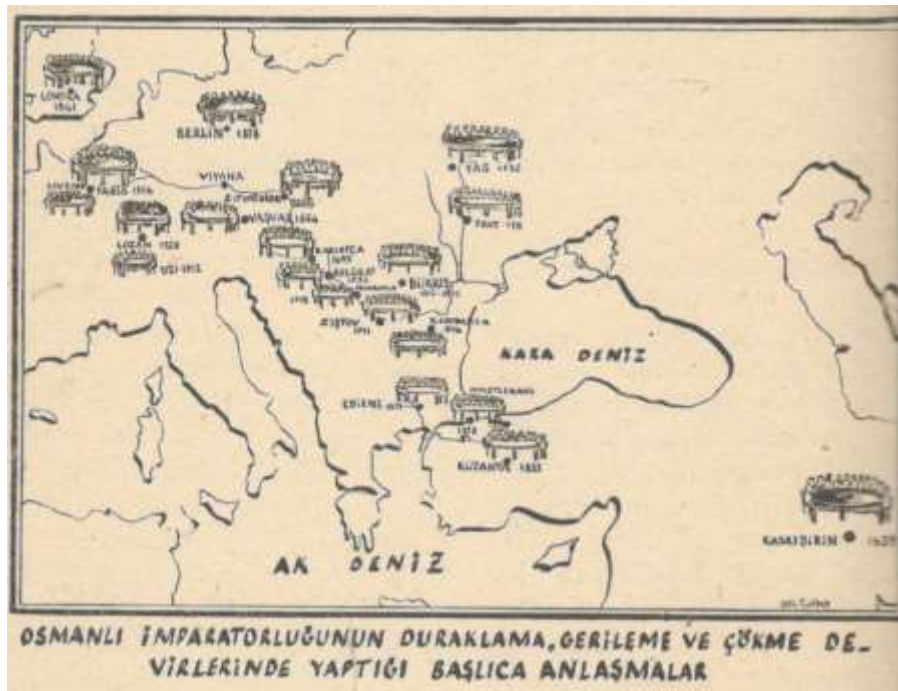
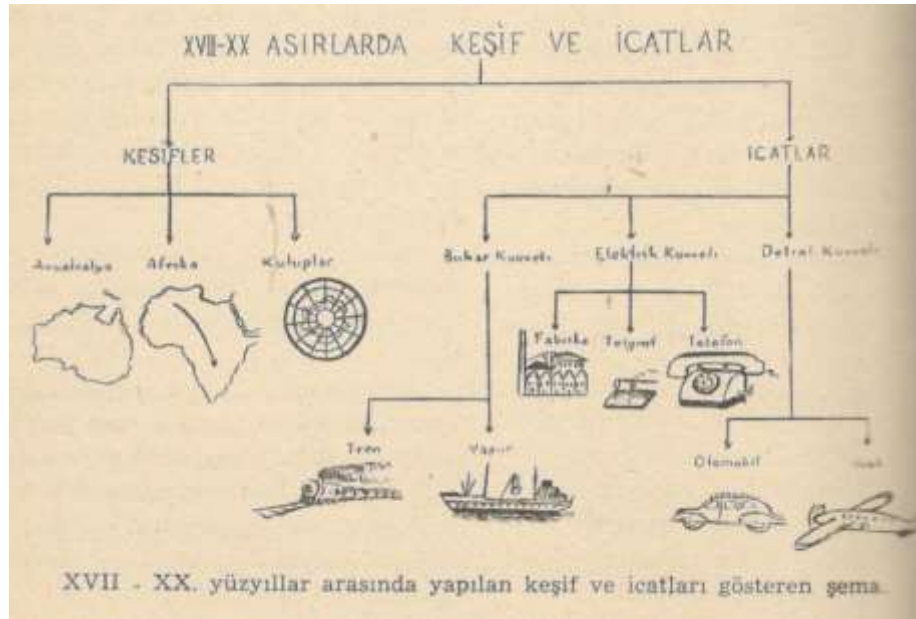
Prof. Ahmet Ardel tarafından hazırlanmış olan İznik Gölü derinlik haritası (1954, 25: 212):

Dergide yer alan bir karikatür (1952, 13: 96) ve derginin 22. sayısının kapağı:

Tarih öğretmeni Çağatay Uluçay'ın "Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri" isimli serisinde yer alan çizimler (1953, 23: 110-112):

İNDEKS

Bu bölümde; *Tedrisat Mecmuası*'nda yer alan tüm içerikler bulundukları sayıya göre yazarları, tarihleri ve sayfa numaraları eşliğinde sıralanmıştır.

Sayı	Konu Adı	Yazar	Ay	Yıl	Sayfa
1	Tedrisat Mecmuası Çıkarken	Tedrisat Mecmuası	Mart	1951	3
1	Münevverlerimizde Umumi Bilgi Noksanlığı	Harun Reşit Kocacan	Mart	1951	4-5
1	Besinler - I	H. Akdik	Mart	1951	5-7
1	Ünite Nedir	Hüviyet Bekir Bek	Mart	1951	7-13
1	Çalışmanın Planlanması	Hüviyet Bekir Bek	Mart	1951	14-19
1	Dersin Planlanması	Vedide Baha Pars	Mart	1951	19-21
1	Ders Uygulama Planı	Hüviyet Bekir Bek	Mart	1951	21-27
1	Baskül	Kemal Kaya	Mart	1951	28-30
1	Ders Aracıları	-	Mart	1951	31-32
1	Marmara Denizi - I	Prof. Ahmet Ardel	Mart	1951	33-40
1	Bir Yurt Gezisi - I	Rauf Miral	Mart	1951	41-42
1	İstanbul Öğretmen Okulları	Zekai Konrapa	Mart	1951	42-43
1	Öğretmen Hafız Kemal Bey	Rauf Miral	Mart	1951	44-45
1	Çocuklar ve Göçmenler	Hasan Kavruk	Mart	1951	46-47
1	Yabancı Dil Davası	Nazif Ozankan	Mart	1951	48-49
1	Tedrisat Mecmuası	-	Mart	1951	50-51
1	Arzın Ömrü Karşısında İnsan	Kemal Kaya	Mart	1951	52
1	Tutkal	Harun Reşit Kocacan	Mart	1951	52
1	Meteoroloji Bilginizi Yoklayınız (Test)	-	Mart	1951	53-54
1	Genel Öğretim Metodu Çalışma Kılavuzu	Kemal Kaya	Mart	1951	55
1	Nükteler ve Portreler	Rauf Miral	Mart	1951	56
2	Milli Bayramların Eğitimdeki Yeri	Tedrisat Mecmuası	Nisan	1951	2-3
2	Öğretmenliğe Dair	Nihat Sami Banarlı	Nisan	1951	3-5
2	Ünitenin Tarihi	Hüviyet Bekir Bek	Nisan	1951	6-8
2	Ünite Planı	Vedide Baha Pars	Nisan	1951	9-12
2	Besinler – II	H. Akdik	Nisan	1951	12-13
2	Orta Okulda Kimya	-	Nisan	1951	13-16
2	İlkokullarda Ders Uygulama Planları	A. Ertena – R. Şensoy	Nisan	1951	17-18

2	İlkokulda Denenmiş Bir Plan	A. Ertena – R. Şensoy	Nisan	1951	18-21
2	Coğrafya İlmi ve Öğretimi	Prof. Ahmet Ardel	Nisan	1951	22-28
2	İstanbul Okulları 19 Mayıs Hareketleri	-	Nisan	1951	29-34
2	Öğrencilerimizin Gözleri Niçin Bozuluyor	Harun Reşit Kocacan	Nisan	1951	35-38
2	Tarihe Hükmeden Türk Karakteri	Niyazi Akşit	Nisan	1951	38-39
2	Bir Yurt Gezisi – II	Rauf Miral	Nisan	1951	39-42
2	İstanbul Öğretmen Okulları – II	Zekai Konrapa	Nisan	1951	42-43
2	Öğretmen İhsan Şerif Bey	Emin Oktay	Nisan	1951	44-46
2	Bir Okul Sergisi Münasebeti İle	Muhsin Adil Binal	Nisan	1951	47
2	Hindiba	İhsan Sungu	Nisan	1951	48-50
2	Çin Duvarları	Kemal Kaya	Nisan	1951	51-53
2	İç Bükey ve Dış Bükey Ayna Yapılması	M. İli	Nisan	1951	53
2	Öğretmene Yardımcı Kitaplar Serisi	Kemal Kaya	Nisan	1951	54
2	Nükteler ve Portreler	H. Reşit Kocacan, N. Miral, R. Miral	Nisan	1951	55-56
3	Gelecekteki Yolumuz	Tedrisat Mecmuası	Mayıs	1951	2
3	Meçhul Öğretmen	Henry Van Dyke	Mayıs	1951	3
3	Öğretimde Değerlendirme	Hüviyet Bekir Bek	Mayıs	1951	3-9
3	Orta Okullarda Artistik Okul Denemeleri	Haydar Ediskun	Mayıs	1951	9-11
3	Artistik Okuma Planı	-	Mayıs	1951	11
3	Ders Dışında Soru Saatleri	Kemal Kaya	Mayıs	1951	12-14
3	Beşinci Sınıf Tarih Dersi Uygulama Planı	Rıdvan Şensoy, Abdülkadir Ertena	Mayıs	1951	14-16
3	Ortaokulda Uygulama Planı	-	Mayıs	1951	16-17
3	Öğretmenin Vasıfları	Vedide Pars	Mayıs	1951	17-20
3	İngiltere’de Öğretmen Kolejleri	Hüviyet Bekir Bek	Mayıs	1951	21-25
3	Toprak Muayenesi	Kemal Kaya	Mayıs	1951	25-26
3	Kazalara Karşı	-	Mayıs	1951	27-31

3	Türkiye Göllerinde Seviye Tahavvüleri	Prof. Ahmet Ardel	Mayıs	1951	32-37
3	İstanbul Öğretmen Okulları – III	Zekai Konrpa	Mayıs	1951	37-39
3	Bir Yurt Gezisi – III	Rauf Miral	Mayıs	1951	39-40
3	Öğretmen Halit Şenkut	Rauf Miral	Mayıs	1951	41-42
3	Çocuğun Resim Dünyası	Hasan Kavrak	Mayıs	1951	43-44
3	Çocuk Resimleri	Reşat Nuri Darago	Mayıs	1951	44-46
3	Muallim	Şahabettin Süleyman	Mayıs	1951	46-47
3	Yılbaşı ve Celali Türk Takvimi	M. Zekai Konrpa	Mayıs	1951	48-49
3	Tabiatın Sekiz Büyük Muamması	-	Mayıs	1951	49-52
3	Cinsi Terbiye Örgütleri	-	Mayıs	1951	53
3	Unesco Türkiye Komisyonu 5. Toplantısı	-	Mayıs	1951	54-55
4	Okul Kitapları Meselesi	Tedrisat Mecmuası	Ekim	1951	1-2
4	Münevverlerimizin Umumi Bilgilerinin Geliştirilmesi	Harun Reşit Kocacan	Ekim	1951	3-7
4	Coğrafya Öğretiminde Rakamların Kullanılması	Prof. Besim Darkot	Ekim	1951	7-10
4	Öğretim ve Eğitimin Temel Prensipleri	Halil Fikret Kanat	Ekim	1951	10-15
4	Çocuk Psikolojisi Bakımından Okuma	Kemal Kaya	Ekim	1951	16-17
4	İlkokullarda Beden Eğitimi Dersi	Rıdvan Şensoy	Ekim	1951	18
4	İlkokullarda Bir Ders Planı ve Uygulanması	Nadide Arcan	Ekim	1951	19-20
4	Ünite Planı	Vedide Baha Pars	Ekim	1951	21-23
4	Birinci Sınıfta Tabiye Ders Planı	-	Ekim	1951	23-24
4	Uygulama Okulu Fizik Ders Planı	-	Ekim	1951	24-25
4	Uygulama Okulu Tabiye Ders Planı	-	Ekim	1951	25
4	İngiltere’de Öğretmen Kolejleri	Hüviyet Bekir Bek	Ekim	1951	26-33
4	Bitkiler Köşesi	-	Ekim	1951	34-36
4	Karatahta Resimleri	-	Ekim	1951	36-37

4	Telsiz Telgraf	Kemal Kaya	Ekim	1951	37-40
4	Fatih İki Defa mı Üç Defa mı Padişah Oldu	Zekai Konrapa	Ekim	1951	41-42
4	Muallim Ressam Şevket Dağ	Sırrı Eldem	Ekim	1951	43-46
4	İlkokullarda Resim	Ressam Şevket Dağ	Ekim	1951	47-49
4	Dünya Ekonomisinde Petrol	Rauf Miral	Ekim	1951	50-55
5	O'nu Anarken	Tedrisat Mecmuası	Kasım	1951	1-2
5	Atatürk ve Milli Eğitim	-	Kasım	1951	4-6
5	Atatürk'ün Ölümü - Yabancı Basın	-	Kasım	1951	8
5	Konuşmada Karşılaşılan Aksaklıklar	Kemal Kaya	Kasım	1951	9-11
5	Öğrenme İşlemi – I	Hüviyet Bekir	Kasım	1951	12-16
5	İş Hayatında İlk Uygulama	Mitat İli	Kasım	1951	16-18
5	Sınıf Disiplini	Hüviyet Bekir	Kasım	1951	18-20
5	İlkokullarda Beden Eğitimi Dersi	Rıdvan Şensoy	Kasım	1951	21-23
5	Deneylerde Karşılaşılan Tehlikeler ve Önlemleri	Kemal Kaya	Kasım	1951	24-26
5	Bir Yurt Gezisi – IV	Rauf Miral	Kasım	1951	27-31
5	Tarihimizde Koca Ragıp Paşa'nın Mevkii	Zekai Konrapa	Kasım	1951	31-33
5	Akdeniz	Prof. Ahmet Ardel	Kasım	1951	34-42
5	Üstat İbrahim Alaeddin Gövsa	Rauf Miral	Kasım	1951	43-45
5	Küçük Terbiyeciler Büyük Mürebbi Huzurunda	İbrahim Alaeddin Gövsa	Kasım	1951	46-48
5	Çocuk Kitapları Haftası	Fikret Özgönenç	Kasım	1951	49-51
5	Öğretmen Kitapları	-	Kasım	1951	52-54
6	Milli Eğitim Danışma Kurulları	Tedrisat Mecmuası	Aralık	1951	1-2
6	Fransa'da Eğitim Reformları	Kemal Kaya	Aralık	1951	3-7
6	Okullarımızda Müzik Eğitimi Davası	Fuad Koray	Aralık	1951	8-10

6	Chicago Fen ve Sanat Müzesi Hakkında Rapor	Haydar Çağlayan	Aralık	1951	11-13
6	Sınıf Disiplini	Hüviyet Bekir	Aralık	1951	13-15
6	Okullarda Yavrukurt Teşkilatı	Sıtkı Şanoğlu	Aralık	1951	15-19
6	Aktif Metot Planları	Kemal Kaya	Aralık	1951	20-26
6	Köyleri Canlandıran Büyük Öğretmen	Hüviyet Bekir	Aralık	1951	26-31
6	Fizik Uygulama Planı	-	Aralık	1951	31-32
6	On Basit Deney	-	Aralık	1951	33-35
6	Üsküdar Kelimesinin Menşei	Rauf Miral	Aralık	1951	36-38
6	Bir Yurt Gezisi - V	Rauf Miral	Aralık	1951	38-40
6	Düşündürücü Sualler	İhsan Sungu	Aralık	1951	41-44
6	Meslek Çalışmaları: İstanbul Haberleri	-	Aralık	1951	45-47
7	Yeni Yıla Girerken	Tedrisat Mecmuası	Ocak	1952	1-2
7	Yaparak ve Yaşayarak Öğretim (Aktif Metot)	Kemal Kaya	Ocak	1952	3-7
7	Tahsil Belgeleri ve Meslekte Başarı	Hüviyet Bekir	Ocak	1952	8-10
7	Lise Tarihleri ve Ders Konuları Hakkında Düşüncelerim	Zekai Konrapa	Ocak	1952	10-15
7	Halk Eğitimi	Fikret Özgönenç	Ocak	1952	15-17
7	Öğrenme İşlemi	Hüviyet Bekir	Ocak	1952	17-21
7	Türkçe Deneme Dersleri	H. Ediskun, M. Kaygancı	Ocak	1952	22-28
7	Kızkulesi Hakkında	Rauf Miral	Ocak	1952	29-30
7	Artvin	Mustafa Çaldağ	Ocak	1952	30-32
7	Selim Sabit Hakkında	M. Cevdet	Ocak	1952	33-36
7	Köyde Eğitim ve Öğretim Meseleleri	-	Ocak	1952	37-41
7	Biyolojide Bazı Kıymet Rakamları	Muhsin Adil Binol	Ocak	1952	42-43
7	Tarih Atlası	Necip Alpan	Ocak	1952	44-45
7	Yeni Matematik Derslerinin Özellikleri	Necip Alpan	Ocak	1952	46
8	Sınıfta Disiplin Meselesi	Tedrisat Mecmuası	Şubat	1952	1-3
8	Bir Coğrafya Dersi Denemesi	Kemal Kaya	Şubat	1952	4-6

8	Maarifimiz ve İlk Öğretim İşlerimiz	Osman Ülkümen	Şubat	1952	7-10
8	Öğretmenin Vasıfları	Hüviyet Bekir	Şubat	1952	11-19
8	Ortaokul Müfredatı Üzerine Düşünceler	Sıtkı Mutman	Şubat	1952	19-21
8	İlkokullarda Yavrukurt Teşkilatı – II	Sıtkı Şanoğlu	Şubat	1952	22-28
8	Matematik Deneme Dersi	Tevfik Aras	Şubat	1952	29-31
8	Dünkü ve Bugünkü Üsküdar Hakkında	Rauf Miral	Şubat	1952	32-36
8	Ailede Eğitim Hakkında	Ziya Paşa	Şubat	1952	37-40
8	Ailede Çocuk Eğitimi	-	Şubat	1952	41-43
8	İstanbul Haberleri	-	Şubat	1952	44-46
9	Memleket İrfanında 104 Yıl	Tedrisat Mecmuası	Mart	1952	1-2
9	Öğrenci Çalışmalarında Tabii Faaliyet	Hüviyet Bekir	Mart	1952	3-6
9	Tabiat Bilgisi Derslerinde Gözlem ve Deney	Hayri Ardıç	Mart	1952	6-10
9	Bölme İşleminde Yeni Bir Metot	İsmail Gökmen	Mart	1952	10-13
9	Köy Okullarında Öğretim	Osman Ülkümen	Mart	1952	13-19
9	İmam Hatip Okulu Resim Dersi	Ressam Sırrı Eldem	Mart	1952	19-21
9	Türkçe Deneme Dersleri	A. Ertan, N. İke	Mart	1952	22-29
9	İlkokullarda Bir Okuma Dersi Denemesi	-	Mart	1952	28-29
9	Tarih Deneme Dersi	Emin Oktay	Mart	1952	29-33
9	Bolu Tarihinin Ana Hatları – I	Zekai Konrapa	Mart	1952	34-36
9	Muallimler İçin Hıfzıssıhha Kaideleri	Dr. Galip Ataç	Mart	1952	37-39
9	İstanbul Haberleri	-	Mart	1952	40-42
9	Köy Öğretmenlerine Rehber	Osman Ülkümen	Mart	1952	43-46
10	Mutlu Günler	Tedrisat Mecmuası	Nisan	1952	1-2
10	Yazılı Yoklamalara Bel Bağlanabilir mi?	Ömer Mart	Nisan	1952	3-7
10	Günlük Çalışma Planı	Hüviyet Bekir	Nisan	1952	7-13

10	Amerika’da Orta Dereceli Okullar	Haydar Çağlayan	Nisan	1952	13-19
10	Orta Okullarda Coğrafi Geziler	Rauf Miral	Nisan	1952	20-26
10	Eğitim Enstitüsü Uygulama Ortaokulunda Tabiat Bilgisi Dersi	Bedii Tardu	Nisan	1952	26-29
10	Bolu’nun Osmanlı’ya Girişi	Zekai Konrapa	Nisan	1952	30-33
10	Bir Yurt Gezisi – VII	Rauf Miral	Nisan	1952	33-35
10	Proje Usulü – I	İhsan Sungu	Nisan	1952	36-44
10	Rauf Miral’in Coğrafya Kitapları	Nedim Er	Nisan	1952	45-46
11	Tatile Girerken	Tedrisat Mecmuası	Mayıs	1952	1-2
11	Grup Çalışmaları Tekniği	Hüviyet Bekir	Mayıs	1952	3-5
11	Orta Okullarda Başarısızlık – I	Vedide Baha Pars	Mayıs	1952	6-11
11	Aktif Metot Anlayışı	Osman Ülkümen	Mayıs	1952	12-18
11	Yazma Öğretimine Ait Kaynaklar	-	Mayıs	1952	19-21
11	Bir Coğrafya Dersi Planı	Rauf Miral	Mayıs	1952	22-23
11	Bir Kimya Uygulama Planı	-	Mayıs	1952	23-26
11	Bolu Tarihi ile Uğraşanlar	Zekai Konrapa	Mayıs	1952	27-30
11	Bir Yurt Gezisi	Rauf Miral	Mayıs	1952	30-32
11	Ord. Prof. İbrahim Hakkı Akyol	Prof. Ahmet Ardel	Mayıs	1952	33-38
11	Boğaz Civarının Bitki Örtüsü	Ord. Prof. İ. Hakkı Akyol	Mayıs	1952	39-40
11	Prof. Vofford’un Yurdumuzdaki Çalışmaları	Osman Ülkümen	Mayıs	1952	41-48
12	İstanbul Eğitim Enstitüsü Yedinci Yılına Girdi	-	Ekim	1952	3-7
12	Orta Okullarda Başarısızlık – II	Vedide Baha Pars	Ekim	1952	8-13
12	Okullarda Coğrafya Gezileri – II	Rauf Miral	Ekim	1952	14-15
12	Dershane Aileler	Methiye Işınak	Ekim	1952	16-20
12	Kırkepenekli Köyü’ndeki Çalışmalar	Mehmet Tetikol	Ekim	1952	20-26
12	Maria Montessori	Kemal Kaya	Ekim	1952	27-28

12	Eğlenerek Bilgi Sahibi Olmanın Yolu	-	Ekim	1952	29-31
12	ABD’de Üniversiteler	-	Ekim	1952	31-36
12	Çocuklarımız ve Kütüphane	Sacide Taştan	Ekim	1952	37-39
12	Tarih Nedir, Neye Yarar?	Zekai Konrpa	Ekim	1952	40-44
12	Kitap: Kırım	-	Ekim	1952	45-46
12	Kitap: İlkokullar İçin Coğrafya	Rauf Miral	Ekim	1952	46
13	Ata’yı Anarken	Rauf Miral	Kasım	1952	50-51
13	Derslerde Giriş Sorunları	Kemal Kaya	Kasım	1952	52-55
13	Orta Okullarda Başarısızlık	Vedide Baha Pars	Kasım	1952	55-63
13	Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı	Necip Alpan	Kasım	1952	63-67
13	Terbiyesi Zor Çocuklar	Tedrisat Mecmuası	Kasım	1952	67
13	Orta Okullarda Coğrafya Gezileri – III	Rauf Miral	Kasım	1952	68-71
13	Orta Okul 3. Sınıfta Tabiat Dersi Uygulama Planı	-	Kasım	1952	71
13	Karatahta Resimleri	-	Kasım	1952	72-73
13	Wilhelm Wundt	-	Kasım	1952	74-75
13	Komşu Yunanistan’da Eğitim	Rauf Miral	Kasım	1952	76-79
13	Kolombiya’da Radyo Vasıtasıyla Öğretim Yapan Okullar	-	Kasım	1952	80-81
13	Büyük Hocamız Abdurrahman Şeref Bey	Zekai Konrpa	Kasım	1952	82-93
14	Yolumuz	Rauf Miral	Aralık	1952	97-98
14	Sınıf İçinde Çocuk	Kemal Kaya	Aralık	1952	99-104
14	İlkokullarda Hayat Bilgisi Derslerinin Konuları	Fevzi Selen	Aralık	1952	105-106
14	Yaparak Öğrenmede Zaman Meselesi	Sıtkı Mutman	Aralık	1952	107-108
14	Köy Okullarında Sanat Aletleri	Havar	Aralık	1952	108-111

14	Hücre Bölünmesinin İncelenmesi	Hayri Ardıç	Aralık	1952	112-115
14	Proje Metodu Denemeleri	Cavid Gürcan	Aralık	1952	116-122
14	Jamie Torres Bodet	Kemal Kaya	Aralık	1952	123-124
14	Komşu Yunanistan'da Milli Eğitim	Rauf Miral	Aralık	1952	125-128
14	Kör ve Sağırların Eğitimi	Sacide Taştan	Aralık	1952	128-132
14	Meslek Seçiminde Rehberlik	-	Aralık	1952	132-134
14	Üsküdar'ın Yedi Tepesi	Rauf Miral	Aralık	1952	135-138
14	Viyana Kongresi ve Mukaddes İttifak	Abdurrahman Şeref	Aralık	1952	139-143
15	Beşinci Milli Eğitim Şurası	Rauf Miral	Ocak	1953	146-147
15	İlgi ve Öğretim	Kemal Kaya	Ocak	1953	148-152
15	İyi Bir Eğitsel Rehberlik Neler Başarır	-	Ocak	1953	152-154
15	Bitkilerde Solunum Olayının İncelenmesi	Hayri Ardıç	Ocak	1953	155-158
15	İlkokullarda Basit Meteoroloji Gözlem Yerleri Nasıl Hazırlanır - I	Rauf Miral	Ocak	1953	158-161
15	Proje Metodu Denemeleri	Cavid Gürcan	Ocak	1953	162-167
15	Celal Bayar'ın Eğitim Enstitüsü Ziyareti	-	Ocak	1953	168-169
15	Meslek Haberleri	-	Ocak	1953	170-175
15	Hugo Gaudig	Kemal Kaya	Ocak	1953	176-177
15	Komşu Yunanistan'da Milli Eğitim – III	Rauf Miral	Ocak	1953	178-182
15	Tarihte Hakikat - I - Milli Hâkimiyete Doğru Atılan Adımlar	Zekai Konrapa	Ocak	1953	183-188
15	Öğretmen Reşat Heparı	Dr. Cahit Tanyol	Ocak	1953	189-191
15	Kitap: Okul Piyesleri	-	Ocak	1953	191
16	Eğitsel Rehberlik Semineri	Tedrisat Mecmuası	Şubat	1953	193-194
16	Muhittin Akdik'in Semineri Açış Nutku	-	Şubat	1953	195-197

16	İstanbul Vali ve Belediye Reisi, Ord. Prof. F. Kerim Gökay'ın Seminer Konuşması	-	Şubat	1953	197-198
16	Eğitsel Rehberlik Nedir	-	Şubat	1953	198-201
16	Eğitsel Rehberliğin Tekniği	-	Şubat	1953	201-204
16	Orta Öğretim Çağındaki Çocuk	-	Şubat	1953	204-209
16	Orta Öğretim Kurumlarındaki İntibaksızlığı Önleme Çareleri	-	Şubat	1953	209-217
16	Ders Dışı Faaliyetlerin Eğitsel Rehberlik Bakımından Rolü ve Önemi	-	Şubat	1953	217-222
16	Öğrenci, Öğretmen, İdareci, Veli İlişkileri	-	Şubat	1953	223-227
16	Terbiyevi Rehberlik	Latife Üçüncü	Şubat	1953	228-232
17	Milli Eğitim Şurası	Rauf Miral	Mart	1953	233-234
17	Çocuk ve Matematik Anlayışının Gelişmesi	Kemal Kaya	Mart	1953	235-239
17	İlkokullarda Basit Meteoroloji Gözlem Yerleri Nasıl Hazırlanır - II	Rauf Miral	Mart	1953	240-243
17	Beşinci Milli Eğitim Şurası Nasıl Çalıştı, Neler Başardı	Rauf Miral	Mart	1953	244-251
17	Meslek Haberleri	-	Mart	1953	252-255
17	Karatahta Resimleri	-	Mart	1953	256-257
17	Birleşik Amerika'da Öğretmen Nasıl Yetişir	Roben J. Maaske – Semahat Dikmen	Mart	1953	258-262
17	Amerika Mektupları	Süleyman Karagöz	Mart	1953	263-267
17	Çocuğun Nazarında Adalet Fikri	İhsan Sungu	Mart	1953	268-270
17	Tarihte Hakikat - II - 1828-1829 Osmanlı Rus Harbi ve Edirne Muahedesi	Zekai Konrpa	Mart	1953	271-274
17	Yeni Terimler	-	Mart	1953	275-279

18	İstanbul'un 500. Fetih Yıldönümü	Rauf Miral	Nisan	1953	281-282
18	Çocuk ve Sanat	Kemal Kaya	Nisan	1953	283-288
18	Okuma Testleri	Mebuse Sürmeli	Nisan	1953	288-290
18	Okullarda Turizm Terbiyesi ve Bilgisi	Kadri Öztürk	Nisan	1953	291-292
18	İlkokullarda Basit Meteoroloji Gözlem Yerleri Nasıl Hazırlanır - III	Rauf Miral	Nisan	1953	293-297
18	İstanbul'un Fethinin 500. Yıldönümü Ünitesi	Fikret Özgönenç	Nisan	1953	299-301
18	Fethin 500. Yıldönümü Münasebetiyle İşlenecek Ünite	-	Nisan	1953	301-303
18	İstanbul'un Fethi Kronolojisi	-	Nisan	1953	303-306
18	Fetih Marşı	-	Nisan	1953	304-305
18	Peter Peterson	Kemal Kaya	Nisan	1953	307-309
18	Birleşik Amerika'da Öğretmen Nasıl Yetişir – II	Roben J. Maaske – Semahat Dikmen	Nisan	1953	310-313
18	Okulum Bir Gemiye Evlat Edinmişti	Fazıl Bengisu	Nisan	1953	313-319
18	Anne, Baba ve Çocukları İçin Yaz Kampları	Sacide Taştan	Nisan	1953	320-322
18	Demokrasinin Gerçek Manası ve Okulun Vazifesi	Necip Alpan	Nisan	1953	323-325
18	Magna Carta	Necdet Sözer	Nisan	1953	326-328
19-20	İstanbul Surları	Ali Rıza Sağman	Mayıs	1953	331-335
19-20	Tarihte Bizans'a Karşı Yapılan Akınlar	Zekai Konrpa	Mayıs	1953	336-339
19-20	Tarih Boyunca İstanbul Muhasaraları ve Osmanlı-Bizans İlişkileri	-	Mayıs	1953	339-346
19-20	Fatih ve Manisa	Çağatay Uluçay	Mayıs	1953	346-349
19-20	Fatih'in Dış Politikası ve Şahsiyeti	Zekai Konrpa	Mayıs	1953	350-356
19-20	İstanbul'un Fethi ve Kerkopatra Meselesi	Ali Rıza Sağman	Mayıs	1953	357-367

19-20	Jan Jüstinyani ve İstanbul Müdafası	Ali Rıza Sağman	Mayıs	1953	368-377
19-20	Fatih İstanbul'a Nasıl Girdi	Zekai Konrapa	Mayıs	1953	378-390
19-20	Şiirler	Fazıl Hüsni Dağlarca	Mayıs	1953	391-394
19-20	Kitap Tanıtım	-	Mayıs	1953	395-397
21	Milli Eğitim Vekilinin Hitabesi	-	Ekim	1953	1-3
21	Öğretimde Bilgi Kaynakları	Fevzi Selen	Ekim	1953	4-9
21	Sosyal Bilgiler Semineri Çalışmaları ve Raporu	Kadri Öztürk	Ekim	1953	9-13
21	Maddelerin Muhtelif Maddelerle Eriyebilmeleri Olayı	Selahaddin Özyar	Ekim	1953	14-21
21	Matematik Deneme Dersi	Nadir Ayanzen	Ekim	1953	21-26
21	Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri – I: Tarih ve Türkiyemiz	Çağatay Uluçay	Ekim	1953	27-29
21	Yeni Öğretim Yılına Girerken	-	Ekim	1953	30-34
21	Çocuğu Tanıma ve Değerlendirme	Nevin Akkay	Ekim	1953	35-40
21	Hayat Boyu Öğrenmeye Doğru	Sacide Taştan	Ekim	1953	40-42
21	Orta Okul Ders Kitaplarına Dair	Kadri Öztürk	Ekim	1953	43-45
21	Kitap Tanıtımı	-	Ekim	1953	46
22	Büyük Atatürk ve On Beş Yıl	Rauf Miral	Kasım	1953	49-50
22	Okuma Kitaplarının Pedagojik Değeri ve Geleceği	Fevzi Selen	Kasım	1953	51-54
22	Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Coğrafya Programları	Rauf Miral	Kasım	1953	54-57
22	Ankara Ortaokullarında Yapılan Bir Test Denemesi	Beşir Göğüş	Kasım	1953	58-64
22	Beş Sınıflı Köy Okullarının Tek Öğretmenle İdaresi	Hüseyin Ergun	Kasım	1953	65-69

22	Tarih Derslerinde Çevre İncelemeleri – II	Çağatay Uluçay	Kasım	1953	69-74
22	1953-1954 Ders Yılına Girerken	Hidayet Pasin	Kasım	1953	74-77
22	Tatilde Milli Eğitim Hareketleri	Fikret Özgönenç	Kasım	1953	78-83
22	Tarihte Hakikat - III- Tarihte Baltacı Mehmet Paşa Kabahatli mi?	Zekai Konrpa	Kasım	1953	84-90
22	Türkiye’de Donma Günleri - I	Rauf Miral	Kasım	1953	90-93
22	Alemdar’ın Macunu	Zekai Konrpa	Kasım	1953	93-94
22	Şekillerle Coğrafya	-	Kasım	1953	95
23	Fedakâr Başöğretmen	Rauf Miral	Aralık	1953	97-99
23	Aile Geçimsizliklerinin Çocuklar Üstündeki Etki ve Sonuçları	Fevzi Selen	Aralık	1953	100-105
23	Ankara Ortaokullarında Yapılan Bir Test Denemesi – II	Beşir Gögüş	Aralık	1953	106-109
23	Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri III: Tarih Eğitiminde Kullanılan Başlıca Araçlar	Çağatay Uluçay	Aralık	1953	110-116
23	Çocuklarımızı Tanıyabiliyor muyuz?	Burhanettin Canatan	Aralık	1953	116-123
23	İlk ve Ortaokullarda Oyunlar	-	Aralık	1953	123-126
23	Öğretmenler İçin Seminerler	-	Aralık	1953	127-128
23	Teftiş Sistemi	Süleyman Karagöz	Aralık	1953	129-133
23	Türkiye’de Donma Günleri - II	Rauf Miral	Aralık	1953	134-136
23	Üsküdar’ın Akarsu Vadileri ve Akarsu Şebekesi	Rauf Miral	Aralık	1953	136-140
23	Teşkilat ve İdare	Necip Alpan	Aralık	1953	141-143
24	İlk Okullarda Çift Öğretim	Rauf Miral	Ocak	1954	145-146
24	Zararlı Neşriyatla Mücadele	Fevzi Selen	Ocak	1954	147-149

24	Noktalama Bahsine Dair	E. Naci Gökşen	Ocak	1954	150-152
24	Sosyal Bilgiler Hakkında	Kadri Öztürk	Ocak	1954	152-155
24	Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri – IV: Tarih Öğretiminde Kullanılan Başlıca Araçlar	Çağatay Uluçay	Ocak	1954	156-161
24	İlk ve Ortaokullarda Oyunlar	Fahamet Taçkın	Ocak	1954	161-163
24	Akşehir Öğretmenleri Biriktirme ve Yardım Sandığı	A. Rıza Ülgen	Ocak	1954	166-167
24	Resim-İş Öğretmeni Celal Koçura	Rauf Miral	Ocak	1954	168-169
24	Böcek Yiyen-Böcekçil Bitkiler	Hayri Ardıç	Ocak	1954	170-176
24	Türkiye’de Donma Günleri - III	Rauf Miral	Ocak	1954	176-177
24	Aman Hoca Efendi	Zekai Konrapa	Ocak	1954	178-179
24	Kitap Tanıtımı	-	Ocak	1954	180-181
25	Öğretmen Yetiştiren Müesseseler ve Üniversitelerimiz	Rauf Miral	Şubat	1954	185-187
25	Deneme Okulları	Fevzi Selen	Şubat	1954	188-190
25	Öğrenmeye Dair Notlar	Fikret Özgönenç	Şubat	1954	191-193
25	Müfredatın Çocuk Gelişimi ile İlgisi	Fatma Varış	Şubat	1954	193-196
25	Çıkarma İşleminin Çeşitli Metotları	İsmail Gökmen	Şubat	1954	196-204
25	Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri – V: Genel Tarihi Çevre Tarihine Tatbiki	Çağatay Uluçay	Şubat	1954	205-210
25	İznik Gölü Çanağının Morfolojisi ve Bunun Tektonikle İlgisi	Necdet Sözer	Şubat	1954	211-220
25	Türkiye’de Donma Günleri - IV	Rauf Miral	Şubat	1954	220-221
25	Noktalama İşaretlerinin Tarihçesi	E. Naci Gökşen	Şubat	1954	222-223

25	Asker, Doğru Kalbe, Arş	Zekai Konrapa	Şubat	1954	224-225
25	Kitap Tanıtımı	-	Şubat	1954	226-227
25	İsmail Habib Sevik	Osman Saygi	Şubat	1954	230
25	Orta Öğretim Müesseselerimizin Islahı	Z. Tunalı	Şubat	1954	231-232
26	Çocuk Dergileri	E. Naci Gökşen	Mart	1954	233-236
26	Ana Dil Öğretiminde Yaratıcı Faaliyetler	Fatma Varış	Mart	1954	237-240
26	Planlama, Gruplama ve Değerlendirme - I	Osman Ülkümen	Mart	1954	240-245
26	Aktit Metot Anketi	Fikret Özgönenç	Mart	1954	245-247
26	Matematik Öğretiminde Çeşitli Seviyelerdeki Çocuklar Nasıl Yetiştirilmelidir	Mehmet Gökyay	Mart	1954	248-249
26	Yabancı Dil Tedrisatı	Halil Ustaoglu	Mart	1954	249-251
26	Tarih Derslerinde Çevre İncelemeleri – VI: Çevremizde Bulunan Başlıca Eserler	Çağatay Uluçay	Mart	1954	252-258
26	Meslek Haberleri	-	Mart	1954	259-264
26	İstanbul'daki Yarım Asırlık Öğretmenler	-	Mart	1954	264-267
26	Tarihte Hakikat - IV – Ankara Meydan Muharebesi	Zekai Konrapa	Mart	1954	268-273
26	Hocamız Selim Sırrı Tarcan 80 Yaşında	Kemal Kaya	Mart	1954	273-279
26	Miami Öğretmenleri ve Misafirlik	Salih Otaran	Mart	1954	280
27	İntibak Kanunu	Rauf Miral	Nisan	1954	281-283
27	Eğitim ve Öğretimde Zıt Görüşler	Fatma Varış	Nisan	1954	284-287
27	Planlama, Gruplama ve Değerlendirme – II	Osman Ülkümen	Nisan	1954	287-292
27	Armonika ile Müzik Öğretimi	Halit Ozan	Nisan	1954	292-295
27	Fena Öğrenciler Islah Kabul Ediyor	A. Valiere, H. Ustaoglu	Nisan	1954	295-300
27	İlkokullarda Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgilerde Ünite Esası ve İşlenmesi	Kadri Öztürk	Nisan	1954	300-303

27	Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri – VII: Çevremizde Bulunan Başlıca Eserler	Çağatay Uluçay	Nisan	1954	306-309
27	Köyde Planlı Çalışmalar	-	Nisan	1954	310-314
27	İlk ve Orta Okullarda Oyunlar	Fahamet Taçkın	Nisan	1954	315-316
27	Harun Reşit Kocacan	Rauf Miral	Nisan	1954	317-319
27	Tarihte Hakikat – V	Zekai Konrapa	Nisan	1954	320-328
28	Okul Kitapları	Rauf Miral	Mayıs	1954	329-332
28	Planlama, Gruplama ve Değerlendirme – III	Osman Ülkümen	Mayıs	1954	333-337
28	Tahsil Çağındaki Öğrencilerin İncelenmesi	Burhanettin Canatan	Mayıs	1954	337-345
28	Tarih Dersinde Çevre İncelemeleri – VIII: Çevremizde Bulunan Başlıca Eserler	Çağatay Uluçay	Mayıs	1954	346-350
28	Bir Ekskürsiyondan Notlar	-	Mayıs	1954	351-356
28	Terakki Etme Enstitüsü	Sacide Taştan	Mayıs	1954	357-361
28	Aydınlı Osmanoğlu Nasuh Paşa	Çağatay Uluçay, Necdet Sözer	Mayıs	1954	362-368
29	Yine Okul Kitapları Meselesi	Rauf Miral	Ekim	1954	1-3
29	Öğretimde Aktiflik Prensibi	Kemal Kaya	Ekim	1954	4-8
29	Yaramazlık ve Sosyal Duygu	Fevzi Selen	Ekim	1954	8-14
29	Eğitimde Sosyalleşmenin Manası	Fatma Varış	Ekim	1954	14-15
29	Kendi Kendimize Mesleki Durumumuzu Değerlendirelim	Fatma Varış	Ekim	1954	16-18
29	Amerika’da Suçlu Çocuklar	-	Ekim	1954	18-20
29	İlkokul Öğretmenleri Yapı Sandığı ve Öğretmenler Bankası	A. Rıza Ülgen	Ekim	1954	21-24
29	Tarih Kitaplarını Nasıl Seçmeliyiz	Çağatay Uluçay	Ekim	1954	25-29

29	Biyolojinin İnsan Sağlığı, Refah ve Saadeti Üzerindeki Yapıcı Rolü	-	Ekim	1954	29-33
29	Masal Üzerine	E. Naci Gökşen	Ekim	1954	34-37
29	Kitap Tanıtımı	-	Ekim	1954	38-39
30	Atatürk	Ruşen Eşref Ünaydın	Kasım	1954	41-51
30	Öğretimde Aktiflik Prensibi	Kemal Kaya	Kasım	1954	52-56
30	Grup Dinamizmi ve Öğrenme	Fatma Varış	Kasım	1954	56-60
30	Ders Planları	-	Kasım	1954	60-62
30	Böcekler Üzerine Gözlemler	Recep Sezgin	Kasım	1954	63-67
30	Çocuk Kitapları Haftasının Düşündürdükleri	E. Naci Gökşen	Kasım	1954	68-72
30	Alman Okullarında Coğrafya Yazan Coğrafyacılarla Hasbihal	Ruhi Turfan	Kasım	1954	73-76
30	Eğitim ve Öğretimde Mizahtan Faydalanma	Ali Kazanoğlu	Kasım	1954	77-79
31	Köy Enstitülerinden Mezun İlkokul Öğretmenler	Rauf Miral	Aralık	1954	81-82
31	Öğretimde Aktiflik Prensibi	Kemal Kaya	Aralık	1954	83-86
31	Öğretimde Toplum Kaynaklarından Faydalanma	Fatma Varış	Aralık	1954	87-88
31	Öğretmen Yetiştirme ile İlgili Bir Anket	Kemal Üstün	Aralık	1954	89-91
31	Bir Soruşturmanın Düşündükleri	Recep Sezgin	Aralık	1954	91-93
31	Eski Mekteplerimizde Cismani Cezalar	İhsan Sungu	Aralık	1954	94-102
31	Atom, Atomun Parçalanması, Atom Bombası	Mitat İli	Aralık	1954	103-105
31	Kopyaların Yaratıcılığı	Malik Aksel	Aralık	1954	105-106
31	Yulius Çesar	-	Aralık	1954	107-111
31	Halk Eğitiminin Milli ve Demokratik Değeri	Necip Alpan	Aralık	1954	112-116

31	Türk Dostu Terbiyecisi Prof. Vofford Öldü	Fatma Varış	Aralık	1954	117
31	Kitap Tanıtımı	-	Aralık	1954	118-120
32	İlkokul Öğretmenlerinin Maaşları	Rauf Miral	Ocak	1955	121-122
32	Öğretimde Aktiflik Prensibi	Kemal Kaya	Ocak	1955	123-128
32	Eğitim Nedir	Richard Livingstone	Ocak	1955	129-135
32	Öğretmen-Danışman	Fatma Varış	Ocak	1955	135-137
32	İstihsal Terbiyesi	E. Naci Gökşen	Ocak	1955	137-140
32	Okuma Hakkında Tetkikler	İhsan Sungu	Ocak	1955	141-145
32	Federal Almanya'da Okul Teşkilatı	Kemal Kaya	Ocak	1955	146-152
32	Çocuk Kitapları Nasıl Yazılmalı	Ali Ertan	Ocak	1955	153-155
32	Kitap Tanıtımı	-	Ocak	1955	156-157
33	Okuma Zevki ve Kitap Sevgisi	Rauf Miral	Şubat	1955	161-163
33	Eğitimde Başarısızlığın Bazı Sebepleri	Richard Livingstone	Şubat	1955	164-170
33	Japon Misali	Sami Banarlı	Şubat	1955	170-172
33	Öğrencilerde Okuma Zevki	Sıtkı Mutman	Şubat	1955	173-174
33	Okuma Hakkında Tetkikler	İhsan Sungu	Şubat	1955	175-181
33	İyi Okullarınız Var mı	W. Yauch, H. Ustaoglu	Şubat	1955	182-186
33	İlkokullarda Meteoroloji Gözlem Yerlerinden Nasıl Faydalanılır – I	Rauf Miral	Şubat	1955	187-190
33	Pakistan Hakkında Notlar	Kemal Kaya	Şubat	1955	191-193
33	Tayland	James A. Michener	Şubat	1955	194-199
34	107 Yıl	Rauf Miral	Mart	1955	201-202
34	Öğretimde Aktiflik Prensibi	Kemal Kaya	Mart	1955	203-206
34	Halk Eğitimi	Richard Livingstone	Mart	1955	206-214
34	Çocuklarda Farklı Okuma Seviyeleri	Fatma Varış	Mart	1955	214-215
34	Raporlar	-	Mart	1955	215-221
34	İlkokul IV. Sınıf Tabiat Bilgisi Test Soruları Örneği	Sıddık Güner	Mart	1955	222-226
34	Mektep Kitabı	İhsan Sungu	Mart	1955	227-230

34	Öğretmen Okullarının 107 Yılı	-	Mart	1955	230-235
34	Mutlu Bir Yıldönümü	-	Mart	1955	236-237
34	Kitap Tanıtımı	-	Mart	1955	239
35	Okuma Zevki ve Kitap Sevgisi	Rauf Miral	Nisan	1955	241-243
35	Eğitimde Sanat	Herbert Read	Nisan	1955	244-250
35	Çocuk İçin Kitap	Dr. V. Frascetti, A. Descuffi	Nisan	1955	250-254
35	Bir Anket – II	Kemal Üstün	Nisan	1955	254-257
35	Kıraat Derslerinde Alakanın Temini	İhsan Sungu	Nisan	1955	258-261
35	İlkokullarda Meteoroloji Gözlem Yerlerinden Nasıl Faydalanılır – II	Rauf Miral	Nisan	1955	262-264
35	Görerek, İşiterek Öğrenelim – I	-	Nisan	1955	264-268
35	İtalya Maarifi	Kemal Kaya	Nisan	1955	269-275
35	Bizde Resmin Geçtiği Yollar	Malik Aksel	Nisan	1955	276-279
36	Dördüncü Cilde Ait Yayınımızı Bitirirken	-	Mayıs	1955	281
36	Öğretimde Aktiflik Prensibi	Kemal Kaya	Mayıs	1955	282-287
36	Görerek, İşiterek Öğrenelim – II	-	Mayıs	1955	287-292
36	Bir Anket – III	Kemal Üstün	Mayıs	1955	292-295
36	Pedagojik Yenilikler	Necip Alpan	Mayıs	1955	296-302
36	İlkokullarda Meteoroloji Gözlem Yerlerinden Nasıl Faydalanılır – III	Rauf Miral	Mayıs	1955	303-305
36	Tarih İnceleme Gezisi	Zeliha Aysel	Mayıs	1955	305-307
36	Orta Okullarda Coğrafya Derslerinin Aktif Metoda Göre İşlenişi	Hidayet Pasin	Mayıs	1955	307-310
36	Güneydoğu Asya’da Eğitimin Büyük Davası ve Türk Eğitimcileri	Nusret Köymen	Mayıs	1955	311-313
36	Şevket Dağ – Bütün Özellikleri	Malik Aksel	Mayıs	1955	313-317
36	Kitap Tanıtımı	Necip Alpan	Mayıs	1955	318-319

37	1955-1956 Çalışma Yılı	Rauf Miral	Ekim	1955	1-2
37	Okullarda Dramatizasyon Çalışmaları	E. Naci Gökşen	Ekim	1955	3-6
37	Türkiye’de Kütüphanecilik Öğretiminin Dünü ve Bugünü - I	M. Türker Acaroğlu	Ekim	1955	6-11
37	Pul Koleksiyonculuğu ve Coğrafya Öğretimi	Kemal Üstün	Ekim	1955	12-13
37	Halk Eğitimi ve Öğretmen	Coşkun Ertepinar	Ekim	1955	14-15
37	Bilgi Testleri Puana Nasıl Çevrilir	Necip Alpan	Ekim	1955	15-19
37	1900’den 1954’e Kadar İngiltere’de Eğitim	Richard Livingstone, Dr. Ahmet Uysal	Ekim	1955	20-25
37	Adı, İlim Tarihine Mal Olan Bir Öğretmen: Henri Fabre	-	Ekim	1955	26-29
37	Tarihte Hakikat - V - Büyük Reşit Paşa ve Tanzimat İnkılabı	Zekai Konrapa	Ekim	1955	30-35
37	İstanbul Eğitim Enstitüsü Yeni Ders Yılına Başladı	-	Ekim	1955	36
37	Pedagoji Cemiyeti’nin Tertiplediği IV. Eğitim Kongresi	Ali Kazanoğlu	Ekim	1955	37-39
38	Atatürk ve Maarif Meseleleri	-	Kasım	1955	41-44
38	Çocuğun Manevi Gelişme Çağları ve Okuma Temayülleri	E. Naci Gökşen	Kasım	1955	45-49
38	Türkiye’de Kütüphanecilik Öğretiminin Dünü ve Bugünü - II	Türker Acaroğlu	Kasım	1955	50-54
38	Müfredat Mefhumu	Fatma Varış İncediken	Kasım	1955	54-57
38	İstidat Tecrübeleri	Kadri Öztürk	Kasım	1955	58-59
38	Irak Maarifi	-	Kasım	1955	60-63
38	Büyük İskender	-	Kasım	1955	64-68
38	Bir Yurt Gezisi Notlarından – I	Hidayet Pasin	Kasım	1955	69-75
38	Lekeler – I	Selahattin Özyar	Kasım	1955	76-79

39	Öğretmenlikte Emeklilik	Rauf Miral	Aralık	1955	81-82
39	Çocuk ve Kitap	Fevzi Selen	Aralık	1955	83-85
39	Pedagojik Yenilikler	Necip Alban	Aralık	1955	86-89
39	Amerika’da Yüksek Tahsil ve Öğretmenlerin Yetiştirilmesi	-	Aralık	1955	90-95
39	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – II: Sezar	Çağatay Uluçay	Aralık	1955	96-101
39	Bir Yurt Gezisi Notlarında – II	Hidayet Pasin	Aralık	1955	101-105
39	Hikâyelerle Tarih	Fevzi Selen	Aralık	1955	106-107
39	Kitap Tanıtımı	-	Aralık	1955	108-109
39	Lekeler – II	Selahattin Özyar	Aralık	1955	110-112
40	İstismar Edilen Çocuklar	Rauf Miral	Ocak	1956	113-114
40	Çocuk Resimleri ve İlkokul	Hasan Kavruk	Ocak	1956	115-119
40	Anlatma Sanatı	S. C. Bryant, E. Naci Gökşen	Ocak	1956	120-122
40	Halk Eğitimi ve Aydın	Coşkun Ertepinar	Ocak	1956	123-124
40	İlkokullarda Meteoroloji Gözlemleri Nasıl Değerlendirilir - I	Rauf Miral	Ocak	1956	125-128
40	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – III: Cengiz	Çağatay Uluçay	Ocak	1956	129-132
40	Öğretmenlik Mesleği Cazip Hale Getirilebilir	Şükrü Saygı	Ocak	1956	133-138
40	Bolat Harabeleri	İlhan Kızıltan	Ocak	1956	138-139
40	Lekeler – III	Selahattin Özyar	Ocak	1956	140-143
41	Öğretmenlik Mesleğinin Problemleri	-	Şubat	1956	145-151
41	İlkokullarda Meteoroloji Gözlemleri Nasıl Değerlendirilir - II	Rauf Miral	Şubat	1956	152-154
41	Türkçe Dersiyle İlgili Bir Ünite Planı Tasarısı	-	Şubat	1956	155-158
41	Fransa’da İlkokul Öğretmeni Yetiştiren Okullar	Semiha Sayım	Şubat	1956	159-165

41	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – III: Cengiz (1)	Çağatay Uluçay	Şubat	1956	166-169
41	Bir Yurt Gezisi Notlarından – III	Hidayet Pasin	Şubat	1956	169-174
41	Kitap Tanıtımı	-	Şubat	1956	175-176
42	İstanbul Öğretmen Okulu’nun Açılışının 108’inci Yıldönümü	-	Mart	1956	177-180
42	Öğretmen	Sıtkı Mutman	Mart	1956	181
42	Masal Nedir ve Nasıl Anlatılır	E. Naci Gökşen	Mart	1956	182-185
42	Okul Kütüphanesine Kitap Nasıl Seçilmeli	C. A. Scott	Mart	1956	185-187
42	İlkokullarda Meteoroloji Gözlemleri Nasıl Değerlendirilir – III	Rauf Miral	Mart	1956	188-189
42	Türkçe Dersinin Öğretim Metotları ve Çocuk Edebiyatı Semineri Çalışmaları - I	-	Mart	1956	190-198
42	Paris Yüksek Öğretmen Okulu	F. Chapouthier, S. Sayım	Mart	1956	199-202
42	Kitap Tanıtımı	-	Mart	1956	203-207
43	Disiplin Cezalarını Önleyici Tedbirler	Fatma İncediken	Nisan	1956	209-210
43	Okullarda Ders Dışı Faaliyeti ve Dramatizasyon Çalışmaları	Hidayet Pasin	Nisan	1956	211-216
43	Çocuklarımızda Kekemelik ve Giderilmesi	Kadri Öztürk	Nisan	1956	217-219
43	İlkokullarda Meteoroloji Gözlemleri Nasıl Değerlendirilir – IV	Rauf Miral	Nisan	1956	220-222
43	Türkçe Dersinin Öğretim Metotları ve Çocuk Edebiyatı Semineri Çalışmaları - II	-	Nisan	1956	222-231
43	Ölümünün Onuncu Yıldönümünde: Tatbikatçı İhsan Sungu	Fazıl Yenisey	Nisan	1956	232-233

43	Amerika’da Orta Öğretim Teşkilatına Toplu Bir Bakış	Belkis Artemel	Nisan	1956	234-237
43	Kitap Sayfası	Rauf Miral	Nisan	1956	238-239
44	Öğretmen ve Sınıfta Ruh Sağlığı	J. Moorhead, S. Dikmen	Mayıs	1956	241-247
44	Okullarımızda Yazı Dersleri	Bilgin Peremeci	Mayıs	1956	247-249
44	Türkçe Dersinin Öğretim Metotları ve Çocuk Edebiyatı Semineri Çalışmaları - III	-	Mayıs	1956	250-256
44	Fransa’da Kızlar İçin Yüksek Öğretmen Okulu	-	Mayıs	1956	257-261
44	New York Eyaletinde Öğretmenler Nasıl Yetişir	E. Schiller, M. Sürmeli	Mayıs	1956	261-266
44	Gelibolu Ufuklarına Doğru	Aydın Oy	Mayıs	1956	267-273
45-46	Okuyucularla Baş Başa	Rauf Miral	Ekim-Kasım	1956	1-2
45-46	Öğrencilerin Matematik Derslerindeki Başarıları	Fevzi Selen	Ekim-Kasım	1956	3-6
45-46	Kütüphane Dersleri	Phyllis E. Charlesworth	Ekim-Kasım	1956	6-9
45-46	Öğretim Sanatı - I	Sacide Taştan	Ekim-Kasım	1956	9-14
45-46	Sokağın Etkili Tesiri	Recep Sezgin	Ekim-Kasım	1956	14-17
45-46	Öğretmenlere İleri Memleketlerde Tahsil İmkânı Verilmelidir	Şükrü Saygı	Ekim-Kasım	1956	18-19
45-46	Fransa’da Yüksek Öğretmen Okulları – II	H. Canae, Semiha Sayım	Ekim-Kasım	1956	20-24
45-46	Folklor ve Masal	E. Naci Gökşen	Ekim-Kasım	1956	25-31
45-46	Osmanlılar Devrinde Üsküdar	Rauf Miral	Ekim-Kasım	1956	31-35
45-46	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – IV: Timur	Çağatay Uluçay	Ekim-Kasım	1956	35-41

45-46	Milletlerarası Kültürel Münasebetler – I	Rauf Miral	Ekim-Kasım	1956	41-47
45-46	Sarıyar Barajı ve Memleketimizdeki Elektrik İstihsal Çalışmaları	Rauf Miral	Ekim-Kasım	1956	48-51
45-46	İstanbul Boğazı'nın Bazı Özellikleri	-	Ekim-Kasım	1956	52-53
47	Hocamız Ali Haydar Taner	Rauf Miral	Aralık	1956	57-58
47	Rahmetli Prof. Ali Haydar Taner	Kemal Kaya	Aralık	1956	59-60
47	Aktiflik Prensibine Uygun Öğretim Hakkında	Prof. Ali Haydar Taner	Aralık	1956	60-63
47	Müfettiş ve Tiyatro Yazarı Reşat Nuri	Baha Dürder	Aralık	1956	64-66
47	Kendi Gayretimizle Bu Durumdan Kurtulalım	Dr. William D. Sheldon, Dr. Mebuse Sürmeli	Aralık	1956	67-70
47	Çileli Metot	E. Naci Gökşen	Aralık	1956	71-72
47	Öğrenme	Dr. K. Willes, Salih Otaran	Aralık	1956	73-76
47	Öğrenme ve Ders Programı	-	Aralık	1956	76-79
47	Üsküdar'ın Bugünkü Topografya Şekillerinin Meydana Gelişi	Rauf Miral	Aralık	1956	80-82
47	Milletlerarası Kültürel Münasebetler – II	Rauf Miral	Aralık	1956	83-86
48	Okul Binaları	Rauf Miral	Ocak	1957	89-91
48	Heykeltıraş Ratip Aşır Acudoğlu	İlhami Demirci	Ocak	1957	92-94
48	Dünkü ve Bugünkü Çocuklarda Yaramazlık	E. Naci Gökşen	Ocak	1957	95-96
48	Yaratma ve Araştırma	Salih Otaran	Ocak	1957	97-99
48	Öğretim Sanatı – II	Sacide Taştan	Ocak	1957	100-102
48	Roman Kitaplığı: Stefan Zveig Çevirileri	Baha Dürder	Ocak	1957	103-106
48	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – V: Yıldırım Bayezit	Çağatay Uluçay	Ocak	1957	107-112
48	Süveyş Kanalı	Rauf Miral	Ocak	1957	113-117
48	Kitap Tanıtımı	Verda Ün	Ocak	1957	118-119

48	Öğretmencilik Oyunu	İnci Demiray	Ocak	1957	120
49	Altıncı Maarif Şurası ve Halk Eğitimi	Nusret Köymen	Şubat	1957	121-122
49	Öğretim ve Hayat	Fevzi Selen	Şubat	1957	123-126
49	Düşünme Hakkında Bazı Görüşler	A. F. Engelbert, M. Sürmeli	Şubat	1957	127-128
49	Öğretmenlik Mesleğinde Başarılı Olmanın Şartları	Ethem Salmangil	Şubat	1957	129-131
49	Kitaplığımızın Romanları	Baha Dürder	Şubat	1957	132-133
49	Ağır İşiten Öğrenciler	Kadri Öztürk	Şubat	1957	134-135
49	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – VI: Fatih Sultan Mehmet	Çağatay Uluçay	Şubat	1957	136-141
49	Kuzey Işığı	Haydar Çağlayan	Şubat	1957	142-143
49	Eğitim Hareketleri ve Anketi	-	Şubat	1957	144-146
49	Kitap Tanıtımı	-	Şubat	1957	147-150
50	Öğretmen Okullarının Açılış Yıldönümü	Rauf Miral	Mart	1957	153-154
50	Aile Bilgisi Dersinde Önemli Noktalar	Fikret Özgönenç	Mart	1957	155-156
50	Öğretmenlik Mesleğinde Başarılı Olmanın Şartları	Ethem Salmangil	Mart	1957	157-159
50	Matematik Dersindeki Güçlükler ve Alınacak Tedbirler	Ahmet Arıkan	Mart	1957	160
50	Öğretim-Eğitim Anekdotaları	Salih Otaran	Mart	1957	161-163
50	109. Yıl Töreni	Tedrisat Mecmuası	Mart	1957	164-165
50	Selim Sırrı Tarcan	E. Naci Gökşen	Mart	1957	166-167
50	Öğretmen Ali Rıza Ülgen	Rauf Miral	Mart	1957	168-169
50	Kitaplığımızın Romanları – II	Baha Dürder	Mart	1957	170-172
50	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – VII: Yavuz Sultan Selim (1)	Çağatay Uluçay	Mart	1957	173-178
50	Mersin Limanının Bugünü ve Yarını	Rauf Miral	Mart	1957	179-183

51-52	6. Cilde Ait Neşriyatımız Biterken	Rauf Miral	Nisan- Mayıs	1957	185-186
51-52	Çocuk ve Sosyal Gelişme	Kemal Kaya	Nisan- Mayıs	1957	187-190
51-52	Öğretimde Çocuğa Görelilik	Fevzi Selen	Nisan- Mayıs	1957	191-194
51-52	Altıncı Maarif Şurasındaki Bazı Düşüncelerin Tahlili ve Değerlendirilmesi	Münir Raşit Öymen	Nisan- Mayıs	1957	195-198
51-52	Türkiye’de Halk Eğitiminin Başlıca Prensipieri	Münir Raşit Öymen	Nisan- Mayıs	1957	199-200
51-52	Halk Eğitimi Rehberinin Psikolojisi	Münir Raşit Öymen	Nisan- Mayıs	1957	201-202
51-52	Öğretim ve Öğrenim	Dr. Mebuse Sürmeli	Nisan- Mayıs	1957	203-207
51-52	Çocuk ve Şiir	E. Naci Gökşen	Nisan- Mayıs	1957	208-210
51-52	İlkokullarda Bir Münazara Konusu	Fikret Özgönenç	Nisan- Mayıs	1957	211-213
51-52	Seyyar Halk Oyunları	Kadri Öztürk	Nisan- Mayıs	1957	214
51-52	Amerikan Öğretmenlerinin Ahlak Düsturları	C. Tahir Berktin	Nisan- Mayıs	1957	215-219
51-52	Kitaplığımızın Romanları – III	Baha Dürder	Nisan- Mayıs	1957	220-222
51-52	Büyüklerin Sözleriyle Tarih – VIII: Yavuz Sultan Selim (2)	Çağatay Uluçay	Nisan- Mayıs	1957	223-225
51-52	Haydarpaşa Semtinin ve Limanının Tarihçesi	Rauf Miral	Nisan- Mayıs	1957	226-231
51-52	Pınarhisar	Afet Muhteremoğlu	Mayıs	1957	232-233
51-52	Gülbaba	Mehmet Toppare	Mayıs	1957	234-235
51-52	Kuyruklu Yıldızlar	Rauf Miral	Mayıs	1957	236-239
51-52	Meslek Dergileri	-	Mayıs	1957	240-241
51-52	Kitap Tanıtımı	-	Mayıs	1957	242-244
51-52	Öğretmenlerimize Kitap Bedeli	Ali Tunç	Mayıs	1957	245-246
53	Yeni Yayım Yılına Girerken	Rauf Miral	Ekim	1957	1-2
53	Eğitimin Beş İlkesi	İsmail Hakkı Baltacıoğlu	Ekim	1957	2-5
53	Demokrasi Terbiyesi ve Okul – I	Fevzi Selen	Ekim	1957	6-10

53	Alışkanlık	Montaigne	Ekim	1957	10
53	Okul İdaresinde 3K Piramidi	Adnan Çakmakçioğlu	Ekim	1957	11-12
53	Okullarımızda Kendinden Emin Çocuklar Yetiştirmeye Gayret Edelim	B. Stendler, M. Sürmeli	Ekim	1957	13-16
53	Okulda Öğrenim Planları	Fikret Özgönenç	Ekim	1957	17-19
53	Çocuk Şiirlerimizin Tarihçesi	E. Naci Gökşen	Ekim	1957	20-23
53	Okul Temsilleriyle İlgili Kitaplar	Baha Dürder	Ekim	1957	24-26
53	1957 Yazında İstanbul'daki Kültürel Çalışmalar – I	Rauf Miral	Ekim	1957	27-29
53	XXIV. Oryantalistler Kongresinden Aldığımız Ders	-	Ekim	1957	30-31
54	Öğretmen Okulları ve Umum Müdürlüğü	Rauf Miral	Kasım	1957	1-2
54	Okullarımızda Kendi Kendini İdare ve Demokratik Eğitim	-	Kasım	1957	2-5
54	Demokrasi Tecrübesi ve Okul - II	Fevzi Selen	Kasım	1957	6-10
54	Okullarımızda Kendinden Emin Çocuklar Yetiştirmeye Gayret Edelim	B. Stendler, M. Sürmeli	Kasım	1957	11-12
54	Verim Meselesi	Kenan Doğan	Kasım	1957	13-16
54	Meslek Morali Nedir, Nasıl Temin Edilir	Necip Alpan	Kasım	1957	16-18
54	Yeni Öğretim Planları – II	Fikret Özgönenç	Kasım	1957	19-21
54	Çocuk Kitaplıkları	E. Naci Gökşen	Kasım	1957	22-25
54	Sahne Tekniğine Ait Kitaplar	Baha Dürder	Kasım	1957	26-28
54	Grinviç Observatuarına Dair	Bilgin Peremeci	Kasım	1957	29-30
54	1957 Yazında İstanbul'daki Çalışmalar – II	Rauf Miral	Kasım	1957	31-32

55	Ders Kitapları Meselesi	Rauf Miral	Aralık	1957	1-3
55	Çocuklarımıza Veremediklerimiz	Adnan Çakmakçioğlu	Aralık	1957	3-4
55	J. Duhamel'in Korkusu – Arız Çiçek, Arsız Çocuk	E. Naci Gökşen	Aralık	1957	5-6
55	İhtisasa Doğru Yürümeliyiz	Kenan Doğan	Aralık	1957	7-8
55	Ortaokul III. Sınıf Tarih Ders Kitaplarına Dair	Kadri Öztürk	Aralık	1957	9-10
55	İki Sene Kendi Kendini İdare Denemesi – I	Fuat Gündüzalp	Aralık	1957	10-13
55	Yeni Öğretim Planları – III	Fikret Özgönenç	Aralık	1957	14-15
55	İdeal Bir Halk Kütüphanesi	Don Murray	Aralık	1957	16-17
55	Dedikodu ve Ruh Sağlığı	Necip Alpan	Aralık	1957	18-20
55	Hayvanlar da Bizim Gibi Düşünürler mi?	R. Chauvin, M. Kardeşler	Aralık	1957	21-23
55	Merhaba Beyaz Harmanili Kumandan	Burhan Garip Şavlı	Aralık	1957	24
55	Yağmurdan Sonra	Kaya Özak	Aralık	1957	25-26
55	Ahmet Rasim: Aşkları, Hatıraları ve Bütün Cepheleri ile Reşat Nuri	E. Naci Gökşen	Aralık	1957	27-28
55	Aktif Metot Nedir, Okullarımızda Nasıl Uygulanır – I	-	Aralık	1957	28-30
55	Vehbi Erten	Rauf Miral	Aralık	1957	31-32
56	Yeni Ders Kitapları	Rauf Miral	Ocak	1958	1-3
56	Öğretim Şekillerinden Örnek Verme	Fevzi Selen	Ocak	1958	3-7
56	Öğretmen-İdareci	B. Garip Şavlı	Ocak	1958	8-9
56	Bugünün Çocukları ve Yarının Sulhü	T. McSwain, M. Sürmeli	Ocak	1958	10-14
56	Edirne Erkek Öğretmen Okulunda İki Sene Kendi Kendini İdare Denemesi – II	Fuat Gündüzalp	Ocak	1958	15-18

56	Öğrencilerin Sorularına Cevap Vermeyen Öğretmen	F. Rummell, N. Sezgin, H. Ustaoglu	Ocak	1958	19-21
56	Romanlarımızda Çocuk	E. Naci Gökşen	Ocak	1958	22-24
56	Dimağımızın Kabiliyetleri	B. Bliven, M. Kardeşler	Ocak	1958	25-27
56	Bütçeye Yük Olmadan Öğretmenlerin Geliri Arttırılabilir mi?	Kenan Doğan	Ocak	1958	28-32
56	Kitap Tanıtımı	-	Ocak	1958	29-31
57	Yardımcı Öğretmenlerin Mühim Bir Problemi	Rauf Miral	Şubat	1958	1-2
57	Ders Planları	Fikret Özgönenç	Şubat	1958	3-4
57	Edirne Erkek Öğretmen Okulunda: İki Sene Kendi Kendini İdare Denemesi – III	Fuat Gündüzalp	Şubat	1958	5-9
57	Başarılarla Tesir Eden İki Amil	Kadri Öztürk	Şubat	1958	10-11
57	Federal Avusturya Cumhuriyeti	Kemal Kaya	Şubat	1958	11-14
57	Okulda Dramatizasyon Çalışmaları	E. Naci Gökşen	Şubat	1958	15-18
57	Sabri Cemil Yakut	Kemal Kaya	Şubat	1958	19-21
57	İbrahim Gökçen'i Kaybettik	Çağatay Uluçay	Şubat	1958	22-24
57	Ortaokul Tarih Ders Kitapları İmlaları Hakkında	Ali Tunç	Şubat	1958	24-26
57	Yaz Gezi ve Seminerleri	Mahmut Çoban	Şubat	1958	26-30
57	Öğretmenin Kendi Kendini Olgunlaştırması	Dr. H. Fikret Kanad	Şubat	1958	27-28
57	Kitap Tanıtımı	R. Miral, E. N. Gökşen	Şubat	1958	29-30
58	Sayın Cumhurbaşkanımızın İrat Buyurdukları Hitabe	Tedrisat Mecmuası	Mart	1958	2-4
58	Öğretmen Okulları 110 Yaşında	Hidayet Pasin	Mart	1958	5-7
58	Edirne Erkek Öğretmen Okulunda: İki Sene Kendi	Fuat Gündüzalp	Mart	1958	8-9

	Kendini İdare Denemesi – IV				
58	Science	Adnan Çakmakçioğlu	Mart	1958	10-11
58	Çin’de Yabancı Öğrencilerin Hayatı	-	Mart	1958	11-15
58	Ayniyat İşlerimizdeki Aksaklıklar ve Giderilme Çareleri – I	Hasan Sabah	Mart	1958	16-18
58	Füzelerin Basit Fiziği - I	-	Mart	1958	19-25
58	Kitap Tanıtımı	R. Miral, E. N. Gökşen	Mart	1958	25-27
58	Malik Aksel’in Resim Sergisi	Kemal Kaya	Mart	1958	28-30
58	Aydınlığa Ulaştıran Yol	Ali Uslu	Mart	1958	30-31
59-60	Öğretmen Nasıl Bir Şahsiyettir	Rauf Miral	Nisan-Mayıs	1958	1-2
59-60	Kazanılan Bilgilerin Saklanması	Fevzi Selen	Nisan-Mayıs	1958	3-6
59-60	Çocukların Birbiri ile Arkadaşlık Edebilmelerine Yardıma Mecburuz	M. Crosby, M. Sürmeli	Nisan-Mayıs	1958	7-10
59-60	Okul Dışı Eğitim	Rauf Miral	Nisan-Mayıs	1958	11-15
59-60	Öğrenim Planı	Fikret Özgönenç	Nisan-Mayıs	1958	16-18
59-60	Test Meselesi	Hüsnü Cırıtlı	Nisan-Mayıs	1958	19-24
59-60	İdare ve Teşkilat – II	Hasan Sabah	Nisan-Mayıs	1958	25-26
59-60	Okulda Piyes Seçimi	E. Naci Gökşen	Nisan-Mayıs	1958	27-29
59-60	Amatör Tiyatrolar	Baha Dürder	Nisan-Mayıs	1958	30-31
59-60	Ay Hakkında Yeni Bilgiler	-	Nisan-Mayıs	1958	32-35
59-60	Füzelerin Basit Fiziği - II	-	Nisan-Mayıs	1958	36-47

KAYNAKÇA

- Abadan, N. (1961). Gazeteciliğin Gelişim Safhaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 16(01), 118-140.
- Abazoğlu, İ. & Yıldırım, O. & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2016(6), 143-160.
- Adivar, A. (1993). *Osmanlı Türklerinde İlim*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Afyoncu, E. (19 Kasım 2003). *Matbaanın Günahından Değil Okumaktan Korktuk*. Hürriyet Tarih (<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/15981/001582787010.pdf?sequence=1>) (17.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Afyoncu, E. (2000). İbrahim Müteferrika. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 21, 324-327.
- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 15-28.
- Akpolat, Y. (2004). *Sosyoloji Araştırmaları Osmanlı’da Kadın Dergileri ve Sosyoloji Dergileri*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akyüz, Y. (2019). *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö 1000-M.S. 2019)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Alpaslan, T. D. K. (2006). Türk Grafik Sanatının Doğuşu ve İbrahim Müteferrika. *Türkbilig*, 12, 192-200.
- Altuntek, N. S. (1993). İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 191-204.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Güncellemeler ve Düzenlemeler)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Konya Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atar, A. İ. (2019). *Uyanış Dergisi’ndeki Yazıların Eğitim ve Dönemin Güncel Olayları Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Avşar, B. & Kaya, E. E. (2012). Türk Basınında Eugene Pulliam Olayı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(4), 24-38.
- Aydın, H. (2009). Kadın (1908–1909): Selanik’te Yayımlanan İlk Kadın Dergisi Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 147-156.

- Bacanlı, H. & As, E. (2018). Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye'den Gülhane Tıp Dergisi'ne (1872-2017)
http://sbu.edu.tr/FileFolder/Dosyalar/eb408a43/2018_10/cerideitibbiyeyiaskeriyeden.pdf
- Bahadır, Z. (2002). Köy Enstitüleri. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26, 283-285.
- Baran, S. (2018). Türk Basın Kanunlarının Genel Görünümü ve 5651 Sayılı Kanunun İnternet Gazeteciliğine Etkileri Üzerine Bir Tartışma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 387-404.
- Bayındır, C. & Şentürk, C. (2016). Yeni Mektep Dergisinde Neşredilen Makaleler Işığında 20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Avrupa'da Eğitime Bakış. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(30), 35-40.
- Bayrak, M. O. (1994). *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*. İstanbul: Kül Yayınları.
- Bayram, Y. (2005). Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz (1869-1870). *Hece-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 9(104-105), 484-500.
- Baysal, J. (1991). *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, (2010). Osmanlı Türklerinin Bastıkları Kitaplar 1729-1875. Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Benek, K. (2016). Osmanlı İmparatorluğunda Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6-7), 27-39.
- Berkes, N. (1962). İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dini ve Fikri Kimliği. *Belleten*, XXVI(104), 715-737
 (http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/15960/001582784010.pdf?sequence=1 adresinden alınmıştır.)
- (2002). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Beydilli, K. (1995). *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishane Matbaası ve Kütüphanesi (1776-1826)*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Müteferrika ve Osmanlı Matbaası: 18. yüzyılda İstanbul'da Kitabiyat. *Toplumsal Tarih*, 128, 44-52.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Budak, A. (2012). Fransız Devrimi'nin Osmanlı'ya Armağanı: Gazete ve Türk Basınının Doğuşu. *Electronic Turkish Studies*, 7(3), 663-681
- Çakır, H. (2000). Tercüman-ı Ahval. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 40, İstanbul. 495-497.
- Çetinkaya, N. (2011). *Matbaanın Osmanlı Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Demir, G. T. (2017). 1918-1938 Yılları Arasında Yayınlanan Eğitim Dergilerindeki Karşılaştırmalı Eğitim Makaleleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 6(1), 15-33
- Demir, K. (2016). Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923). *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 71-112.
- Demircan, C. (2006). *Mektepli Gazetesi'nde Yer Alan Metinlerin İçeriğinin, Çocukların Bilişsel ve Ahlaki Gelişimlerine Katkısı* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, F. (2004). Osmanlı Devleti'nde Kitap Basımının Denetimi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 5, 89-104.
- Demirkol, G. (2016). Türkiye'nin İlk Türkçe Mizah Dergisi: Terakki. *Gazi Akademik Bakış*, 10(19), 141-160.
- Demirtaş, S. (2016). II. Meşrutiyet Dönemi Süreli Yayınlarında Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diñçer, H. (2008). II. Dünya Savaş Yıllarında Türkiye'de Bir Dergi: Yurt ve Dünya. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 42, 193-230
- Doğan, C. (2005). Türkiye'de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Politikaları ve Sorunları. *Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi)*, 35, 133-149.
- Doğan, E. (1997). *Edebiyatımızda Dergiler*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Doğan, M. C. (2008). Yücel Dergisinin Fikrî Ve Edebî Tahlili. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 97-115
- (2016). Edebiyat Kültürü İçin Çalışan Bir Dergi: Kalem. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 110(779), 34-40
- Doğaner, Y. & Yılmaz, M. (2007). *Cumhuriyet Döneminde Sansür 1923-1973*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Duman, H. (2000). *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu 1828-1928*. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları.
- Duman, T. (1999). Türkiye'de Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Sorunu. *Erdem*, 12(34), 91-106.
- Durmuş, B. T. (2017). Matbaa Teknolojisinin Osmanlı Devletine Giriş Koşulları e Tartışmalar. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 950-968.
- Ebuzziya, Z. (1994). Diyojen. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 9, 479-480

- Emiroğlu, Ö. (1992). *Tanzimat'tan 1928'e Kadar Yayımlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergün, M. (1990). Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6(17), 435-457.
- (1996). İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914). Ankara: Ocak Yayınları.
- (1987). Satı Bey: Hayatı ve Türk Eğitimine Hizmetleri. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, I, 4-19.
- Erkek, M. S. (2012). Osmanlı Devletinde İlk Türkçü Eğitim Dergisi: Yeni Fikir. *History*, 4(1), 197-213.
- Ersoy, O. (1979). İlk Türk Basımevinde Basılan Kitapların Fiyatları. *Basım ve Yayıncılığımızın 250. Yılı Bilimsel Toplantısı, 10-11 Aralık 1979, Bildiriler*. Türk Kütüphaneciler Derneği, 69-77.
- Ertuğ H. R. (1970). *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Gerçek, S. N. (1939). *Türk Matbaacılığı I, Müteferrika Matbaası*. İstanbul: İstanbul Devlet Basımevi.
- Gökalg A. G. & Şahin T. P. (2016). *Kültürel Mirasın İzinde Ankara*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Göncüoğlu, S. F. (2004). *İstanbul'un İlkleri Enleri*. İstanbul: Eminönü Belediyesi Yayınları.
- Gönenç, A. Y. (2007). Türkiye'de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 29, 62-78.
- Güçlü, M. (2014). İlköğretim Dergisi'nin Fen ve Matematik Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi (1939-1966). *Electronic Turkish Studies*, 9(7), 311-330.
- (2016). Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi (1953-1982). *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 677-688.
- (2016). Yeni Okul Dergisi'nin Ele Aldığı Eğitim Sorunları Açısından Değerlendirilmesi (1950-1954). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(2), 68-85.
- Gündüz, M. (1973). İlk Kur'an-i Kerim Basmaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(1-2), 34-40.
- (1978). Matbaanın Tarihçesi ve İlk Kur'an-ı Kerim Basmaları. *Vakıflar Dergisi*, 9, 335-350.
- Günergun, F. (2002). İstanbul'da Fransızca-Türkçe Yayımlanan Bir Tıp Dergisi: Gazette des Hoitaux (Ceride-i Emakin üs-Sıhha, 1887). *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 3(2), 13-54.

- Güngördü, E. (2001). İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler. Ankara: Nobel Yayın.
- Güz, N. (2000). Osmanlı Basını. *Selçuk İletişim Dergisi*, 1(3), 39-57.
- Hesapçioğlu, M., & Deniz, L. (2008). Eğitim Tarihine İlişkin Süreli Yayınlar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12), 539-552
- İğneci, E. (2020). *II. Meşrutiyet Dönemi Vatandaşlık Eğitimi Tartışmaları: Tedrisat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- İhsanoğlu, E. & Aynur, H. (2003). Yazmadan Basmaya Geçiş: Osmanlı Basma Kitap Geleneğinin Doğuşu (1729-1848). *Osmanlı Araştırmaları*, 22, 219-255.
- İhsanoğlu, E. (1993). Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7, 333-334.
- İnan, R. (2016). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Gençlik Süreli Yayınları. *Journal of International Social Research*, 9(43), 310-325.
- İnan, S. (2011). Demokrat Parti Dönemi. Ankara: Anı Yayınları.
- Kabacalı, A. (1999). *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- (2000). *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Kahraman, A. (2003). Mecmua-i Ebuzziya. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28, 268-269.
- (2013). Yeni Türk Mecmuası. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 43, 433.
- Karagöz, S. & Duman, T. (2014). 1908-1928 Yılları Arası Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşleri ve Öneriler. *Journal Of International Social Research*, 7(35), 576-594.
- Karaman, M. A. (2014). Osmanlı Modernleşmesinde Basın. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 131-142.
- Karpat, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, A. İ. (2008). *Tedrisât Mecmûası Fihristi (1- 69. Sayılar) ve Örnek Metin Çalışması* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, S. C & Keskin Y. (2019). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programları Bağlamında Değerler Eğitimi-Tarihsel Gelişim ve Mevcut Durum*. Ankara: Gece Akademi.
- Kılıç, N. (2019). Spor Basınının Tarihsel Gelişiminde Önemli Bir Dergi: Terbiye ve Oyun. *TRT Akademi*, 4(8), 264-284.
- Kılınç, A. (2007). Çanakkale Muallimler Birliği Dergisi'nde Eğitim ve Öğretimle İlgili Görüş ve Düşünceler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 5(5), 87-101.

- Kocabey, M. (1995). (1869-1928) *Osmanlıca Kadın Dergilerinin Grafik Düzenlemeleri* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, R. (2010). *İdam Sehпасındaki Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Koloğlu, O. (1992). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Konar, E. (2003). *Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi'nin İncelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Ş. (1999). Müteferrika ve İlk Türk Matbaası. *Dini Araştırmalar*, 2(5), 285-297.
- Koz, S. (1993). *Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası ve Halk Kültürü Bakımından Önemi. Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 20-24 Kasım 1991*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Kösedadı, M. S. (2016). Türk Basın Kanununda Yapılan Değişikliklerin Yazılı Basında Temsili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2023-2051.
- Küçükcan, B. (2006). *Dünden Bugüne Matbaanın Serüveni*. İstanbul: Yeditepe Yayınları. (<http://eprints.rclis.org/8770/> adresinden alınmıştır.)
- Le Courier De Smyrne (1828). <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9341847> (21.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- Marsigli, C. (1934). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Zuhur ve Terakkisinden İnhitatı Zamanına Kadar Askeri Vaziyeti* (Çeviren: M. Kaymakam Nazmi). Ankara: Büyük Erkânıharbiye Matbaası. <https://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=165767&dkymId=6> (05.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- Meran, T. (2014). *Tedrisat Mecmuası, Terbiye, Terbiye Mecmuası, Yeni Mektep Dergilerindeki Türkçe Eğitimi İle İlgili Makalelerin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Merriam, S. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Yayın.
- Nalcıoğlu, B. U. (2005). Tanzimat Dönemi Türk Gazeteciliği ve Türk Basınının İlkleri. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 253-267.
- Okay, C. (1999). *Eski Harfli Çocuk Dergileri*. İstanbul: İstanbul Kitabevi.
- Okmak, F. (2009). *Türkiye Muallimler Birliği Mecmuasının Sistematiك Tahlili* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Öğüt, N. (2006). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Yeni Yol Dergisinin Çocuk Eğitimindeki İşlevi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, M. & Güçlü, M. (2016). 1950 ve 1980 Yılları Arasında Genel ve Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Sorunların Değerlendirilmesi: Eğitim Hareketleri Dergisi Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(12), 208-222,
- Özen, H. (1994). *Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete ve Dergileri (1868-1990)*. İstanbul: Graphis Yayın.
- Özgen, M. (2004). *Türkiye’de Basının Gelişimi ve Sorunları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Özsarı, M. (1999). Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 401-415.
- Öztuna, Y. (1970). *Türkiye Tarihi*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Pamuk, Ş. (2002). Kuruş. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 26, 458-459.
- Parlatır, İ. (2009). Servet-i Fünun. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 36, 573-575.
- Pehlivanlı, H. (2005). Son Dönem Tarih Araştırmalarında Askerî Gazete ve Süreli Yayınların Yeri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(61), 243-258.
- Rasony, L. (1971). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Resmi Gazete (17 Mart 1954). *Neşir Yoluyla Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun*. 8660, 8653. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8660.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete (23 Şubat 1953). *Basın Kanununun 36. Maddesinin Birinci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun*. 8342, 5585. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8342.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete (31 Ocak 1953). *Basın Kanununa Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun*. 8323, 5437. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8323.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete (8 Haziran 1956). *Basın Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline ve Kanuna Muvakkat Bir Madde İlâvesine Dair Kanun*. 9327, 14506-14507. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9327.pdf> (17.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete. (20 Haziran 1952). *Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun*. 8140, 3961-3964. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8140.pdf> (28.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.

- Resmi Gazete. (24 Temmuz 1950). *Basın Kanunu*. 7564, 18808-18811.
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> (27.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete. (4 Mart 1341). *Takrirî Sükun Kanunu*. 87.
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/kanuntbmmc003/kanuntbmmc00300578.pdf (27.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Resmi Gazete. (8 Ağustos 1931). *Matbuat Kanunu*. 1867, 731-736.
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1867.pdf> (27.10.2020 tarihinde erişildi.) ‘dan alınmıştır.
- Sabev, O. (2006). İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Sarıçoban, G. (2014). Çığır Dergisi ve Hıfzı Oğuz Bekata Üzerine. *Hacettepe Üniversitesi Tıbbi Araştırmaları Dergisi*, 21, 183-196
- Sarıkaya, M. (2018). Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarında Yayınlanan Çocuk Dergilerindeki Akıl Oyunları Örnekleri. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 9-28.
- Şahin, A. G. (2015). İzmir Milli Kütüphane’de 1923-1938 Yılları Arası Yayın Hayatında Olan Edebiyat, Fikir, Kültür Süreli Yayınları. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 355-376.
- Şavkılı, C. & Akyıldız, A. (2019). Demokrat Parti Dönemi Maraş Basını. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 757-776.
- Şerif, D. (2015). İktidar-Basın İlişkilerinin Osmanlı Devleti’nde Görünümü (1831-1918). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33, 367-377.
- Şeyda, A. (2006). Kadın Eğitimi Bağlamında Hanımlara Mahsûs Gazete. *Atatürk Üniversitesi Tıbbi Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 29, 279-294.
- Shaw, S. (2016). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*. İstanbul: E Yayınları.
- Şimşek, H. (2001). XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 1-9.
- (2002). Tanzimat ve Mutlakîyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- (2018). 19. Yüzyıl Çocuk ve Eğitim Yazınında Örnek Bir Dergi: Sadakat Dergisi ve Eğitsel Yaklaşımı. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(36), 179-204.
- Tanilli, S. (2016). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

- Tarhan, M. & Kılıç, F. & Solak, M. (2016) Altın Yaprak Dergisi (1925): Ahmet İzzet ve Mehmet Zekai Bey'in Kaleminden Terbiye Notları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (4), 1795-1812.
- Tekeli, İ. & İlkin, S. (1998). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tonga, N. (2011). Anadolu Mecmuası (1924–1925) ve Anadoluculuk Fikri Üzerine Bir İnceleme. *Türk Yurdu*, 31(285), 138-142.
- Topuz, H. (1996). *100 Soruda Başlangıcından Bugüne Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- (2018). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tuğluoğlu F. & Tunç, T. (2010). 1926 İlköğretim Müfredatı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Ekonomik Hedefleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(76), 55-95.
- Tunalı, A. C. (2005). Ceride-i Askeriye'nin Tarih Araştırmalarındaki Yeri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(37), 195-211.
- Tuncer, H. & Yardımcı, M. (2002). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Tunç, M. (1957). Gazetecilik ve Bizde İlk Gazete. *Türk Kütüphaneciliği*, 6(3), 45-50.
- Türkkan, Y. (2008). *Türk Modernleşmesinde Yeni Adam Dergisi 1934-1938* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Tülbentçi, F. F. (1956). *Geçmişte Bugün. Münif Paşa ve Bir Yıldız Böceği Hikayesi*. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/28296> (17.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- Uçman, A. (1998). Ülkü. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 17, 12-14.
- (2003). Mecmua-i Fünun. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28, 270-271.
- (2006). Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Malumat ve Bilgi Mecmuaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 519-532.
- Ulaş, B. (1966). Tarihimizde Kitap ve Gazete Sansürü. *Türk Kütüphaneciliği*, 15(1), 28-34.
- Uslu, S. S. (2010). Apparition Et Développement De La Presse Francophone d'Istanbul Dans La Seconde Moitié Du XIX Siècle. *Synergies Turquie*, 3, 147-156. https://gerflint.fr/Base/Turquie3/seza_sinanlar_uslu.pdf (16.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.
- World Association Newspapers. (2005). *Newspapers: 400 Years Young!*. <https://web.archive.org/web/20100310235015/http://www.wan-press.org/article6476.html> (17.10.2020 tarihinde erişildi.) 'dan alınmıştır.

- Yazıcı, N. (2010). Takvim-i Vekayi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39, 490-492.
- Yediyıldız, M. A. (1991). İbrahim Müteferrika (1670–1674/1745). *Vakıflar Dergisi*, 22, 441–447.
- Yeşilçayır, N. (2011). Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79), 131-192.
- Yıldız, A. (2012). Niyazi Berkes ve Türkiye’de Çağdaşlaşmanın Gelişimi. *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, 46, 1-33.
- Yılmaz E. S. (2020). Hüsnü Hamid Sayman’ın Muallimler Mecmuası’ndaki Yazıları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 21, 321-345.
- Yılmaz, N. H. (2019). *Terbiye Dergisi ve Eğitimde Yeniden Yapılanma Süreci* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yüksel, H. (2007). *Osmanlı İmparatorluğu’na Matbaanın Girişi ve Toplumsal Yankıları* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZ GEÇMİŞ

Yazar Adı ve Soyadı : Fırat ERBİL

Doğum Yeri ve Yılı :

Öğr. Gördüğü Kurumlar	:	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	:	2010	2014	Ali Karasu Lisesi
Lisans	:	2014	2019	Ege Üniversitesi
Yüksek Lisans	:	2019	2021	Uludağ Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	:	İngilizce – İyi (B2)		
Çalıştığı Kurumlar	:	-		